

NİMETULLAH HAFIZ ARMAĞANI

I. CİLT

YAŞAMI, ESERLERİ, YAZILAR VE ANILAR

Hazırlayan
Prof. Dr. Tacida Zubçeviç Hafız

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI

NİMETULLAH HAFİZ ARMAĞANI

YTB Yayınları: 51

ANMA-ARMAĞAN ESERLER DİZİSİ: 4

ISBN: 978-975-17-6057-9 (Tık) 978-975-17-6058-6 (1.c)

Hazırlayan

Prof. Dr. Tacida Zubçeviç Hafız

Düzeltilen

Ferhat Âşıkferki - Ümran Âşıkferki

Düzenleme Kurulu

Ayla Hafız Küçükusta, Belgin Tezcan Aksu, Ferhat
Âşıkferki, Hayrettin İvgin, Nail Tan, Ozan Küçükusta,
Sami Küçükusta, Tacida Zubçeviç Hafız, Ümran Âşıkferki,
Vladan Viriyeviç

Yayıma Hazırlayan

Muhammed Eser, Baransel Mızrak, Selman Kantar

Kapak Tasarım

Yüksel Yücel

Tasarım

Yüksel Yücel

Baskı ve Cilt

Salmat Basım Yayıncılık Ambalaj San.ve Tic. Ltd. Şti
Sertifika Numarası 47771

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Nimetullah Hafız Armağanı

Salmat Basım Yayıncılık Ambalaj San.ve Tic. Ltd. Şti

1.Türkoloji, 2. Nimetullah Hafız, 3. Balkanlar

YTB Yayınları

Oğuzlar Mah. Mevlana Bulvarı No: 145 P.K: 06520

Balgat - Ankara

Tel: 0(312) 218-40-00 Faks:0(312) 218-40-49

info@ytb.gov.tr kep adresi: ytb@hs01.kep.tr

Sertifika Numarası: 67797

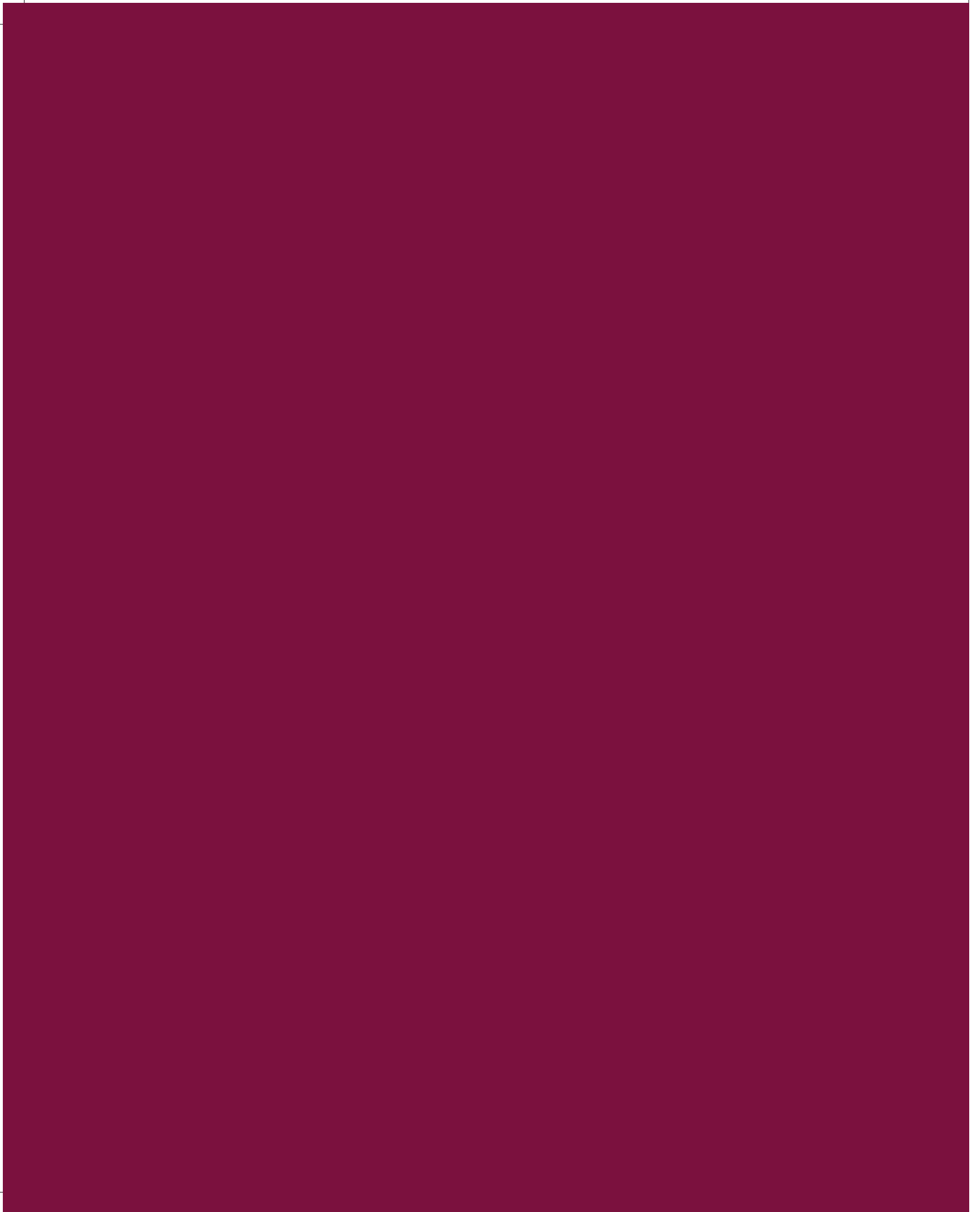
NİMETULLAH HAFIZ ARMAĞANI

I. CİLT

YAŞAMI, ESERLERİ, YAZILAR VE ANILAR

Baskıya Hazırlayan
Prof. Dr. Tacida Zubçeviç Hafız

ANKARA / 2024

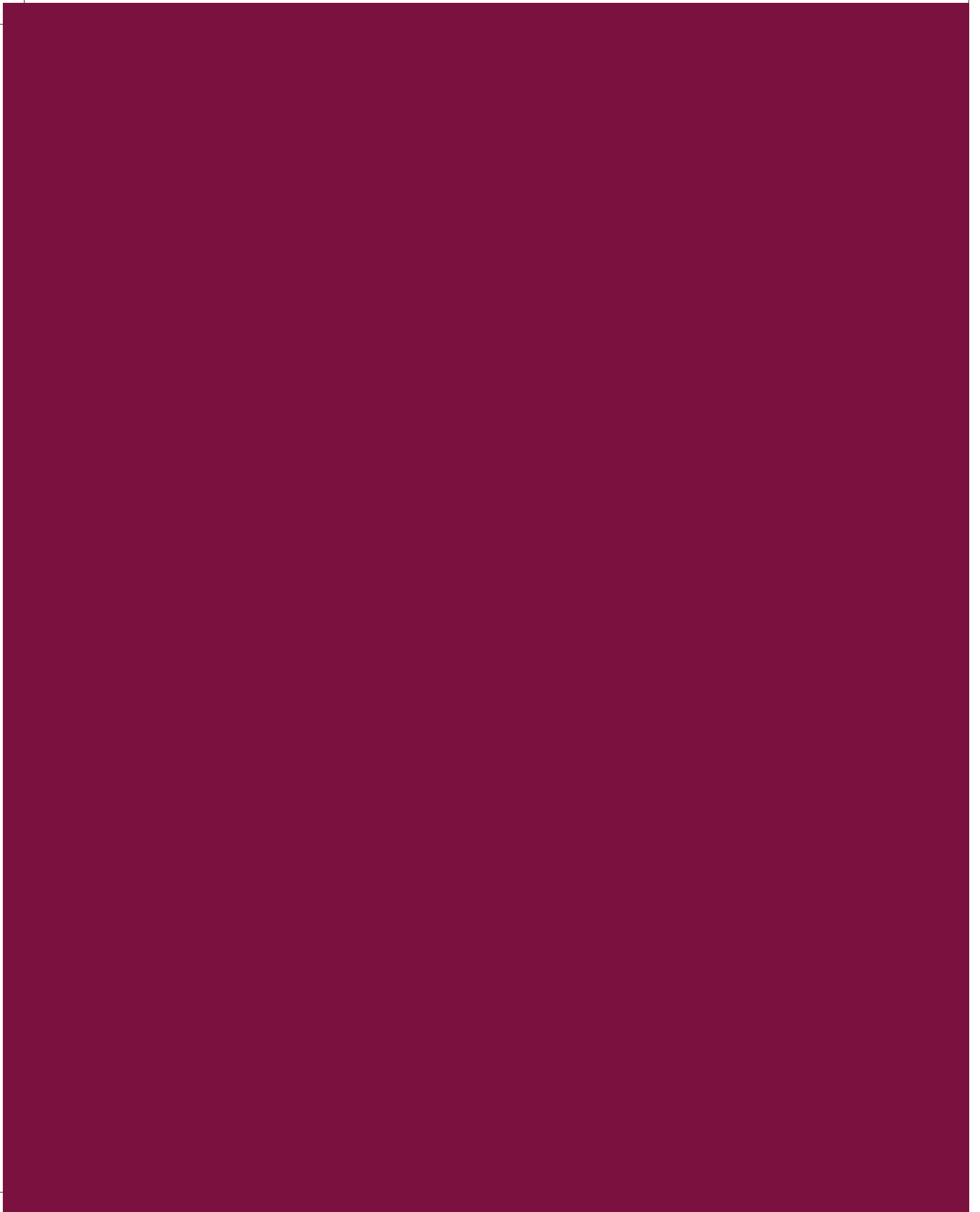

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	9	DOSTLUĞUN ADI: NİMETULLAH HAFIZ	64
SUNUŞ	13	Bilge Ercilasun	
ÖN SÖZ	15	PROF. DR. NİMETULLAH HAFIZ VE BALKAN TÜRKOLOJİSİ	67
I. BÖLÜM YAŞAMI VE ESERLER	19	Reşat Genç	
PROF. DR. NİMETULLAH HAFIZ'IN ÖZ GEÇMİŞİ VE BİBLİYOGRAFYASI I	21	KÜLTÜR VE İLİM ADAMI NİMETULLAH HAFIZ	70
BIOGRAPHY AND BIBLIOGRAPHY OF PROF. DR. NİMETULLAH HAFIZ	21	Taner Güçlütürk	
Tacida Hafız		NİMETULLAH HAFIZ İLE 45 YILLIK DOSTLUK	95
II. BÖLÜM YAZILAR VE ANILAR	33	Tuncer Gülensoy	
PROF. DR. NİMETULLAH HAFIZ İÇİN ÖZEL BİR KAYNAK	35	EVLAD-I FATİHAN DİYARINDA TEK BAŞINA MEKTEP: PROF. DR. NİMETULLAH HAFIZ	96
İsmet Arasan		Zeki Gürel	
EĞİTİMCİ OLARAK PROF. DR. NİMETULLAH HAFIZ	37	BALKANLAR'DA BİR YİĞİT EVLAD-I FATİHAN MÜTEFEKKİR VE BİLİM ADAMI	102
Ferhat Âşıkferki		PROF. DR. NİMETULLAH HAFIZ	104
NİMETULLAH HAFIZ	39	Abdurrahman Güzel	
Hüseyin Ayan		BABAM PROF DR. NİMETULLAH HAFIZ	104
BALKANLAR'DAN GÜR BİR SES, PROF. DR. NİMETULLAH HAFIZ	41	Ayla Hafız Küçükusta	
Mehmet Aydın		BALKANLAR'IN SEÇKİN TÜRKOLOJİ BİLGİNİ PROF. DR. NİMETULLAH HAFIZ 80 YAŞINDA	106
YAŞADIĞI ZAMAN DİLİMİNE DAMGASINI VURAN BİR AYDIN: PROF. DR. NİMETULLAH HAFIZ	43	Cengiz Hakov	
Zeynel Beksaç		BALKANLAR'DA TÜRK RUHU	107
PROF. DR. NİMETULLAH HAFIZ HOCA'NIN BULGARİSTAN TÜRK EDEBİYATININ GELİŞMESİNE BÜYÜK HİZMETLERİ	44	Talât S. Halman	
İsmail Cambazov		TÜRKOLOG DOSTUM NİMETULLAH HAFIZ	110
UNUTULMAYACAK VEFA BORCUMUZ	59	Hayrettin İvgin	
İsmail A. Çavuş		DEĞERLİ, SAMİMİ KARDEŞİM, DOSTUM VE HOCAM NİMETULLAH HAFIZ	112
NİMETULLAH HAFIZ HAKKINDA	62	Salih Lika	
Bilgin Çelik		NİMETULLAH HAFIZ HAKKINDA BİRKAÇ SÖZ	116
NİMETULLAH HAFIZ'LA GEÇEN GÜNLER	64	İskender Muzbeg	
Ahmet B. Ercilasun		CAN DOSTUM NİMETULLAH HAFIZ	118
		İsmail Parlatur	
		BİR ESKİMEYEN DOSTA SATIRLAR	121
		Saim Sakaoğlu	

KOSOVA TÜRK KÜLTÜRÜNÜN HAFIZASI,		Belgrat ve Sarayevo Üniversitesi Döneminden	
PROF. DR. NİMETULLAH HAFİZ, 80 YAŞINDA	123	Fotoğraflar (1962-1967)	186
Aziz Serbest		Askerlik Dönemi Fotoğrafları (1967-1968)	187
PROF. DR. NİMETULLAH HAFİZ'İN TÜRK LÜK		Tarih Eserleri Koruma Kurumundaki	
BİLİMİNE HİZMETLERİ	125	Çalışma Dönemi Fotoğrafları (1968-1973)	189
Nail Tan		Öğretmenlik ve Akademisyenlik Dönemi Fotoğrafları	191
PROF. DR. NİMETULLAH HAFİZ HOCA'YI		Tez Danışmanlığı Fotoğrafları (1972-1975)	195
TANIDIĞIM GÜNLER	127	Almanya'da Mainz ve Freiburg'da Alexander Von	
Âşık Şeref Taşlıova		Humboldt Bursiyeri Olarak Çalışmalarıyla İlgili	
EDEBİYATIMIZIN ÇOK YÖNLÜ VE ÖZGÜN HOCASI	129	Fotoğrafları (1979-1982)	197
Sabri Tata		Kazakistan'da Yesi'deki (Türkistan'da) Çalışmalarından	
KADİM DOSTUM NİMETULLAH HAFİZ	134	Kalan Önemli Fotoğraflar (2003-2005)	205
Kâmil Toygar		Katıldığı Uluslararası Panel, Seminer, Sempozyum	
KOCA BİR ÇINAR	135	ve Kongrelerden Fotoğraflar	209
Cemali Tunalıgil		Düzenlediği Panel, Seminer, Sempozyumlarla İlgili	
OSMANLI'NIN RUMELİ UÇ BEYİ:		Fotoğrafları	228
PROF. DR. NİMETULLAH HAFİZ	138	Priştine'de Uluslararası Yunus Emre	
Salih Turhan		Sempozyumu'ndan Birkaç Fotoğraf	228
KARDEŞTEN ÖTE	140	Priştine'de Kurmuş Olduğu Türkologlar Birliğinden	
Nusret Dişo Ülkü		Kalan Birkaç Fotoğraf	230
BULGARİSTAN TÜRK EDEBİYATI ÜZERİNE		Priştine'de Örgütlemiş Olduğu I. Uluslararası Türkoloji	
ARAŞTIRMALAR YAPAN KOSOVALI AYDINLAR	142	Panelinden Kalan Birkaç Fotoğraf (8-12 2013)	231
Hayriye Süleymanoğlu-Yenisoy		28-30 Eylül 2001 Tarihinde Kosova'nın Priştine	
URUMELİ'NDE YAŞAYAN BİR KÜLTÜR EFSANESİ:		Şehrinde Düzenlediği Birinci Uluslararası Balkan	
NİMETULLAH HAFİZ	148	Türkolojisi Sempozyumu'ndan Birkaç Fotoğraf	233
Hayriye Süleymanoğlu-Yenisoy		03.06.2002 Tarihlerinde Mostar'da	
HAFIZLARI ZİYARET EDEN DEĞERLİ MİSAFİRLER	150	(Bosna-Hersek'te) Düzenlenen İkinci Uluslararası	
		Balkan Türkolojisi Sempozyumu'ndan Birkaç Fotoğraf	235
III. BÖLÜM	162	08.12.2003 Tarihlerinde Kotor'da (Karadağ'da)	
PROF. DR. NİMETULLAH HAFİZ'İN ZENGİN		Düzenlenen Üçüncü Uluslararası Balkan Türkoloji	
ALBÜMÜNDEN SEÇMELER	162	Araştırmaları Sempozyumu'ndan Birkaç Fotoğraf	237
80 Yıllık Yaşamından Önemli Fotoğrafları -Portreleri-		03.07.2007 Tarihlerinde Zagreb'de (Hırvatistan'da)	
Şehirler ve Nimetullah Hafız	168	Düzenlenen Dördüncü Uluslararası Güneydoğu	
Ailesiyle İlgili Fotoğrafları	171	Avrupa Türkolojisi Sempozyumu'ndan Birkaç Fotoğraf	238
EĞİTİM DÖNEMİ FOTOĞRAFLARI	179		
İlköğretim, lise, yüksek eğitiminden fotoğraflar,			
1946-1967	179		

13-16 Nisan 2011 Tarihinde Prizren’de (Kosova’da) Düzenlenen Beşinci Uluslararası Balkan Türkoloji Araştırmaları Sempozyumu’ndan Birkaç Fotoğraf	240	Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezinin İkinci Mekânının Açılışı	263
Prizren’de Düzenlediği İki Uluslararası Türk Kültürü Seminerinden Kalan Birkaç Fotoğraf	243	Katıldığı Kitap Sergileri	265
Bilkent-Kosova Üniversitesi Karşılaşmasıyla Master Öğrencileriyle Bir Arada Düzenlenen Panel	246	Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezinin Genel Başkanı Olarak Türkolojiye Maddi ve Manevi Katkıda Bulunanlara Verdiği Ödül ve Aldığı Plaketler	266
2015 Tarihinde Müşterek Düzenlenen “Balkanlar’da Bektaşilik ve Bektaşi Edebiyatı Uluslararası Sempozyumu”	247	Verdiği Ödüller	266
Bazı Gezi ve Ziyaret Fotoğrafları	248	Aldığı Ödüller	273
Azerbaycan Ziyareti	248	Nimetullah Hafız’ın Ziyaretlerinden Fotoğraflar	283
Nimetullah Hafız’ın Diğer Etkinlikleri	252	Türkiye’ye İlk Gidişinden Birkaç Fotoğraf (Mayıs 1962)	183
Tan Gazetesindeki Etkinlikleri	255	Diğer Önemli Ziyaretlerinden Fotoğraflar	286
Türk Okullarının 40. Yıl Dönümü Kutlaması	257	Kimlikler, Ödül, Onur, Plaket, Şükran ve Katılım Belgeleri	295
Prizren Yakınlarında Brot ve Restelitca Köylerinde I-VIII. Sınıf Öğrencilerine Türk Dilini Öğretme Etkinlikleri	261	Kimlik ve Üyelik Belgeleri	295
		Aldığı Ödül, Övgü, Teşekkür ve Onur Belgeleri	299
		YAYIMLAMIŞ OLDUĞU KİTAPLAR	330

TAKDİM

Gücünü, zenginliğini ve derinliğini yedi yüzyıllık köklü bir geçmişten alan Balkanlar'daki Türk varlığı, bu kadim bölgeyi şenlendirip mamur kılan mâlik-i zîşan ecdadımızın Türk ve İslam medeniyetine sunduğu en kıymetli hediyelerden biridir. Balkan Türklüğü dili, kültürü, edebiyatı, sanatı, musikisi ve mimarisıyla Rumeli'ne taptaze bir soluk kazandırmış; bölgenin siyasi, içtimai ve iktisadi yapısının teşekkülünde esaslı bir rol oynamıştır. Balkanlar'ın dört bir yanına uzanan ruh köklerimizle kültür mirasımızın en kıymetli mücevherlerinden oluşan bu hazinenin tüm yönleriyle tespit, tetkik ve muhafaza edilerek gelecek nesillere nakledilmesi, tarih ve medeniyetimizin omuzlarımıza yüklediği mukaddes bir vazifedir.

Türklük bilincini kalbinde ve zihninde en parlak şekliyle taşıyan, bu vazifeyi hakkıyla ifa eden isimlerden biri de Prof. Dr. Nimetullah Hafız'dır. Balkanlar'daki ilim ve kültür erbabımızın en mümtaz ve en yetkin şahsiyetlerinden biri olan Nimetullah Hafız Hocamız, Balkan Türkolojisi'ni nakış nakış işleyen, bölgedeki Türklük Bilimi çalışmalarını adeta zirveye çıkaran kıymetli bir münevverdir. O, sayısız akademik çalışmalarının yanı sıra şair, yazar, gazeteci ve çevir-

men kimlikleriyle de son derece velut ve değerli eserler kaleme almış; yetiştirdiği talebelerle alanı doğrudan besleyip tahkim etmiş; dünyanın dört bir yanında düzenlediği ve iştirak ettiği seminer, sempozyum ve kongreler eliyle Balkan Türkolojisine önemli bir alan kazandırmış ve Türkçenin dünya dili hâline gelmesinde başat rollerden birini üstlenmiştir. 2001 yılında değerli eşi Prof. Dr. Tacida Zubçeviç Hafız ile birlikte Prizren'de kurdukları Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi (BAL-TAM) bünyesinde 23 yıldan bu yana son derece önemli araştırma ve yayın faaliyetlerine imza atan Nimetullah Hafız Hocamız, Balkan Türkolojisinin kurucu isimlerinin başında gelmektedir.

“Türkçe sadece konuşulan bir dil değildir. Fonetik ve zengin bir dildir, bir his dilidir. Türkçede seslerin altında çok büyük anlamlar gizlidir. Türkçe bilenler, birlikte olun!” diyen Nimetullah Hafız Hocamızın 84. doğum günü vesilesiyle hazırlanan ve YTB Yayınları bünyesinde neşretmekten büyük bir onur ve gurur duyduğumuz bu iki ciltlik eser, ömrünü Balkan Türklüğüne adayan emektar hocamıza mütevazı bir armağan niteliğindedir. Birinci cilt Balkan Türkolojisinde silinmez izler bırakan hocamızın hatıraları, belgeleri

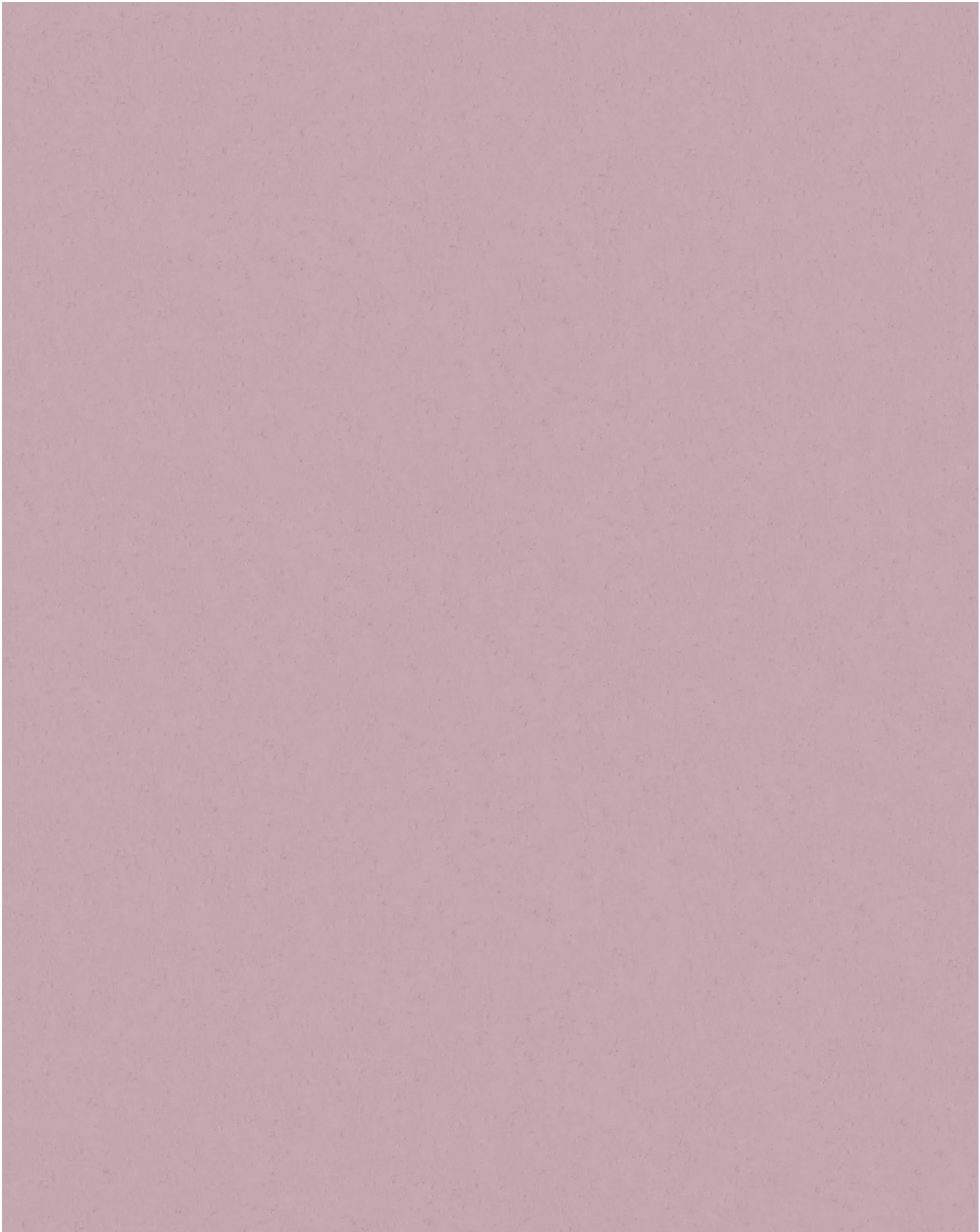
ve fotoğraflarından oluşurken farklı ülkelerden hepsi birbirinden kıymetli akademisyen ve araştırmacıların kaleme aldıkları makalelerden oluşan ikinci ciltte ise Balkan Türklerinin tarihi, dili, edebiyatı, siyaseti, mimarisi, gelenek ve göreneklerine ilişkin makaleler yer almaktadır. Prof. Dr. Nimetullah HAFİZ'in hayatı ve külliyatını içeren son derece önemli bir başvuru kaynağı olacağına inandığımız bu eser vesilesiyle hocamıza ve kıymetli ailesine sağlıklı, huzurlu ve bereketli ömürler diliyor; ömrünü Türkçenin, Türk tarihinin ve Türk kültürünün izini sürmeye hasreden hocamıza

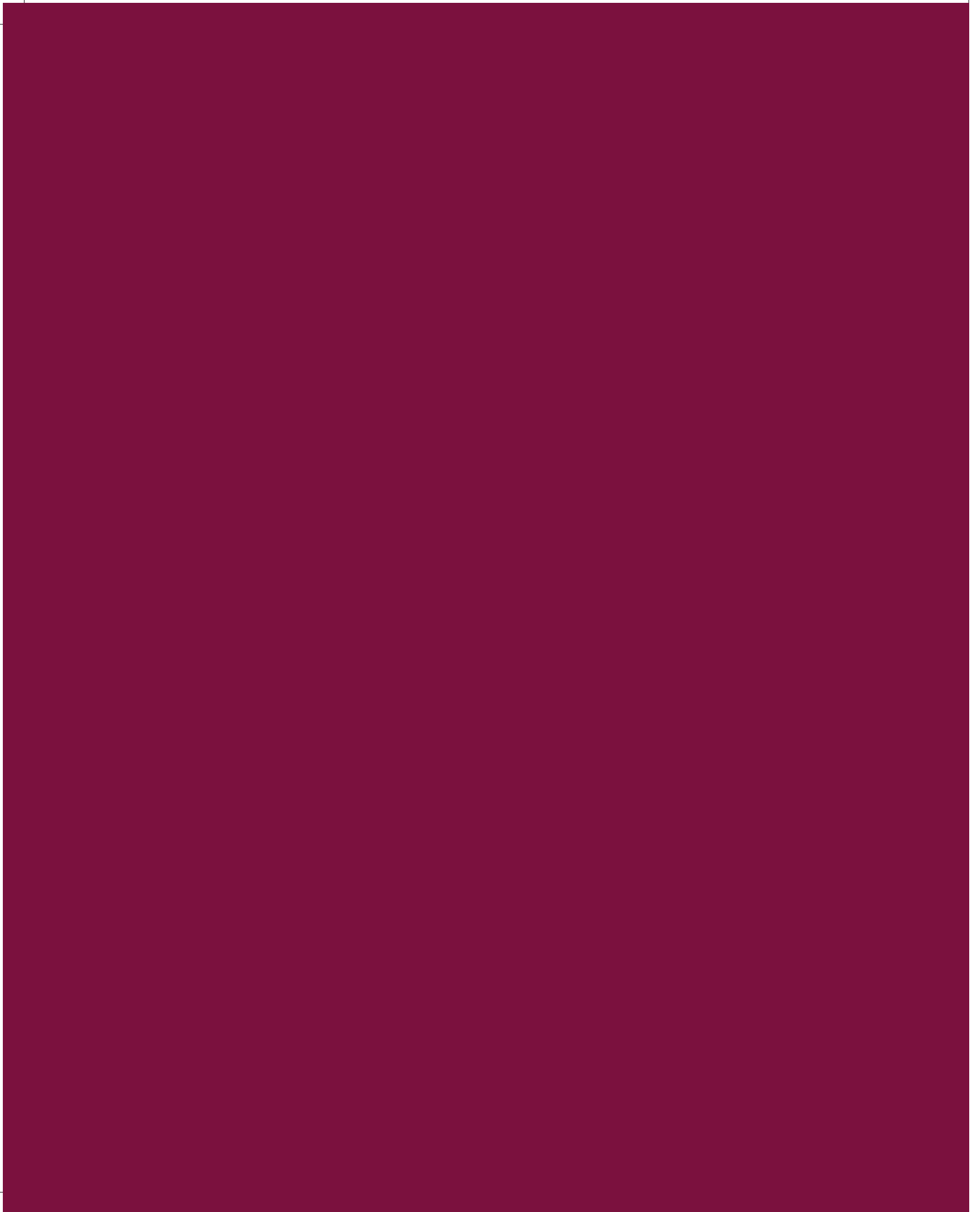
saygı ve şükranlarımı takdim ediyorum. Başta Prof. Dr. Tacida Zubçeviç HAFİZ olmak üzere, bu güzide esere emek veren tüm hocalarımıza teşekkür ediyorum.

Çalışmanın güçlü bir yankı uyandırması temenni siyle...

Abdullah Eren

YTB Başkanı

SUNUŞ

1951 yılından itibaren kendini her şeyden çok sevdiği Türk dili ve edebiyatına adanmış Nimetullah Hafız, Türklük bilimi araştırmacılığı yolundaki tahsiline Belgrad Üniversitesinde başlayıp, Sarayevó Üniversitesinde tamamlamıştır. Çalışma hayatına ilk önce Prizren Tarih Eserleri Koruma Kurumunda başlayan hocamız, bu süreçte Türk kültürüne ait pek çok tarihî ve mimari eserin devlet koruması altına alınmasını sağlamıştır. Daha sonra profesör olarak Priştine, Prizren, Üsküp Novi Pazar üniversitelerinde birçok Türklük bilimi öğrencisi yetiştirmiştir. Ayrıca, dostumuz, hocamız ve meslektaşımız Nimetullah Hafız, Türklük bilimine yeni eserler ve araştırmacılar kazandırmış, tüm Kosova, Makedonya, Sırbistan, Karadağ, Bosna-Hersek ve neredeyse tüm Balkan devletlerini gezerek derlemeler yapmış, Türk kültürüyle ilgili zengin Balkan Türk halk edebiyatı metinlerini bir araya getirmiş, yazma ve basma eserleri derleyip bazılarını T.C. Kültür Bakanlığında, bazılarını ise Eski Yugoslavya döneminde Kosova'da kitap olarak yayımlamıştır. Bunun dışında, Prizren'de 2001 yılında eşiyile birlikte kurmuş olduğu Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezinde (BALTAM) onların çoğunu kitap olarak yayımlamıştır.

Kurulumuzca, yaptığı çalışmalarla Türkoloji dünyasında saygın bir yere sahip olan Nimetullah Hafız için bunca yıllık emeğe sayđı olarak, 75. yaşı günü münasebetiyile bir "armağan kitabı" hazırlanması kararlaştırılmış ve bu karar birçok dünya Türkoloğuna duyurulmuştur. Söz

konusu kitap için gönderilen yazılar baskı için hazırlanmış ancak kitabın basımı için gerekli destek bir türlü bulunamamıştır. Bu nedenle de armağan kitabının yayımlanması günümüze kadar ne yazık ki gerçekleşmemiş ancak yine de bahse konu kitap için oldukça özgün yazılar gönderilmeye devam edilmiştir. Bu durumu, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığına (YTB) duyurduğumuzda, YTB Başkanı Abdullah Eren, hocamız için bu armağan kitabın yayımlanmasını üstlenebileceklerini bildirmiştir. Bu duyarlı davranışları nedeniyle kendilerine özel olarak teşekkür etmeyi borç biliyoruz.

Bu armağan kitap iki cilt hâlinde düzenlenmiştir:

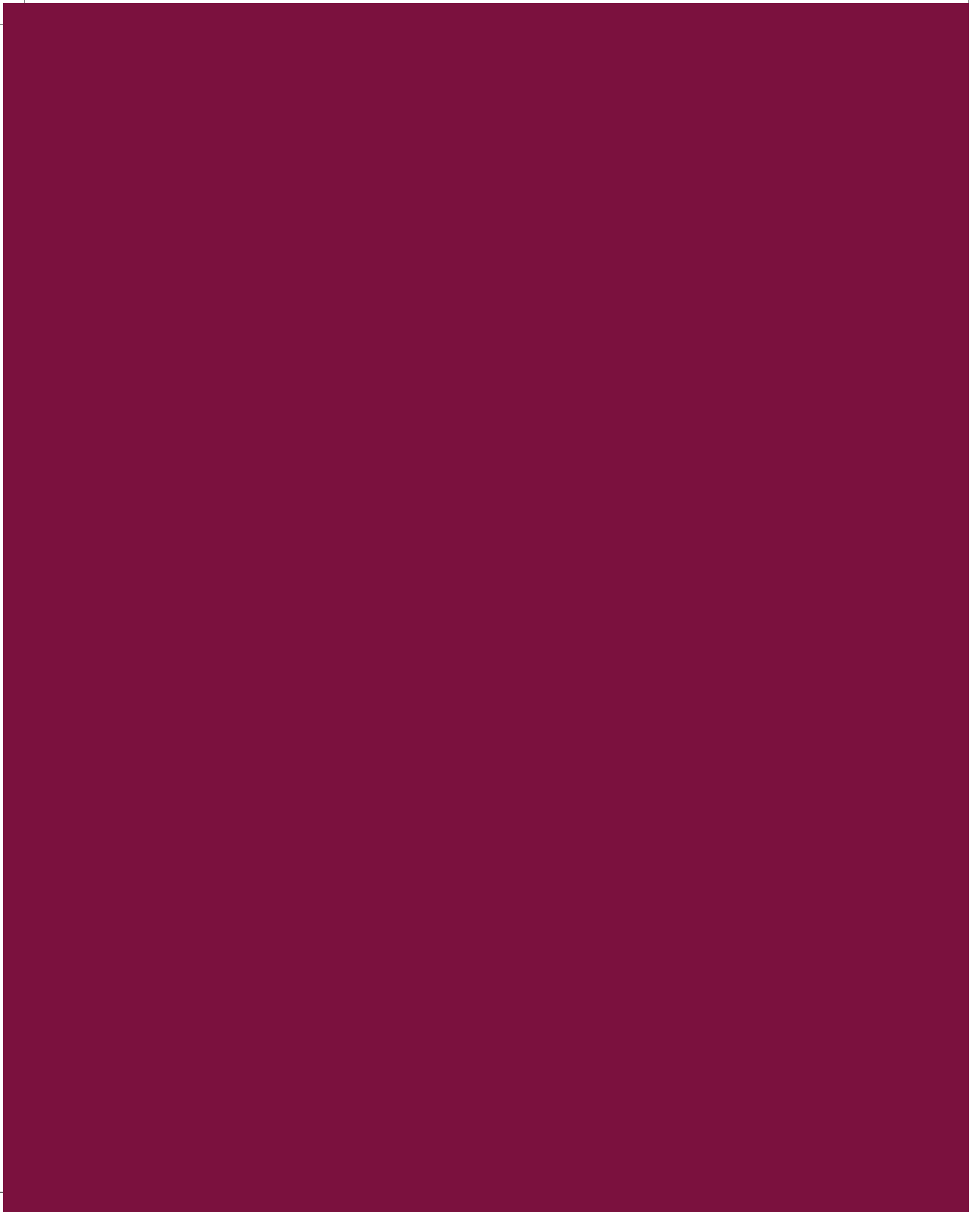
I. cildini anı yazıları, belgeler ve fotoğraflar,

II. cildini ise armağan makaleler oluşturmuştur.

Her iki ciltteki yazılar, yazarların soyadlarının baş harflerine göre sıralanmıştır.

Nimetullah Hafız'ın, ailesiyile birlikte sağlıklı ve mutlu bir ömür yaşaması, Türk kültürü ve sanatı çalışmalarını sonuna kadar sürdürmesi dileklerimiz yineliyor, sayđılar sunuyoruz.

Düzenleme Kurulu

ÖN SÖZ

Nimetullah Hafız'la 1965 yılında Sarayevu Üniversitesi Felsefe Fakültesi Şarkiyat Bölümüne kayıt olduğum yıl tanıştım. Kendisi dördüncü sınıf öğrencisiydi. Onun sayesinde Türklük bilimini daha yakından tanıma fırsatı buldum ve gittikçe daha çok sevmeye başladım. Bu durum, benim Türklük bilimine yönelmeme neden oldu. Mezuniyetimizden sonra evlendik ve sonraki tüm çalışmalarımıza birlikte devam ettik. Yaşamımızın büyük bir bölümü Priştine Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde geçti. Ardından Prizren'de Türk Dili ve Edebiyatı Yüksek Pedagoji Fakültesinde birlikte çalıştık. Sırbistan'ın Novi Pazar Üniversitesinde birlikte ilk Türk Dili ve Edebiyatı Enstitüsünü açtık. Bu alanda pek çok Türkolog yetiştirmenin yanı sıra, Novi Pazar Üniversitesi Tüzüğünde, Priştine Üniversitesinde olduğu gibi Türk dilinin dünya dilleri arasında sayılmasını sağladık. Böylece Türkçe, İngilizce, Almanca, Rusça gibi geçerli olan dünya dillerinden biri hâline geldi. Bunun sayesinde hukuk, mühendislik gibi bölümlerde uzmanlık için Türk dilinden sınava giren öğrenci sayısı bir hayli artmış oldu. Ayrıca, Priştine, Prizren ve Üsküp üniversitelerinde Türkoloji uzmanı ve doktoru yetiştirdik. Bununla birlikte, Karadağ'da da bir Türk dili ve edebiyatı bölümü açmaya çalıştık ancak maalesef başaramadık.

Bunların dışında Nimetullah Hafız'la birlikte Prizren'de 2001 yılında kısa adı BALTAM olan Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezini kurduk. Bu konuda çok

emek verdik. Prizren (2001), Mostar (2002-Bosna Hersek), Kotor (2003-Karadağ), Zagreb (2011-Hırvatistan) ve yine Prizren'de (2017-Kosova) beş Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu, bunun dışında yine Prizren'de iki Uluslararası Türk Kültürü Semineri (2013, 2015) daha düzenledik. Nimetullah Hafız'ın hayatı boyunca topladığı kitaplardan oluşan zengin bir kütüphane, hatta Balkanlar'da bir Türk Kültürü Müzesi açmaya çalıştık. Fakat yeterli desteği bulamamamız nedeniyle bunu gerçekleştiremedik. Ancak her şeye rağmen günümüze kadar Türkolojinin her dalında otuzu aşkın kitap yayımladık ve *BALTAM Türklük Bilgisi* dergisini yılda iki defa olmak üzere 36. sayısına kadar getirdik.

Elli dört yıllık birlikteliğimiz süresince eşim Nimetullah Hafız'ın, dünyanın pek çok kentinde düzenlenen kongre, sempozyum, seminere katılarak bölgedeki Türk kültürünü tanıtmaya adanmış bir tutkuyla kendini adanmışına şahit oldum.

Gyula Nemeth'e Armağan adlı kitabın yayımlanmasıyla başlayıp ardından gelenek haline gelen "armağan kitapları" arasında yer alması için, Nimetullah Hafız'ın 75. yaşını münasebetiyle BALTAM yazı kuruluna bu konudaki teklifimi ilettim. Teklifin olumlu karşılanması üzerine, Türkoloji dünyasındaki dostlarımıza N. Hafız ile ilgili bir armağan kitabı çıkarma planımızı iletterek kendilerinden yazı istedik. Kitabı oluşturacak tüm bilgi ve belgeleri yak-

laşık yedi yıl önce tamamlamamıza rağmen maalesef gerekli maddi destek bulamadığımız için yayımlayamadık. Ardından 80. yaş için planladığımız armağan kitabı hayalimiz pandemi nedeniyle ertelenince de, Nimetullah Hafız'ın 82. yaşına geldik. Bu süre içinde özgün, yayımlanmamış yazıları gönderenlerden kimileri vefat etti, bazı başka hocalar ise yazılarını gönderme isteğinde bulundu. Kitaba bu yazıları da ekledim.

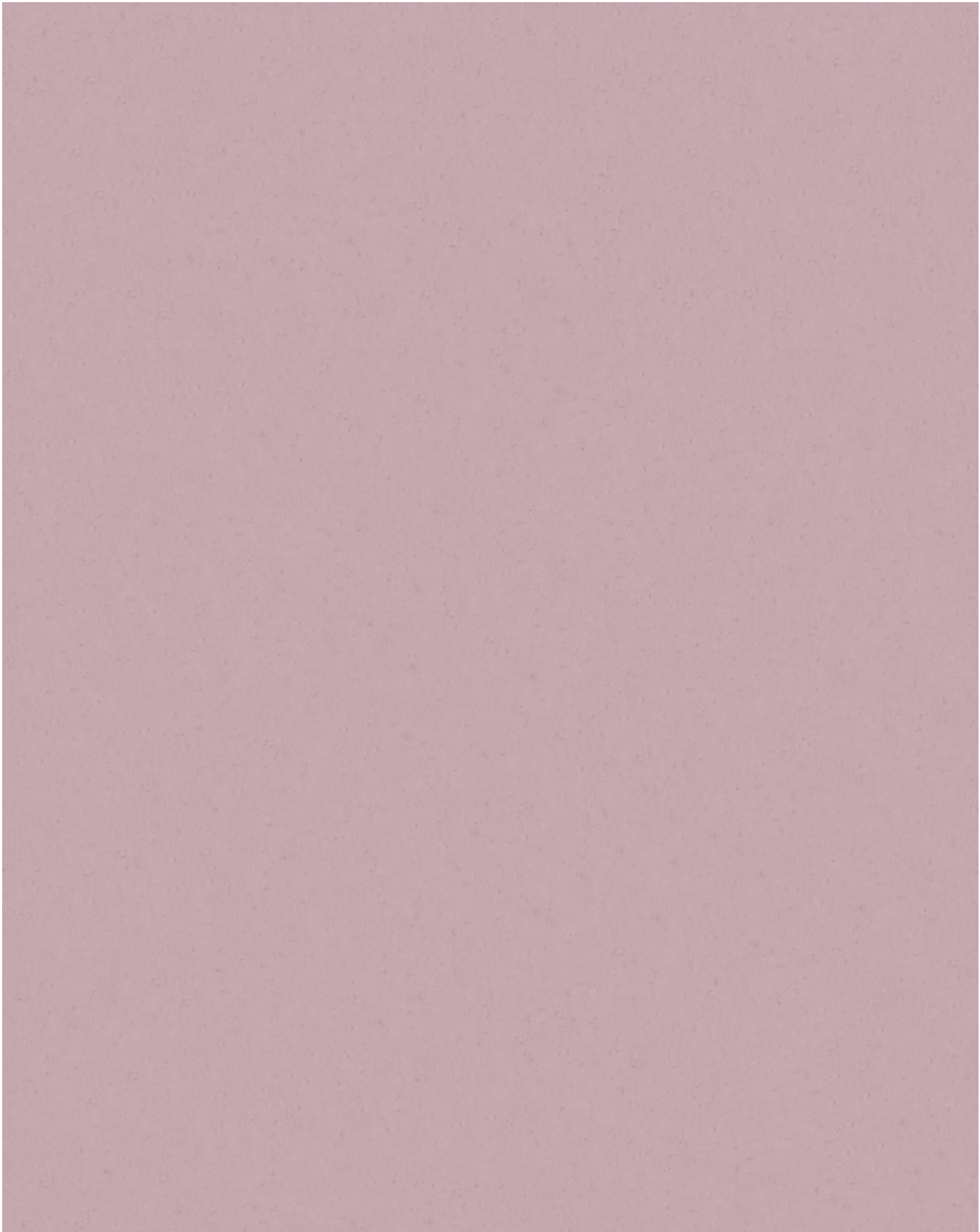
Nimetullah Hafız bugüne kadar pek çok yer gezmiş, görmüş, derlemiş, taramış, sayısı henüz kesin olmayan eserler yazmıştır. Ayrıca, Eski Yugoslavya, Türkiye, ABD, Macaristan, İtalya, Kazakistan, Arnavutluk ve Eski Sovyetler Birliği'nde düzenlenen Türkoloji kongre, sempozyum, seminerlerine katılmış, oralarda bildiriler sunmuştur. Böylesine büyük bir birikim içinde onun biyografisi ve bibliyografyasını hazırlamam oldukça güç oldu. Özellikle ayak bastığı kentlerde ve oralarda düzenlenen toplantılarda çektiği fotoğraflardan oluşan zengin fotoğraf arşivinden önemli olanları seçmekte, onların yerlerini ve tarihlerini belirlemekte ayrı sorunlar yaşadım. Ancak sonunda yazı kurulu ile birlikte kitabı hazır hâle getirmeyi başarabildik. Kitabın bitme aşamasına geldiği bugünlerde Ankara'dan, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığından bu armağan kitabı yayımlama teklifinin gelmesi bizi özellikle çok mutlu etti.

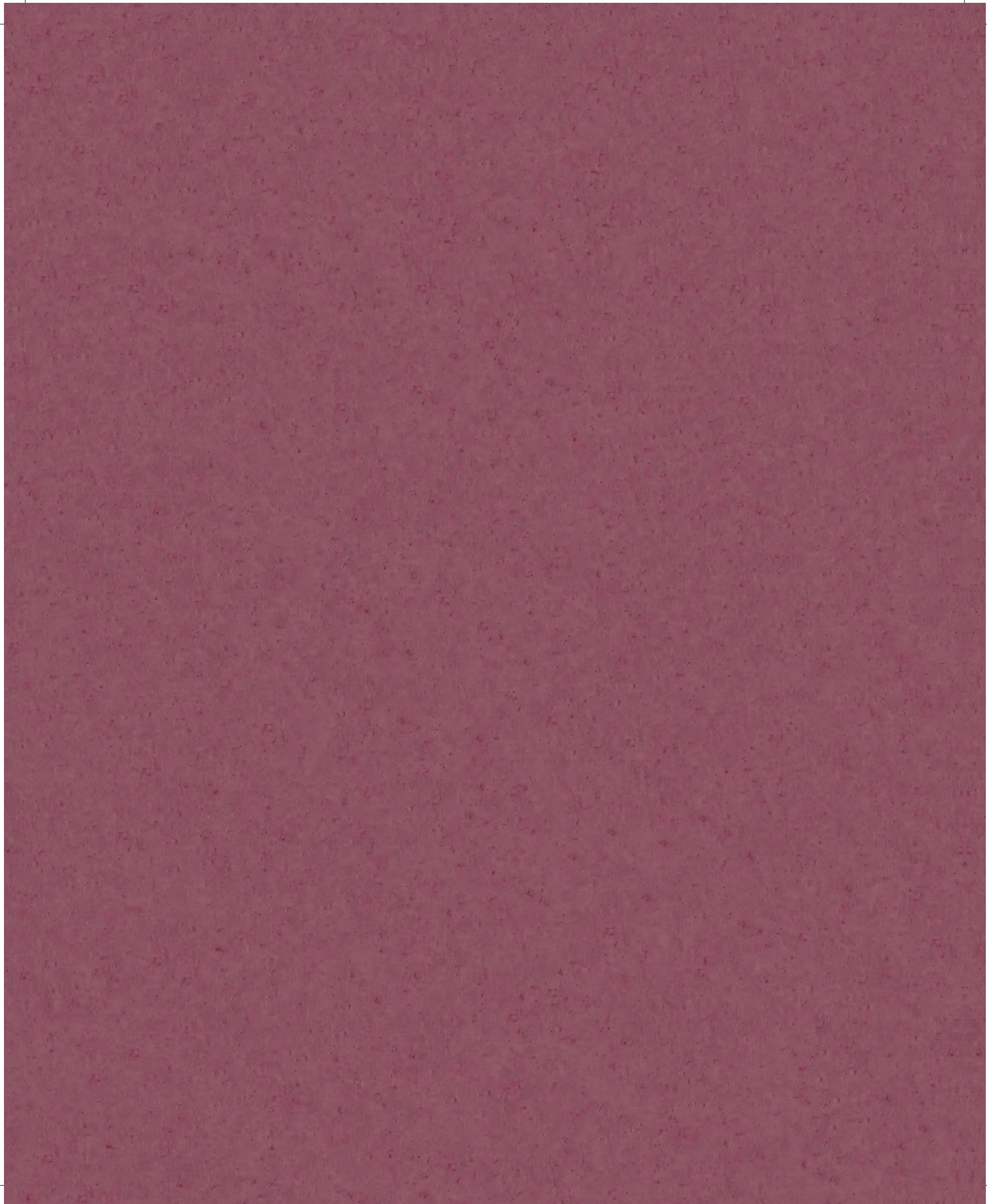
Nimetullah Hafız'ın yaşamı boyunca yaptığı çalışmalar ve meydana getirdiği kıymetli eserler, bizler ve gelecek nesiller için örnek alınacak bir rehber ve vazgeçilmez bir Balkan Türk kültürü kaynağı olacaktır.

Son olarak, Nimetullah Hafız armağan kitabının hazırlanmasında emeği geçenlere, esirgmeden makaleleriyle iştirak edenlere çok teşekkür ederim. Kitabın yayınlanmasını üstlenen başta YTB Başkanı Abdullah Eren olmak üzere tüm Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) görevlilerine ayrıca teşekkür eder, çalışmalarında kolaylıklar dilerim. Bu vesileyle, bu süre içinde yazılarını gönderip de yazılarının yayımlandığını görmeden vefat eden meslektaşlarımızın ailelerine başsağlığı ve sabırlar dilerim.

Prof. Dr. Tacida Zubçeviç Hafız

I. BÖLÜM

*YAŞAMI VE
ESERLERİ*

PROF. DR. NİMETULLAH HAFİZ'İN ÖZ GEÇMİŞİ VE BİBLİYOGRAFYASI I BIOGRAPHY AND BIBLIOGRAPHY OF PROF. DR. NİMETULLAH HAFİZ

Tacida Hafız*

DOĞUM TARİHİ VE YERİ:

Nimetullah Hafız, Prizren Medresesinin tanınmış müderrisi ve Osmanlı Devleti'nin Sultan Murat Türk eski askerî kışlasında tabur imamı ve hatibi görevinde bulunan Esat Hafız'ın torunu ve ölümünden hemen sonra, aynı göreve tabur imamı olarak atanan Süleyman Hafız'ın oğlu olarak 02.12.1939 tarihinde dünyaya geldi. Annesi Tume (Tümen) ailesinden olan Sabriye Hanım idi.

MEDENİ DURUMU:

Evli. İki çocuk ve üç torun sahibidir.

Eşi Prof. Tacida Zubçeviç Hafız Türkolog; kızı Ayla (1969), filolog; oğlu Erhan (1973) tıp doktoru. Çocuklarının ikisi de evli ve ikisinden Erman (1998), Can (1999) ve Selin (2015) adlarında torunları var.

EĞİTİMİ VE LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARI:

İlk ve ortaokulunu 1961 yılında Prizren'de tamamladıktan sonra 1964 yılında Belgrat Üniversitesi Filoloji Fakültesinin Şarkiyat Bölümüne girdi, Belgrat Üniversitesinde iki yıl okuduktan sonra Sarajevo Üniversitesi Felsefe Fakültesi Şarkiyat Bölümüne (Türkçe, Arapça ve Farsça) devam ederek Akademisyen Nedim Filipoviç'in öğrencisi olarak mezun oldu (1969).

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Prof. Dr. Faruk Timurtaş'ın danışmanlığıyla doktora eğitimini tamamladıktan sonra Prof. Dr. Faruk Timurtaş, Prof. Dr. Şehabettin Tekindağ, Prof.

BIRTH DATE AND PLACE:

Nimetullah Hafız he was born in 02. XII. 1939 t. His grandfather was a well known director of Prizren Medresse and now at Sultan Murat Turk Base place (military base), and before he was working like a imam at the Turkish army of the Ottoman states, the grandchild of Esat Hafız and after the death of his grandfather, the son of Suleyman Hafız at sixteen at the same place he start to work like a Imam. Her mother Tume (from Tumen) family was Mrs Sabriye.

CIVIL STATUS:

Married. Has two children and two grandchildren. He met his wife, Mrs Tacida (1969) the daughter of the painter Sahzuddin Zubecevic who graduated from the same University in 1968 which was the University of Sarajevo Philosophy Faculty, because of the war in Bosnia she continued her studies in Macedonia and she get graduated from the German Philosophy Branch. His son Erhan (1973), because of the fightings in Kosova, he settle in Ankara and from the University of Pristina he get transfered to the University of Gazi medicine Faculty. The two are married and has two grandchildren in the name of Erman (1999) and Can (2000).

EDUCATION AND HIGH LICENCE WORKS:

He finished his primary and his secondary school in Prizren (1961). In 1963 he get registrated at the University of Belgrad Philosophy Faculty (sarkiyat) branc. After two years stuides at the University of Belgrad (1964),he get registreted athe Srajevo University Philosophy Fac-

* Prof. Dr., Emekli Öğretim Üyesi, Prizren / Kosova, trhafiz@yahoo.com.

Dr. Zeynep Korkmaz, Prof. Dr. Muharrem Ergin'den oluşan jüri önünde "Prizren Türk Halk Edebiyatı Metinleri ve Ağız Hususiyetleri" adlı doktora tezini savundu (1976).

1978 yılında Priştine Üniversitesi Felsefe Fakültesi Şarkiyat Bölümünde doçent, 1983 yılında ise profesör ünvanını kazandı.

Batı Almanya'nın Alexander von Humboldt-Stiftung'un bursiyeri olarak 1979-1980 ve 1982 tarihlerinde Mainz Gutenberg Üniversitesi Şarkiyat Bölümünde Prof. Dr. Johannes Benzing'in yanında Balkan Türkolojisi ile ilgili araştırmalar yaptı.

Alexander von Humboldt Stiftung'un bursiyeri olarak ikinci defa 1987 ile 1988 tarihleri arasında Almanya'nın Freiburg Üniversitesinde Prof. Dr. Josef Matuz'un yanında araştırmalarını sürdürdü.

1994-1995 yıllarında Ankara'da TİKA (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı) ile TDK (Türk Dil Kurumu) ile birlikte Türk dünyası dillerinin inceleme ve araştırma projelerinde yer aldı.

RESMÎ GÖREVLER:

- Üsküp'te çıkan *Birlik* gazetesinde gazeteci olarak bir yıl görev yaptı (1961).

- Priştine'de "Meto Bayraktari" sekiz yıllık okulunda Türk dili öğretmeni olarak çalıştı (1961).

- Üsküp Radyosu'nda Türk dilinde haber, gençlik ve çocuk programlarında gazeteci, çevirmen ve sunuculuk (spikerlik) yaptı (1968).

- Prizren Belediyesinde Tarih Yapıtları Koruma Kurumunda şarkiyatçı uzman görevinde bulundu (1969-1973).

(Bu süre içinde Prizren'de Prizren Kalesi ve Kırık Camii kazılarını, Sinan Paşa Camii'nin onarılması projelerini yürüttü ve bunlarla birlikte daha birçok Osmanlı tarihî eserinin devlet koruması altına alınmasını sağladı. Kosova'daki yazma yapıtlarını araştırırken Ömer Lutfi, Âşık Ferki gibi birçok Kosova Türk ozanını kendi yazmalarıyla birlikte bilim dünyasına kazandırdı).

- 1973'te kurulan Priştine Üniversitesinin temel taşı sayılan Felsefe Fakültesinde Şarkiyat Bölümünün beş kurucusundan biri olarak çalışmaya başladı (1973).

ulty (sarkiyat) Branch (Turkish, Arabian, Persian), and afetr had defended his thesis in front of Akademik Nedim Filipoviç he get graduated in (1969).

He made his three years doctorate with Prof. Dr. Frauk Timurtaş at the University of Istanbul Literature Faculty Turkish Language and Literature Branch, Prof. Dr. Faruk Timurtaş, Prof. Dr. Şehabettin Tekindağ (like supplementary lesson professor o history), and in fornt of the Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, Prof. Dr. Muharrem Ergin he defend the theme "Prizren Turkish People Litertaure Text and Speaking Pecularity (1976).

At the University of Pristina Philosophy Faculty he became associate professor where he was also working (1978).

In west Germany at the capital Bonn he was the bursary of Alexander von Humboldt-Stiftung at the Mainz University Şarkiyat Branch. He made researches on Turk Balkans with Prof. Dr. Johannes Benzing (1979-1980 ve 1982).

"To finish his work on Kosova Turkish Spekaing Pecularity he demand another burs from Alexander von Humboldt-Stiftung at the University of Freiburg in Germany (01. IX. 1987 – 31. VII. 1988).

He became professor at the University of Pristina Philosophy Faculty of orientology Branch (1983).

OFFICIAL DUTIES:

He worked like a journalist for the "Birlik" magazine in Skopje (1961).

He works like a teacher of Turkish language in Priştina at the "Meto Bayraktari" school (1961).

At the Skopje radio he was giving the news on Turkish language, like journalist he gave programs for youth and children, he worked like translator and and announcer (1968).

He worked at the Prizren Municipality like an expert on protection of the history monuments (1969-1973). In the meantime in Prizren the fortress of Prizren, broken Mosques scrapings, the project on repairing the Sinan Paşa Mosques and some other works in other Mosques, and took under protection of the state the mausoleum and dervish lodge. Making researches

- Priştine Üniversitesi Felsefe Fakültesi Şarkiyat Bölümünde öğretim üyesi olarak Türk öğrencilerine Türkçe; Arnavut (1979'a dek), Boşnak, Sırp, Makedon, Roman (Çingene) gibi öteki ulus ve halk öğrencilerine ise Sırpça okuttu (1973-1988).

- Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Kurucu Başkanı ve devamında dört dönem Bölüm Başkanı görevinde bulundu (1988-1990, 1992-1996, 1996-1999, 2000-2003).

- Prizren'de Yüksek Pedagoji Okulunda Türkçe Sınıf Öğretmenliği Bölümünün Kurucu Bölüm Başkanlığını yaptı ve Türk Dil Bilgisi dersini verdi (1989-1996).

- Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesinde eğitimden sorumlu dekan yardımcısıydı. (1990/1991).

- *Çevren* (edebiyat, toplum, düşünce) dergisinin başyazar ve sorumlu yazarlığını yaptı (1977-1981 ve 1989-1991).

1999 yılında Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesinde kurduğu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde çalışırken Kosova'da ortaya çıkan savaş nedeniyle 12 Mart'ta eşi, oğlu ve torunuyla birlikte Ankara'ya yerleşti. 12 Mart 2000 tarihinde eşi Prof. Dr. Tacida Hafız ile birlikte Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünün çalışmasını devam ettirmek için Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı tarafından görevli olarak Priştine'ye gönderildi. Hâlen emekli olarak Türkoloji çalışmalarını sürdürmektedir.

MİSAFİR ÖĞRETİM ÜYELİĞİ:

- Almanya Mainz Gutenberg Üniversitesi Şarkiyat Bölümü misafir öğretim üyesi 1979-1980 ve 1982),

- Almanya Freiburg Üniversitesinde "Atatürk ve Atatürk Devrimi" adlı ders programında Prof. Dr. Josef Matuz'un danışmanı (1986-87),

- Üsküp Kiril ve Metodiye Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi (1986-1991),

- Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi misafir öğretim üyesi (1998-2000),

- Kazakistan Ahmet Yesevî Üniversitesi misafir öğretim üyesi (2003-2004).

on Kosova writing works he proved the works of Ömer Lûtfi, Âşık Ferkî and other Kosova Turkish poets. In 1972 he created the Writings Library Institution and with these writings was opened the Museum of Sinan Paşa Mosque.

In 1973 he was the main education employer of five at the Oriental branch which was known like the base at the University of Pristina Philosophy Faculty (1973).

At the University of Pristina Philosophy Faculty Oriental Branch he gave lessons on Turkish Language to I. Ve II. Classes, Turkish Language to the Turks, and he was keeping lessons on Serbo-Croatian to the Albanians (Up to 1979), Bosnians, Serbians, Macedonians, and Roms (1973-1988).

On 1977-1981 and 1989-1991 he was the main writer of the "Çevren" magazine.

On 1978-1980, 1980-1982 he was member at the Restoration Institute of the Istanbul Technic University Architecture History.

He gave lessons on Balkan Turkish with Prof. Benzing at Mainz University Oriental Branch in west Germany (1979-1980 ve 1982).

At the Freiburg University in Germany he worked like a counselor of Prof. Matuz at the preparation work on "Atatürk and Atatürk Revolution".

On September 1988 he created the Turkish language and literature platform at Pristina University Philosophy Faculty where he worked like a president and who is still working at the same position.

At the Philosophy Faculty Turkish Language and Literature in Macedonia-Skopje he gave lessons on Turkish Language IV, Ottoman Turkish, Turkish Language and History and Turkish Dialects (1986-1991).

He gave lessons on Turkish Language at the High Pedagogy Faculty in Prizren (1989-1996).

He was the dean at the University of Pristina Philosophy Faculty in (1990/91).

He gave lessons at the Ankara University Turkish Language and Geography History Faculty Turkish Lan-

**ÇEŞİTLİ ÜNİVERSİTELERDE KURDUĞU
TÜRKOLOJİ EĞİTİMİ BÖLÜMLERİ,
KÜTÜPHANE VE ARAŞTIRMA MERKEZLERİ:**

- Priştine Üniversitesi Felsefe Fakültesinde Şarkiyat Bölümünün beş kurucusundan biri (1973),

- Priştine Üniversitesi Felsefe Fakültesi (1992'den sonra Filoloji Fakültesi) Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü kurucusu (1988),

- Priştine Üniversitesi Prizren Yüksek Eğitim Okulu Türkçe Sınıf Öğretmenliği Bölümü (1989) kurucusu,

- Priştine Üniversitesi Prizren Eğitim Fakültesi Türkçe Sınıf Öğretmenliği Bölümü Kurucu Komisyonu Başkanı (2003),

- Novi Pazar Enternasional Üniversitesi İnsani Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü kurucusu (2002),

- Novi Pazar Enternasional Üniversitesi Doğu Bilimler Enstitüsü kurucusu (2006),

- Prizren Belediyesi Tarihî Eserleri Koruma Kurumu Osmanlı Yazmalar Kütüphanesi kurucusu (1972),

- Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezinin (BAL-TAM) Prof. Dr. Tacida Zubçeviç Hafız ile birlikte kurucusudur (2001).

2001 yılından bugüne kadar her yıl bir başka Balkan ülkesinde düzenlenmeyi planlanan (2001-Prizren/Kosova, 2002-Mostar/Bosna-Hersek, 2003-Kotor/Karadağ, 2007-Zagreb/Hrvatistan, 2011, Prizren/Kosova), bir gelenek hâline getirilmiş olan Uluslararası Güneydoğu Avrupa Türkoloji Sempozyumlarını, ayrıca 30 Eylül 02 Ekim 2002 Prizren-Priştine/Kosova'da Bilkent Üniversitesi Filolojki Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile birlikte Edebiyat Buluşması Sempozyumu'nu ve Prizren'de 06-08 XII. 2013 ve 25-27 XII tarihinde 1. ve 2. Uluslararası Türk Kültürü Seminerlerini Prof. Dr. Tacida Zubçeviç Hafız ile birlikte düzenlemiştir.

Prof. Nimetullah Hafız hâlen Priştine Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü emekli öğretim üyesi olarak çalışmakta ve BAL-TAM'ın daimi başkanı görevinde bulunmaktadır.

guage and Literature Branch (1. Eylül – 31 Aralık 1999).

While working in the Department of Turkish Language and Literature, which he founded at the Faculty of Philology at Pristina University in 1999, he moved to Ankara with his wife, son and grandchild on 12 March due to the war that broke out in Kosovo. On March 12, 2000 he was sent to Pristina as an officer by the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Turkey to continue the work of the Department of Turkish Language and Literature at the Faculty of Philology of the University of Pristina, together with his wife Prof. Dr. Tacida Hafız. He still continues his Turcology studies, retired.

**OFFICIAL FOUNDATION MEMBER,
FOUNDATION AND OTHER WORKS:**

He was member of Restoration Institute at the İstanbul Technic University Architecture History (1978-1982).

He was member of the News at Turkish Language Institution in Anakara (1986).

He joined the project researches in Ankara with TİKA (Turkish Cooperation and Development Agency), TDK (Turkish Language Institution) and Turkish World Languages (1994-1995).

He create the Turcology Union Of Yugoslalya on (30. June 1998). He is still the president of this union.

Like the president of the Union on 13 december 1998 in Prizren the University of Pristina Philosophy Faculty Turkish Language and Literature platform 10,he organised a meeting for after 60 year sof the death of Mustafa Kemal Ataturk and 75 years of the Turksih Republic. The announcements of the participants,and the announcements of some that couldnt participate to the meeting because of the bad tense in Yugoslavya in 2001 was given like a present for the 120 birthdate of Ataturk and was published by Ataturk Research Center.

He create the BAL-TAM Balkan Turcology Research Center with his wife prof. dr. Tadžida Zubčević-Hafız (30. Mart 2001).

RESMÎ KURUL ÜYELİĞİ, DERNEK VE DİĞER ÇALIŞMALARI:

- İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Tarih ve Restorasyon Enstitüsü üyesi (1978).
- Ankara'da Türk Dili Kurumunun Haberleşme üyesi (1986).
- Merkezi Ankara'da bulunan Türk Folklor Araştırmaları Kurumunun onur üyesi (02. VII. 1994).
- Yugoslavya Türkologlar Birliğinin kurucu başkanı (30 Haziran 1998).
- (Birlik Başkanı olarak I. Uluslararası Türkoloji Kongresi'ni düzenledi (1998).
- Prizren'de Yüksek Pedagoji Okulunda Türkçe Sınıf Öğretmenliği Bölümünün Kurucu Bölüm Başkanı.

TAKDİRNAMELER:

- 21 Aralık 1977 tarihinde Prizren Tarihî Anıtları Koruma Kurumu tarafından iş birliği ve ortaklaşa ödevlerin gerçekleştirilmesinde göstermiş olduğu başarılar nedeniyle teşekkür belgesi.
- 26 Nisan 1994 tarihinde Priştine'de *Tan* gazetesinin kuruluşunun çalışmalarının 25. yıl dönümü dolayısıyla verdiği katkıları için Redaksiyon tarafından takdirname.
- Kasım 2000'de Ankara'da Türk Folklor Araştırmaları Kurumunun Kosova'da Türk folklorüne yaptığı üstün hizmet ödülü.
- İstanbul'da merkezi olan Türk Kültürüne Hizmet Vakfının 2002 yılının şeref ödülü verildi.
- Türkiye Yazarlar Birliği'nin Üstün Hizmet Ödülü (2013- Kosova İmza Dergisi'nin Yaşam Boyu Edebiyat Ödülü (2016).
- Hüseyin Gazi Kültür ve Sanat Vakfı'nın Türkolojiye Hizmet Ödülü (2017).
- "Manasın Mirasçıları" adıyla Türk Kültürüne ve Diline yapmış olduğu katkıların dolayısıyla Türk Dünyasına Kültür Hizmet Ödülü (2018).
- Türk Edebiyat Vakfı'nın Yaşayan Dede Korkut Ödülü (2019).
- Türk Edebiyatı Vakfı tarafından şeref üyeliğine seçilmesine dair berat (2019).
- İzmir'de Kibatek Uluslararası Edebiyat Ödülü (2022).

REWARDS:

On 21. XII. 1977 the works that was made with the cooperation of Prizren History Monuments Foundation he was rewarded by a "Thanks Certificate".

An appreciation letter was given on 26. April 1994 in Pristina for the works made for 25 year anniversary of the *Tan* magazine.

He also became the member of the Turkish Folklor Research Center which is in Ankara on (02. VII. 1994).

Due to the works made on November 2000 for the Turkish Folklore, a plaque was given in Ankara.

On 1999 while he was working at the University of Pristina Philosophy Faculty on Turkish language and literature platform that he create, he settle on 12 March with his wife, son, and grandchild to Ankara because of the war that began in Kosovo. On 12. March 2000 with her wife Doç. Dr. Tacida Hafız was send by the Turkish Republic to take part on works at the University of Pristina Philosophy Faculty Turkish Language and Literature

LIST OF THE PUBLISHED WORKS:

Books :

- *Günaydın*, (Şiirler), "Detska Radost" Yayınları, 1964 (Birinci Baskı), 1983 (İkinci Baskı), Üsküp.
- *Ana Kucağı* (Şiirler), "Birlik Yayınlar, 1983, Üsküp.
- *Yugoslavya Türk Şiirinde Atatürk*, Folklor Araştırmaları Kurumu Yayınları, 1983, Ankara.
- *Turska Gramatika, I deo, -Fonetika-* (Türk Dilbilgisi, I. Bölüm -Sesbilgisi-), *Skripte*, Priştine Üniversitesi Felsefe Fakültesi Şarkiyat Bölümü Yayınları, 1984, Priştine.
- *Yugoslavya Türk Edebiyatında Devrim Şiirler*, "Birlik" Yayınları, 1984, Üsküp.
- *Yugoslavya Türk Edebiyatında Tito Şiirleri*, "Birlik" Yayınları, 1984, Üsküp.
- *Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri*, Priştine Üniversitesi Felsefe Fakültesi Şarkiyat Bölümü Yayınları, 1985, Priştine.
- *Âşık Ferkî, Hayatı ve Eserleri*, "Esin" Yayınları, 1986, Prizren.

- Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Yaşam Boyu Onur Ödülü 2023.

Prof. Dr. Nimetullah Hafız'ın bugüne kadar gerçekleştirdiği araştırmalar, katıldığı ulusal ve uluslararası bilimsel toplantılar ve üstün başarılarından dolayı layık görüldüğü çok sayıda takdirname, plaket ve ödülleri bulunmaktadır.

YAYINLAR

Kitaplar:

- *Günaydın* (Şiirler), Üsküp: Detska Radost Yayınları, 1964 (Birinci Baskı), 1983 (İkinci Baskı).
- *Ana Kucağı* (Şiirler), Üsküp: Birlik Yayınları, 1983.
- *Yugoslavya Türk Şiirinde Atatürk*, Ankara: Folklor Araştırmaları Kurumu Yayınları, 1983.
- *Turska Gramatika, I deo, -Fonetika- (Türk Dilbilgisi, I. Bölüm -Sesbilgisi-), Skripte*, Priştine: Priştine Üniversitesi Felsefe Fakültesi Şarkiyat Bölümü Yayınları, 1984.
- *Yugoslavya Türk Edebiyatında Devrim Şiirler*, Üsküp: Birlik Yayınları, 1984.
- *Yugoslavya Türk Edebiyatında Tito Şiirleri*, Üsküp: Birlik Yayınları, 1984.
- *Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri*, Priştine: Priştine Üniversitesi Felsefe Fakültesi Şarkiyat Bölümü Yayınları, 1985.
- *Âşık Ferkî, Hayatı ve Eserleri*, Prizren: Esin Yayınları, 1986.
- *Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi I-II. Cilt*, Ankara: Çocuk Edebiyatı, 1988-1989
- *Yugoslavya'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi, I. Cilt (Şiirler), II. Cilt (Öyküler, Romanlar), III. Cilt (Oyunlar)*, Ankara 1989.
- *Makedonya Türk Halk Edebiyatı Metinleri*, İstanbul: Anadolu Sanat Yayınları, 1989.
- *Bulgaristan'da Türk Halk Edebiyatı Metinleri I-II. Cilt*, Ankara 1990.
- *Prizren Türk Ağzının Özellikleri (İncelemeler, Metinler, Sözlük)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu Bildirileri, kitap (14-15. XII. 1991), Çevren Sayı 87-89, Ocak-Haziran 1992.
- Rıza Mollov, Hayatı ve Eserleri, BAL-TAM, Prizren 1999.
- I. Uluslararası Türkoloji Kongresi Bildirileri, BAL-

- *Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi I. Cilt, II. Cilt 1988, III. Cilt (Çocuk Edebiyatı)*, 1989, Ankara.
- *Yugoslavya'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi, I. Cilt (Şiirler), II. Cilt (Öyküler, Romanlar), III. Cilt (Oyunlar)*, 1989 Ankara.
- *Makedonya Türk Halk Edebiyatı Metinleri*, Anadolu Sanat Yayınları, 1989, İstanbul.
- *Bulgaristan'da Türk Halk Edebiyatı Metinleri, I., II. Cilt*, 1990, Ankara.
- *Karadağ ve Ordusu*,
- *Tecelli Bi-nokat Divanı*
- *Tata, Hayatı ve Eserleri*,
- *Atatürkü niçin severim*

SCIENCE WORKS, PUBLICATIONS :

Concerning the Language:

- "Yaşar Kemal'in *Orta Direk* Romanındaki Dili", Sesler, 42, Ocak 1970, Üsküp, s. 39-46.
- "Yugoslavya'da Yazınlanan Türkçe Sözlük ve Türkçe Konuşma Kitaplar", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, XXI, 1975, İstanbul, s. 159-176+3 fot; Çevren, 6, Temmuz 1975, Priştine, s. 37-48.
- "Prizren Türk Ağzının Özellikleri", Çevren, 12, Aralık 1976, Priştine, s. 29-35.
- "Priştine Ağzının Başlıca Özellikleri", Uluslararası Yunus Emre, Nasreddin Hoca, Kahramanoğlu Mehmet Bey ve Türk Dili Semineri Bildirileri, 10-20 Haziran 1977, Konya; 1977, Konya, s. 239-265.
- "Kosova Mitroviçası, Vuçitirin ve Priştine Türk Ağzılarının Başlıca Özellikleri", Çevren 1-2 (21-22), Mart-Haziran 1979, Priştine, s. 75-91.
- "Kosova Türk Ağzılarında Yapım Ekleri", Çevren 3 (23), Eylül 1979, Priştine, s. 83-89.
- "Specificnosti prizrenskog turskog govora" (Prizren Türk Ağzının Özellikleri), POF (Prilozi za orijentalnu filologiju), 27, Sarajevo 1979, s. 61-1000.
- "Utica srpsko-hrvatskog jezika na turske govore na Kosovu" (Kosova Türk Ağzılarına Sırp-Hırvat ve Arnavut Dillerinin Etkileri), Jezik i praksa, 1-2,

- TAM, Prizren 2001.
- Dr. İbrahim Temo, "Atatürk'ü Niçin Severim", BAL-TAM, Prizren 2001.
  - I. Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu Bildirileri 2006.
  - II. Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu Bildirileri, BAL-TAM, Prizren, 2007.
  - III. Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu Bildirileri, BAL-TAM, Prizren 2006.
  - IV. Uluslararası Güney-Doğu Avrupa Türkolojisi Sempozyumu Bildirileri, BAL-TAM, Prizren 2011
  - 1. Uluslararası Türk Bilimi Semineri Bildirileri BAL-TAM Türklük Bilgisi Sayı 20, s. 9-195.
  - 2. Uluslararası Türk Bilimi Semineri Bildirileri BAL-TAM Türklük Bilgisi Sayı 20, s. 9-195.
  - Yusuf Kerim, Hayatı ve Eserleri, BAL-TAM, Prizren 2006.
  - Sabri Tata, Hayatı ve Eserleri, BAL-TAM, Prizren 2010.
  - Mehmet Suphi, "Karadağ ve Ordusu", BAL-TAM, Prizren 2012.
  - Prizrenli Tecellî Dîvânı, BAL-TAM, Prizren 2012.
  - Şemsettin Sami Bey'in Yayınlanmamış Eseri "Zübdet'ül-Vekâyi", BAL-TAM, Prizren (2014).
  - Şükrü Dilege Hayatı ve Eserleri Birinci Basım, BAL-TAM, Prizren, 2014.
  - Şükrü Dilege Hayatı ve Eserleri İkinci Basım, BAL-TAM, Prizren, 2017.
  - Sancak Türk Şairi Derviş Ahmed Gurbî, Hayatı ve Eserleri, BAL-TAM, Prizren, (2017).

Bilimsel Makaleler, Derlemeler ve

Dil Araştırmaları:

- "Yaşar Kemal'in *Orta Direk* Romanındaki Dili", *Sesler*, 42, Ocak 1970, Üsküp, s. 39-46.
- "Yugoslavya'da Yazınlanan Türkçe Sözlük ve Türkçe Konuşma Kitaplar", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, XXI, 1975, İstanbul, s. 159-176+3 fot; *Çevren*, 6, Temmuz 1975, Priştine, s. 37-48.
- "Prizren Türk Ağzının Özellikleri", *Çevren*, 12, Aralık 1976, Priştine, s. 29-35.
- "Priştine Ağzının Başlıca Özellikleri", Uluslararası Yunus Emre, Nasreddin Hoca, Kahramanoğlu Mehmet Bey ve Türk Dili Semineri Bildirileri, 10-20 Haziran 1977, Konya; 1977, Konya, s. 239-265.

- 1985, Priştine, s. 69-76.
- "Kosova Türk Ağzlarında K > Ç ve G > C Ünsüz Değişmeleri", Beşinci Milletlerarası Türkoloji Kongresi, İstanbul 23-28; İstanbul, Eylül 1985, Tebliğler I. Türk Dili, Cilt I. S. 127-129.
- "Kosova Türk Ağzlarında Çekim Ekleri", *Dil Dergisi*, 21, Temmuz 1994, Ankara, S. 20-38.
- "Kosova Türk Ağzlarında Çekim ve Yapım Ekleri", Uluslararası Türk Dili Kongresi 1988 (26 Eylül – 3 Ekim 1988), Ankara 1996, s. 225-246.
- Hasan Kelmendi: "Jedan osvrt na turske sufikse u albanskom jeziku" (Arnavut Dilinde Türk Eklerine Bir Değinme), *Uporedno jezikoslovje*, 1989, Ljubljana, s. 245-249.

Concerning the Literature:

- "Prizrenli Şeyh Hacı Ömer Lûtfü ve Onun Yapıtları", *Sesler*, 60, Kasım 1971, Üsküp, s. 44-56.
- "Prizrenli Âşık Ferki'nin Hayatı ve Eserleri", *Tan Gazetesi*, Sayı:23-39, Priştine, 1974.
- "Yugoslavya'da Türk Edebiyatı Hakkında Bir Deneme", *Çevren* 1, Aralık 1973, Priştine, s. 54-60.
- "Hacı Ömer Lûtfü'nün Çocuk Şiirleri", *Sesler*, 83, Şubat 1974, Üsküp, s. 44-51.
- "Hacı Ömer Lûtfü", *Çevren*, 2, Mart 1974, Priştine, s. 95-97.
- "Yugoslavya Türk Edebiyatında Atatürk'e Ait Yazılmış Şiirler", *Çevren*, 2, Mart 1974, Priştine, s. 35-43.
- "Türk Halk Şairi Âşık Veysel", *Çevren*, 4, Aralık 1974, Priştine, s. 55-62.
- "İbrahim Âşık Ferki", *Çevren*, 3, Aralık 1974, s. 98-99.
- "Yugoslavya'da Bulunmuş Bir Çanakkale Savaşı Destanı", *Türk Kültürü*, 150-152, Ocak-Nisan 1975, Ankara; *Çevren*, 9, Mart 1976, Priştine, s. 141-151.
- "Bilinmeyen Bir Prizren Şairi Kâmil (Nalbant) Vrenezi", *Çevren*, 6, Temmuz 1975, s. 109-110.
- "İpekli Âşık Mustafa'nın Bir Destanı", *Çağrı*, 217, Şubat 1976, Konya, s. 12-13; *Çevren*, 10, Haziran 1976, Priştine, s. 132-133.
- "Yugoslavya'da Bilinmeyen Bir Türk Halk Şairi

- "Kosova Mitroviçasi, Vuçitirin ve Priştine Türk Ağızlarının Başlıca Özellikleri", *Çevren* 1-2 (21-22), Mart-Haziran 1979, Priştine, s. 75-91.
- "Kosova Türk Ağızlarında Yapım Ekleri", *Çevren* 3 (23), Eylül 1979, Priştine, s. 83-89.
- "Specificnosti prizrenskog turskog govora" (*Prizren Türk Ağzının Özellikleri*), *POF (Prilozi za orijentalnu filologiju)*, 27, Sarayevu 1979, s. 61-100.
- "Utica srpsko-hrvatskog jezika na turske govore na Kosovu" (*Kosova Türk Ağızlarına Sırp hrvat ve Arnavut Dillerinin Etkileri*), *Jezik i praksa*, 1-2, 1985, Priştine, s. 69-76.
- "Kosova Türk Ağızlarında K > Ç ve G > C Ünsüz Değişmeleri", Beşinci Milletlerarası Türkoloji Kongresi, İstanbul 23-28; İstanbul, Eylül 1985, Tebliğler I. *Türk Dili, Cilt I.* s. 127-129.
- "Kosova Türk Ağızlarında Çekim Ekleri", *Dil Der-gisi*, 21, Temmuz 1994, Ankara, s. 20-38.
- "Kosova Türk Ağızlarında Çekim ve Yapım Ekleri", Uluslararası Türk Dili Kongresi 1988 (26 Eylül – 3 Ekim 1988), Ankara 1996, s. 225-246.
- Hasan Kelmendi ile birlikte: "Jedan osvrt na turske sufikse u albanskom jeziku" (Arnavut Dilinde Türk Eklerine Bir Değinme), *Uporedno jezikoslovje*, 1989, Ljubljana, s. 245-249.

Yazın Araştırmaları:

- "Prizrenli Şeyh Hacı Ömer Lûtfü ve Onun Yapıtları", *Sesler*, s. 60, Kasım 1971, Üsküp, s. 44-56.
- "Prizrenli Âşık Ferki'nin Hayatı ve Eserleri", *Tan Gazetesi*, s. 23-39, Priştine, 1974.
- "Yugoslavya'da Türk Edebiyatı Hakkında Bir Deneme", *Çevren* 1, Aralık 1973, Priştine, s. 54-60.
- "Hacı Ömer Lûtfü'nün Çocuk Şiirleri", *Sesler*, 83, Şubat 1974, Üsküp, s. 44-51.
- "Hacı Ömer Lûtfü", *Çevren*, 2, Mart 1974, Priştine, s. 95-97.
- "Yugoslavya Türk Edebiyatında Atatürk'e Ait Yazılmış Şiirler", *Çevren*, 2, Mart 1974, Priştine, s. 35-43.
- "Türk Halk Şaira Âşık Veysel", *Çevren*, 4, Aralık 1974, Priştine, s. 55-62.
- "İbrahim Âşık Ferki", *Çevren*, 3, Aralık 1974, s. 98-99.
- "Yugoslavya'da Bulunmuş Bir Çanakale Savaşı Destanı", *Türk Kültürü*, 150-152, Ocak-Nisan 1975, Ankara; *Çevren*, 9, Mart 1976, Priştine, s. 141-151.

- "Âşık Ferki ve Onun Destanları", *Çevren*, 9, Mart 1976, Priştine, s. 141-151; I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Cilt II., 1976, Ankara, s. 109-118.
- "Prizren Kaynaklı Âşığı Bilinmeyen İki Destan", *Türk Folklor Araştırmaları*, 325, 1976, İstanbul, s. 7735-7738; "Âşığı Bilinmeyen İki Destan" başlıklı aynı yazı, *Çevren*, 12, Aralık 1976, Priştine, s. 127-134.
- "Yugoslavya'da Türk Destanları", *Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri*, 17-29 Ekim 1976, Konya, 1977 Konya, s. 55-59; *Çevren*, 10, Haziran 1976, Priştine, s. 129-132.
- Muhammad Mûfâkû: "Al-hâğğ 'Umar Lutfi Başârîzi" (1869-1929), (Arap Dilinde), *Al-'Arabî*, 242, Ocak 1979, Kuwait, s. 135-139.
- "Prizren'de Destanlar", I. *Çevren* 1-2 (21-22), Mart-Haziran 1979, Priştine, s. 175-196; II. *Çevren*, 3 (23), Eylül 1979, s. 135-168.
- "O zivotu i pesnickim delima Hadzi Omer Lutfi Paçarizija" (Hacı Ömer Lûtfi Paçarizi'nin Yaşamı ve Yapıtları Hakkında) (Sırp dilinde) *Godisnjak Arhiva Kosova*, VIII-IX, 1979, Priştine, s. 87-104.
- "Yugoslavya'da Türk Şairlerinin Atatürk ile İlgili Şiirleri", I. Milletlerarası Türkoloji Kongresi (İstanbul, 15-20. X. 1973), Tebliğler, 2. *Türk Dili ve Edebiyatı*, 1979, İstanbul, s. 330-333.
- "Yugoslavya'da Türk Halk Edebiyatı", *Sesler*, 183, Şubat 1984, Üsküp, s. 89-99.
- "Kosova'da Türk Halk Edebiyatı", *Esin*, 22, 24. Nisan 1984, Prizren, s. 5-9.
- "Âşık Ferki'nin Hayatı ve Eserleri", *Türk Folklor Araştırmaları*, 1984, 1984, Ankara, s. 119-139.
- "Sofyalı Bir Türk Âşığı Âşık Hıvzı", *Sesler*, 200, Kasım 1985, Üsküp, s. 108-110.
- "Tradicija i razvoj knjizevnosti jugoslovenskih turaka" (Yugoslavya Türkleri Edebiyatı'nın Geleneği ve Gelişmesi), *Stremljenje*, 6, Novembar-decembar 1985, Priştine, s. 69-76.
- "Balkan Savaşı ile İlgili Bir Destan", *Türk Folkloru, Belleten* 1987, 1988, İstanbul, s. 91-102.
- "Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı", *Çevren*, 2, Mart-Nisan 1989, s. 13-34.

- "Bilinmeyen Bir Prizren Şairi Kâmil (Nalbant Vrenezi)", *Çevren*, 6, Temmuz 1975, s. 109-110.
- "İpekli Âşık Mustafa'nın Bir Destanı", *Çağrı*, 217, Şubat 1976, Konya, s. 12-13; *Çevren*, 10, Haziran 1976, Priştine, s. 132-133.
- "Yugoslavya'da Bilinmeyen Bir Türk Halk Şairi Âşık Ferkî ve Onun Destanları", *Çevren*, 9, Mart 1976, Priştine, s. 141-151; I. *Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri Cilt II*, 1976, Ankara, s. 109-118.
- "Prizren Kaynaklı Âşığı Bilinmeyen İki Destan", *Türk Folklor Araştırmaları*, 325, 1976, İstanbul, s. 7735-38; "Âşığı Bilinmeyen İki Destan" başlıklı aynı yazı, *Çevren*, 12, Aralık 1976, Priştine, s. 127-134.
- "Yugoslavya'da Türk Destanları", *Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri*, 17-29 Ekim 1976, Konya, 1977 Konya, s. 55-59; *Çevren*, 10, Haziran 1976, Priştine, s. 129-132.
- Muhammad Mûfâkû, "Al-hâğğ 'Umar Lutfi Başârîzi" (1869-1929), (Arap Dilinde), *Al-'Arabi*, 242, Ocak 1979, Kuwait, s. 135-139.
- "Prizren'de Destanlar", I. *Çevren* 1-2 (21-22), Mart-Haziran 1979, Priştine, s. 175-196; II. *Çevren*, 3 (23), Eylül 1979, s. 135-168.
- "O zivotu i pesnickim delima Hadzi Omer Lutfi Paçarizija" (Haci Ömer Lûtfi Paçarizi'nin Yaşamı ve Yapıtları Hakkında) (Sırp dilinde) Godisnjak Arhiva Kosova, VIII-IX, 1979, Priştine, s. 87-104.
- "Yugoslavya'da Türk Şairlerinin Atatürk ile İlgili Şiirleri", I. Milletlerarası Türkoloji Kongresi (İstanbul, 15-20. X. 1973), Tebliğler, 2. Türk Dili ve Edebiyatı, 1979, İstanbul, s. 330-333.
- "Yugoslavya'da Türk Halk Edebiyatı", *Sesler*, 183, Şubat 1984, Üsküp, s. 89-99.
- "Kosova'da Türk Halk Edebiyatı", *Esin*, 22, 24. Nisan 1984, Prizren, s. 5-9.
- "Âşık Ferkî'nin Hayatı ve Eserleri", *Türk Folklor Araştırmaları*, 1984, 1984, Ankara, s. 119-139.
- "Sofyalı Bir Türk Âşığı Âşık Hıvzı", *Sesler*, 200, Kasım 1985, Üsküp, s. 108-110.
- "Tradicija i razvoj knjizevnosti jugoslovenskih turaka" (Yugoslavya Türkleri Edebiyatı'nın Geleneği ve Gelişmesi), *Stremljenje*, 6, Novembar-decembar 1985, Priştine, s. 69-76.
- "Balkan Savaşı ile İlgili Bir Destan", *Türk Folkloru*, Belleten 1987, 1988, İstanbul, s. 91-102.
- "Yugoslavya'da Nasrettin Hoca", I. Milletlerarası Nasrettin Hoca Sempozyumu Bildirileri 15-17 Mayıs 1989, Ankara, 1990, Ankara, s. 127-131; *Çevren*, 77-78, Mayıs-Ağustos 1990, s. 25-28.
- "Dosadaşnji rezultati istrazivanja knjizevnosti Kosova na orijentalnim jezicima" (Kosova'da Şarkiyat Dillerinde Günümüze Dek Yapılan Araştırmaların Sonuçları), POF (Prilozi za orijentalnu filologiju), sv. 39/1989, 1990, Sarajevo, s. 193-199.
- "Osvrt na tursku narodnu knjizevnost na Kosova i Metohije" (Kosova ve Metohija'da Türk Halk Edebiyatına Genel Bakış), *Bilten Filoloskog fakulteta*, 1, 1991, 1991, Priştine, s. 265-272.
- "Yugoslavya'da Yunus Emre", *Çevren*, 87-89, Ocak-Haziran 1992, Priştine, s. 103-110.
- "Türk Halk Edebiyatında Kanunî Sultan Süleyman", VII. CIEPO (Osmanlı Öncesi ve Osmanlı Sonrası Uluslararası Sempozyumu), 1994, Ankara, s. 439-446.
- "Yugoslavya'da Âşıklar Geleneği", *Çığ*, 15, İlkbahar 1995, Priştine, s. 17-18.
- "Eski Yugoslavya Bölgelerinde Âşık Edebiyatı Yaratıcılığı", *Tan gazetesi*, 14. I. 1995, Priştine, s. 5.

Concerning the history:

- "Sultan Murat Türbesini Korumak İçin Verilen Bir Berat", *Çevren*, 3, Temmuz 1974,
- s. 39-42.
- "Prizren'de Yeni Bulunan Birkaç Türk Yazıtı", *Belleten*, 154, Nisan 1975, s. 225-232+6 fotoğraf.
- "Yugoslavya'da Bektaşî Tekkeleri", Hacı Bektaş Veli, *Bildiriler, Denemeler, Açıkoturum*, Ankara Ocak 1977, Hacıbektaş Turizm Derneği Yayınları, 1, Ankara, s. 30-41; *Çevren*, 11, Ocak-Eylül 1976, Priştine, s.
- Mucahit Asim, "Priştine Kitabeleri", *Vakıflar Dergisi*, XI, 1977, Ankara, s. 205-215+10 fotoğraf; *Çevren*, 15, Eylül 1977, Priştine, s. 225-232.
- "Prizren'de Sinan Paşa Camii", *Sanat Dünyamız*, 11, Eylül 1977, İstanbul, s. 18-23; *Çevren*, 16, Aralık 1977, s. 61-71.
- "Yugoslavya'da Mevlevî Tekkeleri", Feyzi Halıcı,

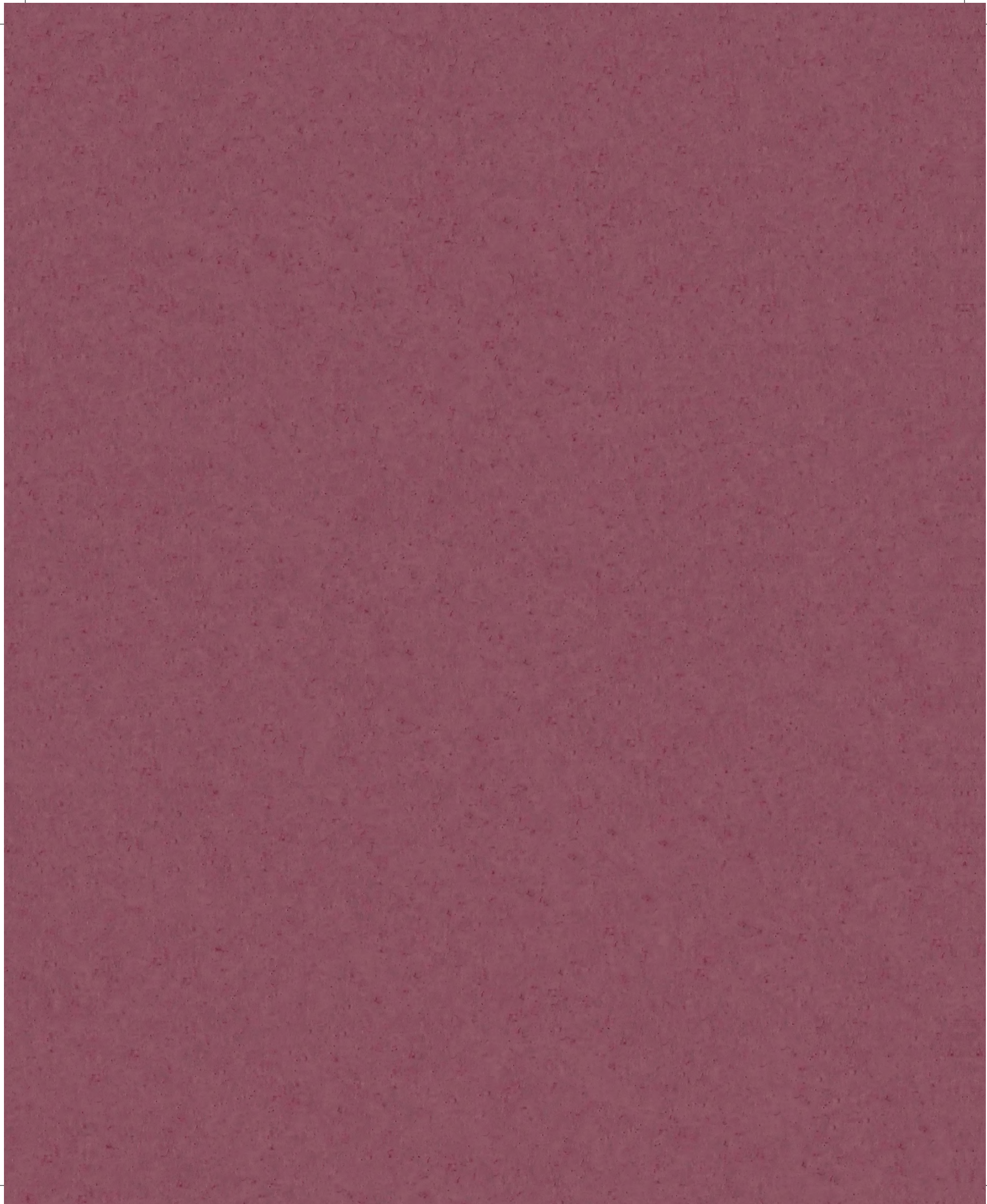
- "Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı", *Çevren*, 2, Mart-Nisan 1989, s. 13-34.
- "Yugoslavya'da Nasrettin Hoca", *I. Milletlerarası Nasrettin Hoca Sempozyumu Bildirileri* 15-17 Mayıs 1989, Ankara, 1990, Ankara, s. 127-131; *Çevren*, 77-78, Mayıs-Ağustos 1990, s. 25-28.
- "Dosadaşnji rezultati istrazivanja knjizevnosti Kosova na orijentalnim jezicima" (Kosova'da Şarkiyat Dillerinde Günümüze Dek Yapılan Araştırmaların Sonuçları), POF (Prilozi za orijentalnu filologiju, sv. 39/1989, 1990, Sarajevo, s. 193-199.
- "Osvrt na tursku narodnu knjizevnost na Kosova i Metohije" (Kosova ve Metohija'da Türk Halk Edebiyatına Genel Bakış), Bilten Filoloskog fakulteta, 1, 1991, 1991, Priştine, s. 265-272.
- "Yugoslavya'da Yunus Emre", *Çevren*, 87-89, Ocak-Haziran 1992, Priştine, s. 103-110.
- "Türk Halk Edebiyatında Kanunî Sultan Süleyman", VII. CIEPO (Osmanlı Öncesi ve Osmanlı Sonrası Uluslararası Sempozyumu), Ankara 1994, s. 439-446.
- "Yugoslavya'da Âşıklar Geleneği", *Çığ*, 15, İlkbahar 1995, Priştine, s. 17-18.
- "Eski Yugoslavya Bölgelerinde Âşık Edebiyatı Yaratıcılığı", *Tan* gazetesi, 14. I. 1995, Priştine, s. 5.

Tarih Araştırmaları:

- "Sultan Murat Türbesini Korumak İçin Verilen Bir Berat", *Çevren*, 3, Temmuz 1974, s. 39-42.
- "Prizren'de Yeni Bulunan Birkaç Türk Yazıtı", *Bellekten*, 154, Nisan 1975, s. 225-232+6 fotoğraf.
- "Yugoslavya'da Bektaşî Tekkeleri", Hacı Bektaş Veli, Bildiriler, Denemeler, Açıkoturum, Ankara Ocak 1977, Hacıbektaş Turizm Derneği Yayınları, 1, Ankara; *Çevren*, 11, Ocak-Eylül 1976, Priştine, s. 30-41.
- Mucahit Asim, "Priştine Kitabeleri", *Vakıflar Dergisi*, XI, 1977, Ankara, s. 205-215+10 fotoğraf; *Çevren*, 15, Eylül 1977, Priştine, s. 225-232.
- "Prizren'de Sinan Paşa Camii", *Sanat Dünyamız*, 11, Eylül 1977, İstanbul, s. 18-23; *Çevren*, 16, Aralık 1977, s. 61-71.
- "Yugoslavya'da Mevlevî Tekkeleri", Feyzi Halıcı, *Mevlâna ve Yaşama Sevinci*, 1978, Ankara, s. 173-178; *Çevren*, 20, Aralık 1978, Ankara, s. 37-43.
- "Tri novog datuma o ornamentici u Sinan-pasinoj

- Mevlâna ve Yaşama Sevinci, 1978, Ankara, s. 173-178; *Çevren*, 20, Aralık 1978, Ankara, s. 37-43.
- "Tri novog datuma o ornamentici u Sinan-pasinoj dzamiji u Prizrenu" (Prizren'de Sinan Paşa Camii Sanatıyla ilgili Üç Yeni Tarih), Godisnjak Arhiva Kosova, X-XI, 1979, Priştine, s. 271-285.
- Machiel Kiel, The Mosque of Kel Hasan Ağa in The Village of Rogova" (Rogova Köyünde Kel Hasan Ağa Camii), POF (Prilozi za orijentalnu filologiju, XXVIII-XXIX, 1978/79 (1980), Sarajevo, s. 411-421.
- "Hacı Ömer Lûtfü'nün Tarihi Eserleri", VII. Türk Tarih Kongresi, II. Cilt, Türk Tarih Kurumu, 1981, Ankara, s. 1216-1222.
- "Yugoslavya'da Bektaşîliğin Genişlemesi", Glasnik Muzeja, XV-XVI (1987-1988), 1989, Priştine, s. 79-90.
- "Kontribut ndriçimit te personalitetit te Shaip Spahiut dhe rolin te tij ne Lidhjen e Prizrenit" (Arnavut Dilinde), Akademija e shkencave dhe e arteve e Kosoves, Prishtine, 6-9 qershor 1978, 1990, Priştine, s. 561-564; "Prilog rasvetljavanju licnosti Suaib-pase Sipahija i njegove uluge u Prizrenskoj lizi" (Sırp Dilinde), POF (Prilozi za orijentalnu filologiju, 40/1990, 1990, Sarajevo, s. 393-397; "Şuayıp Paşa'nın Kişiliği Hakkında Birkaç Belge", *Çevren*, 77-78, Mayıs-Ağustos 1990, Priştine, s. 25-28.
- "1526 Yılında Vulçitrin Sancağında Novobırdo'nun Nüfus Sayımı", *Çevren*, 83-84, Mayıs-Ağustos 1991, Priştine, s. 14-22.
- "Arnavutluk'ta Bektaşîlik", *Çevren*, 81-82, Ocak-Nisan 1991, Priştine, s. 29-36.
- "Avrupa'da Türklerin Yerleştikleri Hudutlar", *Çevren*, 90-92, Temmuz-Aralık 1992, Priştine, s. 5-9.
- "Yugoslavya'da Sarı Saltuk", *Tan Gazetesi*, 30. XII. 1992, Priştine, s. 14; *Renkler*, 5, 1995, Bükreş, s. 212-217.
- "Islamska ornamentika na Mustafa-begovata dzamija vo Titov Veles" (Köprülü'de Mustafa Mustafa Bey Camii'nde İslam Sanatı), *Mlada mesecina*, VII, 59, februar 1994, Üsküp, s. 8; "Islamska ornamentika Mustafa-begove dzamije u titovom

- dzamiji u Prizrenu” (Prizren’de Sinan Paşa Camii Sanatıyla ilgili Üç Yeni Tarih), *Godisnjak Arhiva Kosova*, X-XI, 1979, Priştine, s. 271-285.
- Machiel Kiel, The Mosque of Kel Hasan Ağa in The Village of Rogova” (Rogova Köyünde Kel Hasan Ağa Camii), *POF (Prilozi za orijentalnu Filologiju, XX-VIII-XXIX)*, 1978/79 (1980), Sarajevo, s. 411-421.
  - “Hacı Ömer Lûtfü’nün Tarihi Eserleri”, *VII. Türk Tarih Kongresi*, II. Cilt, Türk Tarih Kurumu, 1981, Ankara, s. 1216-1222.
  - “Yugoslavya’da Bektaşiliğin Genişlemesi”, *Glasnik Muzeja*, XV-XVI (1987-1988), 1989, Priştine, s. 79-90.
  - “Kontribut ndriçimit te personalitetit te Shaip Spahiut dhe rolin te tij ne Lidhjen e Prizrenit” (Arnavut Dilinde), *Akademija e shkencave dhe e arteve e Kosoves*, Prishtine, 6-9 qershor 1978, 1990, Priştinr, s. 561-564; “Prilog rasvetljavanju licnosti Suaib-pase Sipahija i njegove uluge u Prizrenskoj lizi” (Sırp Dilinde), *POF (Prilozi za orijentalnu filologiju, 40/1990)*, 1990, Sarajevo, s. 393-397; “Şuayıp Paşa’nın Kişiliği Hakkında Birkaç Belge”, *Çevren*, 77-78, Mayıs-Ağustos 1990, Priştine, s. 25-28.
  - “1526 Yılında Vulçitrin Sancağında Novobirdo’nun Nüfus Sayımı”, *Çevren*, 83-84, Mayıs-Ağustos 1991, Priştine, s. 14-22.
  - “Arnavutluk’ta Bektaşilik”, *Çevren*, 81-82, Ocak-Nisan 1991, Priştine, s. 29-36.
  - “Avrupa’da Türklerin Yerleştikleri Hudutlar”, *Çevren*, 90-92, Temmuz-Aralık 1992, Priştine, s. 5-9.
  - “Yugoslavya’da Sarı Saltuk”, *Tan Gazetesi*, 30. XII. 1992, Priştine, s. 14; *Renkler*, 5, 1995, Bükreş, s. 212-217.
  - “İslamska ornamentika na Mustafa-begovata dzamija vo Titov Veles” (Köprülü’de Mustafa Mustafa Bey Camii’nde İslam Sanatı), *Mlada mesecina*, VII, 59, februar 1994, Üsküp, s. 8; “İslamska ornamentika Mustafa-begove dzamije u Titovom Velesu”, *Selam* III, 10, maj-juni 1997, Prizren, s. 26, 27, ve 29.
  - “Kosovski boj u djelu turskog historiografa Ismail Haki Danismenda”, (Türk Tarihçisi İsmail Haki Danişmendin Eserinde Kosova Muharebesi) *Selam*, 8, januar-februar 1997, Prizren, s. 28-29.
  - “Kosovski boj u djelu turskog historiografa Ismail Haki Danismenda”, *Selam* III, 10, maj-juni 1997, Prizren, s. 26, 27, ve 29.
  - “Kosovski boj u djelu turskog historiografa Ismail Haki Danismenda”, *Selam*, 8, januar-februar 1997, Prizren, s. 28-29.

II. BÖLÜM

YAZILAR VE ANILAR

PROF. NİMETULLAH HAFIZ İÇİN ÖZEL BİR KAYNAK

İsmet Arasan*

Kültür dünyası, alanında emek veren insanları gözler, saklar! Geçmişten geleceğe uzanan yollarda her işaret taşının altında derin ve berrak kuyular vardır. Onlar eserleri ve açtıkları ufuklarla Türklük biliminin yeni kazılarına açtığı ufuklarla tarihe kayıtlanmışlardır. Onların kuyusundan içilen sular kayın suyu gibi besleyici ve doyurucudur.

Türk kültür dünyasının Türklük araştırmaları alanında bir Prof. Nimetullah Hafız gerçeği ışıltamaktadır. Onlarca telif ve çeviri kitabı, yüzlerce makale, BAL-TAM'ın kurucu ve yöneticisi olmanın yanında, 40. sayılara varan *BAL-TAM Türklük Bilgisi* süreli dergisi ile düzenlemeleri hâlâ süren Balkan Türkoloji sempozyumları herhâlde ömürlük dev bir çabanın olsa olsa özeti bile değildir. Oysa bütün bunların ötesinde bambaşka bir emek 'buradayım' diye seslenir: Akademik dünyada yüzlerce öğrenciye ekilen bilgi tohumları, Türkçe sevgisi ve Türk dilinin üniversitelerde dünya dili olarak kabul edilmesindeki muhteşem öncülük! Bu onurlu yolculukta meslektaş ve eşi olan Prof. Tacida Hafız ile birlikte yürümesi ayrıca ne kadar anlamlı ve güzeldir.

Prof. Nimetullah Hafız öz geçmişi ile ortadadır... Onun Balkanlar'ın en değerli divan şairlerinden, Kayseri kökenli Suzi Çelebi torunlarından oluşu ve ailecek hafızlık mesleğini icra etmesi bir rastlantı değildir. Ömrüne baktığımızda belki bir Hurufi yaklaşım sayılacaktır ama adı ve soyadı ile müsemma bir hayat fısıldamaktadır: Bu;

“saklanan belleğin koruduğu nimetlerin insanı.” demektir...

Balkan kökenli bir anlatıcı olarak, “Balkanlar'ın Türkçe Hafızası” belgesel filmini tasarlarken, içeriğin merkezine Nimetullah ve Tacida Hafız ikilisini koyduk. Film 2019 yılında, Kosova Prizrenliler Kültür ve Yardımlaşma Derneğinin can suyu vermesi ile yola çıktı. Sonra sonra T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile T.C. Silivri Belediye Başkanlığının desteklerine layık bulunan eser, üç yıl boyunca, aralıklı süren çabalardan sonra, Ağustos 2022 tarihinde gerçekleşmiş oldu. Filmin yapım sürecinde Türkiye'den Kosova'ya, ana mekân Hafız ailesinin yaşadığı Prizren şehrine üç defa çekimlere gittik. Pandeminin baskısında, dar bütçenin zorluklarında, Balkanlar'ın nadide bulunur görsel-işitsel arşivlerine uzanabilip edinmekte çok uzun yollar teptik. Değmez mi? Değer!..

Eserin içeriğinde, eski Yugoslavya toprakları dışında Kazakistan'a, Almanya'ya ve Türkiye'ye uğrarken gerilimli Balkan coğrafyasının tarihsel ve toplumsal çatışmalar, savaşlar, siyasal ve akademik baskılarının manzaraları akar. Bu belgesel bütün halk kültürlerine ve dillere saygıyı esas alırken, Türk diline de aynı saygıyı öne çıkarır. Çünkü bütün ana dillerde temel eğitim ve rüyalar tamamen tuzaklanmış niyetlerle bütün dünyada tehlikeli alana sokulmaktadır.

Prof. Nimetullah Hafız henüz delikanlılığında gördüğü bir rüyada, atası Suzi Çelebi'nin bulunamayan di-

* Film Yönetmeni, Yazar, İstanbul / Türkiye, arasanismet@gmail.com

vanını bulduğunu görür. Ancak ömrünce bulamadığı bu eser, onun ömrünü yazılmaya devam eden muhteşem bir divan hâline getirir!.. “Balkanlar’ın Türkçe Hafızası” filmi, onun emeğine bir saygı duruşudur. Aynı zamanda Türk- lük bilimine katkı sunan bütün bilimcilere şükran sun- mak olarak kabul edilmelidir. Çünkü Türkçe bütün diller gibi kültürel kimliğimizin anası ve yüreğidir.

Bu filmin anlatıcısı Arasan’ın Türkçe sözlükte çalışma- ları, Balkan kokulu iki şiir kitabı yayımlaması, konusunu Balkanlar’dan alan dört belgesel üretmesi, ilk filminin bir dili konuşabilen son insan üzerine kurulması, Balkan Türk Kültürüne Hizmet Ödülü’ne (BAL-TAM, 2020) la- yık görülmesi ve *Atatürk Ansiklopedisi*’nin madde yazarla- rından olması herhâlde bir rastlantı değildir.

Bu yazının yazıldığı tarihlerde müjdeli bir haber aldık. Filmimiz, 2022 Türk Dünyası Kültür Başkenti Bursa’da, Türk soylu 10 ülke arasında ikinci defa düzenlenen “Kor- kut Ata Film Festivali”nin belgesel yarışması bölümünde Türkiye’yi temsil etmeye değer bulundu!

Filmimizin bir kaynak olarak kaydını düşmek ve emek verenleri belirtmek amacıyla künyesini verelim:

Yönetmen/Yapımcı: İsmet Arasan

Özgün Müzik: Erdal Güney

Görüntü Yönetmeni: Berkant Curi, Taner Akçıl,
İlker Akülker

Format: 4K

Süre: 52 dakika

Yapım yılı: 2022, TR

İletişim: arasanismet@gmail.com

Sayın Prof. Nimetullah Hafız’ın bereketli ve onurlu emeğine saygılarımızla...

EĞİTİMCİ OLARAK PROF. DR. NİMETULLAH HAFIZ

Ferhat Âşıkferki*

Ünlü bir bilim adamı ve değerli bir araştırmacı özelliklerine sahip olan üniversite hocaları hakkında yapılan konuşmalar, yazılan yazılar ve yapılan övgüler, genelde onların yaptıkları araştırmalarla veya bilim dünyasına kazandırdıkları yeniliklerle kapsanır. Bence, hocaların çok daha önemli olan “*eğitimci*” yönleri ve özellikleri pek önemsenmez ve yanlış yapılır diye düşünüyorum. Oysa asıl hüner buradadır. Çünkü üniversitede çalışıp çok değerli bir bilim adamı olabilirsiniz ama eğitimci özellikleriniz bunu tamamlamalıdır, bütünlemelidir. Ancak bu şekilde kendi bilgi birikiminizi başkalarına aktarabilirsiniz. Eğer aktaramazsanız tek yönlü kalır, sadece araştırmacı olarak kalırsınız. Böyle özelliklerin tamamına sahip bilim adamları da pek yoktur doğrusu, bunlar ender rastlanılır kişilerdir.

Üniversite yıllarımda değişik hocalardan ders almışım. Bana ders veren bütün hocalarımdan tabii ki ayrı değerleri ve ayrı özellikleri, bir de benim üzerimdeki emekleri vardı. Fakat bu özellikleri birbiriyle tamamlayan daha doğrusu hem araştırmacı hem de eğitimci özelliklere sahip olanlardan biri çok değerli hocam Sn. Prof. Dr. Nimetullah Hafız’dır.

Nimetullah Hoca’yı çok küçükken, daha okula gitmeden önce büyük dedem olan “*Âşık Ferki*” sayesinde tanışmışımdır. Dedemin yazma eserlerini ve onun hakkında babamdan bazı bilgiler almak için evimize gelen hocamın, o zamanlarda yaşım itibarıyla, kim olduğunu bilemez-

dim. Yaşım ilerledikçe ve de kendisinin “*Âşık Ferki*” eserinin gün yüzüne çıkmasıyla, Nimetullah Hafız’ın da kim olduğunu öğrenmeye başladım. Ama asıl tanışmam ve tanımam üniversite yıllarımda gerçekleşmiştir.

1988 yılında Priştine’ye Şarkiyat Bölümüne kaydımı yapmaya karar vermiştim. Bir arkadaşım bu konuyu görürken, kendisi bana bu yıl “Türkoloji”nin açılacağını söyledi. Ben de verdiğim ilk karardan vazgeçip kendiliği, tarihimi, kültürümü okuyayım daha iyi olur düşüncesiyle Haziran 1988’de Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne kaydımı yaptım.

Ekim ayında dersler başlayınca derslerimi daha sıralı takip edebilmek için Priştine’de öğrenci yurduna yerleştim. Derslerin başladığı ilk gün ben bölümün koridorunda tek başıma hocaların derslere gelmesini bekliyordum (Bölüm yeni açıldığı için branş derslerini başlangıçta sadece iki hocayla yapıyorduk). Ben böyle beklerken karşıdan hoca beliriverdi ve odasını açıp girdi. Biraz sonra odadan çıkıp, “Kimi bekliyorsun?” diye sordu. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencisi olduğumu ve derslere geldiğimi söyledim. Beni odasına davet etti. Hoca-öğrenci olarak tanışmamız o zaman gerçekleşti. Kim olduğumu anlattım, kendilerini evimize geldiği zamanlardan tanıdığımı söyledim. Hocanın odasında kahvemizi içerken bu sohbetimiz devam etti. Bölümden, derslerden bahsediyordu, ben de beni ilgilendiren sorular soruyordum. Kitap ve dersler için gereken malzemeleri nerden bulabi-

* Dr. Türkolog, Prizren / Kosova, ferhasikferki@hotmail.com

leceğimi sorduğumda, “Merak etmeyin, benim kütüphanemde bölüm için gerekli olan bütün kitaplar var. Fotokopilerini çektirip sizlere veririm.” demişti.

Öyle de yaptı. Ne zaman bir kitap için zor duruma düşsek, hocamız imdadımıza yetişirdi. Sadece kendisinin girdiği derslerin kitaplarını değil, bölümde okunan diğer dersler için de gereken kitapları getirirdi.

Aslında, kendisinin girdiği derslerde kitap bile gerekmiyordu. Çünkü hoca dersini açıklarken onu biraz dikkatlice takip edip dinlerseniz kitaba gerek kalmadığını anlarsınız. Dersleri öyle bir ustalıkla anlatır, dersin “püf” noktasını açıklar ki onu artık unutmaya şansınız yoktur. Anlattığı dersi sadece aldığımız bir iki nottan hemen hatırlayabilirsiniz. Bu kolaylığı özellikle de hocamın girdiği Osmanlıca derslerinde anlıyorduk. Derslere düzenli giren öğrenciler, eski hurufatı hiç bilmemelerine rağmen Osmanlıca okuma yazmasını en geç bir ayda söküyordu. İşte bunu öğrencilere kavratılabilmek, bir de onları kısa sürede öğretmek için çok iyi eğitimci olmak gerekir. Bu özelliklere ve engin bir tecrübeye sahip olan Prof. Dr. Nimetullah Hafız için bu sıradan bir şeydir.

Hocam bu eğitimci kişiliğini sadece derslerde değil sınavlarda da gösterirdi. Sınavlarda da öğrencilerine çok yardımcı olurdu. Dersini iyi çalışmış veya çalışmamış öğrenciyi sorduğu soruyla hemen anlardı. Sınav heyecanına kapılan öğrenciyi sakinleştirmesini bilir, sınava devam etmesine yardımcı olurdu. Hatta bu heyecana fazla kapılanlara birkaç gün süre vererek sınava yeniden girmelerine bile izin verirdi.

Okuduğum dönemde bir sınav esnasında öğrencilerden biri hocayla tartışmaya başladı. Arkadaşımız tartışmada o kadar ileri gitti ki hoca onu sınavdan uzaklaştırma mecburiyetinde kaldı. Biz sınavda olanlar donakaldık. Sınav biter bitmez dışarda çeşitli senaryolar uydurmaya başladık. Yok bu sınavdan hiçbirimiz geçemeyiz, yok öyle olur, böyle olur diyorduk. Arkadaşlarımızdan biri şöyle demişti:

“Bakın ben size ne diyorum. Bu arkadaş en iyisi fakülteyi bıraksın yoksa bir ömür boyu Nimo’dan geçemez.”

(Biz öğrenciler aramızda hocalarımızı kendimize göre isimlendirirdik, değerli hocamın da isminden kısaltma olarak ona “Nimo” derdik).

Oysa, sınav sonuçları belli olduğunda durum düşündüğümüzden farklıydı. Sınavı hemen hemen herkes geçmişti ve hepimiz memnunduk. Ben de tartışan arkadaşına “Gel sen hocadan özür dile, belki seni affeder.” dedim. Hocaya gidip, yanlış bir şey yaptığımı, kendisi affetmesini istedi. Hoca onu affettiğini söylemesine rağmen öğrenciler arasında yine buna inanlar pek olmadı. Yeni sınav dönemi geldiğinde “tartışan arkadaş” sınava girdi. Sınavdan sonra görüştüğümüzde sınavının iyi geçtiğini, hoca ile sanki tartışma yaşanmamış gibi bir durum olduğunu anlattı. Bir de sınavı geçtiğini görünce, hepimiz hocanın ne kadar “büyük” biri olduğunu anlamış olduk.

Hocamız sadece eğitimimize önem veren biri değildi. Kültürel faaliyetlerle de uğraşmamıza destek oluyordu. Kendisinin şiir meraklısı olduğunu bildiğimiz için bir gün, “Hocam, biz öğrenciler bir şiir saati düzenlemek istiyoruz bize ne yapmamızı tavsiye edersiniz?” dedik. İlk önce bir “Edebiyat Kolu” kurmamızı ve ne tür yardım gerekirse esirgemeyeceğini söyledi. Gerçekten de öyle oldu. Biz öğrenciler bölüm çerçevesinde “Süreyya Yusuf Edebiyat Kolu”nu kurduk, ve duyuruyu yaptık. Hocamızın sayesinde de Kosova’da şiirle uğraşan ne kadar yazarımız varsa, hemen hemen tamamı, düzenlediğimiz şiir saatine katıldı.

Onun kurduğu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden ve de diğer bölümlerde ders verdiği ve yetiştirdiği öğrenciler (Şarkiyat Bölümü, Sınıf Öğretmenliği Bölümü) bugün Kosova’nın çeşitli kurum ve kuruluşlarda önemli mevkilerde bulunmaktadır ve toplumumuza hizmet vermekteler.

Kosova’daki Türkçe ve Türklüğün var olduğunu sadece Türk dünyasına değil, katıldığı sempozyumlarda, bilimsel toplantılarda tüm dünyaya tanıtan bilim adamı, araştırmacı, şair de olan hocamın eğitimci yönlerini anlatmaya çalıştım.

Sonunda da şunu yazmadan geçemeyeceğim: Prof. Dr. Nimetullah Hafız’ın öğrencisi olup ondan ders aldığım için bir yandan kendimi çok şanslı buluyor bir yandan da öğrencisi olmaktan gurur duyuyorum. Çünkü böyle bir şahsiyetin öğrencisi ve asistanı olmak herkerse nasip olmaz.

Nice sağlık ve başarı dolu yıllar hocam!

NİMETULLAH HAFIZ

Hüseyin Ayan*

Nimetullah Hoca'yı Türkistan'da (Kazakistan) tanıdım. Daha önceleri belki, Türkoloji kongrelerinde görmüş olabilirim. Tanışıklığımız yoktu. Fakat Nimetullah Hafız'ı eserlerinden dolayı biliyordum.

2003-2004 öğretim yılında 18 kişilik bir öğretim kadrosuyla THY uçağından 4 Eylül sabahı, erken saatlerde Almatı'da indik. Üniversite bizim için bir otobüs göndermişti. Uçakla bin kilometrelik mesafeyi doğuya doğru gitmiştik. Şimdi bu yolu, karadan otobüsle ,bir bakıma geri dönüş olarak, batıya doğru alacaktık. Öyle de oldu.

Birkaç yıl öncesine kadar Almatı, Kazakistan'ın başkenti olmasına rağmen Çimkent ile arasındaki kara yolu hayli bakımsızdı. Yol boyunca dinlenme tesislerine pek rastlanmıyordu. Hele Çimkent'le Türkistan arası daha da bakımsızdı. Halbuki bu yol Kızılordu'dan (Altınordu-Akmescid) geçip Aktepe Atırav'dan Astrakan'a (Ejderhan) uzanıyordu. Önemliydi. Taşkent-Moskova yoluydu.

Akşam üzeri Türkistan'daki Turan Oteli'ne indik. Otel ortamında, az da olsa, birbirimizi yakından görme imkânını bulduk. Ertesi gün Mağcan kampüsündeki lojmanlarımıza yerleştik. Dersler başlamıştı...

HAFIZ ailesi ile, Türkoloji Bölümü sekreterinin odasına öğretim üyeleri için atılan uzunca bir masa etrafında otururken tanıştık. Günler geçtikçe dostluğumuz ilerledi. Masa etrafında bazen dört profesör, doçentler ve öğretim görevlileri de sıralanırdı. Orada hep beraber acı kahveler içilirdi....

Nimetullah Hoca, eşi Prof. Dr. Tacida Hanım ile birlikte, Türklüğün uzak diyarlarındaki eğitim ve öğretim görevini büyük bir zevk ve coşkuyla üstlenmişlerdi. Uzunca masanın etrafındaki konuşmalarımız, genellikle, Nimetullah hocanın geçmiş dönemlerde yaptığı çalışma ve yayınlar üzerinde yoğunlaşıyordu. Hoca, fakültedeki derslerinin yanında, yarım kalan çalışmalarlarıyla da aralıksız uğraşıyordu. Sanki yarım kalan işlerini tamamlamak için Türkistan'a gelmişti. Boş bir zamanı yoktu. Çalışmalarıyla ilgili olarak daimi bir telaş içindeydi. Ders saatlerinin dışında, daktilosunun başındaydı. Ancak yoruldukları zaman olacak ki, bazen bana "Bu akşam çay içmeye geleceğiz." derlerdi. Çünkü ben, bütün dünyayı izleyebilen bir televizyona sahiptim. Televizyon izlerken, Tacida Hanım zaman zaman sözü çalışmalara, kongrelere, sempozyumlara yönlendirerek Nimetullah Hoca ile beni televizyon dünyamızdan uzaklaştırırdı.

Türkistan'ın, pazartesi dışında, her gün açık olan bir pazarı vardı. Bazen pazar yerinde rastlaştığımız olurdu. Onlar da benim gibi her şeyi dikkatle inceliyorlardı. Zira bizim görmeyi hayal bile edemediğimiz, Türk Dünyasının çok uzak bir merkezinde, Ahmed Yesevî hazretlerinin medfun bulunduğu Kazakistan'ın Türkistan şehrindeydik. Her şey bizim için çok önemliydi. Pazar üzerinden, dağılan Sovyetler Birliğini düşünüyor, Kazakistan'ın bugün ki durumunu irdeleyip, istikbaline dair tahminler yürütüyorduk.

* Prof. Dr., Öğretim Üyesi (Vef.. 2022), Konya / Türkiye

Tacida Hanım, hocalığının yanında iyi bir ev hanımıydı. Nimetullah Hoca'nın sağlıklı beslenmesini dikkate alarak, yemeklerini hazırlamada büyük bir özen gösteriyordu. Zaman zaman beni de yemeklerine ortak ederlerdi. Bu ortaklığa başka misafirleri de katılırdı. Türk misafirperverliğini, evlerinden uzak, Türklüğün bu yöresinde de göstermekten, sergilemekten hiç kaçınmadılar. Bu yemekler, bir bakıma ziyafetler, bilimsel bir toplantı havasında geçiyordu. Hafız ailesinin boşa harcayacak zamanı yoktu. Yine bir pazar yeri rastlantımızda pazar yerine yeni kurulmuş olan bir Kazak çadırını (oba) gördük. Lokanta olarak kullanılıyormuş. Kazak mantısını ilk olarak orada yedik. Pazarda dolaşırken, köy otobüslerinin kalktığı bir yere gelmişiz. Otobüsler, bizim memleketimizin 1950'li yıllarındaki cinsindendi. Üzerindeki yazı, otobüsün Seyhun (Sır Deryâ) Nehri'nin öte yakasındaki koyun çiftliğini gösteriyordu. Otobüse bindik. Bütün koltuklar (oturak demek daha doğru) doluydu. Kalkışa da bir saatlik zaman vardı. Külüstür diyebileceğimiz bir vasıta ile bir köye veya yerleşim merkezine gitmeyi göze alamayıp gezi isteğimizi yarıda keserek vasıttan indik.

Nimetullah Bey, yayımcılığın da verdiği alışkanlık ve cesaretle Türk dünyasından gelen öğretim üyeleriyle dostluk tesis etti. BAL-TAM için onlardan yazılar aldı ve daha sonra yayımladı. Gün olmaz ki bu kişilerden biri Nimetullah Hoca'nın misafiri olmasın!

Hafız ailesi aynı zamanda bilimsel toplantılar hazırlamada da ihtisaslaşmıştı. Karadağ'da (Kotur) düzenledikleri Türkoloji Kongresini hem kendilerinden, hem de oralarda bulunanlardan, imrenerek, dinledik. Hırvatistan Zagreb'de de bir kongre düzenleyeceklerini söylüyorlardı. Bu arada toplantının detaylarını da hazırlamakla uğraşıyorlardı. Zaman içinde bütün engelleri aşarak, ısrarla üzerinde durarak kongreyi gerçekleştirdiler. Biz de Gönül Ayan ile birlikte birer tebliğ ile katıldık. Değerli bildiriler dinledik. Yeni dostlar edindik. Bu vesile ile Hırvatistan'ı gördük. Bazı şehirlerini ve Rieka'yı günübürlük, özel olarak dolaştık. Eşim de bu vesile ile Hafız ailesini tanıdı. Hanım hanıma konuşurlarken Tacida Hanım'ın kızları Ayla'nın Türkiye Cumhuriyeti kimliğine kabul edilmesindeki haberi, annesine sevinç gözyaşlarıyla telefonda aktarmasını tatlı bir hatıra olarak ve Türk kimliğinin önemini vurgulayarak, zaman zaman, bu aile söz konusu olduğunda dile getiririz. Yine Gönül Ayan, merhum kızı-

mız Şirin ile ilgili duygularını Tacida Hanım'a aktarırken, O'nun teselli ve karşılaştırma babında "Evet, evlat acısı çok zor. Ama vatansız olmak, vatanını kaybetmek daha da zor." şeklindeki paylaşımı, hanımın hafızasından silinmez ve bunu zaman zaman derslerinde, öğrencilerine aktardığını bilirim.

Hafız ailesi ile Atayurt Kazakistan'da (Türkistan'da Ahmet Yesevi Ocağı'nda) teessüs eden dostluğumuz, artarak sürmektedir. Aileyi Konya'ya davet edince, teşrif ettiler. Bilim alışverişinde bulunduk. Yardımlaşmayı sürdürmekteyiz.

Nimetullah Bey, velud bir bilim adamıdır. Nimetullah Bey'in kitap, inceleme ve tıpkı basım, makale ve bildiri olarak çok çeşitli çalışmaları bulunmaktadır. Balkanlar'daki Türk dili ve Türk edebiyatının en değerli mümesilleri arasında Prof. Dr. Tacida HAFIZ ile Prof. Dr. Nimetullah HAFIZ'ı, ilk sıraya koymak gerekir.

Balkanlar'da Türk dili ve edebiyatını, bu yoldaki çalışmaları canlı tutmak ve verimli kılmak için, Nimetullah Bey'in çalmadığı kapı, başvurmadığı müessese kalmamıştır. Bu yerlerden gördüğü ilgiyi ve bazen de ihaneti yana yakıla anlatır. Olmaması gerekenleri duyunca benim de içim yanar!

Türk dünyasının Balkanlar kanadını canlı ve verimli tutabilmesi için Prof. Dr. Nimetullah HAFIZ Beyefendi'ye sağlıklı ve mutlu bir ömür vermesini Ulu Tanrı'dan niyaz ederim.

Konya 2009

BALKANLAR'DAN GÜR BİR SES, PROF. DR. NİMETULLAH HAFIZ

Mehmet Aydın*

Bir bilim adamı olan Nimetullah Hafız, 2 Kasım 1939'da bugünkü Makedonya'nın PRİZREN kentinde doğmuştur. İlkokul, ortaokul ve liseyi burada okudu. Daha lise döneminde öğrenci iken, Üsküp'te çıkan *Birlik* gazetesi ile *Sevinç* ve *Tomurcuk* dergilerine çocuk şiirleri yazmaya başladı. Liseden sonra bir yıl, *Birlik* gazetesinde, gazeteci olarak çalıştı. Arkadan, 1963'te Belgrat Üniversitesi Filoloji Fakültesi Şarkiyat Bölümüne yazıldı. 1968 yılında Üsküp Radyosu'nda Türk Dili izlencelerinde gazeteci, çevirmen, spiker olarak çalıştı. 1969'da Sarayova Üniversitesi Felsefe Fakültesi Şarkiyat Bölümünü bitirdi. 1978'de doçent, 1983 yılında Priştine Üniversitesinde Türk Dili Profesörü oldu. Bu arada, 1988- 1989 ders yılında aynı üniversitede Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kurdu. Hâlen adı geçen üniversitede profesör olarak çalışmaktadır.

N. Hafız; bugüne değin şiir, makale, inceleme-araştırma ve biyografi türlerinde birçok kitap yayımlamıştır.

N. Hafız'ı ben, onun öğrencilik yıllarında Belgat'ta tanıdım. Benim, Millî Eğitim Bakanlığınca Belgrat Üniversitesine Türk Dili Okutmanı göreviyle gönderildiğim 1965 yılında, N. Hafız evime gelerek kendisini tanıttıktan sonra onunla yakınlığımız, yıllar boyunca aralıksız olarak devam etti.

O, ilk tanışmamızın arkasından birlikte dolaşarak, benim Belgrat'ı bütün yönleriyle tanımama yardımcı oldu.

Türkoloji Bölümünde okuyan Hasan Hamdi, Mustafa ve Hamdi Altıparmak gibi Türk asıllı öğrencileri benimle tanıştırdı. Ayrıca, kendisi beni evinde ağırlayarak, Türkiye'ye ilişkin bir bavul dolusu fotoğraf albümünü gösterdi. 27 Mayıs girişimi dönemine rastlayan İstanbul gezisinde, üniversite, bahçesindeki heykelin önünde fotoğraf çekilmek isterken, nöbetçi askerin engel olması sırasında bağrını açarak, boynunda asılı ay yıldızı gösterip nöbetçiye, "İstersen sapla süngünü bağrıma, ben ana vatan özlemiyle tutuşuyorum..." dediğini belirtti.

Öte yandan, anne ve babasına, kendisinin Türkiye yurttaşlığına geçmeyi önerdiğinde, onların aileden kopmasına razı olmamaları üzerine; gözleri dolarak "Ana-baba kutsal, fakat ana vatan ondan da yücedir hocam!.." demesine tanık oldum. Arkadaşı olan öğrencim Hamdi Altıparmak, beni Prizren'deki evine davet ettiğinde, ailesi bana olağanüstü bir konukseverlik gösterdi.

Aynı yıl, yılbaşını Bosna'da geçirmek üzere N. Hafız ve Türk asıllı öğrencilerim bir arada, trenle Sarayova'ya gittik. Oradaki Avrupa Oteli'nde, geceleyin ortalığı Türk şarkılarıyla çınlattık. Belgrat'taki üç yıllık görevim sırasında, N. Hafız'la fırsat buldukça buluşup hep özlem gideriyorduk.

Bir ara benim, üniversiteli hasta bir Sırp öğrencisine kan vermeyi önermem, üniversite kesiminde büyük yankı uyandırmıştı. N. Hafız, bu girişimden de haberdar olmuştur sanırım.

* Öğretim Görevlisi, (Vef. 2017) Ankara / Türkiye

Ayrıca üniversite asistanı Slavko Cinciç'in Türkçesinin gelişmesini sağlamış, kariyerlik tezine büyük yardımda bulunmuştum. Slavko, bu sıcak ilişkinin karşılığı olarak beni, Şumadiya yöresindeki kayınpederinin oturduğu yer olan Sapanta köyüne davet etti. O sırada, oraya birlikte gitmek üzere N. Hafız'ı aradım fakat onun askerlik görevi için Belgrat'tan ayrılmış olduğunu öğrendim.

Sapanta köyünde beni çok iyi ağırladılar. Bir toplu söyleşide iken köy muhtarı bana, Türkiye'de çok yararlı gördükleri ve izledikleri köy enstitüleriyle halkevlerinin neden kaldırıldığını sordu. Doğrusu bir yabancı ülkedeki bu bilinçli yaklaşıma; hem şaşıtm hem de bunlar bizim iç sorunumuzdur diye yanıt verdim.

Benim Belgrat'taki görevim sona erdikten sonraki yıllarda bile N. Hafız'la Türkiye'de sık sık buluşup özlem gideriyorduk. Kendisi candan bir ilişkiyle vefalı bir dost olarak, ailelerimiz arasında daha yakın ve sıcak bir bağ kurmamıza da ön ayak oldu. Böylece, çocuklarını ve çok çalışkan eşini de tanıma fırsatım oldu. Daha sonraları o, benim mezuniyet tezimi kitaplaştırdı, Mostar'da yapılan Türk Dili Kurultayında ailecek birlikte olduk.

Bu arada ben, kendi çalışmalarımda eğitimin, etnik yapının dışında evrensel bir açılımı da içerdiğini gördüm. Belgrat'taki öğrencilerim arasında olan Darko, Yugosl-

avya Büyükelçisi olarak Ankara'ya geldiği zaman, beni birkaç kez Büyükelçiliğe davet ettiğinde, "Hocam, Büyükelçiliğimizi eviniz kabul edin, bütün burayı emrinize sunuyorum..." diyerek, hocasını onurlandırmasını da hiç unutamıyorum. Öteki öğrencilerimin anıları bile yüreğimdeki yerlerini hâlâ korumaktadır.

Profesör N. Hafız, bu tür nitelikli eğitimciliğinin yanında, değişik türlerde onlarca yapıtın da yazarıdır. İnceleme ve araştırma yapıtlarını, hep belgelere dayalı bir biçimde nesnel olarak oluşturmuştur. Gençlik ve ilk gençlik dönemine ilişkin yayımladığı şiir kitaplarını ise genellikle kırsal yörelerin dekorları ve yaşayış değerlerini konu ederek üretmiştir. Özellikle Kosova Türklerinin töreleri ve doğaya olan tutkunlukları işlediği izleklerde büyük yer tutar.

Yazar, bütün yapıtlarında Türk dilinin incelik, arılık ve zenginliğine büyük özen göstermiştir. Prof. Dr. N. Hafız'ı Türk dili, Türk edebiyatı ve engin Türk dünyasına yaptığı kalıcı hizmetlerinden, Türk kültürüne getirdiği bilimsel açılımlardan dolayı yürekten kutlar; bu tür çalışmalarının gelecek için de devamını dilerim.

YAŞADIĞI ZAMAN DİLİMİNE DAMGASINI VURAN BİR AYDIN: PROF. DR. NİMETULLAH HAFIZ

Zeynel Beksaç*

Balkanlar'daki Türk kültürünün önemli şahsiyeti, Türkolojinin temel taşlarından, saygıdeğer büyüğümüz Prof. Dr. Nimetullah Hafız, özellikle Türkoloji alanındaki çalışmalarıyla yaşadığı zaman dilimine damgasını vuran bir aydınımızdır.

O çoktandır Kosova, Balkanlar'ın sınırlarını aşmış, Türk dünyasının yaşayan çok yönlü ender aksakalıdır.

Ardımızda kalan yılın son günlerinde 80. yaşını kutladı. Prof. Dr. Nimetullah Hafız Kosova'da Türkoloji iliminin akademisi çalışmalarını başlattı, temelini attı ve üniversitelerde bölümlerin kurulmasında öncülük yaptı. Çok sayıda bilimsel eserin yanı sıra iki şiir kitabına da imza attı, *BAL-TAM* dergisinin 30 sayısını çıkardı.

2019 yılında *Türkçem* Dergisi Yılın Ödülü'nü alırken, Prof. Dr. Nimetullah Hafız, hayatı boyunca eser verme gayretini gösterdiğini, ancak hiçbir zaman tatmin olmadığını ve daha fazla eser vermek çabalarına devam edeceğini belirtmişti.

“Balkanlar'da, Rumeli kavşaklarında yüzyılı aşkın yalnızlığımızda Türkçe hep siperimiz oldu. Adam gibi yaşamak için; dilimize, geleneğimize, eğitimimize, kültürümüze, kimliğimize sahip çıktık. Varmak istediğimiz hep yarınlar olduğu için, direncimizi hiç yitirmedik. Bir dünya dili olan Türkçemize yosunun taşa sarıldığı gibi, hanımelinin duvara yaslandığı gibi, öylece bağlandık.”

İşte bütün bu zorluklara rağmen bir ömür dimdik ayakta kalıp onurlu bir şekilde Balkanlar'da çok yönlü olarak Türkçenin nöbetine duran ve bu alandaki hizmetine günümüzde de dolu dizgin devam eden Prof. Dr. Nime-

tullah Hafız için, “Balkanlar'da Türkçenin koskoca çınarı, yaşayan Türkçenin anıtı” demek geliyor içimden.

İnsanoğlu, bir ömre daha ne sığdırabilir ki?

Uzun yıllardır tanıyorum. 1960'lı yılların ikinci yarısından itibaren özellikle Doğru Yol TKSD çerçevesinde etkin olan “Nazım Hikmet” Edebiyat Kolu çalışmalarında birlikte olduk. Hep koşan, hep bir şeyin peşinde olan, üreten bir abimizdi. Aramızda yaş farkı olmasına rağmen, içtenliği, alçak gönüllüğü, dostluğu, sevecenliği sayesinde samimi bir ilişki kurmamız zor olmadı. Dost çevresi çok geniş olan, sevenleri, saygı duyanları çok olan, gönlü geniş, muhabbeti doyumsuz bir babayiğit olarak bildim onu hep.

Balkanlar'da Prof. Dr. Nimetullah Hafız demek, başlı başına bir enstitü demektir. Kırk binin üzerinde kitaba sahip kütüphanesinin varlığı bile bunu kanıtlamaya yeter de artar bile.

80'inci yaşını devirmesine rağmen bir delikanlı gibi işe sarılmasıyla, çok yönlü etkinliğini doludizgin koşturmasına tanık olmakla, doğrusu bizlere çok güzel bir örnek olmaya devam ettiğini, onu çok sevdiğimizi ve, ona olan saygınlığımızın çok büyük olduğunu yinelerken, kendisine içtenlikle daha nice sağlıklı, başarılı yıllar diliyorum. İyi ki varsın hocam. Allah başımızdan eksik etmesin.

Saygılarımla.

* Şair, Yazar, Prizren / Kosova, zbeksac@yahoo.com

PROF. DR. NİMETULLAH HAFIZ HOCA'NIN BULGARİSTAN TÜRK EDEBİYATININ GELİŞMESİNE BÜYÜK HİZMETLERİ

İsmail Cambazov*

Balkanlar'da Türklük havarisi olan sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız Güneydoğu Avrupa'da yaşayan Türk, Müslüman etnik ve dinsel toplulukların kültürel gelişmesine büyük hizmeti dokunan değerli bir bilim adamıdır.

Eski tabiriyle Rumeli'de, yeni deyimi ile Balkanlar'da, en yeni söylemi ile Güneydoğu Avrupa'da yaşayan Türkler-Müslümanlar kültürel gelişmelerinde sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız'a çok şey borçludurlar. Onun tüm hayatı eski Yugoslavya Cumhuriyeti'nde yaşayan Türk ve Müslüman toplulukların kültürel kalkınmalarına, Türklük bilinci ile silahlanarak, Balkanlar'da varlıklarını devam ettirmek, yaşadıkları hâkim ulusların içindeerime-den onlarla kaynaşmak, zati ve kolektif haklarını savunma mücadelesinde geçmiştir.

Sayın Profesör çok yönlü, gelişmiş bir kişidir. Çalışma hayatına öğretmenlikle başlayan Hafız, çok geçmeden radyolarda, gazetelerde, dergilerdeki yazılarıyla kendini tanıtmıştır. Basın yayın çalışmaları onu yazarlığa götürmüştür. Şiir ve düz yazı alanında başarılı kalem oynatmasına rağmen bilimde karar kılmıştır. Türkiye de dâhil çeşitli üniversitelerde verdiği Türk dili, edebiyatı, sanatı dersleri ve bu alanlarda yaptığı araştırmalar, çıkardığı bilimsel kitaplar onu profesör doktor yapmıştır. Bu alanda en büyük eseri ancak yazdığı onlarca (50 dolayında) araştırma kitabı değil, büyük çabalar harcıyarak 1988 yılında Priştine Üniversitesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kurması olmuştur. Hocanın

kurup şefliğini yüklediği, azimli çalışmalarla ayaklarının üzerine kondurduğu bu bölümde yetişen öğrenciler ve öğretim görevlilerinin yaptıkları araştırmalar Türkolojinin Kosova alanı için önemli çalışmalar teşkil etmektedir. Dil, edebiyat, folklor üzerine yuğunlaşan Türkoloji çalışmaları, kürsü dışında 30 Haziran 1998 yılında Prizren'de kurulan Yugoslavya Türkologları Birliği ile paralel olarak devam etti. Kosova savaşıdan sonra 2000 yılının Mart ayından itibaren Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi (BAL-TAM) adı altında devam eden bu araştırmalar, bütün Balkan Türkolojisi'ni ve bu sahadaki Türkoloji çalışmalarını kapsamıştır. Merkezin çalışmaları bilimsel araştırmalar, uluslararası bilimsel toplantılar, kütüphanecilik, eğitim ve yayınlar olarak devam etmektedir.

Bu yıllarda sayın Profesör'ün aktif hanesine Üsküp'te yayımlanan "Birlik" gazetesinden Priştine'de çıkarılan *Tan* gazetesine, Türkçe radyo yayınlarından dergilere kadar çeşitli yayın organlarında yaptığı çalışmalarda ve aldığı görevlerde daima Türklüğe yaptığı büyük hizmet etmiştir. Bunların hepsinden bahsetmenin imkânsızlığı karşısında ben sayın Profesör'ün en kalıcı üç, hizmetine ikiyeşer cümle ile değinmek istiyorum:

Sayın Profesör'ün baştan dışardan yazar olarak yardım etmeye, sonra bizzat idarehanesinde çalışmaya başladığı uzun yıllar başredaktörlüğünü yüklediği *Çevren* dergisi sadece Yugoslavya Fedaratif Cumhuriyeti'ndeki

* Dr. Öğretim Görevlisi (Vef. 2020), Sofya / Bulgaristan.

Türk topluluklarının değil, öteki Balkan ülkelerindeki Türklerin de ulusal bilincini, benliğini ve kültürünü geliştirmede büyük rol oynamıştır. Nimetullah Hafız bu dergininin hem “Yugoslav sosyalizmi” döneminde yayımlanmasında büyük rol oynamış hem de onu 2001 yılında tekrar yayın hayatına sokmuştur. Derginin 92-96. sayılarını yeni koşullarda büyük bir başarı ile yayımlamıştır. Ancak *Tan* gazetesi sahibinin (eskiden *Çevren*'in mal sahibi) müdahalesi ile bu hayırlı işin önüne geçilmiştir.

BALKAN TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

Yeni koşullarda diriltirilip Balkan Türklerinin, Türklüğünün hizmetine koşulan *Çevren* dergisi ile birlikte dinamik bir aksiyon adamı olan Nimetullah Hafız, kendinden de daha fazla enerjik olan sevimli eşi Profesör Dr. Tacida Zupçeviç Hafız ile Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezini kurdu. Bu merkez Yugoslavya'nın dağılmasından sonra Balkanlar'da meydana getirilen ilk ve tek Türklik kurumu olarak çalışmaya başladı. Benim de katılma onuruna kavuştuğum ilk kuruluş toplantısı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin başkenti Lefkoşa'da yapılan ve kısa adı BAL-TAM olan Balkan Türkoloji Merkezi, artık bağımsız Kosova Cumhuriyeti'nin başkenti Prizren'de 26 Mart 2000 tarihinde resmen kurulduğunu ilan etti. Bu yeni kuruluşun 28-30 Eylül 2001 tarihinde merkezin bulunduğu şehirde düzenlediği ilk uluslararası sempozyumda sayın Nimetullah Hafız yeni cemiyetin esas görevlerini şöyle formüle etti:

1. Balkan Yarımadası'nda Türkoloji alanında bilimsel çalışmaları geliştirip güçlendirmek.
2. Balkanlar'daki Türkçe yazma ve basma eserleri yayımlamak.
3. Mümkünse her yıl Türkoloji ile ilgili toplantı düzenlemek.
4. Balkan Yarımadası'nda hangi memlekette olursa olsun genç Türkologların çalışmalarına yardımcı olmak, onların tezlerini yayımlamak.

5. Türk tarihi, dili, edebiyatı, folkloru ile ilgili çalışmaları başta Türkçe olmak üzere diğer dillerde yayımlamak.

6. Türkoloji ile ilgili her türlü yazıyı içeren dergi yayımlamak.

7. Balkan ülkelerinde Türkçenin bilim ve öğretim dili olarak gelişmesini sağlamak, terimde, söz varlığında birlik sağlayıp ileri Türkçenin ortaya çıkmasına yardımcı olmak.

3. Tüm Balkan ülkelerindeki Türk halk edebiyatı ürünlerini derlemek ve yayımlamak.

Üçüncü bin yıla girerken kurulan ve böyle büyük, asil görevleri omzuna alan BAL-TAM, artık 9 yıldır aktif, semereli olarak çalışmakta ve programında belirttiği vazifeleri birer birer yerine getirmektedir. Bu görevlerin icrasında pek tabii her yıl olmasa da iki üç yılda bir düzenlenen Uluslararası Türkoloji Sempozyumları başta gelmektedir. Birincisi 23-30 Eylül 2001 yılında Prizren'de düzenlenen bu sempozyumların, sonuncusu değil, beşincisi, Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti Ankara'da (Kasım 2009 yılında) yapılmıştır. Ankara'ya gelince bu sempozyumların Prizren'de başlayan yol haritasını Bosna-Hersek'in Mostar (3-6 Eylül 2002), Karadağ'ın Kotor (8-12 Eylül 2004), Hırvatistan Cumhuriyeti'nin başkenti Zagreb (3-7 Aralık 2007) şehirlerinden geçer. Belli bir konu inceleyen sempozyumlara sadece Balkanlar'dan değil, tüm Avrupa'dan seçkin Türkologlar katılmıştır. Örneğin esas konusu Balkankarda Türkoloji olan birinci sempozyuma Türkiye'den, Rusya'dan, Azarbeycan'dan, Almanya'dan, Balkan ülkelerinin hepsinden seçkin Türkologlar katılmış, hem kendi ülkelerinde hem Avrupa'da Balkanoloji araştırmalarının durumunu anlatmışlardır. Bu sempozyuma sunulan bildiriler 2006 yılında bir kitapta tamamıyla yayımlanmıştır. Dönemin Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Merhum Bülent Ecevit'in kutlama mesajı ile açılan sempozyuma katılan 41 seçkin bilim adamı günümüzde Balkanoloji biliminin durumunu inceleyen ilginç bilgiler ve bildiriler sunmuşlardır. Örneğin “Balkan Araştırmalarında Osmanlı Arşivinin Önemi” (Zekeriya Kurşun), “Balkanlar'da Eski Türk Kavimlerinden Osman-

lı Dönemine Geçişle İlgili Bazı Tarihî Gerçekler” (Mustafa Mehmet), “Yahya Kemal Beyatlı ve Balkanlar’da Türk Varlığı” (İbrahim Tatarlı), “Balkanlar’da Türk Kültürü Ve Tiyatro Sanatı Üzerine” (Eflatun Nimetzade), “Balkan Türklerinden Örneklemelerle Halk İnançlarımızdan Saç” (Yaşar Kalafat) vesaire, bildiride günümüzün Türk Balkonoloji meseleleri derinlemesine ve genişlemesine incelenmiştir.

Türkiye Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel, Başbakan Sayın Bülent Ecevit, Başbakan Yardımcıları Sayın Devlet Bahçeli ile Mesut Yılmaz’ın kutlama mesajlarıyla 3 Ekim 2002 yılında açılan “İkinci Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu” birincisinden çok daha büyük olmuş, çok daha derin bilimsel araştırmalar, incelemeler havası içinde geçmiştir. Bosna-Hersek Cumhuriyeti’nin turistik merkezlerinden biri olan Mostar şehrinde düzenlenen bu sempozyumda çalışmalar Tarih, Kültür Tarihi, Türk Dili, Türk Edebiyatı, Halk Bilimi, Sanat Tarihi kollarına ayrılarak geniş incelemeler şeklinde yürütülmüştür. Bu sempozyum bildirilerini kapsayan derleme 2007 yılında Prizren’de yayımlanmıştır. Büyük boy, 672 sayfalık bu koca kitapta her bildiri okunduğu dilde yayımlanmıştır. Böylece kitapta toplanan 52 bildiri bir Balkan dilleri buketi oluşturmuştur.

Balkan Türkoloji Araştırmalara Merkezi üçüncü uluslararası sempozyumunu Karadağ Cumhuriyeti’nin kurort şehirlerinden biri olan Kotor’da yapmıştır. Modern Türkiye Cumhuriyeti’nin 80. kuruluş yıl dönümüne adanan bu sempozyumda (Eylül 2003) 51 bildiri sunulmuştur. Bu sempozyumun en kalıcı noktası Balkanlar’da ilgili bir “Bilgi Bankası” kurulması ve Osmanlı Türk eserlerinin korunması önerisi olmuştur. Bu sempozyumda Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti tarihi yeniden okunmuş ve şimdiye kadar kabul edilmeyen bir olumlu ışıkla aydınlatılmıştır. Örneğin Karadağ Tarih Enstitüsü uzmanlarından biri olan Slavko Bursanoviç bildirisinde “Türklerin hoşgörülü insanlar olduklarını” çeşitli örneklerle anlatmıştır. Bursanoviç konuşmasında “Karadan Kanuni Sultan Süleyman ve denizden Barbaros Hayrettin Paşa’nın giremedikleri Karadağ’ın Kotor şehrine BAL-TAM vasıtasıyla Türklerin girdiklerini” sevinçle

belirtmiştir. Nikşiç Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Yojislav P. Nikšević de Karadağ’ın Osmanlı Türkleri tarafından korunduğunu, bunun için de Osmanlılara teşekkür borçlu olduklarını söylerken “Türklerle bütün hesaplarımızı temizledik. Düşmanlıklar ortadan kalktı. Artık biz dostuz.” cümlelerinin altını büyük bir memnuyetle çizmiştir.

Makedonya’dan Üsküplü gazeteci, yazar, devlet adamı sayın Fahri Kaya Bey de “Atatürk sadece Türkiye için değil, Balkan devletleri içinde çok önemlidir. Atatürk’ü biz de devlet adamı olarak örnek almalıyız. Atatürk öğretmenlerine saygılı idi. Manastır’daki öğretmeni Mehmet Tevfik Bilge O’nun sayesinde yıllarca milletvekili olabilmiştir.” diyerek Balkanlar’da Atatürk sempozyumu yapılması fikrini ortaya atmıştır.

Sempozyuma katılanların tümü konuşmalarında sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız’ın Atatürk’ten aktardığı şu fikir etrafında birleşmişlerdir: “Balkan milletleri içtimai ve siyasi ne cehre arzederlerse etsinler, onların Orta Asya’dan gelmiş, yakın soylardan müşterek ceddleri olduğunu unutmamak lâzımdır. Karadeniz kuzey ve güney yollarıyla binlerce seneler deniz dalgaları gibi bir biri ardınca gelip Balkanlar’a yerleşmiş olan insan kitleleri başka başka adlar taşımalarına rağmen hakikatte tek beşikten çıkan ve kardeş kavimlerden başka bir şey değildir.”

Tüm konuşmacılar tebliğlerinde şu gerçeğin altını çizmişlerdir: Balkanlar artık eski dönemdeki gibi “barut fıçısı” değil, çok dilli, çok dinli, çok kültürlü halkların yaşadığı bir “barış bölgesi” olma yolundadır. Osmanlı-Türk kültür mirası ve Türkçe bütün Balkan halklarının kültürlerinde yaşıyor. Balkanlar’da ortak düşüncelere ve ortak kültürlerle önem verilirken yumuşak ve hoş görülü bir bakış tarzıyla meselelere çözüm bulmak en önemli tavır olarak gözükmektedir.

Hırvatistan Cumhurbaşkanı Sayın Stjepan Mesiç’in yüksek himayelerinde Zagreb’de yapılan (3-7 Aralık 2007) IV. Uluslararası Güneydoğu Avrupa Türkolojisi Sempozyumu ilk üçünden daha dolgun ve olgun geçti. Hem üç gün işlenen konular bakımından hem de katılımcıların bilimsel düzeyi açısından öncekilerinden

farklı idi. Birinci fark sempozyumun başlığından kaynaklanıyordu. Bu toplantı artık Balkan Türkoloji Araştırmaları Sempozyumu değil de, “Uluslararası Güneydoğu Avrupa Türkolojisi Sempozyumu” başlığı altında yapıldı. Zagreb Üniversitesi Felsefe Fakültesi ile iş birliği sayesinde yapılan bu sempozyumun genel konusu “Güneydoğu Avrupa’da Tarih Boyunca (Osmanlı Öncesi, Osmanlı ve Osmanlı Sonrası Dönemi) Türk Uygarlıklarının Öteki Uygarlıklarla Karşılıklı Etkileşimi” idi. Sempozyuma bu konu ile ilgili 123 özet ve bildiri gönderildi. 80 sunucu sempozyuma bizzat katılarak bildirilerini okudular. Bunlar Tarih Boyunca Hırvat-Türk ilişkileri, Tarih, Kültür Tarihi, Sanat Tarihi, Dil, Edebiyat ve Etnoloji başlıkları altında birleştirilerek dinliyecilere sunuldu.

Sekiz yıl gibi kısa bir zamanda birçok mali güçlüğü yenerek dört uluslararası sempozyum organize eden Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi bu yıllar zarfında kendi kendini büyütürken devletler, siyaset dışı bir ilim cemiyeti olmaktan çıkarak ciddi uluslararası rağbete sahip koskoca bir “Bilimler Akademisi” olmuştur. Hem de ucundan, alışılmış olanlardan değil. Her akademinin sınırlı bir personel sayısı vardır. Bunun ise her iki üç yılda değişen yüzlerce profesörü, doktoru, doçenti, araştırmacısı, inceleyicisi vardır. Hem de bu akademi bir ulusun akademisyenleri değil tüm dünyadan en seçkin Balkanolojisi uzmanlarının çalıştığı bir bilimsel araştırma kurumu olarak gelişmiştir. Böyle bir kurumun eşi benzeri hiç olmazsa Avrupa’da yoktur. Bu kurumun sekiz yıldır yayınladığı Türk Balkanolojisine ait kırktan fazla çok derin ilmi araştırma kitabına birçok devlet akademisi sadece gıpta edebilir.

“BAL-TAM” Türklük Bilgisi Dergisi

Yukarıda belirttiğimiz gibi Kosova’nın başkenti Priştine’de 1973 yılında yayımlanmaya başlayan *Çevren* dergisi 1991 yılına kadar devam etmiştir. 20 yılı yakın yayın hayatında bu dergi Yugoslavya Federatif Cumhuriyeti’nde, öteki Balkan ülkelerinde yaşayan Türk-Müslüman azınlıkların kültürel hayatında büyük rol oynamıştır. Çok iyi tutunmuş ve gelişmiş olan dergi siyasi güçlükler, mali sıkıntılar yüzünden 1991 yılında yayın hayatına son vermek zorunda kalmıştır.

1977-1981 yıllarında *Çevren*’in başredaktörlüğünü yapan Profesör Dr. Nimetullah Hafız, 2001 yılında bu dergiyi tekrar çıkarmaya başlamıştır. 92. sayısı ile yeniden yayın hayatına sokulan dergi Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezinin yayın organı olmuştur. Bu durum 2004 yılında çıkarılan 96. sayıya kadar devam etmiştir. Ancak *Çevren*’in eski sahibi *Tan* gazetesinin itirazı yüzünden Hafız ailesi yeniden dirilttikleri bu dergiden vazgeçerek yepyeni bir dergi olan “BAL-TAM” *Türklük Bilgisi*’ni kurmuşlar ve onu Eylül 2004 yılında Prizren’de yayımlamaya başlamışlardır. Türkiye Cumhuriyeti’nin 80. kurtuluş yıl dönümüne armağan edilen birinci sayının kapağında, “Yayımlayan BAL-TAM, Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi adına: Prof. Dr. Tacida Zubçeviç Hafız, Baş ve Sorumlu Yazar: Prof. Dr. Nimetullah Hafız” yazılıdır. Altı ayda bir, senede iki defa yayımlanacağını bildiren derginin Arnavutluk, Bulgaristan, Bosna-Hersek, Makedonya, Sırbistan, Hırvatistan, Kosova, Türkiye, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Moldova, Romanya, Özbekistan, Yunanistan, Kazakistan, Rusya, İsveç, Macaristan, Fransa, Almanya, Azerbaycan, Hollanda, Tataristan, Çin, Kazakistan, Polonya’dan seçkin Balkanoloji uzmanlarından oluşan bir “Danışma Kurulu” vardır.

Ancak baştan şunun altını çizmek lâzımdır: BAL-TAM dergisi *Çevren*’in devamı değildir. Konuları, yazarları, dizaynı bakımından yepyeni bir yayın organıdır. Yeni koşullarda, yeni görevler ifa eden bir basın kürsüsü, başlı başına bir bilimsel araştırma aracıdır. Bu derginin daha ilk sayısından itibaren Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezinin yayın organına, daimî çalışır hâlde bulunan bir kürsüsüne dönüştüğünden hiç şüphe yoktur.

BAL-TAM *Türklük Bilgisi* dergisi bildiğimiz bilimsel araştırma dergilerinden biri de değildir. Her bilimsel derginin belli bir konusu, dar bir araştırma alanı olduğu halde BAL-TAM’ın hem konuları çok zengin hem de alanı çok geniştir. Esas konusu Balkanlar’da çok yönlü Türkoloji araştırmaları ve incelemeleridir. Konusu ve alanı hakkında bir fikir verebilmek için ilk sayısının başlıklarına bir göz atmak yeterlidir: “Atatürkçü Düşüncede Laiklik Ve Din Anlayışı” (Prof. Dr. Reşat Genç) “Kuruluşunun 80. Yılında Türkiye Cumhuri-

yeti'nin Yeri ve Değeri" (Prof. Dr. Bayram Bayraktar), "Atatürk'ün Dil Politikası" (Prof. Dr. Şükrü Haluk Akalın) "Atatürk ve Türkiye'nin Modernleşmesi" (Prof. Dr. Cengiz Hakov), "Mustafa Kemal Atatürk ve Yeni Türkiye" (Prof. Dr. G. P. Panev) "Gelişen Dünya Olayları ve Atatürkçülük" (Mücahit Mümin) , "Atatürkçü Düşünce Nedir?" (Rahmi Ali), "Türk Millî İhtilalinin ve Kemalistlerin Reformlarının Arnavutlukta Yankıları" (Prof. Dr. Gazmend Shpuza), "Atatürk ve Bulgaristan Türklerinin Millî Şuuru" (Doç. Dr. Zeyneti Barlas), "Balkan Şiirinde Atatürk" (Prof. Dr. Nimetullah Hafız) vesaire. Sadece bu sayının yazarları arasında 14 Prof. Dr., 3 Doç. Dr., 6 Doktor, 9 yazar, gazeteci, araştırmacı var. Büyük boy 212 sayfa çıkan birinci sayı, onuncu sayıda 330 sayfaya çıkmış.

Altıncı sayı Prof. Dr. Halil İnalck'ın Balkanlar'ın fatihi Sultan Murat I. Hüdavendigâr'ı anlatan yazısı ile başlıyor. Prof. Dr. Mehmet İbrahimgil ise okuyucuları Balkanlar'da Türk kültürü ile tanışıyor. Prof. Dr. Nimetullah Hafız'ın yazısının başlığı ise "ESKİ YUGOSLAVYA'DA MEVLANA" içeriğini gösteriyor. 6. sayıda 32 prof. dr., doç. araştırmacıdan 32 tane bilimsel inceleme yazısı verilmiş. Tarih, Dil, Edebiyat, Halk Bilimi, Derleme-Tarama, Olaylar-Yayınlar gibi köşe başlıkları altına dizilmiş olan bu yazıların her biri okuyucuya illa yeni bir şey söylüyor, bilmediğini öğretiyor.

Birinci sayısından, yeni elimize yeni 10. sayısına kadar *BAL-TAM Türklük Bilgisi* dergisinin her sayısı Balkan Türkoloji araştırmalarıyla ilgili çok ilginç, güncel, soruları ve sorunları derinlemesine işlemektedir. Bunun için her sayı arayıp da bulunmayan bir kaynak değerindedir. Uzman olmayan okuyucu da dergide kendisini ilgilendiren meseleleri hazır yemek gibi pişirilmiş şekilde bulmakta, bilgisini ve kültürünü genişletmektedir. Bundan başka dergi BAL-TAM Türkoloji uzmanları arasında bir bilgi alışverişi düzenleme kürsüsüdür.

BULGARİSTAN'DA ÇAĞDAŞ TÜRK EDEBİYATI ANTOLOJİSİ

1984 yılının son, 1985 yılının ilk ayları Bulgaristan Türklerinin yeni tarihinde en karanlık, en trajik dönemdir. Komünist Bulgar ırkçılar bu dönemde Bulgaristan'da

bir milyonun üzerinde Türk'ün adını zorla değiştirdiler, kimliklerini kaldırdılar, dinlerini ve dillerini yasak ettiler. Dünya insanlığı, tarihlerin kaydetmediği bu vahşet karşısında dilini yuttu. İşitilmemiş, görülmemiş bu barbarlık karşısında nasıl tepki göstereceğine şaşıtı. Fakat Prizrenli Prof. Dr. Nimetullah Hafız hiç şaşmadı. Yıllarca toplayıp arşivinde sakladığı *Bulgaristan Türk Edebiyatı Metinleri*'ni hazırlayarak Türkiye Cumhuriyeti Kültürü ve Turizm Bakanlığı Yayınevine teklif etti. Bu derlemenin hemen çıkarılması bizim Türklüğümüzü, dilimizi, dinimizi, halk geleneklerimizi inkâr eden vahşi ırkçıların çirkin suratında bir şamar gibi şakladı. Sayın Profesör Bulgar ırkçılarına sizin Türk değildir, diye iddia ettiğiniz bu topluluğun, belki sizinkinden de daha zengin bir sözlü ve yazılı edebiyatı vardır, alın, görün, dedi. Sayın Profesör Bulgaristan'da Türk varlığının tarihini, edebî kanıtını daha iyi belgelemek için bu metinleri genişleterek 1987 yılında iki ciltlik *Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi*'ni çıkardı. Üçüncü cildi aynı Bakanlık tarafından 1989 yılında çıkarılan bu değerli eser, biz Bulgaristan aydınları için herşeyden önce çok kuvvetli bir manevi-siyasi destek oldu. Antoloji bizim elimizde benliğimizi, kimliğimizi korumak için kuvvetli bir silah rolü oynadı.

Tünelin ucunda hiçbir ışık görülmeyen bu uzun karanlık gecede Kosova'nın Prizren şehrinden kuvvetli bir ses yükselmişti. Bu ses Bulgaristan'da asırlardır Türk varlığının temel nişanı olan edebiyattan bahsediyordu. Bulgar ırkçılarının, eriticilerinin yüzüne Bulgaristan'da hem kalabalık Türk vardır hem de sanat düzeyi yüksek, gelişmiş, zengin bir Türk edebiyatı vardır, diye haykırıyor ve tüm dünya insanlığına şunları bildiriyordu:

"Bulgaristan'da Türk edebiyatı, Türklerin bu yerlere adım attıkları ilk dönemden itibaren başlar. Türklerin XIV. yüzyıldan XX. yüzyılın ilk yarısına dek Asya'nın dört tarafından koşarak Balkan Yarımadası'na kadar yerleşmeleri, başta Bulgaristan olmak üzere, Rumeli'nin bütün bölgelerinde önemli değişikliklere yol açmıştır. Öyle ki her yerde olduğu gibi Bulgaristan'da da binlerce Türk mimari sanatı ve eserleri, zanaatları, Türk dili ve edebiyatı, gelenekleri ve görenekleri, bir sözle geleneksel Türk kültürü iyice yerleşmiş, zenginleşmiş ve genişlemiştir. Buralarda Türk edebiyatı da öteki Türk bölgelerinde olduğu

gibi güçlenmiş ve böylece bura Türklerinin arasından sayısız yazar yetişmiş ve bilinmeyen sayıda eser yaratılmıştır. Osmanlı döneminde bugünkü Bulgaristan topraklarına yerleşen Türklerin genel Türk kültürü ve edebiyatına büyük hizmeti geçmiştir.”

Bu cesaretli sözler o karanlık günlerimizde bir soluk oldu. Bu dünyada yalnız kalmadığımızı, Kosovalı soydaşlarımızın bizim yanımızda olduklarını anladık. Üç ciltlik bu değerli eserin Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından çıkarılması da çok anlamlıydı. Bu bizlere manevi destek, sevinç ve cesaret kaynağı idi.

Pek tabii sayın Profesör’ün *Bulgaristan’da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi* zamanı için bu siyasi önemine binaen, herşeyden önce edebî bir çalışma idi. Bu açıdan ele alınıp incelendiğinde de eserin büyük bir değere sahip olduğu görülmektedir. Onun edebî değeri Bulgaristan dışında çıkarılan ilk çağdaş Türk edebiyatı antolojisi olmasındadır. Türkiye de dâhil bütün Balkan ülkelerinde dağıtılmış bulunmasındadır. Balkan ülkelerindeki Türk asıllı edebiyatçılar, Bulgaristan Türk edebiyatının sanat düzeyi, gelişmesi ile bu yapıt sayesinde tanışmışlardır. Şimdiki Profesör Doktor İbrahim Tatarlı’nın 1960 yılında çıkardığı *Antologiya*, 4 yıl sonra genişletilmiş ikinci baskısını yaptığı *Bulgaristan Türklerinin Edebiyat Antolojisi 1944-1964* başlıklı iki değerli eseri, Bulgaristan Türk edebiyatının ilk antolojileri olmasına rağmen, memleket sınırları içinde bırakılmıştır. Soydaşlarımız Mehmet Çavuş’un, Niyazi Bahtiyar’ın, Prof. Dr. Hayriye Süleymanoğlu Yenisoğlu’nun ve başkalarının Türkiye’de çıkardıkları antolojiler ise daha sonra geleceklerdir. Ayrıca Sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız’ın *Bulgaristan’da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi* tam vaktinde çıkarılmış, çok büyük siyasi ve edebî rol oynamıştır. Balkanlar’daki Türk edebiyatı tarihinde büyük bir boşluğu doldurmuştur.

Bilindiği gibi Prof. Dr. İbrahim Tatarlı’nın 1960 yılında yayımladığı 9. IX. *1944’ten Sonra Bulgaristan Türklerinin Edebiyat Antolojisi* yerli yaratıcılardan kalburüstü 28 yazar kapsıyordu. 1964 yılında gene Devlet Yayınevi “Narodna prosveta” tarafından çıkarılan *1944-1964 Yılları Arasında Bulgaristan’da Gelişen Sosyalist Türk Edebiyatı Antolojisi* 39 yazarı tanıtıyordu okuyucuya. Nimetullah Hafız’ın antolojisi geniş surette istifade ettiği bu iki

antolojiden daha geniştir. Birinci cildinde 38 yerli Türk yazar, ikincisinde 26 yazar olmak üzere 64 yazar ele alınmış, iki kaynak eser arasındaki fark sadece kitapların boyutlarında değil, yazarları dizilmesinde de ayrı yöntemler uygulanmıştır. Tatarlı her iki antolojisinde yazarları doğum tarihlerine göre dizmiş, Hafız ise yazarları adlarının alfabetik sırasına göre vermiştir. Pek tabii her iki eleştirmenin kitaplarına koydukları “ön sözler” de yazarlara yaptıkları edebî tahliller de birbirinden çok farklı. Bu farklar sadece antoloji sahiplerinin sanat görüşlerinden değil, siyasi görüşlerinden de kaynaklanmaktadır.

Prof. Dr. Nimetullah Hafız eserinin birinci cildine koyduğu “Giriş”te Bulgaristan Türk edebiyatının gelişmesinde bazı karakteristik özellikleri yakalamış ve okuyucuyu bilimsel bir surette aydınlatmaya çalışmıştır. Araştırmacı bu özelliklerin başına Bulgaristan Türk edebiyatının 1944 yılına kadar kendi hususiyetlerini kısmen koruyabilmiş olmasını ortaya koymaktadır. Zira savaş yıllarında yetişen yazarlardan Mehmet Con, A. Ayrantok, Sabri Demirov ve diğerleri Bulgaristan’da çağdaş Türk edebiyatının ilk kuşak yazarları olmuşlardır. Bu kuşak yazarları önceki yazarların sürdürdükleri edebiyatı devam ettirerek, eserlerine XIX. yüzyılın sonu ve XX. yüzyılın başlangıcında Türk edebiyat tarihinde bir “Çocuk Şiiri Geleneği” kurmuşlardır. Bu geleneği onlardan biri olan Sabri Demirov’un eserlerinde açıkça görürüz. Aynı özellikler bugünkü Bulgaristan’da (9 Eylül 1944 tarinden sonra) da yaşatılmıştır. Edebî hareket böylece olgunlaşarak gelişmesine devam eder. Bu gelişim iki yönde sürdürülmüştür. Birincisi Bulgaristan kent ve kasabalarının eskiden kalma okuma evlerinde zengin tiyatro gruplarının ve saz takımlarının gelişmesidir. 1951-1958 yılları arasında yapılan araştırmalar aracılığı ile bu kent ve kasabalarda piyesler ve Karagöz tipi sahne oyunları yazan ve çeşitli şarkılar besteleyenler bulunduğu meydana çıkmıştır. Bundan başka kimi kahvelerde Karagöz ve halk oyunları oynatıldığı ve saz ozanları yarışmalarının yapıldığı da ortaya çıkmıştır.

Sayın Profesör çağdaş Türk edebiyatının gelişmesindeki ikinci yönü de şöyle formüle ederek esaslandırmıştır:

“Edebiyatın gelişmesindeki ikinci yönde de eski anenevi hayatı devam ettiren köylerin tesiri vardır. Köylerde halk adetlerine uygun kurulan derneklerde Türk folklo-

ru tüm türleriyle canlı bir hayat sürmüştür. Mutasavvuf çevrelerde yayılmış olan âşık şiiri bu ortam içinde yaşamıştır. Böylece Bulgaristan'da 1944 yılına kadar halk edebiyatının öyle kendi başına bırakıldığını görüyoruz. Bir yandan halk edebiyatı, öte yandan çağdaş Türk edebiyatı ve tekke edebiyatı hayatîyetlerini sürdürmüşlerdir. Bugünkü Bulgaristan toplumu içinde, 1944 yılından sonra Türk halkı, Türk folklorunu değerlendirmenin yanı sıra, çağdaş edebiyata da ehemmiyet veren çalışmalara girişmiştir!”

Bulgaristan Türk edebiyatının gelişmesindeki ikinci özelliği Nimetullah Hafız'a göre “Bulgaristan'daki Türk edebiyatının daha ilk devrelerinde kimi şairler doğrudan doğruya sözlü halk şiirinin tesiriyle şiir yazmaya girişmişlerdir. 1940-1950 yıllarında bu tür eserleri yazarlar arasında Hasan Karahüseynov, Niyazi Hüseyinov, Şahin Mustafov, Lâtif Aliev, Ahmet Şerifov, Nevzat Mehmedov, Sabahattin Bayramov, Lütüfi Demirov” da vardır. Hafız, bu gruba giren yazarların özelliğini de şöyle nitelendiriyor:

“Bunlar şiirde köylü görgüsünü ve folkloru malzeme olarak kullanmış, yöre halkının şiirini değerlendirmişlerdir. Bunlar hem kuralcı hem serbest şiirleriyle Bulgaristan'da çağdaş Türk edebiyatına yeni davranış, yeni haykırış, yeni içtenlik getirmişlerdir. 1950 yılından hemen sonra bu yazarlar grubuna Duhan Hasanov, Mustafa Mutkov, Osman Azizov, Naci Ferhadov, Faik İsmailov, Recep Küpçüev, Niyazi Hüseyinov ve başkaları da girebilir. Bu dönemde yetişen ikinci kuşak yazarlarının sanatı daha gelişmişti ve bu sebeple edebiyatta bir adım daha ileri gidilmiş, içtimai ve kültürel şartlar içinde daha olgun eserler yaratılmıştır.”

Bu genel değerlendirmeden hareketle Nimettullah Hafız Bulgaristan Türk edebiyatında sözüm ona sosyalizm dönemindeki gelişmeleri ele alıyor ve buradaki özellikleri ortaya koymaya çalışıyor. Onun takdirine göre 1950 yılından sonraki eserlerde yeni edebî özellikler ortaya çıkmaya başlamıştır. Mefkûre Mollova'nın minyatürleri, Hasan Karahüseynov ile Latif Aliev'in anlatış ve kompozisyon araçları bu kuşağın getirdiği yeniliklerdir. Bundan başka

Receb Küpçüev şiire duygusal bir tadımlık, Mefkûre Mollova ince bir lirizm sağlamışlardır. Böylece Bulgaristan'da Türk şiiri kişinin içten yaşantılarıyla dile gelerek şahsi bir nitelik kazanmıştır. Bu eserler daha çok memleket ve dünya problemleriyle ilgilenir. Bundan başka bu edebiyatın daha başka bir özelliği var ki, bu da folklorla dayalı kurulan edebiyatla bağlantısını kesmemesidir.

Bulgaristan çağdaş Türk edebiyatının başka bir özelliği ve güzelliği de onda şiirin ağır basmasıdır. Nesir yazarın kelimeler de olduğu hâlde ozanlar yazarların üçte ikisini oluşturur. Yerli edebiyatta nesrin de esas özelliği onun şiirden daha fazla folklorla bağlı olarak gelişmesindedir. Nesir ile ortaya konan eserlerde folklorun tesiri daha belirgindir. Nesir doğrudan köy konularıyla, köy örfüyle bağlıdır. Nesirde folklorla bağlı olarak, folklorik bilinç ve halk masalı ve halk hikâyelerine yakın bir anlayışla kaleme sarılan yazarlar, şiir ve düz yazılarıyla karışık bir kompozisyon kurmaktadır. Bunu Salih Baklaciiev, Kazim Memişev, Sabri Tatov, Halit Aliosmanov, Muhiddin Mehmedov, Ali Kadirov, Mustafa Mutkov, Yusuf Kerimov, Durhan Hasanov gibi yazarların eserlerinde görmekteyiz. Kompozisyona türkü ve mani katmak folklor bilincinin başka bir tezahürüdür. Bu yüzden, folklor hazinesini kullanarak gerek şiir, gerek düz yazı biçiminde yazı yazarlar eserleriyle sevindirici başarılar sağlamışlardır.

Bulgaristan'da çağdaş Türk edebiyatının özet tarihi niteliğini taşıyan kısa bir “Giriş” yazısında sayın Profesör memleketimizde yetişmiş olan roman ve hikâye yazarlarını da göstermiştir. Hasan Karahüseynov, Selim Bilalov, Salih Baklaciiev, Süleyman Gavazov, Sebahattin Bayramov, Sabri Tatov, Halit Aliosmanov, Nadiye Ahmedova, Ahmet Tımışev, Hüsmen İsmailov, Ömer Osmanov, Rıza Mollov, Kemal Bunarciev bunların arasında bulunmaktadır. Dört romancının adı da verilmiştir: Sabri Tatov, Halit Aliosmanov, Hasan Karahüseynov, İshak Raşidof, Salih Baklaciiev, Ahmet Tımışev, Mehmet Bekirov, Sabri Demirov, Kazim Memişev gibi mizah yazarları da ayrıca anılmaktadır. Bizde ilk sahne eserleri yazan kelimeler de unutulmamıştır. Yusuf Kerimov, İsmail Bekirov, Hasan Karahüseynov,

Selim Bilalov, Sabahattin Bayramov, Sabri Tatov, Beyhan Nalbantov, Ömer Osmanov, İshak Raşidov, Bulgaristan'da sosyalist Türk tiyatrosunu birer, ikişer, üçer perdelik piyeslerle, feyleton ve monologlarla, skeç ve güldürü şiirleriyle besleyenler listesine alınmışlardır.

Gelişmiş bir edebiyatın eleştirmenleri olması da tabii bir hâldir. Eleştirmenler listesine de Rıza Mollov, İshak Raşidov, Şükrü Tahirov gibi isimler yazılmıştır.

Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi'nde ele alınan yazarlar yaratıcılıklarının tüm dallarıyla temsil olunmuşlardır. Hem şiirlerinden seçmeler verilmiş hem öykülerinden örnekler alınmış, varsa piyeslerinden, hat-ta romanlarından parçalar verilmiştir. Örneğin antolojiye Halit Aliosman'ın **Saçılan Kıvılcımlar** romanından 22 sayfalık bir parça alınmıştır. İsmail Bekirov **İntermedi** adındaki piyesi ile temsil olunurken, Mehmet Bekirov'tan hem üç mizahi hikâye alınmıştır hem de **Basbayağı Bir Erkek** piyesi verilmiştir. Ahmet Şerifov'un şiirlerinden de öykülerinden de örnekler vardır. Antolojinin birinci cildinde İsmail Çavuşev'ten tam 25 şiir basılmıştır.

Antolojinin birinci cildi Ahmet Eminov ile başlıyor, Mümin Mustafa ile bitiyor. İkinci cildin başında Naci Ferhadov, sonunda ise Yusuf Kerimov var. Naci burada sadece şiirleriyle gösterilmiş. Kısa, uzun, başlıklı, başlıksız tam 20 şiiri verilmiş. Birinci ciltte en çok şiir İsmail Çavuş'tan, ikinci ciltte Naci Ferhadov'tan. İkinci ciltte Bulgaristan'da yeni dönemde yayımlanan ilk Türk romanı olan Sabri Tatov'un **Gün Doğarken** başlıklı eserinden oldukça geniş bir alıntıya yer verilmiş. **Köyün Haymanası** adlı romanı ise 72 sayfa hâlinde hemen hemen bütünüyle basılmış.

İLK ÇOCUK ŞİİRİ ANTOLOJİSİ

Yukarda belirttiğim gibi Prof. Dr. İbrahim Tatarlı daha geçen asrın altmışlı yıllarında Bulgaristan'da ilk yerli Türk edebiyatı antolojisini çıkarmıştır. Ancak Prof. Dr. Nimetullah Hafız yabancı ülkelerde Bulgaristan Türk edebiyatı antolojisi çıkaran ilk araştırmacıdır. Fakat Kosovalı Profesör bu antolojide başka bir ilke daha imza atmıştır. *Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi*'nin gene Türkiye Kültür Bakanlığı tarafından 1989 yılında yayımlanan üçüncü cildi Bulgaristan'da *Türk Çocuk Şiiri Antolojisi*'dir. Bu üçüncü kitapta sayın Profesör ilk iki ki-

tapta okuyucuya tanıttığı yazarların eserlerinden çocuk şiirlerini seçmiş, bir buket hâlinde vermiştir. Hem de sadece şiir değil. Ahmet Tımişev, Kazim Memişev, Mehmet Bekirov, Nadiye Ahmedova gibi birçok yazarın bu antolojiye yalnız çocuk öyküleri alınmıştır. Bazı yazarlar ise sadece çocuk masallarıyla temsil olunmuşlardır. Ahmet Şerifov ile başlayan şiir güldestesi, seçkin yazarımızdan 12 mizahi, lirik çocuk şiirine yer vermiştir. Her şiirin başlığı kendisinden daha ilginçtir: "Kurnaz Ali", "Sihirli Kalemin Hikâyesi", "Haylaz Ayvaz", "Sihirli Güneş", "Yıldızlara Yolculuk", "Dağlar ve Kuşlar", "Tuna'ya Konuşan Çocuk" vesaire. Bu antolojide en geniş yer hakkıyla beraber bundan 40 yıl önce kendisini çocuk şiiri ustası olarak kabul ettiren Nevzat Mehmedov'a ayrılmıştır. Onun kitaplarında yayımladığı yüzlerce çocuk şiirinden seçilen en iyi elli üç şiir bu değerli esere alınmıştır. Aliş Saidov (13), Hasan Karahüseynov (6), İshak Raşidov (7), Niyazi Hüseynovf (3), Şahin Mustafafov (18) vesaire çocuk şiiri yazarları bu kitapta layık oldukları yeri almışlardır.

Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi kitabının üçüncü cildi de bizim için çok önemli idi. Çünkü o zamana kadar bizde Türk çocuk edebiyatı bir yere toplanmamıştı. Gazete, dergi sayfalarında, ayrı yazarların kitaplarında dağınık bir hâlde kalmıştı. Sayın Nimetullah Hafız bu işi ilk defa yapan araştırmacıdır. İsmail Çavuş'un **Altın Petek** başlığı altında çıkardığı "Bulgaristan Türklerinin Çocuk Şiiri Antolojisi" (Sofya 2001) Hafız'ın derlemesinden 12 yıl sonra dünyaya gelmiştir. *Altın Petek'e* 1965 yılında Devlet Yayınevi "Narodna prosveta" tarafından yayımlanan *Dünya Bizim, Biz Dünyanın Çiçekleri* adlı şiir derlemesi, 1966 senesi çıkarılan *Çocuklara Şiirler* güldestelerinin devamı olarak bakılmamalıdır. *Altın Petek* artık sosyalizm yıllarında yaratılan Türk çocuk şiirine seçmeli olarak yanaşmış, ideolojik sloganlar içeren deklaratif şiirleri iskartaya çıkarmış, gerçekten sanat değeri olanları bir yere toplamıştır. Hafız'ın antolojisinde Bulgaristan Türk çocuk edebiyatına hizmeti, Balkanlar'daki, Avrupa'daki Türk topluluklarına onu tanıtmaya olmuştur ki, büyük değer verdiğimiz bu hizmeti bizim çocuklarımız hiçbir zaman unutmayacaklardır.

Sayın Nimetullah Hafız Hoca'nın Bulgaristan Türk edebiyatına hizmeti sadece bu üç ciltlik büyük eserle kal-

mamıştır. O, çalıştığı her medya alanında -radyo, gazete, dergi, televizyon - daima Bulgaristan Türk edebiyatının gelişmesini izlemiş, dinleyicilerini, okuyucularını seyircilerini bu edebiyatın en iyi örnekleriyle tanıştırmıştır. Son yıllarda, Bulgaristan Türk edebiyatının iki temsilcisi hakkında ayrıca yayımladığı büyük boyda iki kitap, bu hizmetinde zirve oluşturmaktadır.

RIZA MOLLOV - HAYATI VE ESERLERİ

1920 doğumlu Rıza Mollov genç edebiyat sevenlerimiz tarafından tanınmayan ikinci kuşaktan yazarımız, edebiyat eleştirmenimiz, bilim adamımızdır. Onun neslinden olan, kendisiyle bu kadar dostluk yaptığımız bizler dahi, 1986 yılında kaybettiğimiz bu değerli yaratıcıyı unuttuk gittik. Onu bir tek, özel dostu olan Prof. Nimetullah Hafız unutmamış. Bütün eserlerini toplamış, eleştirmen gözüyle değerlendirip en iyilerini seçmiş, yukarıki başlık altında çıkarmış. Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı yayınlarının Türk Dünyası Edebiyatı Dizisi'nin 64. kitabı olarak 1999 yılında neşredilmiş olan İXX. 24 cm. boyutlu ve 437 sayfalık büyük bir eserdir. Eserin içinde merhum Rıza Mollov'un çok yönlü yaratıcılığı dört bölümde toplanarak her dalda en iyileri, estetik ve bilimsel değeri yüksek olanları verilmiştir. Bu bölümler şu başlıkları taşımaktadır: **“Rıza Mollov'un Eserleri”, “Bilim Çalışmaları”, “Halk Edebiyatı Derlemeleri”, “Hikâyeleri”, “Tanıtma ve Eleştirileri”**. Sayın derleyici kitabında seçkin edebiyatçımızı okuyuculara şöyle tanıtmaktadır:

“Rıza Mollov yaşamı boyunca Bulgaristan'da Türk halk edebiyatı alanında birçok derlemeler yapmıştır. Bu derlediklerinin bir bölümünü kitap hâlinde de yayımlamıştır. Ayrıca birçok halk şairi üzerine de bilimsel araştırmalar yaparak onları dünyanın birçok bilimsel dergi ve yıllıklarında Türkçe, Fransızca ve Rusça yayımlamıştır. Türk divan edebiyatı üzerine de böyle değerli bilimsel incelemeler yaparak aynı üç dilde yayımlamış bulunmaktadır. Tüm bu değerli çalışmalarını dışında eleştiri ve öyküler de yazıp yayımlamış ve daha sonra onları iki kitabında derlemiştir.

Değerli Türkolog Dr. Rıza Mollov'un eserlerini bir arada görmek hem bizi, hem de tüm Türkologları sevindireceğine inanıyoruz.”

Rıza Mollov-Hayati ve Eserleri başlıklı derleme merhumun hayatına, çalışmalarına, elde ettiği başarılarla geniş ve ayrıntılı tanıtma girişinden sonra yazarın eserlerinin bibliografisi ile başlamaktadır. Burada Rıza Mollov'un 1955 yılından 1986 yılına kadar yazıp yayımladığı çeviriler, derleyip redakte ettiği kitaplar, kendi kitapları verilmektedir. Bir hesap, sayın Mollov'un bu 31 yılda şu veya bu şekilde 47 esere imza attığını göstermektedir. Bunların arasında merhumun 1958 yılında çıkardığı *Edebî Makaleler, Bulgaristan Türklerinin Halk Şiiri*, ertesi yıl yayımladığı *Hristomatiya na Nova Sivremenna Turska Literatura*, 1960 yılında Moskova Üniversitesinde Rusça savunduğu doktora tezi “Türk Edebiyatının Teşekkülü ve İnkişafı”, 1965 yılında bastırıldığı *“Olan Şeyler”* başlıklı öykü derlemesi de sağlığında çıkardığı unutulmaz eserleridir.

Sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız *Edebî Makaleler* kitabını özetle şöyle değerlendirmektedir: Bu eserde Edebî Mollov'un 1954 yılından 1958 yılına kadar yayımladığı ve yazdığı makalelerden birkaçı mevcuttur. “Yeni ve Muasır Türk Edebiyatının Esas İde ve Mevzular”, “Öksüz Dede”, “Koroğlu”, “Türk Halk Şiirinde Kadın” makaleleri daha önce Bulgarca ve Türkçe yayımlanmıştır. Birkaçı ise hiç yayımlanmamış, özgündür. İşte bu kitapta ilk kez yayımlanan “Tefik Fikret'in Gerçek Siması”, “Ruhi”, “Tasavvufa Dair”, “Pir Sultan” makaleleridir. Rıza Mollov bu makaleleriyle Bulgaristan'da Türk edebiyatının tetkik ve eleştirisine yenilikler getirmiştir. Bu yenilikler de, Bulgaristan'da Türk edebiyatı problemlerinin üzerinde durması ve Türk olarak o çeşit konuları ilk olarak ele almasıdır. Çünkü böyle çalışmalar o gelinceye kadar yapılmamıştır. Bu kitabın son 117 sayfasındaki “Birkaç Söz” başlıklı yazısında redaksiyon heyeti şunları kaydetmektedir: “Türk edebiyatı ile uğraşmış olan gerek Türk, gerek yabancı tetkikçi ve münekkitlerden farklı olarak Rıza Mollov, onlardan bazılarının sığındıkları mahdut çerçeveyi kırıyor, görüşlerindeki idealizmi ve hususi temayüllü kıymet hükümlerini çürütüyor, metodlarındaki estetik formalizmi veya vülger sosyalizmi bir yana atıyor.”

Rıza Mollov, Türk folkloruna, edebiyatına, hatta etnografyasına ait vakıaları yeni bir ışık altında göstermeye ve estetik görüşlerine dayanarak değerlendirmeye çalışmıştır. Hele *Tasavvufa Dair* eserinde Rıza Mollov Bulga-

ristan'da tüm tarikatların, özellikle de Bektaşiliğin XIII. yüzyılda Balkanlar'a, daha doğrusu Doburca'ya ilk Selçuk kolonizasyonu ile birçok menkıbelerle bağlı olduğunu, Sarı Saltuk Dede'nin nasıl misyonerlik ettiğini, ondan sonra bu yerlerde hangi tarikatların olduğunu ileri sürmesi, yalnız bizim gibi Türkologlar için değil, tüm bilim âlemi için büyük ve değerli bir kaynak olmuştur.

Merhum Rıza Mollov'un *Bulgaristan Türklerinin Halk Şiiri* kitabı da hem dalında ilk olması, hem işlediği konular bakımından birincidir. Araştırmacı bu eseriyle Bulgaristan'da Türk halk edebiyatının çok zengin ve çok güçlü olduğunu ortaya koymuştur. Kitapta "I. Maniler", "II. Türküler", diye iki bölümde Bulgaristan Türklerinin söyledikleri 651 mani ve 74 türkü yayımlanmıştır. Bu kitapta Rıza Mollov, 1958 yılına kadar hiç tanınmayan, folklor meraklıları için, hele hele bilim adamları ve folklorcular için hiç bilinmeyen kaynakları ortaya atmıştır. Fakat yazar bu kitabın altı sayfalık "Ön Söz"ünde şöyle demektedir: "Bulgaristan Türklerinin halk şiiri hakkında söylenen pek çok şey var. Böyle kısa bir yazıda, pek tabii, bu şiir hakkında esaslı bir tetkik yapmak kabil değil. Bu önümüzde duran büyük bir problemdir." Araştırmacı kitabına koyduğu "Son söz"de de Bulgaristan'da kalabalık bir Türk toplumu yaşadığını, bu toplumun etnolojisinin, tarihinin, etnografisinin ve dilinin henüz incelenmediği fikrini ortaya atmaktadır. "Son Söz" şöyle devam etmektedir: "Fakat ne yazık ki bu kitapta ele alınmamış olan Bulgaristan Türklerinin folklorudur. Bu derleme Bulgaristan Türklerinin folklorunun zengin bir kısmını, özellikle anonim halk şiirini temsil etmek için ilk adım sayılabilir.

Bulgaristan'ın ayrı ayrı coğrafi bölgelerine dağılmış olan Türklerin halk şiirinden örnekler ortaya koymak güç bir iştir. Bunun için her şeyden önce bir ilim enstitüsü sisteminde çalışan hazırlıklı kimselerin uzun yıllar boyunca bir program dahilinde ve devamlı bir surette materyal toplamaları gerekir. Maalesef şimdiye kadar böyle bir şey yapılmamıştır."

Sofya Üniversitesinin Türk Filolojisi Bölümünde okuyan gençlere ders kitabı olarak hazırlanan ve 1959 yılında üniversite matbaasında Bulgarca basılan *Hristmatiya na nova i sivremenna Turska literatura* (Yeni ve Çağdaş Türk Edebiyatı

Metinleri) kitabı XIX. yüzyıl ortasından günümüze dek gelen zamanı "Yeni Türk Edebiyatı" ve "Muasır Türk Edebiyatı" diye ikiye böler. Arif Paşa'dan Enver Gökçe'ye kadar tüm yazarlar üzerinde durur. Rıza Mollov eserinde 82 yazar ve onlardan birer veya birkaçar yapıt vermiştir.

Dr. Rıza Mollov bilim yazılarından başka şiir, destan ve hikâye de yazmıştır. Bu yazılarını Bulgaristan'da yayımlanan Türkçe gazete ve dergilere bastırmıştır. Bu tür yazılarını 1965 yılında "*Olan Şeyler*" adlı öykü kitabında toplamıştır. Bu kitapta "On Beş Yaşım", "Ayşe Kız", "Stasyonda Bir Vakıa", "Balıkçılar Arasında", "Bir Kaza", "Olan Şeyler", "Biz de Yaşadık mı Sanki", "Avare Memo", "Bir Kağıt Üzerine", "Köyden Hasibe Hanım Geldi" başlıklı öyküler derlenip toplanmıştır.

Sayın Nimetullah Hafız Hoca kahramanını okuyuculara böyle tanıttıktan sonra kitapta müellifin eserlerini dört başlık altında tasnif etmiştir: **Bilim Çalışmaları, Halk Edebiyatı Derlemeleri, Hikâyeleri, Tanıtma ve Eleştirileri.**

Kitabın birinci bölümünde "Bilim Çalışmaları" başlığı altına bilgin Dr. Rıza Mollov'un 21 araştırma ve inceleme yazısına yer veriliyor. Bunlar yazarın yukarıda da anlattığımız gibi 1958 yılında devlet yayınevi "Nardana Prosveta" tarafından basılan bilimsel makaleler derlemesinin tamamını içermektedir. Yazarın halk arasında hâlâ popüler olan ve söylenen "Arda Türküsü" hakkında incelemesi, yaşlılarımız tarafından iyi tanınan "Koroğlu Hakkında", "Karaçaoğlan", "Pir Sultan", "Abdal", "Öksüz Dede"ye dair yazdıkları vesaire ilmî makaleleri bu bölümde toplanmıştır.

"Halk Edebiyatı" bölümünde verilen maniler de kendi aralarında konu ve içerik itibarıyla gruplaştırılmışlardır: Gençlik, Aşk, Muhabbet Manileri, Eros Manileri, Gurbet-Hasret Manileri, Şikayet, Sitem, Ayrılık Manileri, Aile Manileri, İntizar (ilenme) Manileri, Mizah Manileri vesaire gibi.

Türküler de konularına göre tasnif edilmişlerdir: Gençlik-Aşk Türküleri, Hasret Türküleri, Gurbet Türküleri, Gelin Türküleri, Oyun Türküleri, Ağtlar, Mizahi Türküler, Göçebelik Türküleri, Eşkiya Türküleri, Tarihî Türküler, Hapishane Türküleri, Muhacirlik Türküleri vesaire.

Kitabın “Hikâyeler” bölümünde 22 öyküye yer verilmiştir. Bunlar “*Olan Şeyler*” adlı hikâye derlemesinin içindekilerine eklenmiş olan 12 öyküyü daha içermektedir. Bu öyküler biz Bulgaristan okuyucuları tarafından da bilinmeyen yeni hikâyelerdir. Örneğin ben, “Çocukluk Günlerim”, “Yağmurlu Bir Gecede”, “Telaşlı Bir Aşk”, “Osman Ağa”, “O Ulu Bir Meşe Ağacıydı”, “Bir Ömür”, “Oğlumun Kuş Dili Masallarından”, “Deli ile Divane”, “Deniz Kıyısında”, “Bir Anlatayım da Sen Gör Trudovaklığı”, “Deniz Boyunda”, “Balıkçılar Anası” başlıklı öyküleri Profesör’ün kitabında okudum. Konuları ve hikâye tekniği bakımından bu öyküler bugünkü genç yazarlarımız için de örnek eserlerdir.

“Tanıtma ve Eleştirileri” bölümündeki üç inceleme yazısı da biz Bulgaristan aydınları için yenidir. Çünkü burada verilen “İki Çocuk Hikâye Kitabı” (Makedonyalı yazar Necati Zekerya’nın *Bizim Sokağın Çocukları, Eski Sokağın Çocukları*, başlıklı kitaplarını inceleyip değerlendirme yazısı) başlıklı incelemesi, Priştine’de yayımlanan *Çevren* dergisinin Eylül 1976 tarihli 12. sayısında basılmıştır. *Bir Folklor Kitabı Hakkında Birkaç Söz*’de Sırp araştırmacı Mariya Çukanoviç’in *Kroz Tursko Narodnu Poeziu* kitabı üzerine yazdığı bir değerlendirmedir ki, o da aynı derginin aynı sayısında yayımlanmıştır.

Rıza Mollov-Hayati ve Eserleri kitabını hazırlayan sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız, sadece bir ilim adamı değildir. O yazarlık hayatına şiirle başlamıştır. Çeşitli zamanlarda ve konularda yazdığı şiirleri 1970 yılında derleyip toparlayarak *Günaydın* başlığı altında çıkarmıştır. Rıza Mollov bu şiir kitabı üzerine bir inceleme ve değerlendirme yazısı yazmıştır. Bu yazı *Çevren* dergisinin Eylül 1977 tarihli 13. sayısında “Nimetullah Hafız’ın *Günaydın* Şiir Kitabı Üzerine” başlığıyla basılmıştır. Yani bu yazılar memleketimizdeki Türkçe, Bulgarca gazete ve dergilerde çıkmamıştır. Nimetullah onları kitabına *Çevren*’den aktarmıştır.

Rıza Mollov-Hayati ve Eserleri başlıklı derleme, unutulmaya yüz tutmuş değil, unutulmuş olan, genç nesillerin kendisini tanımasına imkân olmayan merhum Dr. Rıza Mollov’u mezardan çıkarıp yeni kuşaklara armağan eden değerli bir eserdir. Bu eser, bütün yaşamını Bulgaristan Türklerinin kültürüne adanmış olan değerli bir bilim adamının, yazarının, araştırmacısının ömrünü en az bir 100 yıl daha uzatmıştır.

“YUSUF KERİM-HAYATI VE ESERLERİ”

Prof. Dr. Nimetullah Hafız, Balkan Türkoloji Araştırmaları Yayınlarının onuncu kitabı olarak *Yusuf Kerim-Hayati ve Eserleri* kitabını (Prizren 2006) çıkardı.

2006 yılında 85 yaşında kaybettiğimiz Yusuf Kerim Bulgaristan Türk aydınları arasında yetişen bir eğitmen, gazeteci, yazar ve araştırmacıdır. Bulgaristan Türk edebiyatı tarihine nükte, öykü, tiyatro, makale ustası olarak geçmiştir. 23 Kasım 1922 yılında Varna ilinin Mihaliç köyünde doğan Yusuf Kerim ilk okulu köyünde bitirdikten sonra Şumnu’daki özel Türk ortaokuluna yazılmıştır. 1938- 1939 ders yılında başladığı Medresetü’n-Nüvvab’ın tali kısmını 1944 yılında tamamlayarak hemen Varna Üniversitesinin Ekonomi Fakültesine kaydını yaptırmıştır. Böylece Nüvvab’tan ilk üniversiteli olma şansına kavuşmuştur. Hem okur hem de okutur. Bir taraftan fakülte-deki derslerine devam ederken öbür taraftan Varna’da “Naci” adında çalışan özel Türk okuluna, öğretmen atanır. Burada okur ve okuturken komünist polis tarafından tutuklanarak Türkiye casusluğu suçlaması ile Sofya’daki Divan-ı Harbe (Yüksek Askeri Mahkeme) gönderilir. Cehennemden yedi katında işkence gördüğü hâlde suçu kanıtlanmadığından serbest bırakılır. Varna’ya dönerek fakülte-de derslerine devam eder, Suvorovo köyündeki Türk okulunda da öğretmenlik yapar. 1949 yılında bitirdiği fakülte diploması ile Vılçidol köyündeki banka şubesinin muhasebesinde çalışmaya başlar. Buradan 1952 yılında Medresetü’n-Nüvvab’a Türk dili öğretmeni olarak alınır. Fakat burada da fazla tutunamaz. 1953 yılında Sofya’da Bulgaristan Türkleri için yayımlanan *Yeni Işık* gazetesine çağrılır.

Daha Şumnu Rüştüyesinde okuduğu yıllarda yazarlık hayatına atılan Yusuf Kerim gazetecilik yıllarında iyi bir yazar olarak ün yapmaya başlar. İşe mizahi skeçler, monologlar, feyletonlar ile başlayan yazarımız sahne materyallerine de el atar. İlk bir perdelik piyesi olan “Manga Başı” Razgrat ve Kırcaali Türk tiyatrolarında hemen sahneye konur. Seyircilerin beğenisini kazanır. Vatan Cephesi Yayınevi bu piyesi 1957 yılında ayrı bir kitap hâlinde yayımlar. Ünlü Rejisör Recep Sadık’ın yardımı ile yazdığı “Sevgi” dramı da tutar, Türk tiyatrolarının, amatör sanat kolektiflerinin sahnelerinden inmez. Yusuf Kerim 1959

yılında siyasi nedenlerle gazeteden uzaklaştırılınca Şumnu'ya dönmek zorunda kalır. Piyes yazarı olarak ad yaptığı için buradaki Türk tiyatrosu kendisini dramaturg görevine alır. Yazarın tiyatroculuğu burada iyice gelişir. Ne var ki üç Türk tiyatrosu 1966 yılında kapanınca dört kişilik bir aile reisi olan bizim Yusuf Kerim gene işsiz kalır. 1967 yılında çar naçar *Yeni Hayat* dergisinde çevirmen olarak işe başlar. Dergide emekliye çıkan Yusuf Kerim, demokrasiye geçiş yıllarında Sofya Yüksek İslam Enstitüsünün açılıp teşkilatlandırılmasında hem yönetici hem de müderris olarak büyük katkılarda bulunur. Enstitüde müderrislik yaparken, benim kurduğum Balkanlar Vakfının çıkarmaya başladığı *Ümit* dergisinin başına geçer. Bu dergide beş yıl emek vererek, onu okuyuculara sevdiren, rağbet gören bir yaygın organı hâline getirir.

Namusuyla ekmeğini çıkarıp ailesini geçindirme, çocuklarını okutup yetiştirme savaşı ile birlikte Yusuf Kerim daha rüştiyede eline aldığı kalemi hiç bırakmamış, bütün hayatı boyunca yazmış, ders kitaplarından tiyatro eserlerine, mizahi yapıtlardan sözlüklere kadar zengin bir yaratıcılık hazinesini bizlere miras bırakmıştır. Nur içinde yatsın.

Prof. Dr. Nimetullah Hafız Hoca *Yusuf Kerim-Hayatı ve Eserleri* başlıklı, büyük boy, 400 sayfalık kitabında geniş bir yelpazede kalem oynatmış olan bu cefakâr yazarımızın çeşitli türlerdeki eserlerinden örnekler vermek suretiyle onu genç okuyuculara tanıtmaktadır.

Yusuf Kerim-Hayatı ve Eserleri kitabı altı başlıktan oluşmaktadır "Nükteleri", "Öyküleri", "Tefrikaları", "Tiyatro Eserleri", "Makaleleri", "Fotografyalarda Yusuf Kerim ve Eserleri". Kitabın sonuna bir de genç neslin bilemeyeceği kelimeler için "Sözlük" eklenmiştir.

Nükteleri: Derleyicinin bu bölüm için seçtikleri çoğunlukla geçen asrın ortalarında yazılan güldürmeler olsa da, günümüzde de sık sık olan şeyleri hiciv ateşine tutuyor. İşte birkaç örnek:

-Sevgilim.

-Ha.

-Ha mı? "Ha" mı olduk şimdi? Önceleri bana gülüm, çiçeğim, derdin!

-Derdim, ama, o güller, çiçekler soldu.

-Nasıl solacaktı. Biz sevişirken sen bana Kiblem, Kâbe'm, Allah'ım benim, derdin.

-Fakat ben artık ateist oldum. Allah'a inanmıyorum.
* * *

-Yarışlarda birinci yeri aldım.

-Bravo, ikinci yeri kime verdiler?

-Kimseye.

-Niçin?

-Çünkü ben yarışlarda yalnızdım.
* * *

-Nereye böyle koşa koşa?

-Mahkemeye, karımı boşuyorum.

-Ama, senin karın çok güzel, çok iyi kalpli.

-Ben ona kötü, diye boşamıyorum.

-Öyle ise niçin?

-Boşanmak moda oldu diye
* * *

Öyküleri: Merhum Yusuf Kerim'in yaratıcılığında zengin bir halk diliyle yazılmış, usta işi öyküler büyük bir yer tutar. Derleyici, kitabın bu bölümüne Yusuf'un çeşitli gazete ve dergilerde yayımladığı yüzlerce hikâyeden otuz üçünü seçmiştir. Bunlar çoğunlukla güncel meseleleri işleyen kısa hikâyelerdir. Konuları da iyi seçilmiş, ele alınan meseleler de okuyucuya yüksek estetik düzeyde telkin edilmiştir. Aşağıya en kısa öykülerinden biri olan "**Yeni Yıl Sofrası**"nı veriyorum:

Midesine öyle düşkünler vardır ki, sofra dendi mi hemen salyaları boşanıverir. Nerede aş, orda baş olurlar. Böyle insandan hiç haz etmem. Benim amelimle zorum yoktur. Yemek, içmek gibi şeylere gözüm toktur. Ne bulursam onu yerim. Gönlüme göresini aramam. Yalnız, yeni yılda hatır kırmam. Davete icabet gerek, der, pek pek naz etmem. Eş dost toplanır, yer içer, hoş geçeriz. Öylesine yeriz, öylesine yeriz ki, sonunda bir de her gün yeni yıl olsa deriz...

Kurulunca yeni yıl sofrası, yayılır etrafa yemeklerin mis kokusu. İmrenirsin doğrusu.... Ayıp değil ya, atalar demiş bunu. Gördün mü beyaz, kaba somunu, lüplet. Kalkarsa meşe odunu tabana kuvvet....

Fakat yeni yılda nereye kaçar da, nereye saklanırsın, birader. Her yanın kelepirci sofrası, her yerde neşe havası. Yemeklerin kesilmez ardı, arası. Ne yapıp ne edersin, sonunda kader kısmet böyleymiş dersin, boyun eğersin. Talihtir bu, bilinmez. Alın yazısı silinmez. Mademki öyle, ko evvela etli çorba getirilsin. Hatır için değil mi, yiyeceksin. Ardından fasulye, yanında biberi. Her yemeğin mide de ayrıdır yeri... Biber dolması, lâhana sarması, erik yahnisi, pilavı, zerdesi, sırayla gelir hepsi... Konunca piliç kı-zartması, dolup boşalır şarap tası....

Tatlıdan meze olmaz derler. Hemen ayrılırım. Çünkü hanım parmağına, dilber dudağına bayılırım. Baklava yemeklerin padişahı. Ne kadar tok olsan, açar iştahı. Yeni yıl denir de, pidelerin envai gelir. Geldiği gibi de yenir. Yenir, hey yenir... Az da, çok ta... Kaz da yenir, tavuk da. Sıkılacak ne var ortalıkta. Alemle bile ben de geçerim aralıkta...

Bu yıl bilmem nasıl olur. Daha davetiye gelmedi. Düşmedi kar. Ama, ne kış bakarım ben, ne bahar, içerim sabaha kadar. Yeni yılda geri kalmak yok, darılır aççı başı. Vallahi ayağımı bağlasalar, yine kazanırım yarışı. Yerim, bir sözle, kalmam geri. Boğazıma kadar dolu olsam, bütün bir kuzunun hazırır bende yeri. Hele kuzular körpe ise, yeni nesilden, yapma döldense daha da fazla yerim. Hatır için değil mi, üçte olsa yerim, güç te olsa. Henüz daha emzikteyseler, yanımda yoksa kimseler, dört te yerim, beş te... Aman beş dedim de debreşti derdim.. Beş dedim keşke demeseydim. İştahımı zedeledim. Beş dedim, çoştı derdim. Bu dert beni öldürecek. Yememde kusur yok şükür. Ama kusursuz kul olmazki... Beş dedim mi, beş yıllık gelir aklıma. Beş yıllıktan bir plân takılır arkama...Eh, şimdi plan sırası mı.. Ama bana beş dendi mi, iş dendi mi.. kaybederim kendimi...

(Yeni Işık, 1961.)

Tefrikaları: Yusuf Kerim kısa öyküler yazmakla ün yapmasına rağmen mizahi hikâyelerde de başarılı olmuştur. Hatta onun mizahi eserlerinin çok daha kuvvetli oldukları rahatla söylenebilir. Kitabın “Tefrikaları” bölümünde verilen dört mizahi öyküsü “Sopi ile Kopi”, “Alemin Adamları”, “Denize Mayasız Gitmeyin Komşular”, “Nasuf Yusuf Tevbesi” buna örnektir. Bu öyküler yanlış modernleşme adına soyunu sopunu unutan gençleri iğneliyor, eski ile yeni arasındaki savaşta bazı insanların nasıl gülünç duruma düştüklerini gözler önüne seriyor. Şimdi de ibret dolu vakıaları anlatıyor.

Tiyatro Eserleri: Yusuf Kerim’in yaratıcılığında tiyatro eserleri öteki türlerdeki edebî eserlerinden daha üstün gelir. Halk idaresi yıllarında onun en çok sahne materyali yazdığını, kendini okuyucuya ve seyirciye bir tiyatrocü olarak sevdirep kabul ettirdiğini kesinlikle söyleyebiliriz. Derleyici, yazarın tiyatro eserlerini üç ayrı paragrafta gruplaştırmış: “Monologlar”, “Kısa Temsilleri”, “1-4 Perdelik Oyunları”

A. Monologlar: Bu kısımda “Nasıl Derim Ben”, “Kezban Abla Dert Yanıyor”, “Kezban Ablanın Bayramı”, “Beni Karım Ele Verdi”, “Eski Borçlar”, “Kadın Deyip de Geçme” eserleri yer almaktadır. Yusuf Kerim monolog türündeki bu güldürüleri piyeslerde sahneler değişirken seyircileri eğlendirmek, güldürmek hem de düşündürmek için yazmıştır. Çoğunlukla perde arkalarında bir artist çıkar, içeride yeni sahne hazırlanınca seyircilere bir monolog okurdu. Çok zaman bu kısa güldürü, hiciv öyküleri piyeslerden daha etken ve etkili olurdu.

B. Kısa Temsiller: “Dibek Fatma”, “Bu İşler Dostlukla Olmuyor”, “İkinci Karına Anlat”, “Hayatta Yeri mi Buldum”, “Aşık Oldum”, “Peşin Kızıyla Anlaş”, “Eşitlik”, “Maske”, “Hiç Ziyansız”, “Buna Şükret”, “Selkopta” başlıklı 11 skeçe yer verilmiştir. Tiyatro sanatında bu tür piyeste oynayan artisler kılık kıyafet değiştirirken boş kalan sahneye veya perdenin önüne iki sanatkar çıkar, birer dakikalık komedi eserini canlandırırlar. Bir iki örnek:

DİBEK FATMA

(Bekçi perde önünden geçen Fatmayı karşılar)

Bekçi: Bu geliş nerden böyle mare Fatma?

Fatma: A, pamuk tarlasından

Bekçi: Sürüden ayrılanı kurt kapar ha!..

Fatma: Bende gençlere ayak uyduracak takat yek, ayol, ihtiyarladım artık.

Bekçi: İhtiyar mı? Maşallah onbeşinde kız gibisin.

Fatma: (Yapmacıktan sinirlenir.) Hadi, hadi, sen ağzını topla... utanmaz.

Bekçi: Utanacak ne var be. Fatma sen bir dul, ben bir bekar...

Fatma: Bağırılmaya başlarsam bütün köyü üşürürüm başına ha!..

Bekçi: Çirkinsin demedik ba ayol, güzelsin, dedik.

Fatma: Senin gözlerin kararmış galiba, çekil karşımdan!..

Bekçi: Ben Allah'ın emriyle mare Fatma... Dur, dur şöyle doya doya bakayım yüzüne. Ben görmeyeli, dibek gibi olmuşsun maşallah! ((Üzerine doğru hızlanır.)

Fatma: Defol, hınzır, yaklaşma yanıma. (Elini savuracak olur. Göğsünün düğmeleri açılır.)

Bekçi: Brey, düğmeler dar geliyor, baksana mare Fatma...(Düğmelerin arsından ağır pamukları görür.) Ah, mare Fatma, senin koynun pamuk dolu!

Fatma: A, şe.. göğsüm sızlıyor da.. İnanmazsan gel, gel de koy elini göğsüme, ateş gibi.

Bekçi: (Dikkatle bakar). Senin başka yerlerin de yanıyor galiba. Karnın da şiş...

Fatma: Evet, evet, karnımı da, karnımı da tut... Orası da...

Bekçi: Düş önüme ben seni doktora götürüyüm.

Fatma: Ben kendim...

Bekçi: Düş önüme, seni mendabur, seni. Pamuk çalacaksin ha! (Silahını ona doğru çevirir çıkarlar.)

HİÇ ZİYANSIZ

Adam: Şu bizim küçükte çok akıl, çok şey be-e-e ...

Kadın: Gene ne dedi?

Adam: Baba şu cigara ziyanlık, dedi.

Kadın: Aşkolsun. Gördün mü?. Uşak bile anlamış cıgaranın ziyanlık olduğunu da, senin kalın kafan anlamıyor. Kendini de, beni de ziyan ettin onunla.

Adam: Hemen aldı cigarayı ağızımdan.

Kadın: Ko uşak atsın sigarayı ağızından da, akıllan.

Adam: Atmadı ki.

Kadın: Ya, ne yaptı?

Adam: Hiç ziyansız içti.

BUNA ŞÜKRET

Birinci: Nasıl ikinci karınla geçinebiliyor musun?

İkinci: Geçiniyorum be ama..

Birinci: Aması ne?

İkinci: Bazı bazı rahmete kalan kocasını anıyor...

Birinci: Sen buna şükür et. Benimkisi hiç durmadan gelecek kocasından bahsediyor.

C. 1-4 Perdelik Oyunları: Bu bölümde yazarın daha büyük sahne materyalleri verilmiş. Burada "Merak", "Gül Tatlısı", "Sakın Kimse Duymasın", "Takı", "Gel Kıyma Bana", "Sevda", "Manga Baş" gibi birer perdelik mizahi piyesler yer almış. Onlara "Ben Erkeğim Ben", "Sevgi", "Acele Yardım" başlıklı üçer perdelik piyesleri katılmıştır. Yazarın tek dört perdelik piyesi "Horoz Güreşi"de buradadır.

Konu itibarıyla bu piyeslerin hepsi geçen asrın ortalarından sonlarına kadar Türklerin, hele de köylünün hayatını yansıtır. Yeni yetişmeye başlayan aydın gençlerle geleneksel yaşam tarzını korumaya çalışan ihtiyarlar, ilericilik ile gericilik arasındaki amansız mücadele dile getirilmekte, seyircilere yeni yaşam biçimi telkin edilmektedir.

Bu piyesler çoğunlukla köylerdeki amatör sanat kolektifleri için yazılmış ve onlar tarafından hemen sahnelenmiştir. Birçokları kolektifin sanat gücüne göre ikisi üçü birleştirilerek koskoca temsiller oluşturulmuştur. Üçer perdelik piyesler ise o zamanlar Razgrad, Şumnu, Kırcaali'de var olan Türk tiyatrolarının sahneleri için yazılmış ve buralarda oynanmıştır.

Bu piyeslerin tümü geçen asrın 1950'li, 1960'lı yıllarda *Yeni Işık*, *Halk Gençliği* gibi merkez gazetelerde, vilayetlerde çıkarılan Türkçe gazetelerde, *Amatör Sanat Kolektiflerine Yardımcı Materyaller*, *Perde Açılınca*, *Komediler* gibi derlemelerde basılmışlardır. İlk defa Sayın Nimetullah Hafız, Yusuf Kerim'in sahne materyallerinin bütüne yakınına bir yere toplamış ve okuyucuya derli toplu sunmuştur.

Makaleleri: Kitabın beşinci bölümünü oluşturan "Makaleleri" kısmında derleyici, yazarın ömrünün son yıllarında yazdığı, *Hak ve Özgürlük* gazetesinde, *Ümit* ve *Kaynak* dergilerinde çıkardığı makaleleri toplamıştır. Bu makaleler

bizi çok yönlü yazar Yusuf Kerim'in başka bir yüzü ile de tanıştırmaktadır. Bu makalelerin her biri tüm Bulgaristan okuyucularını yakından ilgilendiren meseleleri inceleyen, konuların bilinmeyen taraflarını gün yüzüne çıkaran araştırma yazılarıdır. Örneğin "Değerli Bir Hatıra" yazısında Osman Seyfullah'ın (Keskioglu) daha Nüvvab'ın tali kısmında talebe iken çıkardığı *Emel* gazetesinin tarihçesi ve içeriği anlatılmaktadır. "Mehmet Fikri", "Mehmet Behçet", başlıklı yazıları artık unutulmuş olan bu iki büyük fikir adamını, gazeteciyi genç nesillere tanıtmaktadır. "İslâm Bilginleri: İdrisi (1100 - 1166)", "Halk İnançları ve Hurafeler", "Bulgaristan'da Türk-İslam Vakıflarının Dünü ve Bugünü", "Bulgaristan'da Türkçe Süreli Basın (1865-1944)" başlıklı araştırma yazılarında artık yazar, gazeteci, tiyatrocu Yusuf Kerim yoktur. Karşımıza ciddi bir bilimsel araştırmacı, tarihçi, arşiv belgelerindeki bilgileri, gelecek nesillere aktaran bir aksiyon adamı, bir bilge vardır.

Yusuf Kerim-Hayati ve Eserleri başlıklı kıymetli derleme bizleri Bulgaristan'da yetişen bu çok yönlü yaratıcının bütün edebî türlerde yazıp kaleme aldığı, fakat çeşitli yayın organları sayfalarında kalmış olan eserlerinin tümü ile tanıştırmaktadır. Artık karşımızda parça parça bir yazar değil, çeşitli edebî türlerde eser vermiş bütün bir Yusuf Kerim vardır. Sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız Hoca'nın büyük hizmeti işte burada gizlenmektedir. O Bulgaristan Türk edebiyatı tarihine bütün bir Yusuf Kerim kazandırmıştır. Sevgili gazeteci, yazar, tiyatrocu, araştırmacı dostumuzu gelecek nesillere armağan etmiştir.

Yukarıda verdiğim birkaç misal sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız'ın Bulgaristan'da çağdaş Türk edebiyatının gelişmesine ne kadar büyük hizmette, katkıda bulunduğunu gösteren belgeler ve bilgilerdir. Şimdi 70. doğum yıl dönümünü kutladığımız Sayın Profesör'e biz büyük Allah'tan hiç olmazsa 30 yıl daha ömür niyaz ediyoruz. Çünkü Bulgaristan'da çağdaş Türk edebiyatının ona en az 30 yıl daha ihtiyacı vardır, 20 yıl önce çıkardığı antoloji artık eskimiştir. Onu yeniden genişletip çıkarmak lâzımdır. BAL-TAM'da Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi olarak, dergi olarak daha çok yapılacak işler vardır. Bunlar 70 yaşındaki delikanlı Nimetullah Hafız'ı bekleyen görevlerin sadece birkaçıdır.

Meşhur sözdür: Her başarılı erkeğin arkasında bir hanım vardır derler. Bu hanım Nimetullah Hafız'ın arkasında değil sağ omzunda. Hatta bir adım önünde. Adı Prof.

Dr. Tacida Züpçeviç Hafız'dır. Sayın Profesör'ün başarılarında büyük payı olan bu Boşnak kızının hizmetlerini 10 yıl sonra kutlayacağımız 50. doğum yıl dönümünde anlatacağımız inşallah.

Not: Bu yazı birinci kitap için yazılmıştır. İkinci kitap için hazırlamaya başladığım bilimsel araştırmanın başlığı "Balkanlar'da Müslüman Azınlıklar Fonunda Bulgaristan'da Pomak Meselesi" olacaktır.

Her ikinize de sevgi ve saygılarımı bildiririm.

Sofya

UNUTULMAYACAK VEFA BORCUMUZ

İsmail A. Çavuş*

Bulgaristan Türklerinin adlarını bile duyuramadıkları totaliter yıllarda demir perdeyi yırtarak bizlere el uzatan Kosovalı kardeşimiz, dindaşımız ve sırdaşımız Prof. Dr. Nimetullah Hafız oldu. Bu nedenle Bulgaristan Türkleri arasından yetişen bütün kalemlerin kendisine vefa borcu vardır. Bizler bunu hiçbir zaman unutmadık ve unutmayacağız!

Bir zamanki Yugoslavyalı kardeşlerimiz bizden çok daha önce soğuk savaşın buzlarını kırmışlar, ana vatan ve dünyaya açılmışlardı. Bu itibarla bizim için güneş âdeta Batı'dan doğuyordu. Yıllar sonra bulutlar aralanıp güneş ışımaya başlayınca sayın Prof. Nimetullah Hafız dostumuzla tanışmak nasip oldu.

Onun Bulgaristan Türklerinin edebiyatına ayırdığı üç ciltten biri şiir sanatına aitti. Hiç tanışmadığımız yıllarda bu antolojiye şahsımdan 27 şiir almış olması beni sonsuz derecede hayrete düşürdüğü gibi hadsiz ölçüsüz

memnun etti. Bu şekilde ilk defa demir perdenin ötesine çıkmış oluyordum ve elbette ki sevecek ve sevinecektim.

İlerleyen yıllarda sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız çalışma alanını daha da genişleterek bütün Balkan ülkelerini içine almayı başardı. Onun kurduğu BAL-TAM (Balkanlar Türkoloji Araştırmaları Merkezi) Balkan Türklerinin Türk dünyasının ayrılmaz bir parçası, onu Avrupa'ya bağlayan sağlam ve mutlu bir köprünün temel taşları olduğunu ortaya koydu, koyuyor. Bu defa onun çizdiği yolda yürümenin verdiği zevki tadararak bizler de yeni ufuklara açılma şansını bulduk.

Sayın Nimetullah Hafız Hocamız Balkanlar'ımıza ilham, ümit ve güç vererek ölümsüzlüğünü ebedileştirmiştir. Sağ olsun. Sonsuz şükranlarımızı kabul etsin!

* Öğretim Görevlisi (Vef. 1917), Sofya / Bulgaristan

NİMETULLAH HAFİZ HAKKINDA

Bilgin Çelik*

Nimetullah Hafız Hocanın adını ilk olarak rahmetli Necip Alpan'dan duymuştum. Kendisi Kosova'ya gittiğim takdirde Nimetullah Hoca'yı bulmamı ve selamlarını iletmemi istemişti. Sonra Prof. Dr. Bayram Bayraktar Hoca'm, Kazakistan'a gittiğinde Nimetullah Hoca ile tanışmış ve benim Arnavutluk üzerine yaptığım doktora çalışmamdan bahsederek iletişim kurmamızı sağlamıştı. Kendisi ile önce internet üzerinden yazdığımız mesajlar aracılığı ile tanıştık. Uzun süre internet üzerinden haberleştiğimiz Nimetullah Hoca ile, kendisinin BAL-TAM (Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi) aracılığı ile yaptığı resmî davet üzerine gittiğim Kosova'da Prizren'de görüştük. Kosova Türkleri hakkında yapmakta olduğum bir araştırma için gitmek istediğim Kosova'ya, gönderdiği davetiye ile resmî görevli olarak gitme fırsatı bulmuştum. Bu davet sonucunda edindiğim izlenimler ve yaptığım araştırmalar sonrasında *Soğuk Savaş Sonrasında Kosova ve Makedonya Türkleri* başlıklı kitabımı 2008 yılında yayımlanmıştı.

Dede topraklarını bu gezi sırasında ilk kez görme şansını bulduğum gibi, Priştine'deki akrabalarımın da hasret gidermişim. 2007 Ağustos'unda 15 günlük Kosova gezisi benim açımdan oldukça yararlı geçmişti. Hem tarihî yerleri görüp inceleme fırsatı bulmuştum, hem de Prizren'deki Türkler başta olmak üzere Kosova Türkleri ile ilgili birinci elden bilgi alma imkânını bulmuştum.

* Doç. Dr., Öğretim Üyesi, İzmir / Türkiye, bilgincelik72@hotmail.com

Üstelik Hafız ailesi ile de tanışmış ve iyi bir diyalog yakalamıştık. Prizren'deki evinde beni ve Priştine'den beraber geldiğimiz iki yakınımı ağırlayan Hafız ailesi, sıcak ve samimi sohbetleri ile çok güzel bir gün geçirmemizi sağlamıştı. Nimetullah Hoca'nın eşi Tacida Hanım ve kızı Ayla ile güzel bahçelerinde yemek yemiş ve Kosova üzerine sohbet etmiştik. Daha sonra Nimetullah Hoca Prizren'i gezdirmiş ve kentin tarihî yerleri hakkında bilgi verirken aynı zamanda Türklerin kentteki durumu hakkında da beni aydınlatmıştı. Kurdukları BAL-TAM hakkında da bilgi veren Nimetullah Hoca en büyük sıkıntının düzenledikleri sempozyumlar ve yayımladıkları dergi ve kitaplarla ilgili maddi kaynakların yetersizliği olduğunu belirtmişti.

Nimetullah Hoca ve Tacida Hanım düzenlemeyi planladıkları 4. Türkoloji Sempozyumu hakkında konuşurken bunun Zagreb'de olacağını, fakat zamanının netleşmediğini söylemişlerdi. Benim de bu sempozyuma bir bildiri ile katılmamı önermişlerdi. Sempozyum 3-7 Aralık 2007 tarihinde gerçekleşti. Benim yurt dışında katıldığım ilk sempozyumdu. Bu açıdan Zagreb'deki sempozyumun benim için özel bir yer vardır. Oldukça yoğun geçen üç günlük bildiri sunma sürecinden sonra bir günlük gezi ile rahatlama fırsatı bulduğumuz bu sempozyum Hırvatistan'daki Felsefe Fakültesi ile yapılan iş birliği sonucunda ortaya çıkmıştı.

Sempozyumun hazırlanış süreci ve düzenlemesi ile ilgili olarak Hafız çiftinin yoğun bir mesai verdiğini ve birçok engeli aşmak zorunda kaldıklarını biliyorum ama karşılaştıkları sorunları aşma konusunda gösterdikleri kararlılık sonucunda 4. Uluslararası Türkoloji Sempozyumu'nu da gerçekleştirmişlerdi. Şimdi sırada 5. var ve bunun Türkiye'de yapılması planlanıyor. Bakalım ne zaman gerçekleşecek?

Nimetullah Hoca ile tanışalı doğrusu çok uzun zaman olmadı ama kitap ve bildiri yayımlamamda ciddi katkısı olduğu için kendisine teşekkür borçluyum. Nimetullah Hoca kurduğu merkez (BAL-TAM) ile, çıkardığı dergi ve kitap yayınları ile ve düzenlediği sempozyumlar ile Türkoloji çalışmalarına önemli katkılar sağlamaktadır. Bu çalışmalarının devamı dileği ile...

NİMETULLAH HAFIZ'LA GEÇEN GÜNLER

Ahmet B. Ercilasun*

Herhâlde 1970'li veya 1980'li yıllarda İstanbul'da yapılan Milletlerarası Türkoloji Kongreleri'nde tanışmış olmalıyız. Fakat onunla asıl birlikteliğimiz 1994-1995 yıllarında olmalı. O zaman ben Türk Dil Kurumu başkanı idim. "Karşılaştırmalı Türk Lehçe ve Şiveleri Sözlüğü ve Grameri Saha Araştırması" adlı bir proje yürütüyorduk. Projeye yurt dışından da birçok bilim adamı katılıyordu. İşte Nimetullah Hafız da o sıralarda projeye yardımcı olmak için Türkiye'de bulunuyordu. Sık sık beraber oluyorduk.

Sevimli, güler yüzlü, yakışıklı bir adam. Sözü gelşi değil, cidden çok yakışıklı bir adam. Balkan Türklüğünün tipik bir örneği, Balkanlar'da geçen yüzlerce yıllık tarihimizin mirası.

Yılları çok iyi hatırlamıyorum. Balkan topraklarında da sık sık birlikte olduk. 1996 veya 1997 yılı olmalı. Belgrad Üniversitesi Türkoloji Bölümünü ziyaret ettik. Sınıflarda öğrencilerin sorularını cevaplandırdık. Belgrad'tan Kosova'ya dönüyoruz Nimetullah'ın küçük arabası ile. Direksiyonda Nimetullah var. Meğer dostumuz aynı zamanda çok usta bir şoförmüş. Bulgaristan Türklerinin deyişiyle aydavcı, yani sürücü. Yoksa Kazakça mıydı? Evet, Kazaklar şoför yerine aydawcı diyorlardı. Galiba kelimenin fiilini, yani aydamak fiilini de Bulgaristan Türkleri "sürmek" anlamında kullanıyorlardı. Her neyse, aziz dostumuzun iyi bir aydavcı olduğunu da o gün görmüştük. Ama asıl fark ettiğim başka bir şey vardı. Vardar Nehri'ne yaklaştığımız zaman fark etmiştim. Nimetullah dostumuzun meğer çok güzel sesi de varmış. *Vardar Ovası, Vardar Ovası / Kazanamadım rakı parası...* Aman Allah'ım!... Bu mekânda, bu türkü, bu sesle ne kadar manalı oluyordu. Düzeni bozuk sesimle ben de türküyü katılmıştım. Galiba İsmail Parlatır

ve Hamza Zülfikar da vardı. Onların da sesleri hatırı sayılır seslerdi. Üç güzel ses, Vardar kıyısından geçerken "Vardar Ovası" türküsünü okuyor. O birkaç dakikada bütün Balkan maceramız gözümün önünde canlandı. İşte Balkan topraklarındaydık ve bir Balkan çocuğu bir Balkan türküsünü okuyordu. Tarihini tam olarak hatırlayamasam da o anlar ömrümün unutulmaz anları olarak hafızama kazındı. Azerbaycanlı dostlarımızın dediği gibi yaddaşıma yerleşti.

Balkanlar'da daha kaç kez birlikte olduk? Ata topraklarımı daha kaç kez birlikte gezdik bilmiyorum. Ama onunla ve sevgili eşi Tacida Hafız'la geçen günler unutulmuyor. Bir evde iki Balkanlı Türkolog. Prizren'in iki katlı bir evinde. İki Türklük bilimci, iki kitap meraklısı. Böyle olunca zavalı ev, Hafızlardan çok kitaplara meskenlik ediyordu. Ama öyle böyle kitaplar değil. İçlerinde Balkanlar'dan toplanmış el yazmaları da var. Sanki bir evde değil bir Türkoloji ihtisas kütüphanesindeyiz. Kitaplar hâlâ orada duruyor olmalı. Osmanlı yadigârı Prizren'in Osmanlı yadigârı o evinde.

Nimetullah, yazı hayatına galiba şiirle başlamış. Şiir kitapları da basılmış. Ömer Faruk Akün Hocamız derdi ki, Türk'ün padişahı da şairdir, haydutu da. Fatih, Kanuni ve daha nice padişah şairimiz var. Köroğlu, Dadaloğlu da malum. Azerbaycan'da da Kaçaklar var, Kaçak Nebi ve daha nice Kaçak şair. Nimetullah, bunların hangisine giriyor? O, Balkanlar'ın asil çocuğu. Her Türk'ün cevherinde var olan şairlik onda da var. Bizim şair tezkirelerine bakınca Osmanlı döneminde Prizren'in en çok şair yetiştiren şehirlerden biri olduğunu görüyoruz. E, serde Türklük var, Prizrenlilik var, Nimetullah şiir yazmasın da ne yapsın! Balkan topraklarının güzel manzaraları bir yandan, Tacida Hanım bir yandan... Tabii ki şiir yazılacak:

* Prof. Dr. Emekli Öğretim Üyesi, Ankara / Türkiye, bercilasun@gmail.com

Sen gittikten sonra / Bir serinlik düştü giysilerime / Güneşin ışınlarında bir ağrı var / Yıldızlarda bir üzgünlük / Kuşların türkülerinden bir hıçkırık koptu / Sen gittikten sonra.

Türklük bilimi araştırmaları Nimetullah'ı kazandı ama galiba iyi bir şairi kaybettik. *Sen gittikten sonra...* Burada saklanan özneyi elbette en iyi şair bilir. Biz şiir okuyucuları da acaba şair ne demek istemiş, diye yorumlar yaparız. Nimetullah'ın gönlünde herhâlde biri var. Gönlündeki gittikten sonra üşüyor. Fakat hepimiz biliriz ki şiirin gücü çok manalı, çok çağrışımlı olmasındadır. Buradaki "sen" bir sevgili de olabilir, şairin ana, baba gibi bir yakını da. Ama bendeki çağrışımı, Türk yönetimidir. Osmanlı Türk idaresi Balkanlar'dan çekildikten sonra oradaki Türklerin talihi tersine dönmüştür. Nitekim şiirin sonunda şöyle diyor Nimetullah: *Büsbütün bana ters döndü evren / Sen gittikten sonra.* Eskiler *felek* derlerdi, *çark-ı felek* derlerdi; işler kötü gidince de "Feleğim şaştı." derlerdi. "*Büsbütün ters döndü evren*", işte bu çark-ı feleğin, feleğin şaşmasının yepyeni bir ifadesi. Türk'ün sanki yüzyıllar içinden gelen bir hafızası, bir yaddaşı var. *Alp Er Tonga öldü mü / Esiz ajan kaldı mı / Ödleğ için aldı mı / Emdi yürek yırtılır.* "Alp Er Tonga ölünce / Yaman dünya kalınca / Felek öcünü alınca / Artık yürek yırtılır." Çok çok eski Türklerde *ödleğ*, daha sonra *felek* ve Nimetullah'ın şiirinde *evren*. Bunlar aynı hafızanın yüzyıllar içindeki birikimi değil de nedir? Şair bu kolektif hafızanın farkında olmayabilir. Ama Jung'un dediği gibi kolektif şuuraltı vardır ve bu kolektif şuuraltı günün birinde şu veya bu şekilde tezahür eder. Türk, Balkanlar'ı terk etmek, vatan topraklarını bırakmak zorunda kalmıştır. Geride kalan Türklerin de feleği şaşmıştır, evren büsbütün ters dönmüştür.

Bunları yazarken aziz dostum sanki karşımda konuşuyor. "*Büsbütün*" kelimesini ne kadar çok kullandığını şu anda kulaklarımla duyar gibi oluyorum. Dilindeki sıklığın şiirine de yansımaları elbette çok tabiidir.

İyi bir şairi kaybettik, fakat iyi bir Türklük bilimcisi kazandık. Nimetullah her şeyden önce bir dilcidir ve ana çalışma sahası Balkan Türk ağızlarıdır. Özellikle Kosova Türk ağızları. Tabii onu dilciliğe hapsedemeyiz. O aynı zamanda bir halk bilimcidir. Balkan folkloru uzmanıdır. Balkan ağızları ve Balkan folklor ürünleriyle ilgili birçok çalışması vardır. Nimetullah bir

Balkan çocuğu olarak kendisini Kosova ile sınırlamamıştır. Bütün Balkan Türk folkloruna eğildiği ve örneklerini derleyip yayımladığı gibi çağdaş edebiyat ürünlerini de bir araya getirip yayımlamıştır. Çağdaş Balkan Türk edebiyatını onun antolojilerinden takip etmek mümkündür.

Nimetullah Hafız önce Kosova Türk halkının içinde yetişti. Onun ilk mektebi Kosova Türk halkıdır. Onların konuşmaları, halk edebiyatı örnekleri, gelenek ve görenekleri. Bunlar içinde yetişti Nimetullah Hafız. Sonra bu yerli, otokton kültürün üzerine yüksek kültür geldi, akademik bilgi birikimi eklendi. O, halktan sonra üç mektepten daha feyz aldı: Belgrat Türkoloji mektebinden, Saray Bosna Türkolojisinden ve nihayet İstanbul Üniversitesinin Türkoloji Bölümünden. Rahmetli Faruk Kadri Timurtaş Hocamızı ne kadar çok anardı. Hocamızın o beyaz sevimli yüzü ve hafif kahkahaları onun da benim de, her ikimizin geçmişinin bir parçasıdır. Nimetullah iyi bir Türkolog olduysa, iyi bir el yazması okuyucusu olduysa bunda muhakkak ki Timurtaş Hoca'nın payı vardır. Üç mektepten ve halktan feyz alan Nimetullah Türklük bilimi için çok şey yaptı. Tabii başta Almanya olmak üzere onun yurt dışı birikimlerini de unutmamak gerekir.

Ancak... Bütün bunların ötesinde... Nimetullah mükemmel bir teşkilatçıdır. Priştine'de başlattığı Türkoloji Bölümü ile Kosova Türkolojisini o kurmuştur. Bununla yetinmemiş, 2000 yılında Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezini, kısa adıyla BAL-TAM'ı kurmuştur. O günden beri bu merkez, altı ayda bir yayımlanan *BAL-TAM* dergisini çıkarıyor. Bir de Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu düzenliyor. Her yıl veya birkaç yılda bir. Sonra da sempozyum bildirimlerini yayımlıyor. *BAL-TAM* dergisi ve sempozyum bildiri kitapları şu anda Türkoloji için çok önemli bir kütüphane oluşturmuş bulunuyor. O, çalışmak, yine çalışmak, yine sempozyum düzenlemek istiyor. Fırsat bulursa da yeni sempozyumlar düzenleyeceğinden eminim. Çünkü o bir teşkilatçı. Elli yıldan fazla bir zamandır Nimetullah Hafız Türkoloji için çalışıyor; yirmi yıldır *BAL-TAM* dergisini çıkarıyor. Şimdi o seksen yaşını aştı. Gözleri hâlâ çalışmada, dergi ve kitap yayımlamada ve yeni sempozyumlar düzenlemede. Tacida Hanım'la birlikte ve çok iyi yetişmiş bulunan kızları Ayla Hanım'la birlikte. Tanrı onları esirgesin!

DOSTLUĞUN ADI: NİMETULLAH HAFIZ

Bilge Ercilasun*

Hafız ailesiyle dostluğumuz çok eskilere dayanıyor. Yıllar yılı pek çok bilimsel toplantılarda beraber olduk, bildiriler sunduk, tartışmalarda bulunduk. Bu toplantılarda geceleri düzenlenen eğlencelere katıldık, en önemlisi Rumeli oyunları oynadık, içli ve yanık Rumeli türküleri söyledik. Bu güzel dostlukla, bu kopmaz bağlılıkla bugünlere kadar geldik.

Nimetullah Hafız, Balkan Türklüğünün edebî varlıklarını araştırmaya, tanıtmaya ve onları yazıya geçirmeye ömrünü vakfetmiş bir Türkolog'dur, bir Türklük aşığıdır. Çok çalışkandır. Onun hep çalıştığını görüyoruz veya hazırlamış olduğu ve bize getirdiği kitaplardan anlıyoruz. Bir taraftan kitaplar hazırlar, bir taraftan da dergi çıkarmak ve sempozyum düzenlemek gibi faaliyetlerde bulunur. Uzun yıllardır yayımlanmakta olan BAL-TAM dergisi onun eseridir. Bu dergide hem bizlerin (Türkiye'deki araştırmacıların), hem de Balkanlar'daki araştırmacıların yazılarını ve çalışmalarını bulmak mümkündür. Senede iki defa çıkan bu periyodik, aynı zamanda oldukça hacimlidir de... Dergide tarih, dil, edebiyat (klasik, modern ve halk edebiyatları) konularındaki yazılara yer veriliyor. *BAL-TAM Türklük Bilgisi* adını taşıyan derginin 31 numaralı son sayısı, 2019 yılının Eylül ayında Prizren'de yayımlanmıştır.

Nimetullah Hafız'ın bir başka faaliyeti, Güneydoğu Avrupa Türkolojisi adıyla düzenlediği sempozyumlardır.

* Prof. Dr. Emekli Öğretim Üyesi, Ankara / Türkiye, bilgeercilasun@gmail.com

Bu sempozyumlar, Nimetullah Bey tarafından gerçekleştirilmiştir. Bunlar çoğunlukla dikkatli bir çaba ve titizlik isteyen geniş katılımlı organizasyonlardır. Nimetullah ve Tacida Hafız, büyük bir gayretle ve titiz çalışmalarıyla bu sempozyum faaliyetlerini başarıyla yürütmüşlerdir.

Bu sempozyumlardan biri, 2007 yılında düzenlendi. Buna biz de davetli idik. Sempozyum kasım ayındaydı ve Zagreb'de bir başka toplantı ile yakın tarihlere denk geliyordu. Biz de on günlük bir toplantı izni alarak hazırlığımızı yaptık. Yola çıkmadan iki üç gün önce Nimetullah Bey'den bir haber aldık. Toplantı tarihinin değiştiğini bildiriyordu. Toplantı aralık ayının ilk haftasında yapılacaktı. Bizim ise iki hafta ara ile iki defa gitmemize imkân yoktu. Bu sebeple sempozyumda bulunamayacaktık. Çok üzülmüştük. Bildirilerimizi gönderdik ama toplantıya katılamadık. Sempozyum 3-4 Aralık 2007 tarihleri arasında Zagreb'de yapıldı.

13-14 Nisan 2011 tarihinde Prizren'de sempozyumun beşincisi düzenlendi. Biz de katılmıştık. Aylardan nisan olmasına ve her yerde baharlar açmasına rağmen hava buz gibi soğuktu ve kar yağıyordu. Herkes bu soğuk havaya hazırlıksız yakalanmıştı. Gündüz bildirileri dinliyor, bilimsel tartışmalar yapıyor, geceleri de yemekli oyunlu eğlencelere katılıyorduk. Bu arada şehri gezmek fırsatını da buluyorduk.

2015 yılının sonbaharında (sanıyorum kasım ayıydı) Tacida Hafız'dan bir telefon aldık. Tacida Hanım ara-

lık ayının sonlarında küçük bir toplantı yapacaklarını haber veriyor, bizi de davet ediyordu. Onun bu ricasını kıramazdık. Kabul ettik. Fakat zaman çok azdı. Bu dar zamanda ne hazırlayabilirdim? Üstelik bu, çok az kişinin katıldığı küçük bir toplantı olacaktı. Konuşmacılara yarımşar saat veya kırkar dakika gibi uzun vakitler ayrılmıştı. Benden de Türk edebiyatı hakkında genel bir konuşma yapmam istenmişti. Bu konuşmanın amacı, Türkiye'deki Türk edebiyatını Kosovalı ve Balkanlı öğrencilere tanıtmaktı. Ben o sırada, son yıllarda yazılan ve yazılmakta olan, Rumeli'den bahseden, Rumeli'nin kaybını işleyen romanlar üzerinde çalışıyordum. Oradan bir konferans metni çıkarmayı düşündüm. Toplantıya katılacak olan İsmail Parlatır arkadaşımız da şiir konusunda konuşmaya karar vermiş. Bir çakışma, bir aynılık olmasın diye, ikimiz de aynı şeyleri anlatmayalım diye birbirimizle konuştuğumuz zaman isabetli seçimler yaptığımızı gördük. Ben Türk romanı hakkında bilgi verecektim, İsmail Parlatır da Türk şiiri üzerinde konuşacaktı.

Ben çalışmaya ve hazırlanmaya başladım. Çalışmanın başlarında sayılırdım. Henüz Rumeli ile ilgili romanların hepsini okumamıştım. Okuduğum ve incelediğim kadarıyla bir konferans metni hazırladım. Okuduğum, ulaşabildiğim romanların genel bir tanıtımını ve değerlendirmesini yaptım. Ele aldığım eserler son yıllarda yazılmış olduğu için, pek çoğundan dinleyicilerin haberi yoktu. Bu yüzden konu ve romanlar çok ilgilerini çekti, bana sorular sordular, konuşmama ve konuya çeşitli katkılarda bulundular. Böylece 25-27 Aralık 2015 tarihleri arasında II. Uluslararası Türklük Bilimi Semineri Prizren'de yapılmış oldu.

Bu konferans esnasında Prizren'de geçirdiğimiz günlerde Kosova'da yaşayan Türklerle tanıştık, görüştük. Bunların bir kısmı üniversitede öğretim üyesi veya asistanlardı, bir kısmı gazete veya dergi çıkarmakta olan yazarlar ve editörlerdi. Rumeli'de yaşayan şairler, hikâyeciler ve romancılarla da tanışmıştık. Bunlardan biri de Reşit Hanadan'dı.

Toplantı bir buçuk gün sürmüştü. Orada kaldığımız birkaç gün içinde çok güzel saatler geçirmiştik. Hafız ailesinin misafirperverliği altında, onların sıcak, samimi ve candan davranışları ile, diğer yakın dostlarımızla birlikte

geçirdiğimiz anlamlı ve dolu bir seyahat olmuştu bizim için...

Aralık ayının son haftasıydı. Her yer karlıydı ve çok soğuktu. Binaların içinde de bu soğuk hissediliyordu. Balkanlar'ın sert iklimi kendini belli ediyordu. Bu durum, karşımıza bir başka sürpriz çıkarmıştı: Kar fırtınası çıkabilir, hava muhalefeti dolayısıyla uçak seferleri iptal edilebilirdi. Zaten o sırada birtakım uçakların iptal edildiği söyleniyordu. Eğer uçaklar zamanında kalkmazsa bu durum birkaç gün sürebilirdi. Belirtilen tarihte Türkiye'ye dönemeyebilirdik. Telaşlanmıştık. Tacida Hanım ise bu durumdan memnun olmuştu. Zarar yok canım, bizde kalırsınız olur biter, deyip duruyordu. Telaşla ve merakla geçen birkaç saat... Uçakların kalkıp kalkmayacağı belli değil ve biz hazır vaziyette bekliyoruz... Sonunda uçağımız zamanında kalktı. Bizim uçağın güzergâhında tehlikeli ve riskli bir hava durumuna rastlanmadığı anlaşılıyordu.

Nimetullah ve Tacida Hafızlarla en değerli beraberliklerimiz bunlardan ibaret değil... Buna, evlerde yaptığımız yemekli buluşmalarımızı da ilave etmek lazım... Hafız ailesi sık sık Kosova'dan Türkiye'ye gelirler, Ankara'da oldukları zamanlar akşam yemeklerinde buluşuruz. Bu buluşmalar son yıllarda biraz seyrekleşmiş olmasına rağmen (Ankara'da daha kısa kaldıkları için) yine de devam ediyor. Evlerde yaptığımız bu yemekli içkili buluşmalar hayatımızın en zevkli, en dolu saatlerinden oluyor. Bu buluşmalar İsmail Parlatır'ın, Ayla'nın evlerinde veya bizim evde gerçekleşiyor. Mekânlar ise şöyle: Parlatır'ın evleri (Çankaya'da ve Gölbaşı'nda), bizim ev (önce Bahçelievler'de, şimdi Çayyolu'nda) ve Ayla'nın evi (Çankaya'da)... Bu zamanlarda güzel ve zevkli yapılmış yemekler eşliğinde, kültür ve edebiyat sohbetleri yapılıyor. Yeni hazırladığımız veya üzerinde çalışmakta olduğumuz konulardan, kitaplardan bahsediliyor, bunlar üzerinde tartışmalar yapılıyor, fikirler yürütülüyor ve çeşitli konulardaki görüşler paylaşılıyor.

Geçen sene Ayla'nın evindeydik. Ayla'nın ve Tacida Hanım'ın yaptıkları güzel yemekler eşliğinde yedik, içtik ve sohbet ettik. Böylece, geçirdiğimiz güzel saatlere yenilerini eklemiş olduk.

Daha önceki bir tarihte bir gün yine buluşmuştuk. Nimetullah Bey telefon etmiş, Ankara'da olduklarını söylemişti. Ama fazla vakitleri yoktu. Eve gelemeyeceklerdi. Ancak bir öğle vakti beraber olabilecek, görüşebilecektik. Evlerimizin dışında bir yerde buluşmaya karar verdik. Çabuklukla ulaşabileceğimiz en kolay yer, Çayyolu'ndaki Arcadium'du. Ayla ile birlikte Arcadium'a geldiler. Orada görüştük ve konuştuk. Hasretimizi bir nebze olsun gidebilmiştik.

Nimetullah Bey Kosova'dan her geldiğinde bir kitabını getirirdi. Son yıllarda bu kitapların yerini BAL-TAM dergisi aldı. Bu arada hazırladığı kitaplardan ikisini burada hatırlatmak istiyorum. Bunlardan biri *Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri* adını taşıyor. Bir diğeri Şükrü Dilege hakkındadır. *Şükrü Dilege'nin Hayatı ve Eserleri* adlı bu kitap iki kere basıldı. Nimetul-

lah Hafız ilk hazırladığı kitabı yeterli bulmamış, onu genişleterek, neredeyse iki misli bir hacimle, yeniden yayımlamıştır.

Nimetullah Bey Kosova'dan hiç eli boş gelmez. Her seferinde elinde bir şeyler vardır. Bunların başında, irili ufaklı çay paketleri gelir. Fakat benim için önemli olan bir başka hediyesi de vaktiyle getirdiği bir kahve makinasıdır. Bu kahve makinasını hâlâ severek kullanıyorum ve her filtre kahve içişimde sevgili Hafızların tatlı dillerini, güler yüzlerini hatırlıyor, onları yanımda hissediyorum. Sonra da yanımda imişler gibi içimden onlarla muhabbet ediyorum.

Nimetullah Hafız'a nice uzun ve sağlıklı yıllar, başarılı ve verimli çalışmalar, ailesi ve dostlarıyla birlikte huzurlu günler dileğiyle...

PROF. DR. NİMETULLAH HAFIZ VE BALKAN TÜRKOLJİSİ

Reşat Genç*

Türkoloji ve Balkan sözcükleri yan yana geldiğinde hiç şüphesiz akla gelen ilk isimlerin başında Nimetullah Hafız adı yer alır. Ben Nimetullah Hafız adını ilk önce takriben bundan kırk yıl kadar önce, o zamanki Yugoslavya'nın önemli şehirlerinden iken bugün Kosova'nın başkenti olmuş bulunan Priştine'de Türkçe olarak yayımlanan *Çevren* dergisinde çıkan yazılarından gıyaben öğrenmiştim. Kendisi, anılan fikir, dil ve edebiyat dergisinin sorumlusu olarak da görev yapıyordu.

Daha sonraki yıllarda Nimetullah Hafız'ı Türkiye'de katıldığı uluslararası kongre ve sempozyumlarda sunduğu çok başarılı bildiriler esnasında şahsen tanımak mutluluğuna kavuştum. Mutluluğumun nedeni ise Balkanlar'da Türk dili, edebiyatı, tarihi, folkloru, kısaca Türkolojinin hemen hemen her alanında engin bilgi ve birikim sahibi bu örneği az bulunur bilim adamının sanki Türkolojiye onca hizmet eden ta kendisi değilmişçesine fevkalâde mütevazı, bitmek tükenmek bilmeyen bir enerji sahibi, mütemadiyen araştıran, inceleyen, yazan, anlatan ve öğreten, o derecede de dost canlısı Türkoloji âşığını ve Türkoloji üstadını tanımış olmamdandı.

Muhterem eşleri Prof. Dr. Tacida Hafız Hanımefendi de müstesna bir bilim insanı olarak hemen hemen her çalışmasında Nimetullah'ın hem esin kaynağı hem en büyük destekçisi hem de âdeta yol göstericisi olarak Nimetullah'ın başarılarında birinci derecede yardımcı olan bir akademisyendir.

Nimetullah Hafız, Tacida Hanım'ın da katkıları ile genel olarak Türkolojiye, özelde ise Balkan Türkolojisine benzersiz hizmetler yapmıştır. Türkoloji muhitlerine asla unutulamayacağına inandığım hizmetlerinden bu yazımda ana hatları ile söz etmeye çalışacağım.

Öncelikle şuna işaret etmeliyim ki, Nimetullah Hafız ve eşleri Hanımefendi, Priştine Üniversitesi Edebiyat Fakültesi bünyesinde faaliyet gösteren Türkoloji bölümünün kurucuları ve duayen hocalarındandır. Hafız çifti bu bölümü kurmakla, bir yandan Balkanlar'da Türkolojinin bilimsel esaslar üzerinde gelişmesinin sağlam temellerini atarlarken bir yandan da bu bölümde yetiştirdikleri yüzlerce öğretmen ve onlarca Türkolog bilim adamı aracılığıyla Türkolojinin Balkanlar'da yayılmasına ve gelişmesine çok büyük hizmet etmişlerdir. Bu hizmetler, gerçekten de paha biçilmez hizmetlerdir. Bunun böyle olduğunu bir örnekle kanıtlamak istiyorum: “Nimetullah-Tacida Hafız çifti Mart 1999 tarihinde Kosova olayları yüzünden Türkiye'ye gelerek Ankara'ya yerleşmişlerdi. Nimetullah, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde uzman olarak göreve başladı. Ancak, Hafız çiftinin Priştine'de başlatarak çok ileri bir seviyeye getirdikleri Türkoloji çalışmalarını devam ettirmeye o kadar çok ihtiyaçları vardı ki, Kosova'da sağlıklı bir barış ortamının henüz sağlanamamış olmasına rağmen, Hafız çifti, TC Dışişleri Bakanlığı TİKA aracılığı ile yeniden Priştine Üniversitesi Edebiyat Fakültesindeki Türkoloji Bölümünün başına getirilmişlerdi.”

* Prof. Dr. Emekli Öğretim Üyesi, Ankara / Türkiye

Öte yandan Nimetullah Hafız, eşi Tacida Hanım'la birlikte düzenledikleri bir dizi uluslararası Balkan Türkoloji sempozyumları ile Türkolojinin yalnız bütün Balkanlar'da değil, başta Türk dünyası olmak üzere, dünya Türkoloji muhitlerinde de daha bir ilgi ile daha bir coşku ile ele alınmasına büyük katkı sağlamışlardır.

Bu cümleden olarak Nimetullah-Tacida Hafız çifti, Kosova'nın Prizren şehrinde Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezini kurdular. Bu merkez aracılığıyla düzenledikleri Uluslararası Balkan Türkoloji Sempozyumları ile bu alandaki çalışmaları daha yüksek, çok daha ileri bir boyuta taşımayı başardılar. Mesela, 2001 yılında Prizren'de düzenledikleri I. Uluslararası Balkan Türkoloji Sempozyumu'na, 2002 yılında Bosna-Hersek'in Mostar şehrinde düzenledikleri II. Uluslararası Balkan Türkoloji Sempozyumu'na, 2003 yılında Karabağ'ın Kotor şehrinde düzenledikleri III. Uluslararası Balkan Türkoloji Sempozyumu'na ve nihayet 2007 yılında Hırvatistan'ın başkenti Zagreb'de Hırvatistan Cumhurbaşkanı Stepjan Mesiç'in yüksek himayelerinde düzenledikleri IV. Uluslararası Güneydoğu Avrupa Türkoloji Sempozyumu'na Balkanlar'dan, Türkiye'den, Türk dünyasından yüzlerce bilim adamı bildirileriyle katılmış, hem Balkan Türkolojisine bildirileri ile katkıda bulunmuş hem de bu bilim ziyafetlerinin lezzetlerini kendi ülkelerine taşımışlardır.

Yine Hafız çifti, anılan Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi (BAL-TAM) adına yürüttükleri Türkoloji çalışmalarının ürünlerini bilim dünyasına ulaştırmak amacıyla *BAL-TAM Türklük Bilgisi* adında, altı ayda bir yayımlanan bilimsel bir dergiyi de yayın hayatına kazandırdılar. Balkan Türkoloji araştırmalarının yüz akı hâline gelmiş olan bu bilimsel yayın organı, bugün 12. sayısını çıkarmış bulunmakta ve büyük bir boşluğu doldurmaktadır.

Hafız çiftinin düzenledikleri IV. Uluslararası Sempozyum'a ben de katılmak imkânını bulmuştum. Hırvatistan Cumhurbaşkanı'nın özel bilim danışmanı Prof. Dr. İzzet Aganoviç'i kendi adına temsilci olarak gönderdiği bu sempozyuma, T.C. Zagreb Büyükelçiliğinin gereken ilgiyi göstermemiş olması doğrusu gerçekten de esef edilecek hususlardandır. Oysa bu sempozyuma Türkiye'den biri

eski bakan olmak üzere (Sayın Prof. Dr. Talât Halman) on dört bilim adamı katılmıştı. Sempozyumun tamamında yetmiş kadar bildiri sunulmuş olduğunu da burada büyük bir memnuniyetle belirtmeliyim.

Prof. Dr. Nimetullah Hafız, Balkan Türklerinin pek çoğu gibi Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Ulu Önder Atatürk'ü de çok seven ve onun fikirlerine büyük hayranlık duyan bir bilim adamıdır. Kendisi bir yazısında şöyle demektedir: “Çocukluğumda rahmetli babamdan duyup öğrenerek Atatürk'e beslediğim büyük saygı ve sevgiyle, 1968 yılında Prizren'deki 'Doğru Yol Güzel Sanatlar Derneğinin Nazım Hikmet Edebiyat Kolu Başkanı' olarak 'Atatürk Akademisi' adıyla bir panel düzenledim. Bu panelde Türk öğrenciler ilk defa Atatürk'le ilgili yazmış oldukları şiirleri okudular. Bu ilk etkinlik sayesinde Kosova ve Makedonya'da ulu önder Atatürk'e şiir ve makaleler yazılmaya başlandı. Birkaç yıl sonra ben bu şiirleri derleyip Ankara'da 1983 yılında Türk Folklor Araştırma Kurumu yayınlarından bir güldeste olarak yayımladım. Ondan sonra da makalelerin derlemesini yaptım. Fakat onları bugüne kadar bir güldeste hâlinde yayımlamaya fırsat bulamadım.”

Nimetullah Hafız ve Tacida Hafız, sadece Atatürk'e sevgi ve bağlılık duymakla kalmadılar. Ömür boyu, Atatürk'ün kurduğu Türkiye Cumhuriyeti'ne de sevgi ve bağlılık duymuşlardır, duymaktadırlar. Her fırsatta Atatürk düşüncesine de Türkiye Cumhuriyeti'ne de hizmet etmekten bir gün bile geri durmamışlardır.

Bunun bir ifadesi olarak, Bayan ve Bay Hafız, 1998 yılının Aralık ayı başlarında Prizren'de Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. Kuruluş Yılı Dönümü Uluslararası Sempozyumu da düzenlemişlerdi. Sempozyuma o günkü Sırbistan'ın dışından elliden fazla bilim adamı katılacaklarını bildirmiş ve bildirilerini göndermişlerdi. Ancak, ağır kış şartlarında ve özellikle de o yıllardaki savaş ortamında ülke dışından katılmaları söz konusu olanların tamamına yakını katılmaktan vazgeçtiler. Dışarıdan katılabilenler; Türkiye'den Prof. Dr. Reşat Genç, Prof. Dr. Yusuf Halaçoğlu, Prof. Dr. Hamza Zülfikâr ve Prof. Dr. İsmail Parlatur ile Makedonya'dan değerli ağabeyimiz Fahri Kaya idiler.

Bu münasebetle, savaş şartlarının kaçınılmaz sonucu olarak, akaryakıtın çok kısıtlı olduğu, elektrik kısıtlaması nedeniyle pek çok yerin zifirî karanlık içinde bulunduğu ve Kosova'nın bağımsızlığı için mücadele eden UÇEKA'nın zaman zaman yanlışlıkla (!) Birleşmiş Milletler temsilcilerinin araçlarına bile ateş açarak ölümlere neden oldukları ve çok ağır kış şartlarının hüküm sürdüğü bir ortamda, Bay ve Bayan Hafız'ın Makedonya sınır kapısına kadar gelerek Türkiye'den gelen bizleri saatlerce beklemeleri ve huduttan alarak gece vakti Prizren'e kadar sağ salim götürmeleri, yani açıkça büyük cesaret ve fedakârlık göstermeleri her türlü takdirin üzerinde olup, bizler bunun minnet ve şükranını her zaman yaşayacağız. Ancak, işin asıl ve çok daha önemli yanı, Hafız çiftinin, fevkalâde olumsuzlukların hüküm sürdüğü böyle bir ortamda bile, Kosova'dan kardeşlerimizin ve bizlerin katılımı ile anılan sempozyumu gerçekleştirmiş olmalarıdır. Sempozyumun kitabı Ankara'da Atatürk Yüksek Kurumunca yayımlandı. Doğru Yol Güzel Sanatlar Derneğinin kurulduğu 1953 yılından beri Nimetullah Hafız ve benzerlerinin yönetiminde ve üstün gayretleriyle Balkanlar'daki Türk kültür değerlerinin korunması ve geliştirilmesine yaptığı sayısız hizmetlerden de bu vesile ile şükranla söz etmeliyim.

Bütün bu cansiparane çabalarına, Türkolojiye yaptıkları büyük hizmetlere, Atatürk ve Atatürk Türkolojisine karşı duydukları büyük sevgi, bağlılık ve yaptıkları pek çok hizmetlere rağmen, yukarıda anılan sempozyumların finansmanına Türk Tanıtım Fonu'nun yaptığı sınırlı katkılar ve bazı dostlarının gösterdiği gayretler istisna edilir ise Hafız çiftinin ortaya koydukları hizmetlere uygun ilgi ve desteği, Türkiye tarafından gördüklerini söylemek çok zordur. Hatta, Balkanlar'da Türkolojinin ne demek olduğunun farkında olmayan veya farkında olup da gelişmesini pek istemeyen bazı çevrelerin, Hafız çiftinin Priştine'deki verimli çalışmalarının tekerine çomak soktuklarını da esefle söylemeliyim.

Burada bir şeyi de itiraf etmeliyim. Şahsen ben, Bayan ve Bay Hafız'ın Türkolojiye ve özellikle de Balkan Türkolojisine yaptıkları katkı ve hizmetlerin tamamını

bütün detayları ile bilmediğim için, hepsini anlatmaktan acizim. Ancak, yukarıda anlatmaya çalıştıklarına ilave olarak son 8-10 yıldır Priştine Üniversitesindeki haftalık ders yüklerine ilave olarak Yeni Pazar Uluslararası Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde de hocalık yaparak pek çok öğretmen ve bilim adamı yetiştirdiklerini, hâlen de yetiştirmekte olduklarını da eklemeliyim.

Türkoloji âşığı bu vefakâr dostların, kısıtlı imkânlar içindeki Kazakistan'ın Türkistan şehrindeki Hoca Ahmed Yesevi Türk-Kazak Üniversitesinde de iki öğretim yılı süre ile hizmet etmiş olduklarını da söylemeliyim.

Bu münasebetle, şahsi dostluklarına çok büyük değer verdiğim bu vefakâr, cefakâr, kadirşinas, gayretli ve çalışkan insanlara, bu âlim insanlara, bu Türkolojinin büyük hâdimlerine minnet ve şükran duygularımı sunuyorum. Nimetullah Hafız ve Tacida Hafız kardeşlerime, pırlanta gibi yetiştirdikleri güzide evlatları Ayla ve Erhan'la, sevgili torunlarıyla daha nice sağlıklı, mutlu ve başarılı hizmet yılları diler, her ikisine de saygularımı sunarım.

KÜLTÜR VE İLİM ADAMI NİMETULLAH HAFIZ

Taner Güçlütürk*

Giriş

Kosova Türklüğünün yetiştirdiği önemli değeri ve şahsiyeti Prof. Dr. Nimetullah Hafız'dır. Eşi Prof. Dr. Tacida Hafız da buna dâhil. Her ikisi Kosova ve Balkan Türklüğü, Türkolojisi, eğitim, bilim, kültür ve sanat camiası için bütünleşmiş simalardır. Dolayısıyla bu çalışmamızda Prof. Dr. Nimetullah Hafız ve etrafında gerçekleştirilen çalışmalar ele alınırken bir çift olarak Prof. Dr. Tacida (Zubçeviç) Hafız'la bir arada gerçekleştirilen çalışmalar olarak değerlendirilmelidir.

1. Yaşamı

Prof. Dr. Nimetullah Hafız'ın 1939 yılında dünyaya gözlerini açtığı (Eski Yugoslavya) Kosova-Prizren (Pürzerrin) şehri ve yöresi, Osmanlı döneminde Âşık Çelebi, Bahari, Mü'min, Nehari, Suzi, Şem'i, Tecelli, Azmi, Hatifi, Levhi, Mesihî, Mustafa Çelebi, Nuhi, Hacı Ömer Lütfü gibi sanatçı ve yazarların dünyaya geldiği, yaşadığı, köklü, tarihî bir geçmişi bulunan bir coğrafyadır.

Nimetullah Hafız, 2 Aralık 1939 Prizren'de doğdu. Prizren Medresesinin tanınmış müderrisi, şimdilerde "Sultan Murat Kışlası" Türk Taburu'nun bulunduğu yerde, önceleri ise Osmanlı Devleti'nin eski Türk askerî kışlasında tabur imamlığı yapan Esat Hafız'ın torunudur. Dedesinin ölümünden hemen sonra, aynı yerde 16 yaşından itibaren tabur imamı olarak çalışmaya başlayan Süleyman Hafız'ın (1892-1975) oğludur. Annesi Tume (Tümen) ailesinden olan Sabriye Hanım idi.

Nimetullah; Nesiha, Abdülbari, Hadiye, Esat ve Bediha'dan sonra dünyaya gelen Hafız ailesinin altıncı ve en küçük çocuğudur. 1944 yılında Hadiye 17 yaşında ölür. Küçük yaşlardan itibaren kitaba yönelik olan sevgisi çok büyüktür. Hafız olan babasının çok zengin bir kitaplığı vardı. İçerisinde yetiştiği aile, kitabı seven, okuma kültürü bulunan bir aile idi. Yaramaz ve hareketli bir çocuk olmasına rağmen, ailenin en küçüğü olduğu için sevilen bir çocuktur. Okula gidecek yaşa geldiği vakit Kosova'da, Prizren'de sadece Sırp ve Arnavut dilinde eğitim görüldüğü için Nimetullah okula Arnavutça olarak gitmek zorunda kalır. İlk okulunun dördüncü sınıfına kadar Arnavutça eğitim görür. 1950/1951 eğitim yılında Türklerin yaşadığı yerlerde Türkçe eğitim görme hakkı tanınır. Bir gün Nimetullah'ın okuduğu sınıfa giren katolik dinine mensup Arnavutça öğretmeni, "Babası hafız (öğretmen) olan ve millî kimliğini Türk ifade edenlerin çocuklarının bugünden sonra Türkçe eğitime geçecekleri" haberini verir. Eve dönüşünde okulunu Türkçe sürdürmek istediğini söyleyen Nimetullah, Türk sınıfına kaydını yaptırmaya gittiği zaman Türkçe eğitime geçiş yapan ilk öğrencilerden biri olur. Böylece eğitimini kaldığı yerden Türkçe sürdürür.

Çok çalışkan ve faal bir öğrenci olan Nimetullah Hafız liseye geçince, çeşitli folklor guruplarında, müsamerelerde, yazın saatlerinde yer almaya başlar. İlk şiirlerini lise yıllarında yakın arkadaşı Nüsret Dişo Ülkü ile birlikte yazar. "İzci" adlı yazdığı ilk şiiri 1954 yılında *Sevinç* dergi-

* Dr. Öğretim Görevlisi, Şair, Yazar, Prizren / Kosova, tanergucluturk@gmail.com

sinde yayımlanır. Şiirleri dergilerde yayımlanmaya başlayınca Nimetullah Hafız'ın şiire yönelik olan sevgi ve ilgisi daha da artar. Okullarına gelen *Birlik* ve *Sevinç* dergilerini annesinin çeyiz sandığında derlemeye başlar. Bu da Nimetullah Hafız'ın daha sonraki yıllarda Türkolog olarak yoğun bir şekilde sürdüreceği derleme çalışmalarının ilki olur. Büyüyünce hayali öğretmen olmaktır. Fakat şiirleri, yazıları gazete ve dergilerde yayımlanmaya başlayınca Nimetullah Hafız'ı gazetecilik hevesi de sarar ve bir ara gazeteci olmayı düşünür.

1961 yılında lise eğitimini bütünler. Ve hayalleri gerçekleşir; Üsküp'te çıkan *Birlik* gazetesinde gazeteci olarak bir yıl çalışır. Bir gün Süreyya Yusuf'tan bir mektup alır. Süreyya Yusuf, Nimetullah Hafız'a gönderdiği mektubunda, öğretmen kadrosu sıkıntısı üzerine Priştine'ye davet eder ve Hafız Priştine'de "Meto Bayraktarı" sekiz yıllık ilk okulunda bir yıl kadar Türk dili öğretmenini olarak çalışır.

1963 yılında Belgrat Üniversitesi Filoloji Fakültesinin Şarkiyat Bölümüne kaydını yapar. Belgrat Üniversitesinde iki yıl okuduktan sonra (1964) Sarayevu Üniversitesi Felsefe Fakültesi (Türkçe, Arapça ve Farsça eğitimi veren) Şarkiyat Bölümüne geçiş yapar. Bu sırada gelen çağrı üzerine 1967/1968 yılında askerlik görevini tamamlamak için Slovenya'ya gider. Askerlik dönüşünde Necati Zeke-riya'dan aldığı bir mektupta, açılacak olan Üsküp Televizyonu'nda Türkçe yayınlar için kendisinin gazeteci sunucu olarak çalışmasının uygun görüldüğünü öğrenir. Bu çağrı üzerine fırsatı değerlendirmek isteyen Hafız, üniversite diplomasını almadan yine Üsküp'e döner. Fakat söz konusu televizyon açılmayınca Hafız, Üsküp Radyosu'nun Türkçe yayınlar bölümünde çalışmaya başlar. Sekiz ay boyunca sabah 05.00 haberlerini, gençlik programlarını ve 12.00 haber bültenini hazırlayıp sunar. Bu sırada kendisini ziyaret eden abisi Esad'ın teşviki ve desteğiyle üniversite eğitimini bütünlemek için Sarayevu'ya döner.

Sarayevu Üniversitesinde, Akademik Nedim Filipoviç'in yanında (1969 yılında) diploma konusunu savunduktan sonra mezun olur. 1968 yılında Sarayova Üniversitesi Felsefe Fakültesi Şarkiyat Bölümünde öğrenci sıralarında iken akademik ressam Şahzuddin Zubçeviç'in kızı Tacida Zubçeviç'le tanışır. Nimetullah Hafız, aynı fa-

külteden mezun olan Tacida Zubçeviç'le evlenir. Kendisinden iki çocuk dünya getirir.

1969 doğumlu kızı Ayla, Sarayevu'da başladığı, Bosna savaşları yüzünden Üsküp'te devam ettiği Alman Filoloji Bölümü mezunu, Sarayevu Üniversitesinden filoloji bilimleri doktorudur. 1973 doğumlu Oğlu Erhan da, Kosova'daki çatışmalar yüzünden Ankara'ya yerleşir ve Priştine Üniversitesi Tıp Fakültesinden Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesine yatay geçiş yapar. Oğlu Erhan Kalp ve damar cerrahisi uzmanı, gelini Meliha fizyoterapi uzmanı olup, Gaziantep'te görevlerini icra etmektedirler. Çocuklarının ikisi de evli ve ikisinden de Erman (1999), Can (2000) ve Selin adlarında üç torunları vardır.

Evliliğinin ilk yılında Prizren Belediyesinde Tarih Yapıtları Koruma Kurumunda şarkiyatçı uzman görevinde bulunur (1969-1973). Bu süre içinde Prizren'de ilk olarak Prizren Kalesi ve Namazgâh (Kırık Camii) kazılarını yapar; Sinan Paşa Camii'nin onarılması projelerini yürütüp ve bunlarla birlikte daha birkaç cami, tekke ve türbenin devlet koruması altına alınmasını sağlar. Kosova'daki yazma yapıtlarını araştırırken Ömer Lutfi, Aşık Ferki, Şükrü Dilege gibi daha birçok Kosova Türk yazarlarını yazma eserleriyle birlikte ortaya atıp yayımlar.

Bu sırada "Doğru Yol" Türk Kültür Güzel Sanatlar Derneğinde kurulan 'Nazım Hikmet' yazın kolunun başkanlığına seçilir. Aynı yılın Kasım ayında Atatürk'ün ölüm yıl dönümüne adanmış anma töreni düzenler. Düzenlenen anma töreni Türkiye Cumhuriyeti dışında Balkanlar'da ve Yugoslavya'da Mustafa Kemal Atatürk'e adanmış ilk tören özelliğini taşır. Bu sırada (1972 yılında) Tarihî Eserleri Koruma Kurumunda Yazmalar Kütüphanesini kurar ve bu yazmalar ile tarihî Sinan Paşa Camii'nde Yazmalar Müzesini açar. Bu çalışmalarını dışında derleme çalışmalarını da sürdürür.

Kosovalı yazarları tespit etmek için yaşlılarla görüşmelerde bulunup, evden eve, tavandan tavana, kütüphaneden kütüphaneye dolaşarak yazmalar ve çok sayıda eseri derler. Kosova'da gözden geçirmediği veya tavan katına binmediği ev çok azdır. Mezar taşları üzerinde çalışmalarda bulunur. Prizren, Dragaş, Yakova, İpek, Mitorviça, Priştine, Vıçitırn, Dobruçan, Gilan, Kaçanik,

Tetova'daki mezar taşları, tekke, vakıf ve devlet kütüphanelerinin hepsinde araştırmalar yapar.

Derlediği bu eserler sayesinde o güne kadar bilinmeyen pek çok yazarı, hayatı, çalışmaları ve eserlerini ortaya atar; *Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri* eserini hazırlar.

Nimetullah Hafız, Prizren Belediyesinin yüksek öğrenime devam etmek isteyen talebelere burs sunmak için açmış olduğu bir ilana katılarak Prizren Belediyesinden burs kazanır ve İstanbul'a gider. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Prof. Dr. Faruk Timurtaş yanında doktora eğitimini alır. Prof. Dr. Faruk Timurtaş, Prof. Dr. Şehabettin Tekirdağ (yardımcı ders olarak tarih hocası), Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, Prof. Dr. Muharrem Ergin'den oluşan jüri önünde "1976 yılında Prizren Türk Halk Edebiyatı Metinleri ve Ağız Hususiyetleri" adlı doktora tezini savunur.

Doktora tezini savunmak için İstanbul'da bulunduğu sıralarda babasının ölüm haberini alır. Gelen haber üzerine doktora tezini savunur ve Prizren'e döner. Prizren Tarihî Eserleri Koruma Kurumundan ayrılır ve Priştine Üniversitesi Felsefe Fakültesi Şarkiyat Bölümünde asistan olarak çalışmaya başlar ve 1978 yılında çalıştığı Priştine Üniversitesi Felsefe Fakültesinin Şarkiyat Bölümünde doçent olur.

Dört yıl söz konusu bölümde hocalık yapan ve bir dizi araştırma, bilim makaleleri ile eserler yayımladıktan sonra, Batı Almanya'nın başkenti Bonn'da Alexander von Humboldt-Stiftung burssiyeri olarak Mainz Üniversitesinde Şarkiyat Bölümünde Prof. Dr. Johannes Benzing'in yanında Türk Balkan Araştırmalarıyla ilgili (1979-1980 ve 1982 yıllarında) çalışmalar yürütür.

Ardından da 1983 yılında çalıştığı Priştine Üniversitesi Felsefe Fakültesi Şarkiyat Bölümünde profesör olur. "Kosova Türk Ağızlarının Özellikleri" adlı yapıtını bitirmek için Alexander von Humboldt-Stiftung'tan yeniden burs temin ederek Almanya'nın Freiburg Üniversitesinde Prof. Dr. Josef Matuz'un yanında 01.09.1987-31.07.1988 tarihlerinde Kosova ağızlarıyla ilgili çalışmalarını sürdürür.

Prof. Dr. Nimetullah Hafız, bundan sonraki yaşamında çalıştığı ve altına imzasını attığı önemli çalışmaları aralıksız devam eder.

1973'te kurulan Priştine Üniversitesinin temel taşı sayılan Felsefe Fakültesi Şarkiyat Bölümünde beş kurucu öğretim görevlisinden biri olarak çalışmaya başlar.

Priştine Üniversitesi Felsefe Fakültesi Şarkiyat Bölümünde öğretim üyesi olarak I. ve II. Sınıflarda Türk Dili I (Ses bilgisi) ve II (Sözcük Bilgisi) derslerini Türk Öğrencilerine Türkçe, Arnavut (1979'a dek), Boşnak, Sırp, Makedon, Rom (Çingene) gibi öteki ulus ve halkı öğrencilerine ise Sırpça olarak okutur (1973-1988).

1977-1981 (9'uncu sayıdan 14'üncü sayıya kadar) ve Süreyya Yusuf'un vefatı ardından 1989-1991 yıllarında (15'inci sayıdan 29'uncu sayıya kadar) *Çevren* dergisinin baş ve sorumlu yazarlığını yapar.

1978-1980, 1980-1982 yıllarında İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Tarih ve Restorasyon Enstitüsü üyeliğinde bulunur.

Batı Almanya'nın Mainz Üniversitesi Şarkiyat Bölümünde Prof. Benzingle birlikte Balkan Türkçesi dersini verir (1979-1980 ve 1982).

Almanya'nın Freiburg Üniversitesinde "Atatürk ve Atatürk Devrimi" adlı ders hazırlıklarında Prof. Matuz'un danışmanı olarak çalışır.

1986 yılında Ankara'da Türk Dili Kurumunun Haberleşme üyesi olur.

Eylül 1988 yılında Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesinde kurduğu Türk Dili ve Edebiyatı Kürsüsü'nde başkan olarak çalışır.

Makedonya'nın başkenti Üsküp kentindeki Filoloji Fakültesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Türk Dili IV. (Tümce Bilgisi), Osmanlıca, Türk Dili Tarihi ve Türk Dialektleri dersini verir (1986-1991).

Prizren'de Yüksek Pedagoji Okulunda Türk Dil Bilgisi dersini verir (1989-1996).

(1990/91 okul yılında) Priştine Üniversitesi, Filoloji Fakültesinde eğitim prodekanlığı (Dekan Yardımcılığı) yapar.

Ankara Üniversitesi Türk Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde ders verir (1 Eylül-31 Aralık 1999).

8 Kasım 1993 tarihinde, Kosova'da Türkçe Eğitimin 42. yıl dönümü vesilesiyle İstanbul'da düzenlenen kutlama şölenini Ali Şen'le birlikte organize eder.

1994-1995 yıllarında Ankara'da TİKA ile TDK (Türk Dili Kurumu) ile birlikte Türk Dünyası Dilleri'nin inceleme ve araştırma projesine katılır.

1997 yılında Sırbistan Cumhuriyeti Üniversiteler Profesör ve Bilim Adamları Birliği üyesi olur.

30 Haziran 1998 tarihinde Yugoslavya Türkologlar Birliğini kurar.

Birlik Başkanı olarak 12-14 Aralık 1998'de Prizren'de, Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Kürsüsünün 10., Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünün 60. ve Türkiye Cumhuriyetinin 75. kuruluş yıl dönümleri nedeniyle I. Uluslararası Türkoloji Kongresi'ni düzenler. Bu kongreye katılanların tebliğleriyle birlikte, Yugoslavya'daki gerginlik yüzünden katılmayanların gönderdikleri tebliğleri 2001 yılında Atatürk'ün 120. doğum yıl dönümüne armağan olarak Prof. Dr. Nimetullah Hafız tarafından yayına hazırlanarak, "Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu - Atatürk Araştırma Merkezi" ve "Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi"nin ortaklaşa iş birliğiyle yayımlanır.

1999 yılında Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesinde kurduğu Türk Dili ve Edebiyatı Kürsüsü'nde çalışırken Kosova'da çıkan savaş nedeniyle 12 Mart'ta eşi, oğlu ve torunuyla birlikte Ankara'ya yerleşir. Eşiyle birlikte Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesinde göreve başlar. Kosova savaşı NATO müdahalesi sonucu bittikten sonra 12 Mart 2000 tarihinde eşi Prof. Dr. Tacida Hafız ile birlikte Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Kürsüsü'nün çalışmasını devam ettirmek için Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı tarafından görevli olarak Kosova'ya gönderilir. Savaştan yeni çıkmış Kosova'da bütün sıkıntı, zorluklara rağmen Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü yeniden açmaya ve çalışmalarını devam ettirmeye başarır. Buna paralel olarak 2003 yılında (daha sonraları Prizren Üniversitesine dahil edilen) Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitim Bölümünün açılması için girişimde bulunur. Girişim neticesini verir ve bölüm açılır. Aynı zamanda eşi Tacida Hafız ile birlikte

Yeni Pazar Üniversitesi Bölümünde de Türk Dili Edebiyatı Bölümünü kurar.

Ardından 30 Mart 2000 tarihinde "BAL-TAM"- Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezini eşi Prof. Dr. Dr. Tacida Hafız ve asistanları ile birlikte kurarlar.

BAL-TAM Eylül 27-29 2001 tarihinde Kosova Türk Taburu ve Kosova Türk Eş Güdüm Bürosunun katkılarıyla "I. Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu"nu örgütler. Çeşitli Türkoloji konularıyla Türkiye, Bulgaristan, Romanya, Yunanistan, Makedonya ve Kosova'dan 27 katılımcı tebliğlerini sunar. Hafız çifti, daha sonra "II. Balkan Türkolojisi Sempozyumu"nu 3-6 Eylül 2002 tarihlerinde Bosna'nın Mostar ve 08-12 Eylül 2003 tarihleri arasında "III. Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu"nu da Karadağ'ın Kotor şehrinde düzenler.

2003 yılının Eylül ayından itibaren Kazakistan'ın Türkistan (Yesi) şehrinde bulunan Hafız çifti, "Ahmed Yesevi" Üniversitesinin misafir öğretim üyesi olarak, **Türk dil bilgisi I, II, III, "Orta Asya Türk lehçeleri, ağızları ve metinleri konusunda, ilmi yöntemlerle derlenen malzemeleri Kosova ağızları ve edebî metinleri ile karşılaştırmaları"**nı yapmak üzere bilimsel araştırmalarını sürdürür.

2004 yılında Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden emekli olur. Bu bölümde beş yıl daha emekli öğretim görevlisi olarak görev yapar. Daimi emekliliğe ayrıldıktan sonra bilim araştırmalarını BAL-TAM-Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi çerçevesinde sürdürür. 2007 yılında Zagreb'de "IV. Uluslararası Güneydoğu Avrupa Türkolojisi Sempozyumu"nu ve 2011 yılında da Prizren'de "V. Uluslararası Güneydoğu Avrupa Türkolojisi Sempozyumu"nu düzenler. Bunun yanı sıra *BAL-TAM Türklük Bilgisi* dergisi ile BAL-TAM Yayınları çerçevesinde kitap yayıncılığını sürdürür.

2. Kişiliği, Araştırmacılığı, Fikirleri, Şiiri ve Edebî Yaratıcılığı Üzerine

Prof. Dr. Nimetullah Hafız'ın kişiliğinde hoşgörü ve yardımseverlik ön plana çıkar. Çalışkandır, meslek tutkudur. Özel hayatında bile işinin tutkunu olan değerli bir Türkolog, değerli bir araştırmacıdır. Kosova Türk Edebiyatının lirik şairi; çalışmalarıyla Türkoloji bilminde hem

dilde hem edebiyatta hem derlemede hem tarihte hem de halk biliminde imzasını atan bir bilim adamı, yanı sıra Kosova'daki Türk edebiyatının, Türk toplumunun ve Türklük mücadelesinin önde gelen isimlerinden biridir. Meslekte Türkçenin bilim adamı, fikirde Atatürkçü, dilde de öz Türkçecidir. Aile içerisinde şefkatli bir baba, çevresinde sevilen ve sayılan bir şahsiyettir. Ders sırasında saygın ve yardım sever bir hoca, yetiştirdiği talebelerinin her biri onun için bir evlat, birkaç yıl sonra da değerli bir meslektaşdır. Türk'tür, Balkanlıdır, Avrupalıdır. Bu üç unsur sentezinin tipik örneğidir Nimetullah Hafız. Onun için "Türk Dili dünya dilidir, dünya dili olmalıdır, dünya dili olarak kalması için çalışmalar yapılmalı ve hak ettiği yeri alması için de mücadele verilmelidir." Yıllar boyunca bunun mücadelesini vermiş ve bunu da Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kurmayı başararak diğer dillerle birlikte Türkçenin de bir dünya dili olarak eğitim verilmesini sağlamıştır.

Başarılıdır, başarısının sırrı da sevgi ve azimdir. Yaşadığı çevrenin, kurmuş olduğu dostluk ile arkadaşlıkların, bulunduğu eğitim ve bilim çevrelerinin kişiliği ile başarısındaki etkisi ve payı da göz ardı edilemezdir. Yetiştirdiği aile çevresi, dünyaya gözlerini açtığı Hafız Ailesi okumayı seven, kültürlü ve Prizren'in tanınan, önde gelen yerli ailelerinden biridir. Hem dedesi, hem de babası Prizren Medresesinin tanınmış müderrisi ve Osmanlı Kışlası'nın tabur imamıdır. Yetiştirdiği Prizren şehri de çevre olarak ticaret, kültür, edebiyat, örf, adet, gelenek, görenek, düşünce ve yaşayış tarzı olarak Balkanlar'ın önde gelen şehirlerindedir. Prizren baştan başa Türkçe, Türk kültürü kokan bir şehirdir. Ayrıca eğitim gördüğü Prizren, Belgrad, Sarayevo, İstanbul; görev, araştırma ve uluslararası bilimsel kongre ile sempozyumlar itibarıyla bulunduğu şehirler de Balkanlar'ın, Avrupa'nın, Asya ve Amerika'nın önde gelen sanat, edebiyat ve bilim merkezleridir.

Evlilik yaptığı eşi Tacida Hafız da kendisi gibi bir Türkolog, Mostarlı akademik ressam Şahzuddin Zubçeviç'in kızıdır. Bu evlilikle birlikte Tacida Hanımın Nimetullah Hafız'ın hayatına girmesiyle mutlu bir aile yaşamının devamına ve bunun yanı sıra bilimsel çalışmalarında da ona büyük desteği olur. "Hafız çifti" olarak Balkanlar'da Türkoloji alanında birlikte yürüttükleri çalışmalar, bil-

hassa BAL-TAM'ın kuruluşuyla en üst seviyeye, uluslararası zirveye ulaşır. BAL-TAM'ın kurulması projesinin ana fikri de eşi Tacida Hanım'dır. Birçok çalışmada fikirleriyle kendisine yön veren Tacida Hanım, Nimetullah Hafız için hem sadık bir eş, hem de iyi bir meslektaşdır. Her ikisinin de ortaya çıkan çalışmalarında mutlaka birbirinin payı vardır. Tacida Hanım, ağırlık alanı olarak bir edebiyatçı, lise yıllarında şiirle bütünleşen Nimetullah Hafız'ın ise daha sonraki yıllarda Türkoloji biliminde altına imzasını atacağı çalışmalarının, araştırmalarının alanı dil, halk bilimi (folklor), derleme, edebiyat, tarih alanları olur. Çünkü bilim adamı olarak araştırmacılığa atıldığı dönemlerde kendisinden maada Türkolog olarak, Türkoloji alanında Kosova'da bilimsel çalışmalar yürüten hiç kimse yoktur. Yaşadığı ortam Prizren, Kosova, yanı sıra etraf Balkan ülkeleri de Türkoloji alanı için değerli bir hazinedir.

Hun, Avar, Peçenek, Pomak ve en son Osmanlı Türkleriyle Balkanlar'a intikal eden Türk dilinin, Türk kültürünün, Türk örf, âdet, gelenek, görenek, düşünce ve yaşam tarzının büyük bir mirası vardır. Bu kültür, Anadolu Türklüğü olarak 650, Balkan Türklüğü olarak da 1626 yıl Avrupa'dadır. Ve böylece bilim yaşamında derlemelerle yola çıkan Prof. Dr. Nimetullah Hafız, sadece dilde kalmaz, edebiyat, halk bilimi (sosyal yaşam, gelenek, görenek, örf, adet, yaşam tarzı...), mimari eserleri ve tarih alanında yüzlerce çalışma yürütür.

Annesinden derlediği mani, atasözü, tekerleme gibi ilk derlemelerini *Sevinç* ve *Tomurcuk* dergilerinde yayınlar. Necati Zekeriya'nın da teşviki ile halk edebiyatının zengin verimleri olan manileri, bilmeceleri, atasözleri, hikâyelerini derler. Prizren Tarihî Eserleri Kurumunda çalışırken eline geçen yazmalarda bir sürü destanları transkripsiyonunu yaparak yayınlar. Bu çalışmaları yaparken hocası Prof. Dr. Faruk Timurtaş'ın yönlendirmesiyle dil alanında çalışmalara koyulur. 'Prizren Türk Halk Edebiyatı verimleri ve ağız özellikleri' çalışmasını yapar. 'Kosova Türk Halkı Ağızları Özelliklerini' araştırır. Onlarca eser, araştırma, yüzün üzerinde bilimsel makale yayınlar, tebliğler sunar.

Yugoslavya-Kosova ile sınırlı kalmaz, Makedonya ve Bulgaristan Türk halk edebiyatını inceler, önde gelen edebiyatçı ve şairlerin yaşamlarını, eserlerini kitaba döker,

antolojiler hazırlar. Bundan maada tarihî konularda araştırmalar yapar, yazılar yayınlar. Türkoloji alandaki yüzlerce bilimsel araştırma-inceleme ve derleme çalışmalarını, yazı ve makalelerini değişik gazete ile dergilerde yayınlar. Varlığını ve zamanının her anını Türkolojiye adar. Türkolojinin batı yakası olan Balkanlar'da yürüttüğü söz konusu çalışmalar, bu alana önemli eserler ve bilimsel çalışmalar kazandırır.

Ancak onun için, onun yaptığı araştırma ve çalışmalar, Balkanlar'da bu alanda atılan bir temeldir ve araştırılacak daha çok konu vardır. Onun için, "Balkan yarımadası Türk kültürünün yeterince araştırılmamış bir bölgesidir. Yürütülen çalışmalar tüme yapılan girişimlerdir. Yapılan bu çalışmalarla Balkanlar'daki edebiyat zenginliğimizin varlığı ortaya çıkmalıdır. Fakat daha çok incelenmemiş konular, derlenecek daha çok halk edebiyatı verimleri vardır. Bura topraklarda yetişen ve dünya kütüphanelerinde eserleri bulunan, fakat ne kendileri, ne de bu eserleri hakkında bilinmeyen çok sayıda divan şairi mevcuttur. Onun için tüm bunlar araştırılması ve işlenmesi gereken konulardır".

Ayrıca I. ve II. Dünya savaşlarından sonra tarih alanında Balkanlar'da kendi çıkarları için (bilhassa Arnavut ve Sırp) tarihçileri tarafından ortaya atılan kimi asılsız ve sahte tezlerin düzeltilmesi yönünde ciddi bilimsel girişimler yapılmalıdır. Ona göre, bu en fazla tarih ve Türkolojiyle uğraşanların başlıca görevi olmalıdır. Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezini de bu amaçla kurmuşlardır.

Yaşamı, 1951 yılından itibaren varlığı yanı sıra eğitim ve kültürünü yaşatma hakkı tanınan Yugoslavya (bilhassa Makedonya ve Kosova) Türklüğünün yeniden canlanışının, gelişiminin ve karşılaştığı sancılı dönemlerinin tüm evrelerine denk gelir. Bu süre içerisinde eğitim alanında, bir eğitimci olarak mücadele verenlerle ön saflarda yer alır. Dünya dili olarak Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesi bünyesinde eğitim vermesini sağlayan Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünün kurucusudur. Onun için bu kürsü, onun eğitim alanındaki en değerli eseridir. Bununla kalmaz, 2000'li yıllardan sonra Prizren Eğitim Fakültesi bünyesinde Türkçe Eğitim Bölümünün açılması için imzasını atar ve Yeni Pazar Üniversitesinde de Türk

Dili Edebiyatı Bölümünü kurar.

Bugüne kadar 'dönemin bütün imkân ve zorluklarına rağmen' Kosova'da Türk eğitim, basın, yayın ile diğer alanlarda Türkçenin katetmiş olduğu yolu, yetişen Türk kadrolarının ve varmış olduğu seviyeden büyük memnuniyet duyar. Kendi yağıyla kavruken Kosova Türk toplumunun mücadelesini ve vardığı seviyeyi takdirle karşılar.

Yaşamı boyunca çevresi, içerisinde bulunduğu toplum büyük değişimler, 1980'li yıllara kadar süren istikrar ve kalkınmalar; 1990'lı yıllardan sonra da inişler, ekonomik sıkıntılar, çalkantılar yaşar. Savaşlar görür, yönetimler ve sınırlar değiştirir. Tüm bunlar onun için birer yaşam tecrübesidir. Her şeye rağmen, yeniden dünyaya gelse bile "Türkolojiyi seçerim." der.

Prof. Dr. Nimetullah Hafız, Balkanlar'da, Kosova'da Türkçenin ve Türk kültürünün araştırılmasında, yaşatılmasında, bunların bilimsel bir şekilde yazıya dökülüp ölümsüzleştirilmesinde sunduğu katkılara ve verdiği mücadelelere dönüp baktığında memnuniyet duyar. Fakat elindeki malzeme ve daha işlenebilecek konulara göz attığında, kendisi için bu memnuniyetlik yerini biraz tatminsizliğe ve daha çok çalışabilme hevesine, arzusuna bırakır. Bu duraksamayı yaratan sebeplerin başında, zaman darlığı, maddi imkânsızlık ve bunları yayımlamak için kaynak bulamamanın sıkıntısıdır. Hafız, "Elimde işlenecek ciddi konular var. Şimdiden sonra bunları yayımlamayı düşünüyorum. Bunu gerçekleştirebilsem ancak o zaman memnuniyet duyarım." diyor. Ve ileriye yönelik çalışmalarında tarih alanına ağırlık vermeyi düşünüyor.

Nimetullah Hafız, aynı zamanda Kosova Türk çağdaş edebiyatının değerli ve önemli isimlerinden biridir. Naim Şaban, Nüset Dişo Ülkü, Hasan Mercan'la birlikte dönem olarak Kosova Türk çağdaş edebiyatının kurucu ilk nesil kadrosuna mensuptur. İlk şiir denemelerini lise yıllarında yakın arkadaşı Nusret Dişo Ülkü ile birlikte yazmaya başlar. "İzci" adlı ilk şiiri 1954 yılında Üsküp'te çıkan *Sevinç* dergisinde yayımlanır. Hafız'ın, şiirleri dergilerde yayımlanmaya başlayınca edebiyata yönelik olan sevgisi ve ilgisi daha da artar. Bu ilgi daha sonraki yıllarda kitap dolduracak nitelikte ve nicelikteki şiirin kâğıda dökülmesiyle devam eder. Öyle ki Hafız 1964 yılında Birlik Yayınlarından

çıkın çocuklara yönelik şiirleri *Günaydın* adlı şiir kitabıyla 60'lı kuşağın ve Kosova Türk çağdaş edebiyatı yaratıcılığının öncüleri arasında yer alır. İkinci baskısı tekrar 1973 yılında Birlik Yayınlarından çıkan *Günaydın* şiir kitabına Hafız yeni şiirlerini de eklemiştir. Kitap yayımladığı zaman birçok edebiyat eleştirmeni tarafından beğeniyle karşılanmıştır. Bu kitaptaki şiirler dönemin eğitim kurumları tarafından ilk okul öğrencilerine lektür (yardımcı okuma kitabı) olarak okutulması tavsiye edilmiştir.¹

Hafız'ın büyüklere yönelik ikinci eseri *Ana Kucağı* adlı şiir kitabı 1983 yılında Birlik Yayınlarından Üsküp'te yayımlanmıştır. Ancak bundan sonra edebi yaratıcılıktan ziyade önceliğini eğitim ve bilim çalışmalarına veren Hafız, bu iki şiir kitabından dışında özgün edebî yaratıcılık çalışmalarını sürdürmemiştir.

Hafız'ın şiirinde nazım biçimi, serbest nazım şekli ve dörtlülük. İkili, üçlü kıtalar üzerine de dizeler kuran Hafız, biçimde mükemmeliyetçidir. Şiirlerini serbest dize ve hece vezniyle yazmıştır, hecede değer eşitliğine titizlik göstermiştir. Şiirde kafiye önemi verdiği görülen Hafız'ın, her iki eserinde de zengin ve tam kafiye kullanılmıştır. Yalın ve sade bir dil kullanan Hafız'ın şiirlerinde yöresel ağza özgü kimi kelimelere de rastlanmaktadır. *Varlık, Cumhuriyet, Türk Dili* gibi dergi ve gazetelerinin Kosova'ya ulaşmaya başlamasıyla, bu dergileri ve bu dergilerdeki yazarların eserlerini takip edenlerden biri olan Nimetullah Hafız da, başta Nurullah Ataç olmak üzere onu izleyen kalemlerin dilde öz Türkçecilik tutumunu benimsemiştir. "Gökçül, betik, usçul, boşuk, yır, nen, acun, andaç, boyak, ozan..." gibi öz Türkçe kelimeler bu şekilde Kosova Türklerinin edebiyatının kelime hazinesine yerleşmiştir. Hafız'ın bilhassa çocuk şiirlerinde Şükrü Enis Regü'nün üslubu görülmektedir. Yetişkinlere yönelik şiirlerinde ise Nazım Hikmet, Orhan Veli'nin etkisi hissedilmektedir. Yrd. Doç. Dr. Abdülkadir Hayber ise Hafız'ın şiirlerinde Cahit Sıtkı Tarancı'nın etkisini bulmaktadır.

Muhteva'da iç ahengin zengin, anlatımın yalın, "Mor sabahlar uykumuzu çalacak... Nemli doğudan nemli yeller eser... Şiirler kanla yazılır savaştta..." gibi özgün benzetmelerin kullanıldığı Nimetullah Hafız'ın şiirleri tür

olarak lirik ve pastoraldir. Diğer çağdaş yazarlar gibi eserlerinde halk edebî verimlerinden yararlanmamıştır. Doğaya, memlekete, mevsimlere, gün ve gecelere, evine, çocuk oyanlarının geçtiği sokağına, okula, kitaplara, anneye seslenen bu konular çocuk şiirinin baş temasını oluşturur. Dizlerinde huzuru, savaşın ertesinde özgürlüğüne kavuşmuş memleketinin güzelliklerine duyulan coşkulu hayranlığı ve yarınlaraya duyulan umudu hissetmek mümkündür. O bu memleketin dünyasında küçük oyunlarıyla, şehriyle, evdeki eşyalarıyla mutludur:

"Günaydın" – "Gün ışıyor/ Günaydın gülümseyen odam/
Yorgunluk bilmeyen saatim, kızgın sobam/ Ateş dolu mangalım/
Gevşemiş sedirim, yastıklarım,/ Elbiselerim, çantam, kitaplarım/
Günaydın!/ Günaydın yaşlı evim/ Dilsiz meyvelerim, kuşlarım,
Billur derem,/ Ağıldaki şişman hayvanlarım,/ Delik deşik topum,
oyunlarım,/ Günaydın!/ Günaydın aylı, güneşli kentim/
Savaşların türküsünü mırıldayan nehrim,/ Mini mini evlerim,
Çok şeyler görmüş Kalem, Daltulumum,/ Ter soğutan parkım/
Günaydın!/ Günaydın dağ ninnileriyle büyüyen yurdum/
Savaş görmüş, çok ağlamış kentlerim,/ Dizginsiz sabırlı yurtdaşlarım/
Şirin dağlarım, nehirlerim,/ Verimli kırlarım, ormanlarım/
Nehirleri barıştıran denizim,/ Gökyüzüne duman kusan fabrikalarım,
Günaydın,/ Hepinize günaydın!"

Şairin dizelerinde, iyimserliği, özlemi, samimi ve sevgi dolu seslenişleri duymak mümkündür:

"Güzel Dünya" – "Güzel değil mi bu dünya/ Bu baştan başa yeşermiş toprak/
Bu akşam üstü, bu deniz, bu hava/ Bu gelen birbirinden güzel günler?
Güzel değil mi bu dünya/ Bu uçtan uca bahara durmuş doğa/
Bu sabah, bu kuş sesi, bu çiçek/ Bu gittikçe renklenen yaşamımız."/

Şiirlerinin yaşantılarının ve yüreğinin bir parçası olduğunu vurgulayan Hafız, şiir, yaşam ve insan arasındaki ilişkiye dikkati çekmeye çalışırken, şiirlerinin ozan yüreğinin bir parçası olduğunu altını çizmeye çalışmıştır:

"Ozan Yüreği" – "Şiirler arıyorsunuz benden/ Benim değil şiirler,
yaşantılarımdır./ Ararsanız yaşantılarımdan arayın/
Şiirler kanla yazılır savaştta/ Yaşla yazılır yaşamda/
Ararsanız yaşamdan arayın/ Şiirler arıyorsunuz benden/
Benden değil şiirler, yüreğimdir/ Ararsanız yüreğimden arayın."/

1 Taner GÜÇLÜTÜRK, "Nimetullah Hafız, Hayatı ve Eserleri", yayımlanmamış lisans bitirme ödevi, Priştine Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Priştine, Ekim-2004, s. 35.

Kelime oyunları ile şiirde ustaca bir duruş sergileyen Hafız'ın dizeleri edebî estetik açısından sanat niteliğini yakalamıştır. Sevgiliye duyulan özlemi şair, çocuk oyun ve yabancı eller arasındaki ilişkiyle çok güzel bir şekilde dile getirmiştir:

“Sen Eller Elinde” - *“Sana dalmışım/ Bir çocuk/ Oyuna dalar gibi/ Çocuğun elinde oyun/ Sen ise/ Eller elinde/”*

Şairin, diğerleri arasında “İşte Yine Geliyor Yaz”, “Anemim Her Neni Bahar”, “Bütün Boşuk Benim Olacak Şimdi”, “Güzel Değil Mi Bu Acun”, “Güzel Değil Miydi Yaz Günleri”, “Günaydın”, “Sen Olmasan Anne”, “Eski Mahallemiz”, “Yarın Gene Sabah Olacak” gibi çocuk şiirleri Kosova Türk çocuk şiiri ve Kosova Türk edebî yaratıcılığı adına güçlü bir başlangıç, hem değerli eserler hem de edebî yazarlığa açılım başlangıç açısından iddialı birer eser oluşturmuştur.

“Ozan Yüreği”, “Sen Eller Elinde”, “Günün Birinde”, “Benim Odamda Sana Yer Yok Ölüm” gibi klasikleşmeye aday şiirlerin yer aldığı *Ana Kucağı* kitabında Hafız, özgürlük, savaş, aşk, sevgiliye, geçmişe duyulan özleme, yalnızlığa, yaşam tutkusuna ve ölüm temasına güçlü dizelele yer vermiştir:

“Günün Birinde” - *“Günün birinde göreceksin ki/ Aranızda artık bulunmayacağım/ Olgun günün gemisine binip gideceğim/ O gün kopacak iplikleri göğsümde/ Bugüne dek yumaklanan sırlarımın./ Dost, düşman bildiklerim göndermeğe çıkacak/ Son nefesimde bir helallik dileyerek/ Boşuna, boşuna bekleyecekler/ Gittiğime yolda geri dönen değilim ben/ Soranlara şunu desinler istediği gibi ölmedi/ Günün birinde göreceksiniz ki/ Aranızda artık bulunmayacağım/ Geleceğimi bavullamış yorgun argın/ Olgun günün gemisine binip gideceğim.”*

Yaşama bağlılığını, odasında ölüme yer vermeyecek kadar ölümlle mücadele ederek dile getiren Hafız, hâlâ elde edemediği olguları düşler, onlara erişmek için çıkacağı yolda bile ölümlle karşılaşmak istememiştir:

“Benim Odamda Sana Yer Yok Ölüm” – *“...Benim odamda sana yer yok ölüm/ Yinim henüz biçilmemiş bir giysiye bürünmüş/ Ayaklarımda daha ısmarlanmamış kunduralar/ Hazırlığına daha başlanmamış bir yol/ Gözlerim ilkyaz bahçesinde bulunmayan evime dikili/ Görmediğim bir kadını*

düşünüyorum/ Düşünüyorum bir de ötesini bilmediğim bir şarkıyı söylüyorum/ Kapalı avuçlarımla henüz doğmamış bir çocuğu okşuyorum/ İnan ki yalanım yok/ Yolunu şaşırmasaydın sana da yer olacaktı burada/ Şimdilik yoluna devam edebilirsin, çünkü görüyorsun ki.../ Benim odamda sana yer yok ölüm./”

Hafız'ın “Belgrat” ve “Ben” şiirlerinde romantik ve bohem bir hava eser. Hafız, ‘Ben, Sen, O, Biz, Siz, Onlar’la kişi zamirleri üzerine kurulu şiiriyle Kosova Türk çağdaş edebiyatına kendine özgü bir yenilik getirmiştir. Dolayısıyla Hafız biçimde ve biçimde kendine özgü bir şiir estetiği de geliştirebilmiştir.

Dr. Rıza Mollov’a göre, *“Nimetullah Hafız şiirlerini Yugoslavya Türk şiirinin her şeyden önce bir öğretim, bir çocuk dünyası ile ilişkili olarak boy attığı bir aşamada kaleme almıştır. Nimetullah Hafız kurutuluştan sonra okul sıralarında yetişmişti. Bu, okullarda öğrencilerin dünyası ile yaşıyordu... Nimetullah Hafız hayata, savaş yıllarının ağır atmosferiyle girmiyordu. Mazi ona, küçük bir yavrunun anılarında kalan sözlerden ibaretti. Ağır yıllar onun çocukluk dünyasını parçalamıştı. O, İkinci Dünya Savaşından sonra realiteye gözlerini geniş açıp her şeyi hayranlıkla, ümit dolu bir çocuk dünyası ile yanaşan bir nesildendi ve bu dünyasını şiirlerine koydu. Birinci kuşak, kaygılı, düşünceli anılarla yüklü, günlük ihtiyaçlarla yoğruluyordu. İkincisi, suya dalan ve sevinçle çırpınan bir ördek sürüsü gibi güneş, doğa içinde çırpınıyor ve sevinç dalgalarına kendisini kaptırmış, çocukluk dünyası ile dile geliyordu. Her şeye alabildiğine sevinerek. Ve büyük aleme sığdırdığı ‘ben’i ile sanatta kişiliğini arıyordu, sanatta sanat özelliğinin yelpazesine, ışıklarına dikkatini çeviriyordu. Artık Yugoslavya Türk Edebiyatı yeni aşamasında özgürlük kazanma çabasına, kendi sesini duyurma aşamasına giriyordu. Ve bunu her şeyden önce yeni neslin dünyası ile yaşantıları, yeltenişleri ile dile getiriyordu. Toprağı delerek fıskıran bir kaynak gibi bir sanat doğmuştu ve bu kaynağın yatağına oturuncaya kadar etrafa dağılması gibi, çeşitli akıntılar belirdi. Sonra bunlar birleşti, yatağına doğru bir istikamet aldı, Nimetullah Hafız bu kaynaktan sızan bir çaydı. Neslinin harmonisinde bir ses-ti. Henüz acemi bir elde ses çıkaran bir kemandan yayılan bir akord’tu. Bu ses sonra durdu, ama bir partitürün içinde kaldı; içinde sevinç, ışık, güzellik bırakarak... Burada doğaya, dünyaya, her şeye alabildiğine bir hayranlık vardır. Şiir dünyasının*

da çok güzel minyatürler arasına katılacak ‘Güzel Değil mi Bu Acun’ şiirini zikretmeden kendimi alamıyorum... Orhan Veli vari bir tabii ilk nefesi olan yalnız bu şiirini yazmış olsaydı Nimetullah Hafız, Yugoslavya Türk şiiri tarihinde en yüksek bir noktaya ermiş olacaktı. Yalnız bu şiiri ile şiir dünyasına bir cevher kalacaktı...”²

Dr. Güven Kaya, Nimetullah Hafız’ın şiirlerinde diyalektik ve romantik bir yaklaşım görmektedir. Süreyya Yusuf’a göre, Hafız’ın estetik görüşleriyle Yugoslavya Türk halkının nazmında kendine belli bir yer sağlamakta iken, kendini başka yaratıcılık alanına (Türkolojiye) verdiği için ne yazık ki şiir yaratıcılığından ayrılmıştır. Doç. Dr. Dilek Çelik Yalçın’a göre, “Nimetullah Hafız Kosova’da çağdaş Türk edebiyatının oluşum sürecinde ilkler arasında yer almıştır. Şiirlerinde lirik duyguları ve estetik görüşleriyle dikkatleri çekmektedir.”³ Hafız’ın *Günaydın* adlı kitabının Kosova’daki Türk şiirini müjdelediğini belirten Çelik, kendisinin daha çok akademik çalışmalarla geldiğini altını çizer. “Çünkü Nimetullah Hafız, Kosova’da Türkoloji eğitimi, akademik anlamda başlatan, temellerini atan, Üniversite eğitimini sistemi hâle getiren kişidir.”⁴

Hafız’ın *Günaydın* ve *Ana Kucağı* şiir kitapları, edebî nitelik açısından o zamana kadar Kosova Türk çağdaş edebiyatı yaratıcılığına değişik boyutlarıyla yenilik getirmiş ve büyük bir açılım yapmıştır. Priştine Üniversitesi öğretim üyesi olarak görev yapan ve çalışmalarıyla yıllarca Balkan Türkolojisi’ne emeği geçen Nimetullah Hafız, nicelik olarak az ama öz, ancak edebî yaratıcılık açısından bu gök kubbeye hoş bir seda bırakmıştır. Hafız, edebî yaratıcılık çalışmalarını sürdürse ve kendini edebî yaratıcılıkta geliştirse idi, mutlaka bugün Kosova Türk çağdaş edebiyatının önde gelen üstatları arasında yerini alacaktı.

3. Eserleri ve Bilimsel Çalışmaları

Prof. Dr. Nimetullah Hafız’ın eserleri ve bilimsel çalışmalarını a) özgün edebî yaratıcılık, b) inceleme-araştırma ve c) bilimsel makaleleri olmak üzere üç başlık altında toplamak mümkündür:

a) Özgün edebî yaratıcılık alanındaki eserleri:

Günaydın, Üsküp, 1964, Birlik Yayınları; *Ana Kucağı*, 1983, Üsküp, “Birlik Yayınları.

b) İnceleme – araştırma eserleri:

Yugoslavya Türk Şiirinde Atatürk (1983, Ankara), *Yugoslavya Türk Edebiyatında Devrim Şiirleri* (1984, Üsküp), *Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri* (1985, Priştine); *Yugoslavya Türk Halkı Şiirinde Tito* (1985, Üsküp), *Âşık Ferki Hayatı ve Eserleri* (1986, Prizren), *Bulgaristan’da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi I, II, III* (1988-1989, Ankara), *Yugoslavya’da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi I, II ve III* (1989, Kültür Bakanlığı Yayınları-Ankara), *Makedonya Türk Halk Edebiyatı Metinleri* (1989, İstanbul), *Bulgaristan’da Türk Halk Edebiyatı Metinleri I, II* (1990, Ankara), *Rıza Mollov Hayatı ve Eserleri* (1999, Ankara), *Yusuf Kerim Hayatı ve Eserleri* (2006, Prizren), *Sabri Tata Hayatı ve Eserleri* (2010, Prizren), *Karadağ Ordusu* (2012, Prizren), *Prizrenli Tecelli Divanı* (2012, Prizren), *Şükrü Dilege Hayatı ve Eserleri (Devr-i Hayatım ve Balkan Harbi ve Harbi Umumi)* (2014, Prizren), *Zübdet’ül-Vekâyi (Şemsettin Sami Bey’in Yayınlanmamış Eseri - Tarih-i Romaiyyin)* (2014, Prizren), *Şükrü Dilege Hayatı ve Eserleri (Devr-i Hayatım ve Balkan Harbi ve Harbi Umumi)* tıpkı basım (2017, Prizren), *Hacı Ömer Lütfü-“TEVARİH”* (2018, Prizren), *Sancaklı Türk şairi “Derviş Ahmed Gurbi Hayatı ve Eserleri”* (2018, Prizren).

c) Bilimsel makaleleri:

Prof. Dr. Nimetullah Hafız’ın yüzlerce bilimsel araştırma makalesi, tebliğ ile yazıları, *Çevren*, *TAN*, *Yeni Dönem*, *Bay*, *Türkçem*, *Sofra*, *Derya*, *Birlik*, *Sesler*, *Tomurcuk*, *Kuş*, *Esin*, Belgrat Üniversitesi Filoloji Fakültesi Şarkiyat Bölümünün *El-emel* dergisi, Türkiye’nin *Türk Edebiyatı*, *Sanat Dünyamız-Yapı ve Kredi Bankası* dergisi, Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesi yıllık dergisi *Zbornik*, Kosova Bilim Akademisi Dil ve *Pratik-Jezik i Praksa*, Ankara’nın *Bulleten Tarih Kurumu* yıllığı, *Dil*, *Türk Kültürü* ve *Türk Folkloru* gibi dergi, gazete, bilim bülten ve yıllıklarda yayımlandı. Sarayova POF yıllık bilim dergisi, İstanbul Teknik Üniversitesi dergisi, Kosova Müzesi *Glasnik Muzeja* yıllık dergi-

2 Taner Güçlütürk, “Nimetullah Hafız, Hayatı ve Eserleri”, Yayınlanmamış Lisans Bitirme Ödevi, Priştine Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Priştine, Ekim-2004, s.18-22.

3 Doç. Dr. Dilek Çelik Yalçın, *Kosova’da Çağdaş Türk Edebiyatı* (1951-2008), “Doğru Yol” TKSD Yayınları, Prizren, 2008, s. 107.

4 Doç. Dr. Dilek Çelik Yalçın, age., s.107.

si, *Sofra* ve Kazakistan'ın Türkistan şehrinde yayımlanan *Türkoloji Bilim Ortaliğı* gibi dergilerin yazı kurulu üyesiydi. 1977-1981 ve 1989-1991 yıllarında *Çevren* dergisinin baş ve sorumlu yazarlığını yaptı. 1999-2002 yıllarında da Kosova Türklerinin ilk bağımsız gazetesi olan *Yeni Dönem* haftalık gazetesinin yazı kurulu başkanı idi.

Prof. Dr. Nimetullah Hafız, Fransa'nın Strazburg, Macaristan'nın Peçi, Türkiye'nin Ankara, Konya, Eskişehir, Silifke, Edirne, Sivas, Adana, İstanbul, Çukurova, Hacıbektaş, Anamur; Kıbrıs'ın Gazimuğsa, Bosna Hersek'in Sarayova, Mostar, Karadağ'ın Kotor, Sırbistan'ın Belgrad, Kosova'nın Prizren, Priştine, Makedonya'nın Üsküp, Ohri; İtalya'nın Venedik, Romanya'nın Konstant, Bulgaristan'ın Sofya, Amerika Birleşik Devletleri'nin Bloomington şehri İndiana Üniversitesi gibi yerlerde düzenlenen bilimsel sempozyum, kongre, konferans, festival ve seminerlere bilim adamı olarak davet edildi; bu vesileyle de ziyaret ettiği bu yerleri gezip görme fırsatını, kültür alışverişinde bulunmayı, Kosova'yı, Kosova Türklerini, kültürünü, dilini, örfünü, âdetlerini tanıtıp, bura toprakların kültür, edebî ve bilim elçiliğini yaptı. Sempozyum, kongre, konferans ve seminerlerde sunduğu tebliğleri Türkçe, Arnavutça, Sırpça, Boşnakça, İngilizce, Fransızca ve Kazakça dillerinde yayımlandı.

A. Uluslararası dergilerde yayımlanan makaleleri:

- A1.** Hafız, N., "Yugoslavya'da Yayımlanan Türkçe Sözlük ve Türkçe Konuşma Kitapları", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, XXI, 1975, İstanbul, s. 159-197.
- A2.** Hafız, N., "Prizren'de Yeni Bulunan Birkaç Türk Yazıtı", *Belleten*, 154, Nisan 1975, s. 225-232.
- A3.** Hafız, N., "Yugoslavya'da Bulunmuş bir Çanakkale Savaşı Destanı", *Türk Kültürü*, 150-152, Ocak-Nisan 1975, Ankara.
- A4.** Hafız, N., "İpekli Aşık Mustafa'nın Bir Destanı", *Çağrı*, 217, Şubat 1976, Konya, s. 12-13.
- A5.** Hafız, N., "Prizren Kaynaklı Aşığı Bilinmeyen İki Destan", *Türk Folklor Araştırmaları*, 325, 1976, İstanbul, s. 7735-7738.
- A6.** Hafız, N., "Prizren'de Sinan Paşa Camii", *Sanat*

- Dünyamız*, 11, Eylül 1977, İstanbul, s. 18-23.
- A7.** Hafız, N., "Mucahit Asim, Priştine Kitabeleri", *Vakıflar Dergisi*, XI, 1977, Ankara, s. 205-215.
- A8.** Hafız, N., "Machiel Kiel, The Mosque of Kel Hasan Ağa in The Village of Rogova" (Rogova Köyünde Kel Hasan Ağa Camii), *POF (Prilozi za orijentalnu Filologiju)*, XXXVIII-XXIX, 1978/79 (1980), Sarayevu, s. 411-421.
- A9.** Hafız, N., "Yugoslavya'da Mevlevi Tekkeleri", Feyzi Halıcı, *Mevlana ve Yaşama Sevinci*, 1978, Ankara, s. 173-178.
- A10.** Hafız, N., "Prizren'de Türk Manileri I", *Türk Folkloru Araştırmaları*, 351, Ekim 1978, s. 8471.
- A11.** Hafız, N., "Prizren'de Türk Manileri II", *Türk Folkloru Araştırmaları*, 352, Kasım 1978, s. 8501.
- A12.** Hafız, N., "Prizren'de Türk Manileri III", *Türk Folkloru Araştırmaları*, 353, Aralık 1978, s. 8528.
- A13.** Hafız, N., "Specifisnosti prizrenskog turskog govora" (Prizren Türk Ağzının Özellikleri), *POF (Prilozi za orijentalnu filologiju)*, 27, Sarayevu 1979, s. 61-1000.
- A14.** Hafız, N., "Muhammad Mûfakû: Al-hağğ 'Umar Lutfi Başarîzi" (1869-1929), (Arap Dilinde), *Al-'Arabî*, 242, Januar (Ocak) 1979, Kuwait, s. 135-139.
- A15.** Hafız, N., "Aşık Ferki'nin Hayatı ve Eserleri", *Türk Folklor Araştırmaları*, 1984, 1984, Ankara, s. 119-139.
- A16.** Hafız, N., "Kosova Türk Ağzlarında K > Ç ve G > C Ünsüz Değişmeleri", Beşinci Milletlerarası Türkoloji Kongresi, İstanbul 23-28; İstanbul, Eylül 1985, Tebliğler I. Türk Dili, Cilt I. s. 127 -129.
- A17.** Hafız, N., "Balkan Savaşı ile İlgili Bir Destan", *Türk Folkloru, Belleten* 1987, 1988, İstanbul, s. 91-102.
- A18.** Hafız, N., "Prilog rasvetljavanju licnosti Suabi-pase Sipahija i njegove uloge u Prizrenskoj lizi" (Sırp dilinde), *POF (Prilozi za orijentalnu Filologiju)*, 40/1990, 1990, Sarayevu, s. 393-397;
- A19.** Hafız, N., "İslamska ornamentika na Mustafa-begovata dzamija vo Titov Veles" (*Köprülüde Mustafa Bey Camiinde İslam Sanatı*), *Mlada mesecina*, VII, 59, februar 1994, Üsküp, s. 8.

- A20.** Hafız, N., “Yugoslavya’da Sarı Saltuk”, *Renkler*, 5, 1995, Bükreş, s. 212-217.
- A21.** Hafız, N., “Hasan Kelmendi: Jedan osvrt na turske sufikse u albanskom jeziku” (*Arnavut Dilinde Türk Eklerine Bir Değınme*), *Uporedno jezikoslovske*, 1989, Ljubljana, s. 245-249.
- A22.** Hafız, N., “Dosadasnji rezultati istrazivanja knjizevnosti Kosova na orijentalnim jezicima” (*Kosova’da Şarkiyat Dillerinde Günümüze Dek Yapılan Araştırmaların Sonuçların*), *POF (Prilozi za orijentalnu filologiju*, sv. 39/1989, 1990, Sarayevo, s. 193 -199.

B. Ulusal dergi ve gazetelerde yayımlanan makaleleri:

- B1.** Hafız, N., “Prizren Folkloru Üstüne”, *Sesler*, 6, 1966, s. 92-96
- B2.** Hafız, N., “Yaşar Kemal’in Orta Direk Romanındaki Dili”, *Sesler*, 42, Ocak 1970, Üsküp, s. 39 – 46.
- B3.** Hafız, N., “Prizrenli Şeyh Hacı Ömer Lütfü ve Onun Yapıtları”, *Sesler*, 60, Kasım 1971, Üsküp, s. 44 – 56.
- B4.** Hafız, N., “Yugoslavya’da Türk Edebiyatı Hakkında Bir Deneme”, *Çevren* 1, Aralık 1973, Priştine, s. 54-60.
- B5.** Hafız, N., “Prizrenli Aşık Ferki’nin Hayatı ve Eserleri”, *Tan* gazetesi, Sayı: 23 – 39, Priştine, 1974.
- B6.** Hafız, N., “Hacı Ömer Lütfü”, *Çevren*, 2, Mart 1974, Priştine, s. 95-97.
- B7.** Hafız, N., “Yugoslav Türk Edebiyatında Atatürk’e Ait Yazılmış Şiirler”, *Çevren*, 2 Mart 1974, 35- 43.
- B8.** Hafız, N., “Hacı Ömer Lütfü’nün Çocuk Şiirleri”, 83, Şubat 1974, Üsküp, s. 44-51.
- B9.** Hafız, N., “Yugoslavya’da Yayımlanan Türkçe Sözlük ve Türkçe Konuşma Kitapları”, *Çevren*, 6, Temmuz 1975, Priştine, s. 37-48.
- B10.** Hafız, N., “Prizren Türk Ağızlarının Özellikleri”, *Çevren*, 12, Aralık 1976, Priştine, s. 37 – 48.
- B11.** Hafız, N., “Kosova Mitroviçasi, Vuçitirin ve Priştine Türk Ağızlarının Başlıca Özellikleri”, *Çevren* 1-2 (21-22), Mart – Haziran 1979, Priştine, s. 75-91.
- B12.** Hafız, N., “Kosova Türk Ağızlarında Yapım Eklere”, *Çevren* 3, (23), Eylül 1979, Priştine, s. 83 – 89.
- B13.** Hafız, N., “Sofyalı Bir Türk Aşığı Hıvzı”, *Sesler*, 200, Kasım 1985, Üsküp, s. 108-110.
- B14.** Hafız, N., “Utica srpsko – hrvatskog jezika na turske govore na Kosovu (Kosova Türk Ağızlarına Sırphırvat ve Arnavut Dillerinin Etkileri), *Jezik i praska*, 1-2, 1985, Priştine, s. 69-76. Yeni Dönem gazetesi sayı: 95, 96.
- B15.** Hafız, N., “Türk Halk Şairi Aşık Veysel”, *Çevren*, 4, Aralık 1974, Priştine, s. 55-62.
- B16.** Hafız, N., “İbrahim Aşık Ferki”, *Çevren*, 3, Aralık 1974, s. 98-99.
- B17.** Hafız, N., “Yugoslavya’da Bulunmuş bir Çanak-kale Savaşı Destanı”, *Çevren*, 9, Mart 1976, Priştine, s. 141-151.
- B18.** Hafız, N., “Bilinmeyen Bir Prizren Şairi Kamil (Nalbant) Vrenezi”, *Çevren*, 6, Temmuz 1975, s. 109-110.
- B19.** Hafız, N., “Prizren’de Türk Deyim ve Atasözleri III”, *Çevren*, 15 Eylül 1977, 125-134.
- B20.** Hafız, N., “İpekli Aşık Mustafa’nın Bir Destanı”, *Çevren*, 10, Haziran 1976, Priştine, s. 132-133.
- B21.** Hafız, N., “Yugoslavya’da Bilinmeyen Bir Türk Halk Şairi Aşık Ferki ve Onun Destanları”, *Çevren*, 9, Mart 1976, Priştine, s. 141-151.
- B22.** Hafız, N., “Aşığı Bilinmeyen İki Destan”, *Çevren*, 12, Aralık 1876, Priştine, s. 127-134.
- B23.** Hafız, N., “Yugoslavya’da Türk Destanları”, *Çevren*, 10, Haziran 1976, Priştine, s. 129-132. Bay dergisi sayı 36/ sayfa 18-20.
- B24.** Hafız, N., “Çevren Dergisinin Sorumlu Yazarı Süreyya Yusuf’u yitirdik”, *Çevren*, 15 Eylül 1977, 15-17.
- B25.** Hafız, N., “Prizren’de Türk Masalları”, *Çevren*, 1-2 (21-22), Mart-Haziran, ss. 175-196.
- B26.** Hafız, N., “Prizren Türküleri I”, *Çevren*, 16 Aralık 1977.
- B27.** Hafız, N., “Prizren Türküleri II”, *Çevren*, 17 Mart Aralık 1978.
- B28.** Hafız, N., “Prizren’de Türk Bilmeceler”, *Çevren*, 18 Haziran-Eylül 1978, 203-230.
- B29.** Hafız, N., “Prizren’de Türk Manileri III”, *Çevren*, 20 Aralık 1978, tarihinde 113-123 sayfalarında yayımlanmıştır.

- B30.** Hafız, N., “Prizren’de Destanlar I”, *Çevren* 1-2 (21-22), Mart-Haziran 1979, Priştine, s. 175-196; II. *Çevren*, 3 (23), Eylül 1979, s. 135-168.
- B31.** Hafız, N., “O zivotu i pesnickim delima Hadzi Omer Lutfi Paçarizija” (*Haci Ömer Lûtfi Paçarizija’nin Yaşamı ve Yapıtları Hakkında*) (Sırp dilinde) Godisnjak Arhiva Kosova, VIII-IX, 1979, Priştine, s. 87-104.
- B33.** Hafız, N., “Yugoslavya’da Türk Halk Edebiyatı”, *Sesler*, 183, Şubat 1984, Üsküp, s. 89-99.
- B34.** Hafız, N., “Kosova’da Türk Halk Edebiyatı”, *Esin*, 22,24. Nisan 1984, Prizren,s.5-9.
- B35.** Hafız, N., “Tradicija i razvoj knjizevnosti jugoslovenskih turaka” (*Yugoslavya Türkleri Edebiyatı’nın Geleneği ve Gelişmesi*), *Stremljenle*, 6, Novembar-December 1985, Priştine, s. 69-76.
- B36.** Hafız, N., “Bulgaristan’da Çağdaş Türk Edebiyatı”, *Çevren*, 2, Mart-Nisan 1989, s. 13-34. Bulgaristan’da çağdaş Türk edebiyatı – Yeni Dönem gazetesi sayı 121, 122.
- B37.** Hafız, N., “Yugoslavya’da Nasrettin Hoca” *Çevren*, 77-78, Mayıs-Ağustos 1990, s. 25-28. Yeni Dönem gazetesi sayı: 97, 98.
- B38.** Hafız, N., “Osvrt na tursku narodnu knjizevnost na Kosovu i Metohiji” (*Kosova ve Metohiya’da Türk Halk Edebiyatına Genel Bakış*), *Bilten Filolog fakulteta*, 1, 1991, Priştine, s. 265-272.
- B39.** Hafız, N., “Yugoslavya’da Yunus Emre”, *Çevren*, 87-89, Ocak-Haziran 1992, Priştine, s. 103-110.
- B40.** Hafız, N., “Yugoslavya’da Aşıklar Geleneği”, *Çığ* 15, İlkbahar 1995, Priştine, s. 17-18.
- B41.** Hafız, N., “Eski Yugoslavya Bölgelerinde Aşık Edebiyatı Yaratıcılığı”, *Tan* gazetesi, 14. I. 1995, Priştine, s. 5.
- B42.** Hafız, N., “Balkan Yarımadası’nda Türk Divanı Edebiyatı” *Bay Dergisi* sayı 17/ sayfa 6-7, *Yeni Dönem* gazetesi sayı 105.
- B43.** Hafız, N., “Basamak”, (Şiir), *Bay Dergisi* sayı 19/ sayfa 7.
- B44.** Hafız, N., “Prizren’de Çok Sevilen Bir Yemek, Tava”, *Bay Dergisi* sayı 38/ sayfa 20-22.
- B45.** Hafız, N., “Kosova’da Türk Düğün Oyunları”, *Bay dergisi* sayı 23/ sayfa 10-11. Yeni Dönem gazetesi – sayı 118-120.
- B46.** Hafız, N., “Kosova’nın sünnet adetleri”, *Bay Dergisi* sayı 72/ sayfa 18-19. *Derya* dergisi sayı 2, sayfa 40-41.
- B47.** Hafız, N., “Yunus Emre”, *Derya* dergisi sayı 1, sayfa 20.
- B48.** Hafız, N., “Sofra”, *Sofra Dergisi* sayı 1.
- B49.** Hafız, N., “Türk Edebiyatına Genel Bakış”, *Sofra* dergisi sayı 2, sayfa 13.
- B50.** Hafız, N., “Osmanlı Döneminde Türk Basımı”, *Sofra* dergisi sayı 3, sayfa 19.
- B51.** Hafız, N., “Kosova’da Kütüphaneler”, *Sofra*, sayı 8, sayfa 18-19.
- B52.** Hafız, N., “Eski Yugoslavya’da Mevlevilik”, *Sofra*, sayı 9, sayfa 20-21.
- B53.** Hafız, N., “Balkanlar’da Nevruz ve Bahar Bayramları”, *Sofra* dergisi sayı 10 sayfa 20-21. *Yeni Dönem* gazetesi – sayı: 74- 79.
- B54.** Hafız, N., “Türkiye Cumhuriyeti’nin Balkan Devletlerinde yankıları”, *Yeni Dönem* gazetesi sayı: 61-73.
- B55.** Hafız, N., “Avrupa’da Müslüman dilleri”, *Yeni Dönem* gazetesi – sayı: 80-84.
- B56.** Hafız, N., “Müslümanların zengin halk edebiyatı”, *Yeni Dönem* gazetesi sayı 85-90.
- B57.** Hafız, N., “Türk Halk Edebiyatında Kanuni Sultan Süleyman”, *Yeni Dönem* gazetesi sayı: 93, 94
- B58.** Hafız, N., “Osmanlı İmparatorluğu döneminde Kosova’da eğitim” – *Yeni Dönem* gazetesi sayı 108, 110.
- B59.** Hafız, N., “Kosova’da Türkçe Öğretim” – *Yeni Dönem* gazetesi sayı 111-114.
- B60.** Hafız, N., “Türk Dünyasında kullanılabilir yazı dili olarak Türkçeye olumlu bir yaklaşım”-*Yeni Dönem* gazetesi – sayı 115-117.
- B61.** Hafız, N., “Prizren’de evlenme gelenekleri”- *Yeni Dönem* gazetesi – sayı 123-126.
- B62.** Hafız, N., “Prizrenli Ömer Lütfü ve Yemen Seyahatmanesi Eseri”-*Yeni Dönem* gazetesi, sayı 127- 129.
- B63.** Hafız, N., “Sultan Murat Türbesini Korumak İçin Verilen Bir Berat”, *Çevren*, 3, Temmuz 1974, s. 39 – 42.

- B64.** Hafız, N., “Yugoslavya’da Bektaşî Tekkeleri”, *Çevren*, 11, Ocak-Eylül 1976, Priştine, s.
- B65.** Hafız, N., “Mucahit Asim, Priştine Kitabeleri”, *Çevren*, 15, Eylül 1997, Priştine, s. 225 – 232.
- B66.** Hafız, N., “Prizren’de Sinan Paşa Camii”, *Çevren*, 16, Aralık 1977, s. 61 – 71.
- B67.** Hafız, N., “Yugoslavya’da Mevlevî Tekkeleri”, *Çevren*, 20, Aralık 1978, Ankara, s. 37-43. *Bay Dergisi* sayı 77/ sayfa 18-19.
- B68.** Hafız, N., “Tri novog datuma o ornamentici u Sinan pasinjoj dzamiji u Prizrenu” (Prizren’de Sinan Paşa Camii Sanatıyla ilgili Üç Yeni Tarih), *Godisnjak Arhiva Kosova*, X-XI, 1979, Priştine, s. 271-285.
- B69.** Hafız, N., “Yugoslavya’da Bektaşîliğin Genişlemesi”, *Glasnik Muzeja*, XV-XVI (1987-1988), 1989, Priştine, s. 79-90.
- B70.** Hafız, N., “Kontribut ndriçimit te personalitetit Shaip Spahiut dhe rolin te tij ne Lidhjen e Prizrenit” (Arnavut dilinde), *Akademija e shkencave dhe e arteve e Kosoves*, Prishtine, 6-9 qershor 1978, 190, Priştine, s. 561-564; Şuayıp Paşa’nın Kişiliği Hakkında Birkaç Belge, *Çevren*, 77-78, Mayıs-Ağustos 1990, Priştine, sç 25-28.
- B71.** Hafız, N., “1526 yılında Vulçitrin Sancağında Novobırdo’nun Nüfus Sayımı”, *Çevren*, 83-84, Mayıs-Ağustos 1991, Priştine, s. 14-22.
- B72.** Hafız, N., “Arnavutluk’ta Bektaşîlik”, *Çevren*, 81-82, Ocak-Nisan 1991, Priştine, s. 29-36. *Bay Dergisi* sayı 61 sayfa 5-8. *Derya* dergisi Arnavutluk’ta Bektaşîlik I-II, sayı 3, sayfa 40-41; sayı 4, sayfa 40-41. *Derya* Dergisi Bektaşî Tekkeleri I-II, sayı 5, sayfa 50; sayı 6, sayfa 50.
- B73.** Hafız, N., “Avrupa’da Türklerin Yerleştikleri Hudutlar”, *Çevren*, 90-92, Temmuz-Aralık 1992, Priştine, s. 5-9.
- B74.** Hafız, N., “Yugoslavya’da Sarı Saltuk”, *Tan Gazetesi*, 30. XII. 1992, Priştine, s. 14; *Yeni Dönem* gazetesi sayı 106, 107.
- B75.** Hafız, N., “İslamska Ornamentika Mustafa-begove dzamije u titovom velesu” (Köprülü’de Mustafa Bey Camiinde İslam Sanatı), *Selam* III, 10, maj-juni 1997, Prizren, s. 26-29.
- B76.** Hafız, N., “Kosovski boj u djelu turskog historio-grafa İsmail Haki Danismenda”, *Selam*, 8, januar-februar 1997, Prizren, s. 28-29.
- B77.** Hafız, N., “Osmanlı İmparatorluğunda Muş Halklarının Ed,” *Bay* dergisi sayı 40/ sayfa 13-18
- B78.** Hafız, N., “Kanuni Sultan Süleyman”, *Bay Dergisi* sayı 25/ sayfa 10-11.
- B79.** Hafız, N., “Danişmend’in Eserinde Kosova Savaşı”, *Bay* dergisi sayı 30/ sayfa 3-5. *Yeni Dönem* gazetesi sayı sayı: 91, 92.
- C. Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitabında basılan tebliğleri:**
- C1.** Hafız, N., “Yugoslavya’da Bilinmeyen Bir Türk Halk Şairi Aşık Ferki ve Onun Destanları”, I. Uluslararası Türk Folkloru Kongresi, 23-30 Haziran 1975 İstanbul.
- I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Cilt II., 1976, Ankara, s. 109-118.
- C2.** Hafız, N., “Prizren (Kosova) Ağzının Dil Hususiyetleri” – II. Milletlerarası Türkoloji Kongresi, 4-9 Ekim 1976 İstanbul.
- C3.** Hafız, N., “Priştine Ağzının Başlıca Özellikleri”, Uluslararası Yunus Emre, Nasreddin Hoca, Karamanoğlu Mehmet Bey ve Türk Dili Semineri Bildirileri, 10-20 Haziran 1977, Konya; 1977, Konya, s. 239-265. (Bkz. Uluslararası Yunus Emre, Nasreddin Hoca, Karamanoğlu Mehmet Bey ve Türk Dili Semineri Bildirileri, Ankara 1977, s. 239-265), Tekerleme, deyim ve atasözleri, mani, türkü, fıkra ve masal metinlerine yer verilmiştir.
- C4.** Hafız, N., “Yugoslavya’da Türk Destanları”, Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri, 17-29 Ekim 1976, Konya, 1977 Konya, s. 55-59.
- C5.** Hafız, N., “Yugoslavya’da Bektaşî Tekkeleri”, Hacı Bektaşî Veli, Bildiriler, Denemeler, Açıkoturum, Ankara Ocak 1977, Hacıbektaş Turizm Derneği Yayınları, 1, Ankara, s. 30-41.
- C6.** Hafız, N., “Yugoslavya’da Mevlevî Tekleri” 17 Aralık 1978, Konya Uluslararası 3. Mevlana Semineri.
- C7.** Hafız, N., “Yugoslavya’da Türk Şairlerinin Atatürk ile İlgili Şiirleri”, I. Milletlerarası Türkoloji Kongresi (İstanbul, 15-20. X.1973), Tebliğler, 2.

- Türk Dili ve Edebiyatı, 1979, İstanbul, s. 330-333.
- C8.** Hafız, N., “Hacı Ömer Lütfü’nün Tarihi Eserleri”, VII. Türk Tarih Kongresi 11-19 Ekim Ankara, II. Cilt, Türk Tarih Kurumu, 1981, Ankara, s. 1216-1222.
- C9.** Hafız, N., “Kosova’da Hidrellez Adetleri” – Milletlerarası Türk Folklor Kongresi, Ankara, 1982.
- C10.** Hafız, N., “Kosova Türk Ağızlarında K > Ç ve G > C Ünsüz Değişmeleri”, Beşinci MilletlerArası Türkoloji Kongresi, İstanbul 23-28; İstanbul, Eylül 1985, Tebliğler I. Türk Dili, Cilt I. s. 127 -129.
- C11.** Hafız, N., “Kosova Türk Ağızlarında Çekim ve Yapım Ekleri”, Uluslararası Türk Dili Kongresi 1988 (26 Eylül -3 Ekim 1988), Ankara 1996, s. 225-246.
- C12.** Hafız, N., “Yugoslavya’da Nasrettin Hoca”, I. Milletlerarası Hoca Sempozyumu Bildirileri 15-17 Mayıs 1989, Ankara, 1990, Ankara, s. 127-131.
- C13.** Hafız, N., “Türk Halk Edebiyatında Kanuni Sultan Süleyman”, VII. CIEPO (Osmanlı Öncesi ve Osmanlı Sonrası Uluslararası Sempozyumu), 1994, Ankara, s. 439-446.
- C14.** Hafız, N., “Türkiye Cumhuriyeti’nin Balkan Devletlerinde Yankıları”, 12-14 Aralık 1998/Prizren, I. Uluslararası Türkoloji Kongresi.
- C15.** Hafız, N., “Kosova ile Kıbrıs Türk Ağızları Arasında Kimi Benzerlikler”, Üçüncü Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi, 13-17 Kasım 2000 Gazimağusa-KKTC. *Yeni Dönem* gazetesi sayı 100, 101, 102, 103, 104.

4. Prof. Dr. Nimetullah Hafız’ın Kültür, Bilim ve Yayıncılık Çalışmaları

a) Prof. Dr. Nimetullah Hafız’ın Doğru Yol TKSD Çerçevesindeki Etkinlikleri

Prof. Dr. Nimetullah Hafız’ın sivil toplumculuk, bir diğer adıyla dernekçilik çalışmaları 1951 yılından itibaren Prizren’in Doğru Yol Türk Kültür Sanat Derneğinde başlar. O, Doğru Yol TKSD’nin kurucu ilk nesil üyelerinden biridir. 1951 yılı Kosova’da Kosovalı Türklere ana dilinde eğitim hakkının tanındığı yıl olarak bilinir. O sıralarda bütün Kosovalı Türk çocukları Arnavutça eğitim görmektedir. Neden ana dilinde eğitim göremediğini

sorgulayan öğrencilerden biri de Nimetullah Hafız’dır. “Önce, eğitim eğitimidir, eğitimin dili olmaz.” şeklinde bir yaklaşım sergilemiştir babası. 1951 yılının Mart ayında Türkçe eğitime geçilmeye başlanınca babası o yılın Eylül ayında Nimetullah Hafız’ı ilkokul eğitiminin beşinci sınıfında Türkçe eğitime kaydeder.

Kayıt listesinin başında Türk sınıfına kaydını yaptıran ilk öğrencilerden biridir. Kayıt yaptırmaya gittiklerinde o sırada öğrenci kayıtlarını Gani Lyuboteni Hoca yapmaktadır. İlk aşamada Türkçe eğitime kaydını yaptıranlar arasında Ahmet Dugacin ve diğerleri olmak üzere toplam 12 kişilerdir. Herkes evinde hangi dili konuşuyorsa, bundan böyle o dilde, ana dilinde eğitim yapmaya hakkı olacaktır, ilanı yapılırca Türkçe eğitime kaydını yaptıran öğrenci sayısı birden üçe katlar. Bir üst sınıf da Türkçe eğitim talep edince, onlar için de Türkçe sınıfı açılır. Kenan Şener, Abidin İmam, Necat Matrançı ve kardeşi, Türkçe eğitim vermeye başlayan ilk öğretmenlerdir. Bu isimler dışında Kurulalı Hafız Hoca, Ülkü Jılta (daha sonra hepsi 1954 yılında Türkiye’ye göç eder) görev olan eğitmenler olarak vardır. Hepsinin uzmanıdır. Ardından eğitimde görev alan kadro ise Üsküp’te üç aylık eğitim kursu ardından Türkçe eğitime atanırlar. O kuşak öğretmenlerden biri de ağabeyi Abdülbari’dir.

O yıl ilk olarak *Sevinç* dergisinin ilk sayısı okula gelir. *Sevinç* dergisiyle tanışmaları o yılda olur. Dergideki şiir ve yazılardan etkilenip ilham aldıktan sonra kalemi döndüğünce yazmaya başlarlar. Bu yazı serüvenine Nusret Dişo Ülkü de katılır. Kenan Şener ilk Türkçe öğretmenleridir. Kenan Şener ve Terzi Selim’le birlikte o sırada Doğru Yol Derneğinin ilk korosunu kurarlar.

Prizren’de Doğru Yol yanı sıra Priştine’de Yarın, İpek, Gilan ve Mitroviça’da da Türk dernekleri kurulur. Bu dernekler Türkçe eğitime kaydını yaptıran öğrencilerin Türkçeye ilgi ve alakalarını artırmak, onları motive etmek, Türk kültür ve sanatını geliştirmek, onları Türk derneklerine celbetmek için değişik ilginç etkinlikler düzenlemeye başlar. Bütün şehirlerde Türkçe eğitimine kaydını yaptıran ilk nesil öğrenciler, bu şehirlerdeki derneklere de üyeliklerini yapmaya başlar. Onlar Türkçeye sevdalı öğrenciler olarak Prizren’de yeni kurulan Doğru Yol Derneğine kaydını yaptıran ilk üyelerdir. Doğru Yol

Derneğinin ilk mekânı bugünkü Kültür Bakanlığı şubesinin bulunduğu (eski Belediye Eğitim Müdürlüğünün çalışmalarını yürüttüğü) binadır.

Derneğin o sırada halk dansları, korusu, tiyatro, müzik vs. gibi kolları vardır. Müsamereelerde şiir söyleyen ilk isimlerden biri Bahar Abdullah ve Nimetullah Hafız olur. Türk Millî Marşı adlı okul kitabı çıkınca Ömer Mısırlı öğretmen yayımlanan kitaptan şiir ezberlemesi için görevlendirilir ve kendisinin resitallerde şiir okuması için sahneye çıkmaya teşvikte bulunur. İlk defa “Radnik” sinemasında İstiklal Marşı’nı okuyan kişidir. Devamında ilk kendi şiirlerini yazmaya başlar. O sırada dernekte ilk tiyatro oyunu hazırlıkları da yürütülmektedir. Nimetullah Hafız 1958 yılında bu hazırlanan ilk “DERS” adlı tiyatro oyununda tutuklu partizan olarak rol alır. Oyundaki rolü, istihbaratçılık yaptığı içim Naziler tarafından tutuklanan vatansever bir partizandır. Tiyatroyla uğraşmaya devam eder. Ardından hazırlanan diğer oyunlarda değişik roller alır.

Sonra Doğru Yol Derneğinde çok güzel bir kütüphane oluşturulur. Nimetullah dernek kütüphanesinden kitap alıp okurken, o sırada düzenlenen bütün edebiyat saatlerinde rol alır, şiir ve yazılarını okur.

Diğer Doğru Yol üyeleriyle birlikte Fahri Kaya, Necati Zekeriya, Şükrü Ramo’nun davetlisi olarak Üsküp’te düzenlenen edebiyat saatlerine katılır. Onların evinde kalır. Daha sonra bu edebiyat saatleri Prizren’de devam eder. Üsküp buluşmalarında Türkçe kitaplar derlemeye başlar. Eline geçen ilk kitap Nazım Hikmet’in *Taranta Babu’ya Mektuplar*’dır. Nazım Hikmet’e olan ilgisi de bu vesileyle başlar. 1962 yılında Belgrat Üniversitesine kaydını yaptırır. 1963 yılında Belgrat Üniversitesinin *El-emel* dergisinde “Turski pesnik Nazım Hikmet-Türk Yazarı Nazım Hikmet” adlı Nazım Hikmet’le ilgili ilk makalesini yayınlar.

Belgrat’ta tahsil görürken, fırsat buldukça Prizren’e sık sık gelir. Bir gelişinde Doğru Yol Derneğinde edebiyat kolu toplantısı yapılmaktadır. 1967 yılında Nimettullah Hafız’ı edebiyat koluna kol başkanı seçer ve kol üyelerinin ortak fikriyle edebiyat koluna “Nazım Hikmet Yazın Kolu” olarak isim verilir.

Ertesi yıl Kosova’da Arnavut toplumu ilk defa İskender

der Kastrioti akademisi düzenleyince, Nimetullah Hafız da 1970 yılında ilk defa Kosova’da Doğru Yol Derneğinde Atatürk Akademisi toplantısını düzenler. Ondan sonraki yıllarda Doğru Yol Derneğinde Atatürk’ü anma saatleri artık geleneksel hâle dönüşür.

Daha sonraki yıllarda yüksek tahsil ve uzmanlık çalışmalarına yönelen Nimetullah Hafız, Üsküp, Prizren ve Priştine’de değişik üst düzey medya, eğitim, tarih ve yüksek öğrenim kurumlarında görev alsa da Doğru Yol Derneğiyle olan gönül bağı koparmadı. Özgün edebî yaratıcılık çalışmalarıyla, yetişkinlere ve çocuklara yönelik şiir kitaplarıyla Kosova çağdaş Türk edebiyatının ilk kuşak temsilcilerinden biri olarak edebiyat tarihinde yerini aldı. Başta Türkoloji olmak üzere Türkoloji ve Türkolojinin yan disiplin alanlarıyla ilgili Kosova’da (dönemin Yugoslavya’sında) ilk araştırmalarını yaptı, yüzlerce makale ve onlarca eserler yayımladı, dergicilik yaptı, Priştine, Prizren, Üsküp ve Yeni Pazar’da Şarkiyat ve Türkoloji kürsülerinin, Türkçe eğitim bölümlerinin kuruculuğunu ve kurucu kadro üyeliğini yaptı, bölüm hocası olarak onlarca nesil yetiştirdi, uluslararası sempozyumlar düzenledi, uluslararası çapta onlarca ödüle layık görüldü.

Doğru Yol Derneği söz konusu olunca, derneğin yayınlarından *Âşık Ferki Hayatı ve Eserleri* adlı kitabının ilk baskısını yayımladı. Doğru Yol Derneğinin edebiyat buluşmalarının her zaman mihenk taşı oldu, derneğin çalışmalarını, sanatçılarını her zaman destekledi. 2019 yılında ömrün seksenine merdiven dayamakta olan kıymetli Hocamız Prof. Hafız’ın Doğru Yol Derneğindeki yeri her zaman ayrıcalıklı oldu. Nimetullah Hocamız gibi Doğru Yol Derneğinde yetişen değerli kadrolarla, Kosova, Balkanlar, dünya ve Türk dünyasında Kosova Türk toplumunun yüzü her zaman ak, başı dik, duruşu onurlu olur.⁵

b) Prof. Dr. Nimetullah Hafız’ın Yugoslavya Türkologlar Birliği Çerçevesindeki Çalışmaları

Daha sonraları yüksek eğitimde çalışmalarını sürdüren Prof. Dr. Nimetullah Hafız, 30 Haziran 1998 yılında Yugoslavya Türkologlar Birliğini kurar. Bundan sonra bu çatı altında yürüteceği faaliyetler sadece Balkanlar çapında değil, uluslararası mahiyettedir. Ve Yugoslavya Tür-

5 2019 yılının Temmuz ayında Zeynel Beksaç ile birlikte Prof. Hafızların evinde ortaklaşa gerçekleştirdiğimiz söyleşiden alıntıdır.

kologlar Birliğinin başkanı olarak 12-14 Aralık 1998'de Prizren'de, Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Kürsüsünün 10., Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünün 60. ve Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. kuruluş yıl dönümleri nedeniyle "I. Uluslararası Türkoloji Kongresi"ni düzenler. Dünya çapında 100'e yakın bilim adamı davet edilir fakat Yugoslavya'daki siyasi çalkantılar, bilhassa Kosova'daki durum gerginliği yüzünden sadece Türkiye ve Makedonya'dan davetliler katılabilir (bkz. I. Uluslararası Türkoloji Bildirileri – 2001/Ankara – "Atatürk Araştırma Merkezi"). Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı Prof. Dr. Reşat Genç, Türk Tarihi Kurumu Başkanı Prof. Dr. Yusuf Halaçoğlu, Türk Dil Kurumu Başkanı Yardımcısı Prof. Dr. Hamza Zülfikar ve Türk Dil Kurumu Sözlük Kolu Başkanı Prof. Dr. İsmail Pırlatır ile birlikte Makedonya'dan yazar, şair, araştırmacı Fahri Kaya katılır. Balkanlar'da Mustafa Kemal Atatürk'le ilgili yayımlanan kitap sergisiyle başlayan panelde, Yugoslavya-Kosova'dan Prof. Dr. Nimetullah Hafız, Cemali Tunalıgil, Fevzi Karamuço, İskender Muzbeg, Fahri Mermer, Mr. Bedrettin Koro, Ferhat Âşıkferki, Ümra Salla tebliğleriyle yer alır. Bu panele katılanların tebliğleriyle birlikte, Yugoslavya'daki gerginlik yüzünden katılmayanların gönderdikleri tebliğler, 2001 yılında Atatürk'ün 120. doğum yıl dönümüne armağan olarak Prof. Dr. Nimetullah Hafız tarafından yayına hazırlanarak, "Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu - Atatürk Araştırma Merkezi" ve "Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi"nin ortaklaşa iş birliğiyle yayımlanır.

1999 yılı Kosova Savaşı ardından, 30 Mart 2000 tarihinde eşi Prof. Dr. Tacida Hafız ile "BAL-TAM"- Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezini kurar. Merkezin kitap yayınlarınınca söz konusu tebliğlerden oluşan ilk kitabı dışında, tarih ve edebiyat dizilerinde dört kitap daha yayımlanır. Bunlardan ilki Prof. Dr. Ali Alparslan'ın *Çağımızda Türk Şiirinin Coğrafi Sınırları*, ikincisi Ferhat Âşıkferki'nin *Prizren Elektrik Şirketi Nizamnamesi*, üçüncüsü Dr. İbrahim Temo'nun *Atatürk'ü Niçin Severim* ve dördüncüsü de Mehmet Aydın'ın hazırladığı *17. Yüzyıl Divan Şairlerinden Vecdi (Abdülbaki) Divanı* kitapları olur. Balkan Türkoloji Araştırmalar Merkezinin, 1999 Kosova Savaşı'ndan sonra "Tan" gazetesiyle birlikte bu çatı altında çıkan "Çevren" toplumsal bilim dergisinin iki sayısının daha gün yüzünü

görmesinde katkısı geçer. Ancak bir devlet organı olan ve 1999 yılından bu yana çıkmayan Tan Yayın Örgütü adına BAL-TAM'a gönderilen ve kamuoyuna dağıtılan bir bildiri, bu derginin kaldığı yerden Tan Yayınları olarak tekrar yayın hayatını sürdürmesi için kimi somut adımların atıldığı ve seçilen yeni *Çevren* dergisi redaksiyonu tarafından bu derginin BAL-TAM tarafından çıkartılması uygun görülmez. Bunun üzerine Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi aldığı bir kararla altı ayda bir BAL-TAM *Türklük Bilgisi*'ni yayımlamaya başlar. Söz konusu derginin ilk sayısı 2004 yılının Eylül ayında yayımlanır.

Söz konusu eserler olduğu gibi, sempozyumlarda sunulan tebliğleri bir araya getirip yakında kitap hâlinde yayımlamayı planlayan BAL-TAM, 27-29 Eylül 2001 tarihinde Kosova Türk Taburu ve Kosova Türk Eş Güdüm Bürosu'nun katkılarıyla I. Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu'nu Prizren'de örgütledi. Çeşitli Türkoloji konularıyla Türkiye, Bulgaristan, Romanya, Yunanistan, Makedonya ve Kosova'dan 27 katılımcı tebliğlerini sundu. Hafız çifti, bunun ardından Balkan Türkolojisi Sempozyumu'nu 3-6 Eylül 2002 tarihleri arasında Mostar'da ve üçüncüsünü de 08-12 Eylül 2003 tarihlerinde Karadağ Kültür Bakanlığı ile Yüksek Eğitim ve Bilim Bakanlığının himayelerinde Adriyatik'in incisi Kotor'da düzenledi. Ve her geçen yıl uluslararası çapta bilim adamları tarafından sempozyumlara yönelik artan ilgiyle birlikte, basın, yayın ve elektronik medyalar tarafından da BAL-TAM'ın faaliyetlerine geniş yer verilmiştir.

c) Prof. Dr. Nimetullah Hafız'ın BAL-TAM Çerçevesindeki Etkinlikleri

Prof. Dr. Nimetullah Hafız ve Prof. Dr. Tacida Hafız, asistanlarıyla birlikte kısa adı BAL-TAM olan, 80426852 No'lu ve 06.04.2001 tarihli Kararname ile UNMİK organlarında kaydı yaptırılan Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezini, 2000 yılının Mart ayında, eski Osmanlı kültür merkezi ve tarihî bir kent olan, nüfusunun önemli bir bölümünü Türklerin oluşturduğu Prizren'de bağımsız bir kuruluş olarak kurmuşlardır.

Amacı, Balkan Türkoloji çalışmalarını tek bir merkez çatı altında toplayarak, daha etkili ve verimli çalışmalar sağlamak, bilgi alışverişini hızlandırmak, genç araştırma-

çılar özgür ve yaratıcı birer birey olarak yetiştirmek; bilim yoluyla olumlu, yıkıcı değil, yapıcı, kanıtlanmış bilimsel sonuçlar ortaya çıkartmakla, Balkan halkları arasında yıkılmış köprüler inşa etmek, dostluklar yeniden kurmak ve güçlendirmek; dolayısıyla, dünyanın ve insanlığın daha güzel olabilmesi için evrensel mücadelelerle dünya barışına katkıda bulunmaktı.

Merkezin başlıca ödevleri, Balkan ülkelerinden tarih boyunca yaşayan Türk ulusunun, maddi ve manevi kültürünü ve bu kültürün bu topraklarda yaşayan diğer halkların yaşam ve yaratıcılıklarını etkilemesini saptamak; Türkolojinin tüm Balkan ülkelerindeki kültür ve toplumsal gelişmelerine yardım etmesini sağlamak; bilimsel araştırma çalışmalarının yüksek dereceye ulaştırmasına özen göstermek ve bu doğrultuda Balkan ülkelerinde ve Balkan ülkeleri dışında bilimsel kurumlarla iş birliği yapmak; bilimsel araştırma alanında belgesel ve tanıtım çalışmalarını örgütlemek ve ilerletmek; bilimsel çalışma sonuçlarını yayımlamak ve bilim ile kültür dünyasına sunarak Türklük bilimine (Türkolojiye) katkıda bulunmaktı.

Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi, *bilimsel araştırmalar, uluslararası bilimsel toplantılar, eğitim, kütüphanecilik-arşivcilik ve yayıncılık* gibi çalışmalar gerçekleştirmektedir. Bilimsel araştırmalar merkezin temel faaliyetlerden biridir. *Tarih, Filoloji, Halk Bilimi ve Sanat* bölümlerinde gerçekleştirilmektedir. Çalışmalar yıllık ve beş yıllık planında projeler hâlinde belirtmektedir. Projeler kişiler ve gruplar tarafından icra edilmektedir.

Şimdiye kadar beş Uluslararası Balkan (Güneydoğu Avrupa) Türkoloji sempozyumu başarıyla düzenlenmiştir: Eylül 2001. Prizren-Kosova, Eylül 2002. Mostar-Bosna-Hersek, Eylül 2003. Kotor-Karadağ. Üç yıl aradan sonra bu sempozyumların iki yılda bir düzenlenmesi kararı alınmıştır. Böylece, sırasıyla BAL-TAM Uluslararası Türkoloji Sempozyumları'nın dördüncüsü, IV. Uluslararası Güneydoğu Avrupa Türkolojisi Sempozyumu adı altında, 29 Ekim-02 Kasım 2007 tarihlerinde Hırvatistan Cumhuriyeti'nin başkenti Zagreb'de, 2011 yılında da V. Uluslararası Güneydoğu Avrupa Türkolojisi Sempozyumu düzenlenmiştir. Bu sempozyumların geleneksel genel konusu "Güneydoğu Avrupa'da Tarih Boyunca (Osmanlı

öncesi, Osmanlı ve Osmanlı sonrası) Türk Uygarlıkları ile Diğer Uygarlıklar Arasında Etkileşimi"dir. Sempozyumun ev sahipliği yapan ülkelere ise her zaman onlara özgü konularıyla özel bir seksiyon adanır.

Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezinin yayıncılığı, *dil, edebiyat, tarih, halk bilimi, sempozyum bildirileri, özel yayınlar, yüksek lisans ve doktora tezleri* adı altında yedi yayın dizisi hâlinde gerçekleştirilmektedir. Bunun yanı sıra, uluslararası kaydı Paris'te yapılan, "BAL-TAM Türklük Bilgisi" adı altında, hakemli, altı aylık (mart, eylül) bilimsel dergi çıkmaktadır. Bu dergi Balkanlar'da Türkçe ve dünya dillerinde basılan tek bilimsel dergidir. Bugüne kadar otuz iki sayısı okurların eline ulaşmıştır. Prof. Hafız, BAL-TAM yayınları çerçevesinde kitap yayıncılığıyla da uğraşmış, bugüne kadar otuzun üzerinde kitap yayımlamıştır.

Profesör Hafızlar, Kosova ve diğer Balkan ülkelerinde ilk okul öğretiminden başlayarak yüksek öğretim seviyesine kadar gelişmelerini yakından takip etmektedirler. Özellikle yüksek öğretim söz konusu olunca, merkez yeni nesillerin yetişmesi, kendini geliştirmesi, araştırma çalışmalarında desteklenmesi hususunda gerekli imkân ve yardımlarını esirgememektedir. Bugüne kadar merkezin kendi imkânlarıyla yetiştirdiği kadro sayısı göz önünde bulundurulursa, başarıları tamdır.

Profesör Hafızların BAL-TAM çerçevesinde yürüttüğü çalışmalardan biri de kütüphanecilik ve arşivciliktir. Bu bölümü çok zengin, 40 bine yakın kitap, el yazma ve arşiv belge koleksiyonu olan kütüphanesi ve arşivi bulunmaktadır. Kütüphanede Türkoloji ve yardımcı disiplinler alanlarında araştırmalar, mastır ve doktora tezleri yapmak isteyenlere, kaynaklar konusunda eşsiz olanaklar sunulmaktadır. Bugüne kadar birçok Türkolog, bu kütüphane sayesinde uzmanlıklarını tamamlamıştır.

5. Bir Aydın Olarak Prof. Dr. Nimetullah Hafız Hakkında Ne Dediler?

Lisans tezim sırasında Prof. Dr. Nimetullah Hafız'la ilgili camiamızdan kendisiyle ilgili görüşler toplamıştım. Bu görüşlerden birkaçını burada paylaşmayı uygun görüyorum. Prof. Dr. Dursun Yıldırım'a göre "Nimetullah Hafız, Türkiye'de, Türkoloji çevrelerinde tanınan değerli

bir araştırmacıdır. Türkoloji sahasındaki doktora çalışmalarını İstanbul Üniversitesi Türkiye Türkçesi Kürsüsü profesörü merhum hocam Faruk K. Timurtaş'ın yanında tamamlayan Hafız, Yugoslavya Türkoloji çalışmalarına öğretici, araştırmacı ve derleyici olarak hizmet vermektedir. Milletlerarası Türkoloji ve Türk Folklor kongrelerine muntazam katılan ve tebliğ sunan Hafız, aynı zamanda Yugoslavya'da Türkçe olarak yayımlanan 'Çevren' dergisinin de değerli yazarları arasındadır. Bu dergide, Yugoslavya Türk folkloruyla ilgili pek çok makale yayımlamıştır. Bunlar arasında, 'Prizren'de Destanlar I, II', 'Prizren Türküleri I-II', 'Prizren Masalları I-II' ve 'Yugoslavya'da Türk Destanları' dikkati çeker. Değerli Araştırmacı Hafız, bilhassa 'Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri' eseri ile, Türk okuyucusunun ve folklor araştırmacısının pek az bildiği bir sahaya ışık tutmuştur”.

Dr. İrfan Ünver Nasrattinoğlu ise şu görüşleri dile getirir: “Prof. Dr. Nimetullah Hafız Yugoslavya (bilhassa Kosova-Makedonya) Türklerinin doktoralı ilk profesörüdür. O aynı zamanda Yugoslavya Türk edebiyatının da önde gelen isimleri arasındadır. Şairdir, yazardır, gazetecidir vb. Ve de değerli bir ilim adamıdır. 'Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri' isimli çok değerli eserinde yer alan Türk halk edebiyatıyla ilgili ürünler Türklüğün Rumeli'deki tapusudur...”

Akademisyen Nedim Filipoviç'e göre, “Nimetullah Hafız, bura topraklardaki Türk halkının Vuk Karaciç'i ve Grim Kardeşleri'dir”.

Dr. Maliç Osi'ye göre, “Nimetullah Hafız, her şeyden önce benim mahallelim, yakın komşum. Çok iyi ve çok değerli bir şahsiyet... Onun bilimsel araştırmaları paha ölçülmez değerdedir. Ve bence bu çalışmalarıyla başarısının en üst zirvesine ulaşmıştır. O sadece dil, edebiyat ve folklor (halk edebiyatı, halk verimleri) alanında kalmamış, bir Türkolog olarak tarih alanına da yönelmiştir, değerli yazılar, çalışmalar ortaya atmıştır. Prizren'in Tarihi Anıtları Koruma Kurumunda çalışmaya başlaması, araştırmacılıkta ve tarih alanında onun için bir dönüm noktası olmuştur. Bu kurumda çalışırken, Prizrenli şair, edebiyatçı, yaratıcılarını ortaya atmış, eser hâline getirip ölümsüzleştirmiştir. O işinin aşığıdır. Bilim alanlarına eşi Tacida Hanım'la birlikte Türkoloji bilimine büyük kat-

kıları geçmiştir. Balkan Türkolojisi üzerine uluslararası çapta düzenlemiş oldukları sempozyumlar büyük ilgi ve geniş çapta yankı uyandıran çalışmalardır. Bu iki Türkolog'un, bu iki Türkoloji araştırmacısının, bilim doktorunun, aynı zamanda profesörün; onların bu bilime olan görev aşkı, sadece Prizren'de, Kosova'da ve Balkanlar'da değil, uluslararası düzeydeki katkıları en üst seviyesine ulaşmıştır.”

Tarihçi, araştırmacı-yazar, eğitimci Mr. Bedrettin Koro, Nimetullah Hafız hakkında şu görüşleri dile getirir: “Sayın Nimetullah Hafız, XX. Yüzyılın ikinci yarısında Kosova'da yetişen ender bilim adamlarından ve sivrilmiş Türk aydınlarından biridir. Nimetullah Bay, bir Kosova Türk bilim adamı olarak, Prizren Tarih Anıtları Koruma Kurumunda çalışmaya başladığı zaman kendisini bilimsel yazılarıyla tanıtmaya başladı. Nimetullah Hafız bugüne kadar birçok bilimsel makaleler, yazılar, kitaplar yazmıştır. Bundan başka sempozyumlarda, bilimsel kongrelerde birçok bildiriler sunmuştur, dergiler yayımlamıştır. Bence, bugüne kadar bilimsel çalışmalarıyla Nimetullah bey, Kosova'da Türk varlığını kanıtlayan en değerli bilim adamlarımızdan biridir. Bu konuda Nimetullah Hafız'ın 1985 yılında yayımlamış olduğu 'Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri' en başta gelmektedir. Nimetullah Hafız bilimsel çalışmalarıyla kendisini ve Kosova'yı Balkanlar'da, Türkiye'de, Türk Dünyası'nda ve Dünyada da tanıtmaya başardı. Nimetullah Hafız, kurmuş olduğu Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi (BAL-TAM) çalışmalarıyla, XXI. yüzyılın başlangıcında, etrafında özellikle Balkanlar'dan Türkoloji uzmanlarını toplamaya başardı. BAL-TAM son üç yılda üç Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumunu örgütlemeye başardı. Bu sempozyumlara Türkiye, Kıbrıs, Yunanistan, Bulgaristan, Makedonya, Kosova, Sırbistan, Karadağ, Arnavutluk ve Bosna Hersek'ten bilim adamları Balkanlar'da Türkoloji, Türk tarihi, folkloru, gelenek ile görenekleri ve başka konularda bildiriler sunmakla bilime katkı sundular.

Nimetullah Hafız Kosova'da Türk eğitimine, özellikle üniversite eğitim-öğretimine en çok katkı sunan öğretmenlerimizden biridir. Hocamız, 1988/89 öğretim yılında Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesi çerçevesinde Türkoloji kürsüsünün açılmasının baş mimarlarından

biridir. 1999 yılında Kosova’da UNMİK geçici yönetimi Türkolojiyi kapatmaya çalıştığı dönemde buna karşı gelenlerden ilki Nimetullah Hafız oldu.

1999 yılının ortalarında NATO güçlerinin Miloşeviç rejimine karşı yürüttüğü başarılı müdahaleden sonra, Kosova’da UNMİK yönetiminde geçici bir yönetiminde geçici bir yönetim oluşturuldu. Bu yönetim 1999/2000 öğretim yılı için Priştine Üniversitesinin Filoloji Fakültesi çerçevesinde Türkoloji bölümü için öğrenci kayıtları yapılamadı, dolayısıyla Kosova’da Türk dilinde biricik yüksek öğrenim bölümü kapatılmak istendi. Bir yandan Türkoloji bölümü çalışmalarını devam ettirmek, diğer yandan Türkçe eğitim-öğretim için zorunlu olan Sınıf Öğretmenliği açmak için KDTP önderliğinde Kosova Türk halkı mücadele yapmaya başladı. Bu mücadeleye hocamız da Türkiye’den döndükten sonra katıldı. Parti adına hazırladığım bir yazıyla 2000 yılının Temmuz ayında Priştine Üniversitesi rektörü olan sayın Michael Daxner’le bu konuyu görüşmek üzere kendisinden randevu aldık. Parti başkanı olan Mahir Yağcılar, dönemin T.C. Başbakanı olan Bülent Ecevit’le görüşmeler için Ankara’da bulunduğu sırada bir Türk-Boşnak karma heyeti Daxner’le görüştük. Türk heyetini Sayın Nimetullah Hafız ve ben temsil ediyorduk. Görüşmelerde hocamız Türkolojinin ayrı bir bölüm olarak Priştine’de devam etmesini, ben ise sınıf öğretmenliği bölümünün Priştine’de açılmasını ısrar ettim ve yazılı istemimizi sayın rekötre sunduk. Bu ve bundan sonra Kosova Türk halkı yapmış olduğu mücadele sonucu olarak 2000/01 öğretim yılında Priştine’de Türkoloji bölümü çalışmaya devam etti ve 2003/04 öğretim yılında ise Priştine’de Eğitim Fakültesinde Türkçe Sınıf Öğretmenliği bölümü açıldı.

Sayın Nimetullah Hafız’ın bu tür çalışmaları onun bir bilim adamı olmasından maada aynı zamanda da ileri görüşlü bir Türk aydını da olduğunu kanıtlamaktadır.”

Yazar, araştırmacı, hukukçu, Altay Suroy Recepoğlu’na göre ise “Nimetullah Hafız, Kosova’da, Priştine’de ikinci dünya savaşından sonra Türk edebî geleneğini sürdüren başlıca kalem erlerinden biridir. Çünkü bir ara Türkçe edebî ürün yaratılmasında bir duraksama vardı. Nimetullah Hafız’ın bilgeliği, kalem tutan eli bu duraksamayı kırdı. Ve edebiyatımızın gelişmesi geleneğini yine

bu topraklarda sürdürülmesi için ilk erlerden biri oldu. Çocuk şiirleriyle başladı. Sonra bilimsel çalışmalarına döndü. Ki bilimsel çalışmalarıyla dünyada Türkolog olarak adını duyurdu. Yüzlerce bilimsel toplantıda bilimsel içerikli bildiriler sundu. Balkanlar’da, Kosova’da ve özellikle Priştine’de Türk kimliği, Türkçe yazılmış eserler ve yaratıcıları dünya çapında tanınıyorsa, bunu Nimetullah Hafız’a borçludur.”

Öğrencisi Ahmet S. İğciler de onun hakkında şu görüşleri paylaşır: “Yurdumuzun Türk Edebiyatında önemli yeri alan ve adını sadece bizlerde değil tüm Türk dünyasında duyuran şair, yazar, araştırmacı, hikâye yazarı, Hocamız Prof. Dr. Nimetullah Hafız’la arkadaşlığım, dostluğum kırk küsur yıldan beri sürmektedir. Kendisiyle ‘Doğru Yol’ KGSD 1960 yıllarında tanışmıştım. O dönemde ‘Doğru Yol’ derneğinde Türk edebiyatının kıvılcımları atmağa başlanırken yeni şair ve yazarlar yetişiyordu. O yıllarda Yüksek Pedagoji Okulunun Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünün girişimiyle yazın saatleri, söz konusu okulda ve Priştine Lisesi ile kimi ilk okullarda düzenleniyordu.

Aradan birkaç yıl geçince 1968 yılında ‘Doğru Yol’ derneğinde ‘Nazım Hikmet’ adını taşıyan yazın kolu kuruldu. Bu kolun ilk başkanı olarak Nimetullah Hafız, sekreter olarak da ben seçildim. Bu yazın kolun kurulmasıyla artık ‘Doğru Yol’daki yazın etkinlikleri bir hız almağa başladı. Çünkü güçlü bir kadroya sahip olmuştuk. Aramızda şairlerden İskender Muzbeg, Altay Suroy, Bayram İbrahim, Zeynel Bekaç, Ethem Baymak, Sadık Tanyol, Osman Baymak, Agim Rifat Yeşeren, merhum Fahri Mermer ve diğerleri sık sık toplanarak yazın saatleri düzenliyorduk. Yazın saatleri, Priştine’den mada Priştine ve Kosova’nın diğer şehirlerinde düzenleniyordu. O zamanlar dil hocamız rahmetli Süreyya Yusuf da aramızda bulunurdu. Sebahat Mahmut ve merhum Süleyman Brina da Türk edebiyatına tutkunlardı. Onlar da yazın saatlerimize etkin olarak katılır ve güzel anlar yaşardık. Prof. Dr. Nimetullah Hafızla dostluğumuz hiç bitmedi. Her ikimiz de ‘Doğru Yol’dan fiilen ayrı olmamıza karşın bu dernekten hiç ayrılmadık. Sayın hocamız, durmadan yazılar yazdı, seminerler düzenledi ve daha nice nice etkinliklerde bulundu.

Hatırladığım kadarıyla 1985 yılında Priştine Üniversitesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Prof. Dr. Nimetullah Hafız Hocamızın emeği ve katkılarıyla açılmıştır. Bu bölümün açılması için yılmadan çalıştı, çalmadığı kapıyı kalmadı ve en sonunda başardı. Bugün ayakta duran bu bölüm sayesinde günden güne yeni hocalarımız yetişmektedir. Prof. Dr. N. Hafız 1990 yıllarında bana da hocalık haptı. Geri kalan iki yıllık öğrenimimi Priştine Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde tamamladım. O yıllarda bu bölümde Prof. Dr. N. Hafız'dan mada, o zaman Doç. Dr. ünvanını taşıyan İrfan Morina (bir zamanlar Prizren Lisesinde benim öğrencimdi), Prof. Dr. Tacida Hafız, bugün Prof. Dr. ünvanını taşıyan Yusuf Hamza ve diğer hocalar bulunuyordu. Başta Prof. Dr. Nimetullah Hafız olmak üzere, kalan iki yıllık fakülte öğrenimini bu kadronun yardımıyla bütünlemeyi başardım. Prof. Dr. Nimetullah Hafız'la birlikte Türk edebiyatı alanında yıllarca çalıştık. Savaştan önce (1999 Kosova savaşını kast ediyorum) başta Prof. Dr. N. Hafız olmak üzere, Prof. Dr. İrfan Morina, Ferhat Aşıkferki, Şefkat Kaçanik, ben, Alev Nuş ve diğer Türkologlar Birliğini kurduk. Bundan kısa bir zaman sonra BAL-TAM'ı, Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezini de, Prof. Dr. N. Hafızın katkısı ve girişimiyle kurmayı başardık. Sayın Prof. Dr. N. Hafız'la çalışmak çok hoştur. Çünkü kendisi kaprissiz, dürüst, terbiyesi yüksek, kısacası kültürlü bir kişidir. Tek sözle onun Kosova Türk Edebiyatına katkısı çok büyüktür.”

Talebesi Daver Krasniç'e göre, “Nimetullah Hafız; babacan, cana yakın, çok saygılı, öğrenci öğretmen ilişkilerinde arada mesafe bırakmayan, kaliteli, hürmetli ve çalışmaya teşvik edici bir şahsiyet. Kosova Türk Edebiyatının kurucusu, edebiyat üzerinde çalışmalarında eşi bulunmaz bir bilim adamı, eser hacmi bakımından ender rastlanan bir örnektir”.

Bir diğer talebesi Nuran Malta da Prof. Dr. Nimetullah Hafız hakkında şu görüşleri dile getirir: “Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde okuduğum yıllarda, bilhassa birinci ve ikinci sınıfta kendisiyle dersimiz yoktu. Bölümde okuyan arkadaşlardan kendisi hakkında, ‘talebelerini sınava aldığı zaman detaylı sorduğunu’ işitmiştim. Daha sonra üçüncü ve dördüncü sınıfta kendisinden dil ve Osmanlıca derslerini

gördüm. Fakat kendisi hakkında işittiklerimize ve anlatılanlara kıyasla çok farklı bir hocayla karşılaştık. Bizim nesil çok çalışkan bir nesildi. Kendisinden 10'dan aşağı not alan öğrenci yoktu. Kendisinden çok memnunduk. Derslerimizi sıralı olarak yapardık. Kendisinden yardım istediğimiz zaman hiçbir yardımı esirgemezdi. Meslektaş olarak da eşi Tacida Hanım'ın asistanıydım. Bu vesileyle kendisini daha yakından tanıma imkânım oldu. Çok hoşgörülü biri. Karşısındaki talebesi çalışkan, zeki, kaliteli ve verimli düşünceye sahipse, onu sınırlamayan ve destekleyen bir karaktere sahip. Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde mezun olduğum için ve Prof. Dr. Nimetullah Hafız gibi hocalardan eğitim gördüğüm için çok memnunum.”

Abisi Esad Hafız ise Nimetullah Hafız ile ilgili değerli anılarını paylaşır:

“... Nimetullah, çok hareketli bir çocuktur. Çok yaramazdı. İkinci dünya savaşından sonra okullar açılınca o zamanlarda Türkçe okul yoktu. Sadece Arnavutça eğitim veriliyordu. Ben de Arnavutça eğitim gördüm. Nimetullah ikinci ya da üçüncü sınıfta okurken, ben daha üst sınıflarda eğitim görüyordum. Türkçe eğitim başlayabilir kararı çıkınca, yerel birliklerde yapılan toplantılarda kendini Türk hisseden ailelerin çocuklarını Türkçe eğitime gönderebileceği görüşülmüştü. Hafız olan babam bir gün böyle bir toplantıdan sonra eve gelince, ‘Ben eğitiminizi Türkçe sürdürmenizi istiyorum’ dedi. Ben de o zamanlar beşinci sınıfta (yani bugünkü lise birde) okuyordum. Eğitimimin neredeyse yarı yoluna gelmişken, ben buna razı olmadım. ‘Eğitimine Türkçe olarak Nimetullah devam etsin. dedim. Böylece Nimetullah eğitimini Türkçe olarak sürdürdü. Çok çalışkan ve aktif bir öğrenciydi. Daha sonra liseye geçti. Çeşitli folklor guruplarında, müsamerelerde, yazın saatlerinde yer almaya başladı. Lise yıllarında şiir yazıyordu. Şiirleri gazetelerde yayımlanmaya başladı. Böylece şiire daha çok heves sardı. Liseden mezun olduğu sıralarda ben Zagreb'de okuyordum. Eğitiminin devamı için onun Zagreb'e gelip gelmeyeceğini sordum. O Şarkiyat okumaya kararlıydı. Belgrat Üniversitesinde Şarkiyat Bölümüne kaydını yaptırdı. İki yıl orada okudu. İki yıl ardından Sarayova'ya geçiş yaptı. Mezun olduktan sonra gelen davet üzerine Üsküp Televizyonunda çalışmaya

başladı. Burada gazeteci-sunucu olarak çalışıyordu. Maaş bağladılar, apartman vereceklerdi. Fakülteden mezun olunca Zagreb'den döndüm ve kendisini ziyarete gittim. Baktım Nimetullah işini hayli sevmiş, harıl harıl çalışıyordu. Kendisi yakışıklıydı ve Üsküp Televizyonunda tam spikerlik için uygun görülmüştü. Kaldığı apartmana gittim. Orada bir arkadaşıyla birlikte kalıyordu. İşinden ve aldığı maaştan memnun olduğunu, kendisine daire verileceğini anlatıyordu. Madem ki ben çalışmaya ve maaş almaya başlamıştım, kendisinden eğitimini sürdürmesini ve bu işten ayrılmasını istedim...” Abisi'nin Nimetullah'a yaptığı bu teklif ve verdiği bu destek onun yaşamında bir dönüm noktası, ayrıca bilimsel yaşama atılacak ilk adım olacaktır:

“...Bu destek olmasa Nimetullah gazetecilik-sunuculuk işine devam edebilir, Üsküp'te kalabilir ya da belki başka bir işle uğraşabilir olabilirdi. Ben bu teklifi ona açınca ve elimden gelen desteği sunacağımı vaat edince, ilk olarak karşı geldi. Biraz ısrar edip baskı yapınca da bu teklifimi kabul etti. Çantasını, eşyalarını toparlayıp birlikte Prizren'e geri döndük. Yeniden Sarayevo'ya geri dönüp kalan imtihanlarını bütünlendi. Ardından da Prizren'in Tarihî Anıtları ve Eserleri Koruma Kurumunda çalışmaya başladı. Burada çalışmaya başlayınca araştırmacılığa yönelik ilgisi daha da arttı. Eserleri, yazmaları, kitabeleri, tekkeleri, camileri ve babamın çoğu el yazma olan kütüphanesini araştırmaya başladı. Babama eski kütüphaneleri olan şahısları sormaya, onlarla ilgilenmeye başladı. Babam da Prizren'de zengin kütüphanesi olan aileleri tanıyordu. Bunun üzerine Nimetullah, evden eve, tavandan tavana dolaşır eserler toplamaya başladı. Bazı günler beyaz gömlekle dışarı çıkar, eve dönünce de üstü başı, üzerindeki beyaz gömleği tozlar, siyahlar içinde kalırdı. Balkan ve ikinci dünya savaşlarından sonra Türkçe eğitim olmadığı için herkes Türkçe el yazma kitaplarını tavan köşelerine atmıştı. Nimetullah tüm bu eserleri toplayarak üzerlerinde araştırmalar yapmaya başladı. Prizren dışına da çıkarak, İpek, Yakova, Rahovça, Gilan, Tetova, Üsküp'e dek her yeri tek tek gezip eserler topladı ve çok zengin bir kütüphane oluşturdu. Daha sonra İstanbul'da doktora eğitimini yaptı. Ve araştırmalarla bugünlere dek geldi. Hayatı hep kitaplarla geçti. Halen gün bugün de öyle devam ediyor. Onun bu başarısı ailemiz

için hep mutluluk ve gurur verici oldu. Hafız olan babamın en büyük umuduysa kardeşlerden birimizin onun izinden gitmesiydi; yani hafız olmasıydı. O, en çok benim hafız olmamı ve Sarayevo'da medreseyi bütünlümemi istirdi. O zamanlarda burs denen bir şey yoktu. Babamın da orda okutmaya imkanı yoktu. Hatta Nimtullah sık sık şunu söyler: 'Belki hiçbirimiz babamızın izinden gidemedik. Ama yaptığımız araştırmalar hemen hemen onun önem verdiği değerlerin izinden gitmiştir'. Doktorasını tamamladıktan sonra İstanbul, Ankara, Amerika'ya, İtalya, Romanya, Macaristan, Almaya ve çeşitli devletlerde düzenlenen uluslararası bilim sempozyum ve kongrelerine katılmaya başladılar. Sunduğu çalışmalarla ad yapmaya başladı. Kendi alanında büyük hizmetler sunmaya başladı. Öyle ki bugün iyi ki ona okuması için destek vermişim diyorum...”

Kosova Türklerinin ad yapmış şair, yazar ve gazetecisi Hasan Mercan'a göre, “1951 yılında, Yugoslavya'da (Kosova'da) yaşadıkları yadsınan Türklerin varlığının resmen tanınmasıyla birlikte, Kosova Türklerinin, eğitim ve kültür alanlarında, o zamana dek yararlandırılmadıkları haklara ve bu haklardan doğan koşul ve olanaklara kavuşmaya başladıkları görülmektedir. Bunun sonucu olarak Kosova'da Türklerin yaşadıkları hemen her yerde Türkçe eğitim veren okullar, Türk kültür-sanat dernekleri etkinliğe başlamıştır. Bu edebiyata canlılık getirenler, bir bakıma bu edebiyatın üçleri izlenimini uyandıranlar; Naim ŞABAN, Nusret DİŞO Ülkü ve Nimetullah HAFIZ'dır”.

Aynı şekilde Kosova Türklerinin ad yapmış bir diğer önemli ismi gazeteci, hukukçu, şair-yazar Agim Rifat Yeşeren, 1988 yılında *Tan* gazetesinde yayımlanmış olduğu bir yazısında Nimetullah Hafız'dan şöyle bahseder: “Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri. 263 sayfa. Derleme. Nimetullah Hafız. Bilim adamı. Profesör. İnsan kendi dalında eser verince başarılı olabiliyor. Nimetullah Hafız'ın hazırladığı antolojiler de var ama, bu başka. Herkes kendi dalında kalsa diyorum. Ne çok iş var bu alanlarda bir bilim adamı için. Nimetullah çalışkan. Karınca. Yıllar yılı neler bulmamış, neler toplamamış ki. Gitmediği yer, girmediği ev yok gibi. Bantlarında, kitaplığında neler yok. Yeter ki onlara bir çekidüzen versin, otursun, incelesin.

Yeter ki yayın evleri anlayış gösterebilir. Gün yüzüne daha neler neler çıkarılabilir. Nimetullah bizim bu coğrafyadaki geçmişimizden. Bizi biz kılacak, kim bilir daha ne mücevherler var hocamızın hazinesinde. ‘Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri’: Edebiyatımızın temel kitabı! Dilimiz. Ana dilimiz. Anamız. ‘Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri’: Kosova Türk halkının en güzel kitabı! ‘Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri’: Buralarda, bu alanlarda Türkçeyi, Türk halkını yadsıyanlara atılmış koskoca bir samar!...”

Kosova Türk Yazarlar Derneği Şeref Başkanı İskender Muzbeg, 23 Şubat 1986 tarihli bir yazısında Nimetullah Hafız’ın çalışmalarına şöyle değinir:

“Nimetullah Hafız, kendi şiirleriyle 1955 yıllarında okuyucuların ilgisini çekmeye başladı. İlk ‘Birlik’, ‘Sevinç’ ve ‘Tomurcuk’ dergilerinde şiirlerini yayımlayan Nimetullah, daha geçlerde Prizren ve Priştine’de çıkan dergi ve gazetelerde de çalışmalarını sürdürdü-şiir ve düzyazılarını yayımladı. Şimdiye kadar yayımladığı şiirler okuyucular tarafından büyük bir ilgiyle izlenmektedir. Yugoslavya Türk halkı yazın yaratıcılığıyla ilgili antoloji ve seçkilerde yer aldı, kendisi de birçok şiir seçkileri ve antolojiler düzenledi. Son birkaç yıldır yazın tarihi alanında bilimsel çalışmalarını sürdüren Nimetullah Hafız’ın dil ve folklor çalışmaları salt Yugoslavya’da değil, dünyanın birçok ülkelerinde, özellikle Türkiye’de ilgiyle karşılandı. Hafız, birkaç yıl ‘Çevren’ dergisinin başında bulundu, bu derginin şimdiye kadar en ilginç, en zengin dönemini yaşamasını sağladı.”

Hukukçu, gazeteci, yazar, araştırmacı Raif Vırmiça’ya göre, “Prof. Dr. Nimetullah Hafız bura topraklarda Türkçe eğitim ve öğretim alanında önde gelen kişilerimizden biridir. Türkçe okulların bu yerlerde, açılmasında, gelişmesinde ve bu okullara kadro yetiştirmekte de büyük payı geçmiş ve bugün de geçmektedir. Ayrıca yıllar boyunca bu yerlerde yüz yıllar boyunca yaşamakta olan Türk halkının kültürünü, geleneklerini, göreneklerini ve örfleri ile halk yazını ürünlerini, folklor ürünlerini araştırmada, derlemede ve dünya kültürüne yaymada da hocamızın çok değerli payı geçmiştir. Hocamız bu değerli Türk ürünlerini kültür, yazın sanat ve folklor varlığını kamuoyuna ancak çeşitli uluslararası değerli sempozyum ve toplantılar ile

karşılaşmalara katılarak, varlığımızın değerlerini iletebilmiştir. Hiç kuşkusuz hocamız şu anda yurdumuzda yaşamakta olan Türk aleminin en büyük bilim adamlarından biridir. Onun ayrıca burada dürüstlüğünü, ve Türkçeyi güzel kullanmasını ve konuşmasının akıntılılığını da anmamız gerekiyor. Onun bu değerli çalışmaları ve erdemleri onu arkadaşları arasında ve toplumumuzda ve onun dışında da adını saygı ve onurla anmamıza neden olmaktadır. Ayrıca konuşmacımız bugüne kadar çeşitli önemli görevlerde de bulunup görevlerini elinden geldiği kadar başarıyla icra etmiştir. Bugün de öğrencilerini titizce yetiştirmeye devam etmektedir. Ayrıca Türk kişiliğinin, duygularının nasıl olması Türklüğün nasıl korunması gerektiğini göstermiş ve Türk halkının hayatta bugüne kadar dimdik kalması için de büyük payını sunmuştur. O güler yüzlü, hoş davranışlı, geniş kültürlü ve her zaman sevimli çok mütevazı bir kişidir de aynı zamanda.” (Tan: sayı 1263; sayfa 13; yıl 1993.)

Türkolog, eğitimci, yazar Salih Lika, Prof. Dr. Nimetullah Hafız hakkında şu görüşleri dile getirir:

“Nimetullah Hafız, 1951 yılından bu yana yakın ve sadık arkadaşlarımdan biridir. Birbirimizi hiç kırmadık, çok iyi anlaşırdık. Nimetullah Hafız’ın Kosova Türk Toplumuna katkıları çok büyüktür. Değerli bir kişidir. Türkolojinin açılmasında büyük emekler vermiştir. Bu bölümün açılması için 10 yıl mücadele etmiştir. Sonunda başardı ve Türkoloji bölümü çalışmaya başladı. İlk günden itibaren bugüne kadar başarılı kadrolar yetiştirdi. Nimetullah Hafız’ın Türk diline, Türk eğitimine, Türk halkına katkısı ölçülmez derecededir. Her branşta çalışan talebeler yetiştirdi. Bilimsel çalışmalarına gelince, bizim gelenek, görenek, halk edebiyatı verimlerini derledi. Onun bu çalışmaları büyük bir zenginlik, büyük bir varlıktır. Kişiliğine gelince, çok dürüst, yardımsever, herkesin yardımına koşan, hiç kimseyi kırmayan bir kişidir. Yardımını hiç kimseye esirgemez, hiç kimse için kötü düşündüğüne tanık olmuş değilimdir. Herkesin ilerlemesini ister, onları iyi görmek ister. Onda bir öğretmenlik ruhu var. Amacı da insan yetiştirmek olduğu için büyük çabalar harcamıştır. İster talebelerine ister arkadaşlarına ister de meslektaşlarına her tür yardımda bulunmuştur. Elinde bulunan kitaplarını hiç çekinmeden herkese vermiş ve onun yar-

dımı ile birçok talebesi yetişmiştir. Bencil değildir, iyilik severdir, cömerttir... İlk gençlik, arkadaşlık yıllarında ister ben ister Nimetullah, ister de Nüsret Dişo Ülkü olsun; üçümüzü de bir 'öz Türkçe isteği sarmıştı. İşittiğimiz, okuduğumuz, gördüğümüz, keşfettiğimiz yeni öz Türkçe sözcükleri aramızda tartışır, uygulamaya çalışır ve kimimiz yazıda, kimimiz şiirde, kimimiz de güncel hayatta kullanmaya, yaymaya çalışırdık. Hatta o dönemlerde öz Türkçede aşırılık yapmış gibi gözüküyorduk. Rahmetli Hocamız Süreyya Yusuf, 'yapıt' (eser) sözünü kullanmaya başladığımızda, bizimle 'yapıt-tapıt' diye takılırdı. Fakat biz yolumuzdan caymadık. O zamanlarda ister yazılarımızda, ister konuşmamızda kullandığımız sözcükler bugün hayata geçti. Ancak dediğim gibi onun o dönemlerde en büyük hedefi Türkoloji Bölümünün açılmasıydı. Türkoloji Bölümü açıldı ve gün bugün çalışmalarına devam ediyor. Diyebilirim ki Türkoloji Kürsüsü Nimetullah Hafız'ın eseridir.”

“Yeni Dönem” Kosova Türk Medyası sahibi, gazeteci-yazar Mehmet Bütüç'e göre, “Prof. Dr. Nimetullah Hafız, Kosova Türk Topluluğunun önde gelen bilim adamıdır. Bu güne kadar yapmış olduğu bilimsel çalışmaları takdire değerdir. Kosova Türk toplumunun en zor döneminde, 1999 yılı savaş öncesi dönemde, Priştine Üniversitesinde Türkoloji Bölümünün kurucusudur. Ben şahsi adıma kendisine bunun için minnettarım. Türkoloji Bölümünü kurmasıyla burada Türkçenin ayakta durması için en büyük katkıyı sunmuştur. O en zor dönemlerde bunu başarmıştır. Ayrıca savaş sonrası o bölümü büyük mücadele vererek yeniden çalıştırmaya başlamıştır. Bugün o kürsü ayakta duruyorsa ve o talebeler orada eğitim görme imkânına sahipse bunu hocamıza borçludur. Eşiyile beraber bu yaşına rağmen bu tür bilimsel çalışmalarını aralıksız sürdürmesini takdir ediyorum ve kendisine her konuda destek olunması gerektiğini düşünüyorum. Prof. Dr. Nimetullah Hafız ve Prof. Dr. Tacida Hafız, 'Yeni Dönem' Kosova Türk Medyasına en sıkıntılı dönemlerinde destek çıkararak hiçbir ücret talep etmeden yazı yazmışlardır. Prof. Dr. Nimetullah Hafız üç yıl gazetemizin yazı kurulu başkanıydı. Büyük katkısı geçen, başarılar kaydeden Hafız çifti, edebiyatımızın değerli bilim adamlarıdır. Son zamanlarda kendisine bazı haksızlıklar yapılmıştır. İnşallah bu yanlışlıklar düzeltilir.”

“Yaşadığı zaman dilimine damgasını vuran bir aydın Prof. Dr. Nimetullah Hafız'dır.” diyen *TÜRKÇEM* dergisi sahibi, ressam, gazeteci, şair-yazar, Kosova Türk Yazarlar Derneği Başkanı Zeynel Beksaç'a göre, “Balkanlar'daki Türk kültürünün önemli şahsiyeti, Türkolojinin temel taşlarından, saygıdeğer büyüğümüz Prof. Dr. Nimetullah Hafız, özellikle Türkoloji alanındaki çalışmalarıyla yaşadığı zaman dilimine damgasını vuran bir aydınımızdır. O çoktandır Kosova, Balkanlar'ın sınırlarını aşmış, Türk dünyasının yaşayan ender çok yönlü aksakalıdır.

Ardımızda kalan yılın son günlerinde 80'inci yaşını kutladı. Prof. Dr. Nimetullah Hafız Kosova'da Türkoloji ilminin akademi çalışmalarını başlattı, temelini attı ve üniversitelerde bölümlerin kurulmasında öncülük yaptı. Kabarık sayıda bilimsel eserin yanı sıra iki şiir kitabına da imza attı, BAL-TAM dergisinin 30 sayısını çıkardı. 2019 yılında *Türkçem Dergisi Yılın Ödülü'nü* alırken, Prof. Dr. Nimetullah Hafız, hayatı boyunca eser verme gayretini gösterdiğini, ancak hiçbir zaman tatmin olmadığını ve daha fazla eser vermek çabalarına devam edeceğini belirtmişti. 'Balkanlar'da, Rumeli kavşaklarında yüzyılı aşkın yalnızlığımızda Türkçe hep siperimiz oldu. Adam gibi yaşamak için; dilimize, geleneğimize, eğitimimize, kültürümüze, kimliğimize sahip çıktık. Varmak istediğimiz hep yarınlar olduğu için, direncimizi hiç yitirmedik. Bir dünya dili olan Türkçemize yosunun taşta sarıldığı gibi, hanımelinin duvara yaslandığı gibi, öylece bağlandık.' İşte bütün bu zorluklara rağmen bir ömür dimdik ayakta kalıp onurlu bir şekilde Balkanlar'da çok yönlü olarak Türkçenin nöbetine duran ve bu alandaki hizmetine günümüzde de dolu dizgin devam eden Prof. Dr. Nimetullah Hafız için, 'Balkanlar'da Türkçenin koskoca çınarı, yaşayan Türkçenin anıtı. demek geliyor içimden. Kişioğlu, bir ömre daha ne sığdırabilir ki?

Uzun yıllardır tanıyorum. 1960'lı yılların ikinci yarısından itibaren özellikle Doğru Yol TKSD çerçevesinde etkin olan “Nazım Hikmet Edebiyat Kolu” çalışmalarında birlikte olduk. Hep koşan, hep bir şeyin peşinde olan, üreten bir abimizdi. Yaş farkı aramızda olmasına rağmen, içtenliği, alçakgönüllüğü, dostluğu, sevecenliği sayesinde samimi bir ilişki kurmamız zor olmadı. Dost çevresi çok geniş olan, sevenleri, saygı duyanları çok olan, gönlü

geniş, muhabbeti doyumsuz bir babayiğit olarak bildim onu hep. Balkanlar'da Prof. Dr. Nimetullah Hafız demek, başlı başına bir enstitü demektir. Kırk binin üzerinde bir kütüphanesinin varlığı bile bunu kanıtsamaya yeter artar bile. 80'inci yaşını devirmesine rağmen bir delikanlı gibi işe sarılmasıyla, çok yönlü etkinliğini doludizgin koşturmasına tanık olmakla, doğrusu bizlere çok güzel bir örnek olmaya devam ediyor. Onu çok sevdiğimizi, ona olan saygınlığımızın çok büyük olduğunu yinelerken, kendisine içtenlikle daha nice sağlıklı, başarılı yıllar diliyorum. İyi ki varsın hocam. Allah başımızdan eksik etmesin.”

SONUÇ

Prof. Dr. Nimetullah HAFIZ 2 Aralık 1939 tarihinde Prizren'de doğdu. 1963 yılında Belgrad, ardından Saraybosna Üniversitesi Şarkiyat Bölümüne geçiş yaparak, bu bölümden mezun olmuştur. Kosova Türk çağdaş edebî yaratıcılığının ilk kuşak yazarlarından biri olan Hafız, 1976 yılında, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde, “Prizren Türk Halk Edebiyatı Metinleri ve Ağız Hususiyetleri” konulu teziyle doktorasını yaparak, Kosova Türklerinin ilk Türk dili doktoru ve ilk Türkiye mezunu olmuştur. “Doğru Yol” Türk Kültür Sanat Derneği “Nazım Hikmet Edebiyat Kolu”nun ilk başkanı olarak İkinci Dünya Savaşı sonrasında Atatürk'e adanmış ilk anma akademisini düzenleyen Hafız, Prizren Eski Eserleri Koruma Kurumunda görev yaptığı sırada, Prizren bölgesinde yok olmaya yüz tutmuş Osmanlı-Türk tarihine ait eserleri değerlendirip, koruma altına alınmasını sağlamıştır. 1974 yılında Priştine Üniversitesi Felsefe Fakültesi, Şarkiyat Bölümünün ilk kurucu kadro öğretim görevlileri arasında yer almış, fakat Kosova'da Türk eğitimine en büyük katkısı 1988-1989 yılında Priştine Üniversitesi, Filoloji Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kurmak olmuştur.

2000 yılından sonra eşi Prof. Dr. Tacida Zubçeviç Hafız ile birlikte Prizren'de Balkanlar'da ve Güneydoğu Avrupa'nın ilk Türkoloji Araştırmaları Merkezi olan BAL-TAM (Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezini) ve Yeni Pazar Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kurmuştur. Prof. Hafız, aynı zamanda 1991 yılında Priştine Üniversitesi Prizren Yüksek Pedagoji Okulunda Türkçe Sınıf Öğretmenliği Bölümünün kurucusu, 2000 yılında Prizren Eğitim Fakültesi Türkçe Bölümünün kurucu he-

yeti başkanlığını yapmıştır. Kosova'da İkinci Dünya Savaşı sonrası Türk dili, edebiyatı, tarihi, kültüroloji, sanat tarihi ve halk bilimi alanlarında ilk bilimsel araştırmaları gerçekleştirmiş, bu alanlarda bilimsel incelemelerin temellerini atmıştır.

Prof. Hafız, Türkiye'de Ankara Üniversitesi, Almanya'da Mainz Gutenberg ve Freiburg Albert-Ludwigs Üniversiteleri, Kazakistan'da Ahmet Yesevî Üniversitesinde araştırma ve incelemeler gerçekleştirmiş, konuk öğretim üyesi olarak görevlerde bulunmuştur. Dil, kültür, halk bilimi, edebiyat, tarih çok sayıda bilim araştırması, inceleme kitabı ve makalesi yayımlanmıştır. *ÇEVREN* ve *BAL-TAM Türklük Bilgisi* dergilerinin editörlüğünü yapmış, çok sayıda gazete ve derginin yazı kurulunda yer almış, *Yeni Dönem* gazetesinde yazı kurulu başkanlığı yapmıştır. Prof. Hafız, BAL-TAM (Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi) kurumu çerçevesinde, on beş yıldan bu yana senede iki defa yayımlanan *BAL-TAM Türklük Bilgisi* dergisi ile kitap yayıncılığının editörlüğünü yapmakta, uluslararası sempozyum bildiri kitaplarını hazırlamaktadır.

BAL-TAM'ın kurucu ve daimi başkanı Prof. Hafız, bugüne kadar çok sayıda sempozyum, kongre, panel ve bilim toplantılarına katılmış, onlarca ödüle layık görülmüştür. Prof. Hafız, en son Türk Kültürü Araştırmaları Vakfı ve Türkiye Yazarlar Birliği tarafından, yaşam boyu üstün başarı ödülleri de layık görülmüştür. Hafız, 7-8 Aralık 2018 tarihinde Antalya'da Türk-Eğitim Sen öncülüğünde ve Uluslararası Avrasya Eğitim Sendikaları Birliği tarafından düzenlenen “2. Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi” kapsamında “Türk Dünyası Hizmet Ödülü”ne layık görüldü. Hafız, 2019 Uluslararası *TÜRKÇEM* Dergisi Yılın Ödülü ve 2019 yılı Kosova Türk Yazarlar Derneği tarafından da “Suzi Çelebi” Edebiyat ödülleri de layık görülmüştür.

Hafız, 1964 yılında Birlik Yayınlarından çıkan çocuklara yönelik şiirleri *Günaydın* adlı şiir kitabıyla 60'lı kuşağın ve Kosova Türk çağdaş edebiyatı yaratıcılığının öncüleri arasında yer alır. İkinci baskısı tekrar 1973 yılında Birlik Yayınlarından çıkan *Günaydın* şiir kitabına yeni şiirlerini de eklemiştir. Hafız'ın büyüklere yönelik ikinci eseri *Ana Kucağı* adlı şiir kitabı 1983 yılında Birlik Yayınlarından Üsküp'te yayımlanmıştır.

Akademik çalışmalarla da gündemde kalan Prof. Hafız, Yrd. Doç. Dr. Dilek Yalçın Çelik'in deyimiyle, "Kosova'da Türkoloji ilimini, akademik anlamda başlatan, temelini atan, Üniversite eğitimi sistemli hâle getiren kişidir". Başlıca inceleme eserlerinden kimileri, *Yugoslavya Türk Şiirinde Atatürk* (1983, Ankara), *Yugoslavya Türk Edebiyatında Devrim Şiirleri* (1984, Üsküp), *Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri* (1985, Priştine); *Yugoslavya Türk Halkı Şiirinde Tito* (1985, Üsküp), *Âşık Ferki Hayatı ve Eserleri* (1986, Prizren), *Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi I, II, III* (1988-1989, Ankara), *Yugoslavya'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi I, II ve III* (1989, Kültür Bakanlığı Yayınları-Ankara), *Makedonya Türk Halk Edebiyatı Metinleri* (1989, İstanbul), *Bulgaristan'da Türk Halk Edebiyatı Metinleri I, II* (1990, Ankara), *Rıza Mollov Hayatı ve Eserleri* (1999, Ankara), *Yusuf Kerim Hayatı ve Eserleri* (2006, Prizren), *Sabri Tata Hayatı ve Eserleri* (2010, Prizren), *Karadağ Ordusu* (2012, Prizren), *Prizrenli Tecelli Divanı* (2012, Prizren), *Şükrü Dilege Hayatı ve Eserleri (Devr-i Hayatım ve Balkan Harbi ve Harbi Umumi)* (2014, Prizren), *Zübdet'ül-Vekâyi (Şemsettin Sami Bey'in Yayınlanmamış Eseri - Tarih-i Romaiyyin)* (2014, Prizren), *Şükrü Dilege Hayatı ve Eserleri (Devr-i Hayatım ve Balkan Harbi ve Harbi Umumi)* tıpkı basım (2017, Prizren), *Hacı Ömer Lütfü-"TEVARİH"* (2018, Prizren), *Sancaklı Türk şairi "Derviş Ahmed Gurbi Hayatı ve Eserleri"* (2018, Prizren).

BAL-TAM Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezinin başkanlığını yürüten Prof. Hafız, bugüne kadar *BAL-TAM Türklük Bilgisi* adındaki Avrupa'nın dili Türkçe tek Türkoloji bilimi dergisinin 30 sayısını çıkarmış, BAL-TAM'ın kitap yayınları çerçevesinde şimdiye kadar farklı müelliflere ait 30'un üzerinde edebi eseri ve Türkoloji bilimi eserini gün yüzüne çıkarmıştır. Ayrıca Prof. Hafız'ın

bibliografyasında iki yüzün üzerinde bilimsel makalesi de bulunmaktadır.

Akademik anlamda değişik konulardaki bir dizi kitap üzerine araştırma ve çalışma projelerini sürdüren Prof. Hafız, iki çocuk babası ve üç torun dedesidir.

KAYNAKÇA

- Güçlütürk, Taner, *Prof. Dr. Nimetullah Hafız Hayatı ve Eserleri*, lisans diploma çalışması, Fakültesi Filologjik, 2004, Priştine-Kosova.
- Güçlütürk, Mr. Taner, *1951-2001 Yılları Arasında Kosova'da Türk Edebi Yaratıcılığı* (doktora tezi kitabı), 2011, Üsküp "Kiril ve Methodiy" Üniversitesi, "Blaje Koneski" Filoloji Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Üsküp-Makedonya.
- Güçlütürk, Taner, *İçimizden Biri: Nimetullah Hafız, Balkanlar'da Türk Kültürü dergisi, Bursa-Türkiye, sayı 95, s. 23.*
- Güçlütürk, Taner, - BEKSAÇ, Zeynel, Doğru Yol TK-SD'nin kurucu ilk nesil üyesi: NİMETULLAH HAFIZ, (Doğru Yol Türk Kültür Sanat Derneği Sosyal Medya Sayfası: <https://www.facebook.com/dogruiyoltksd/>).

NİMETULLAH HAFIZ İLE 45 YILLIK DOSTLUK

Tuncer Gülensoy*

1970 yılı sonunda, rahmetli hocam Prof. Dr. Ahmet Temir'in danışmanlığı ile tamamlamış olduğum "Moğolların Gizli Tarihi'nde Hâl Ekleri ve Cümlede Kullanış Şekilleri" adlı tezimi savunarak "Edebiyat Doktoru" ünvanını almış, 1973 yılında da Ankara'da, Prof. Dr. Ahmet Temir'in başkanlığında toplanan "XVI. Uluslararası PIAC Toplantısı"na da ilk uluslararası tebliğimi sunmuştum.

23-30 Haziran 1975 tarihleri arasında da İstanbul'da, Galatasaray Lisesinde toplanan "I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi"ne "Türklerde Dokuz Sayısı" adlı tebliğimi sunmuş, artık sempozyum, kurultay ve seminerlerin müdavimi olmaya başlamıştım.

İşte bu tarihlerde, Rumeli'den, Balkanlar'dan, Romanya'dan, Bulgaristan'dan, Macaristan'dan, Polonya'dan, Rusya'dan, Azerbaycan'dan, Kırım'dan da Türk asıllı Türkologlar da gelmeye başlamıştı. Balkanlar'dan Nimetullah Hafız ile eşi Tacida Hafız, Romanya'dan M. Guboğlu, Polonya'dan W. Zajaczkowski, Azerbaycan'dan rahmetli Aydın Memmedov, Macaristan'dan Istvan Mandoky Kongur, Rusya'dan Baskakov, Kazan Tatar Türk'ü Tenişev gibi Türkologları da tanımak fırsatını bulmuştuk.

1975'ten sonra Ankara, İstanbul, Konya, Eskişehir gibi kültür merkezlerinde toplanan Türkoloji ve halk edebiyatı kongre ve sempozyumlarında da yukarıda adlarını verdiğim Türkologlardan başka yeni isimlerle de tanışmış, fikir alışverişinde bulunmuştuk. Nimetullah Hafız ve sevgili eşi Tacida Hanım ile gerek Türkiye'de gerekse Yugoslavya'da Ohri ve başka şehirlerde yapılan sempozyumlarda birlikte olmuş, dostluğumuzu pekiştirmiştik.

Yıllar sonra, 2006 yılında ben Kayseri Erciyes Üniversitesi'nden emekli olmuş, Ankara'ya yerleşmiştim. Ankara'da "Kültür Ajans" adlı bir yayınevi kurmuş olan 50 yıllık dostum, arkadaşım Hayrettin İvgin ve bu ajansın bir odasında makale, tebliğ ve kitap yazarak hayatını sürdüren eski MİFAD Başkanı Nail Tan ile de karşılaşmış, İvgin'in yayımladığı *Kültür Çağlayanı*, *Kültür Evreni* ve *Kültür Ekseni* adlı bilimsel dergilerinde de makale ve tebliğlerim yayımlanmaya başlamıştı. İşte bu tarihlerde, H. İvgin, Nimetullah Hafız ile eşi Tacida'nın de Ankara'da olduğunu, "BAL-TAM" (Balkan Türkleri Araştırma Merkezi) adlı, 3 aylık bir bilimsel dergi çıkardıklarını, benim de yazılarımı beklediklerini söyleyince çok sevinmiş, eski iki dostu yeniden bulmanın sevincini yaşamıştım. 2007'den 2020'ye 13 yıllık süre içinde hemen her sayısında bir makalemin yayımlandığı bu dergi aralıksız çıkarak, Türk dünyası kültürüne hizmet etmektedir...

Benim gibi 1939 doğumlu olan Nimetullah kardeşimin de 80. yılı dolayısıyla bir "Armağan Kitabı" çıkarılacağını duyunca, çok memnun oldum. Karı-koca Hafızların Türk dünyası ve Balkan Türklüğü kültürlerine yaptıkları hizmetlerin bir belgesi olacak bu armağan kitabının hayırlı olmasını; Nimetullah ve Tacida'nın sağlıklı ve verimli olarak nice yıllar yaşamalarını dilerim.

4 Nisan 2020, Ankara

* Prof. Dr. Öğretim Üyesi (Vef. 2022), Ankara / Türkiye

EV-LAD-I FATİHAN DİYARINDA TEK BAŞINA MEKTEP: PROF. DR. NİMETULLAH HAFIZ

Zeki Gürel*

Ben, Prof. Dr. Nîmetullah Hafız'ı ismen biliyordum ve eserlerinden bazılarını da okumuş, şahsi kütüphaneme de kazandırmıştım. Ama onunla ilk defa II. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayında tanıştım. İLESAM Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği tarafından 8-9 Aralık 1994 tarihlerinde Ankara'da Başkent Öğretmen Evinde düzenlenen bu kurultayın İcra Kurulu üyesi sıfatıyla; Kosova'dan kurultaya katılmak üzere geldiklerinde kendilerini Ankara'da karşılamış ve otele yerleşmelerini sağlamıştım. Bu kurultayda Nîmetullah Hoca'nın bildiri-si "Balkan Yarımadası'nda Türk Divan Edebiyatı" idi (Gürel, 2000: 289-293).

Bize liselerde ve üniversitelerde anlatılan Divan edebiyatı saray çevresinde gelişmiş, yüksek zümre edebiyatı idi. Hâlbuki Nîmetullah Hoca, Balkanlar'da çok canlı bir Divan edebiyatı geleneğinin olduğundan bahsediyordu. Ben bu bildirideki bilgileri daha sonraki yıllarda Divan edebiyatıyla ilgili olarak anlatılanların eksik ve yanlış olduğuna örnek olarak derslerimde hep anlattım. Allah nasip edip de Balkanlar'a, Evlad-ı Fatihan diyarına misafir öğretim üyesi olarak gittiğimde de Makedonya'da Gostivar şehri yakınındaki Yukarı Banisa köyündeki bir gurup Türk genci ile birlikte Namık Efendi Eğitim Kültür Sanat ve Spor Derneği adına çıkartmaya başladığımız "DERE Dinde, Dilde, Fikirde, İşte Birlik" dergisinin ilk sa-

yısında da bu yazıyı yayımladık (Hafız, 2003:6-7). Eşim Yrd. Doç. Dr. Nazlı Rânâ Gürel de bu derginin editörlüğünü yapıyordu. Makedonya'da çalıştığımız süreçte gördük ki, resmî ideoloji Yugoslavya odaklı olarak Balkanlar'da Türk edebiyatını II. Dünya Savaşı'ndan sonra 1944 Yugoslavya'nın kuruluşuyla başlatıyor, geçmişi yok kabul ediyordu. Bura yerlilerinden araştırmacıların da Türkiye'li araştırmacıların da yayınlarında 1944 Balkanlar'daki Türk edebiyatında âdeta milat kabul ediliyordu. Bu ilmî ve millî yanlışın düzeltilmesi için "Makedonya'da Türk Edebiyatı Tarihinin Meseleleri" başlıklı bir yazı kaleme aldım ve bunu önce uluslararası bir sempozyumda bildiri olarak sundum daha sonra da Makedonya'da yayımlanan uluslararası hakemli bir dergide yayımladım (Gürel, 2003:42-67). Bu yazımda Balkanlar'daki Türk varlığının ve edebiyatının MÖ 700'lü yıllarda başladığını hiç kesintisiz olarak da Hunlar, Kumanlar, Peçenekler, Bulgarlar, Avarlar ve Osmanlılar ve sonrasında da Evlad-ı Fatihan tarafından günümüze kadar getirildiğini örneklerle anlatırken Divan edebiyatı sürecinin anlatımında da Nîmetullah hocamın söz konusu yazısına atıfta bulunmuştum. Çok şükür artık Balkanlar'da yeni kuşak Türk tarihini de Türk edebiyatını da; vatanlaştırdığımız bu coğrafyadaki kadim varlığının bilincine vararak anlıyor ve anlatıyor. *Makedonya'daki Üniversiteler İçin Türk Halk Edebiyatı* (Gü-

* Doç. Dr. Öğretim Üyesi, Ankara / Türkiye, zekigurel@yahoo.com

Çocuk Edebiyatçıları ve Sanatçıları Birliği Kurucu Başkanı- Ankara/TÜRKİYE.

Yahya Kemal Beyatlı Türkoloji Enstitüsü Kurucusu-Üsküp/KUZEY MAKEDONYA.

Balkan Yazarlar Birliği Kurucu Üyesi-Üsküp/KUZEY MAKEDONYA

TÜRKAY-BİR Türk Dünyası Aydınlar ve Yazarlar Birliği Genel Başkanı- Ankara/TÜRKİYE.

Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Teknikokullar-ANKARA

rel, 2016) kitabımız ve *Makedonya'daki Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı* (Gürel, 2016) kitaplarımız incelendiğinde bu açıkça görülecektir.

Kosova'da Piştine Devlet Üniversitesi Türk Dili Bölümünde çalıştığım yıllarda Prof. Dr. Nimetullah Hafız ve eşi Prof. Dr. Tacida Hafız, bu bölümden ayrılmış Kazakistan'a Ahmet Yesevî Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesine çalışmak üzere gitmişlerdi, hâl böyle olunca da hocalarımla Kosova'da aynı bölümde birlikte çalışmak nasip olmadı. Ama ben, Nimetullah hocamı kitapları ve çıkarttığı dergisi *BAL-TAM* ile takip etmeye devam ettim. Zaman zaman Türkiye'de ve yurt dışında bazı sempozyum ve programlarda da beraber olduk. Yugoslavya Türklerine devlet adamı ve edebiyatçı kimliğiyle yıllarca hizmet etmiş Fahri Kaya'nın (15 Haziran 1930, Kumanova-23 Mart 2020, İstanbul) doğumunun 85. yılını Kosova'da kutlamak için Prizren'e gittiğimizde Nimetullah hocam yanımızdaydı.

Cumhuriyet Bayramı'nda Zeki Gürel-Nimetullah Hafız-Hayati Yavuzer-Tacida Hafız/29 Ekim 2002, Prizren-Kosova-Türk Tabur Kuvvet Komutanlığı

Fahri Kaya, *Yugoslavya'da Çağdaş Türk Şiiri* adıyla hazırladığı antolojide Nimetullah Hafız'ı şöyle anlatıyor: "1939 yılında Prizren'de doğdu. Doğduğu yerde liseyi tamamladıktan sonra Sarayova Üniversitesi'nde Doğu Dilleri Bölümü'ne yazıldı ve buradan mezun olduktan sonra yeniden Prizren'e geldi. Uzun yıllar burada Tarihi Anıtları

Koruma Merkezinde çalıştı ve sadece Prizren değil, bunun dışında da birçok ilginç bilimsel araştırmalar yaptı. O yıllarda halkbilimine karşı da büyük ilgi gösterdi. 1976 yılında '*Prizren Türk Halkı Edebiyatı Metinleri ve Ağız Hususiyetleri*' adlı çalışmasıyla İstanbul Edebiyat Fakültesi'nde doktorasını yaptı. Bundan sonra Kosova ve Makedonya'da yaşayan Türklerin folkloru ile edebiyatı üzerine çok ciddi çalışmalar yaptı. Sadece Yugoslavya'da değil, daha geniş çapta sayılan bilgin bir kişidir. Halen Priştine'deki Filoloji Fakültesinde Türk Dili ve Edebiyatı Kürsüsünde yönetmendir. Aynı zamanda *Çevren* edebiyat ve sanat dergisini de hazırlamaktadır.

Şiirle daha ortaokuldayken uğraşmaya başladı. İlk şiirlerini *Sevinç* dergisi ile *Birlik* gazetesinde yayımladı. Daha sonra şiirleri *Tan* gazetesinin kültür sayfaları ile *Sesler* ve *Çevren* edebiyat-sanat dergilerinde yer aldı. Yazdığı şiirlerinin büyük bir kısmı *Günaydın* (1964) ve *Ana Kucağı* (1983) kitaplarında yayımlandı. Kimi şiirleri Arnavutça ile Sırp-Hırvatça'ya çevrilmiştir.

Şiirlerinde duygudan ve coşkudan çok düşün ve yargı ağır basar. Arı bir dili vardır." (Kaya,1992:122).

Şair Nimetullah Hafız bir şiirinde şöyle diyor:

OZAN YÜREĞİ

Şiirler arıyorsunuz benden
Benim değil şiirler, yaşantılarımdır.
Ararsanız yaşantılarımdan arayın

Şiirler kanla yazılır savaşta
Yaşla yazılır yaşamda
Ararsanız yaşamdan arayın

Şiirler arıyorsunuz benden
Benim değil şiirler, yüreğimindir
Ararsanız yüreğimden arayın (Hafız, 1983:7).

Kosovalı bir Türk şair olarak Nimetullah Hafız'ın şiirleri pek çok antolojide yer almıştır. Hasan Mercan'ın hazırlayıp Sırpça yayımladığı *Iz SavremeneTurskePoezije U Jugoslaviji* adlı antolojide Nimetullah Hafız'ın üç şiirine yer verilmiştir (Mercan, 1987: 3031). Necati Zekeriya'nın hazırladığı *Çiçek Yazarlarımızdan Seçmeler*'de (Zekeriya, 1963: 72-75), Necati Zekeriya'nın hazırladığı *Çiğdem Çocuk Şiirimizin Güldestesi*'nde (Zekeriya, 1985: 73-81), yine

Necati Zekeriya'nın hazırladığı *Çiçek Çocuk Edebiyatımızdan Seçmeler*'de de Nimetullah Hafız'ın dört şiirine yer verilmiştir (Zekeriya, 1969:95-97). Mustafa İsen-Reyhane İsen ve Ayşe Esra Kireççi'nin birlikte hazırladıkları *Balkanlar'da Türk Çocuk Şiiri* adlı antolojide Nimetullah Hafız'ın beş şiirine yer verilmiştir (İsen, 2001: 165-173). Hasan Mercan, *Balkanlar'da Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi'ne* Nimetullah Hafız'ın on üç şiirini almıştır (Mercan, 2000: 36-45). Hasan Mercan, *Balkanlar'da Çağdaş Türk Çocuk Edebiyatı Antolojisi'nde* Nimetullah Hafız'ın "Anneme Armağan" ve "Güzel Dünya" başlıklı şiirlerine ve bir de öz geçmişine yer vermiştir (Mercan, 2002: 34,139). Prof. Dr. İsmail Parlatır, *Türk Dili* dergisinin Türk Şiiri Özel Sayısı'nın Türkiye Dışı Çağdaş Türk Şiiri'ne ayrılan sayısında Nimetullah Hafız'ın beş adet şiirine yer vermiştir (Parlatır, 1996: 614-615). Yusuf Süreyya'nın hazırladığı *Yugoslavya Türk Şiiri* adlı antolojide ise Nimetullah Hafız'ın sekiz şiirine yer verilmiştir. (Yusuf, 1976: 115-124). Bu antolojideki şiirlerinden birinde Nimetullah Hafız'ın şöyle değerlendirebiliriz:

BASAMAK

Bir basamağım var,
Anamdan başlar.

Ben üstüne binmişim,
Titremekte ayaklarım bugün.
Buna binmek ne güçtü bilerseniz,
Acaba inmesi kim bilir nasıl olacak?

Gerçi bundan inmek istemiyorum ama,
Toprak çekiyor, toprak.

Bir de Nimetullah Hafız'ın hazırlayıp kitap olarak yayımladığı antolojiler var. Bu antolojiler de Yugoslavya odaklı olarak Türk edebiyatının geçmişine ışık tutması açısından önemlidir diye düşünüyoruz. Bu antolojilerden bazılarının Yugoslavya Türk edebiyatını ve Bulgaristan Türk edebiyatını Türkiye'de tanıtmaları açısından da önemlidir. İşte onlardan bazıları:

Nimetullah Hafız, *Yugoslavya Türk Halkı Şiirinde Devrim*, Üsküp 1985, 100 s., Birlik Yayınları.

Nimetullah Hafız, *Yugoslavya Türk Halk Şiirinde Tito*, Üsküp 1985, 134 s., Birlik Yayınları.

Nimetullah Hafız, *Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi*, 3 Cilt, Ankara 1989, Kültür Bakanlığı Yayını.

Nimetullah Hafız, *Yugoslavya'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi*, 3 Cilt, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayını.

Nimetullah Hafız, Kosovalıdır ama yayın hayatının en aktif olduğu yer Makedonya'nın başkenti Üsküp'tür. Onun bir ara Üsküp'te Kiril Metodiy Üniversitesi Blaje-Koneski Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Osmanlı Türkçesi dersleri verdiğini de söylemeliyiz. İlk şiirleri ve yazıları da Üsküp'te yayımlanan *Sevinç* adlı çocuk dergisi ile *Birlik* gazetesinde ve *Sesler* dergisinde çıktığını belirtmiştik. Kitaplarından bir kısmı da Üsküp'te Birlik Yayınları arasında basılmıştır. Hâl böyle olunca; Makedonya ve Kosova Türklerinin avazı *Sesler* dergisinde Nimetullah Hafız'a ait hangi yayınlar var diye de bakmadan edemezdik:

Şiirler:

Nimetullah Hafız, "Unutulan Önemli Bir Nen", "Söylenmiyen Yarıduraklar", "Noktalar", "Yalnız Ben Biliyorum", "Doğru Günlere Şükür", "Benim Odamda Sana Yer Yok Ölüm", *Sesler*, Mart 1966, Sayı: 4, s. 19-21.

Nimetullah Hafız, "Yirmi Yedi Yaşım", *Sen*, *Sesler*, Eylül 1966, Sayı 8, s. 26-28.

Nimetullah Hafız, "Ben", "Sen", "O", "Biz", "Onlar", *Sesler*, Şubat 1967, Sayı: 13, s. 15-18.

Nimetullah Hafız, "Belgrat Yıllarım", *Sesler*, Eylül 1967, Sayı: 18-19, s. 62-64.

Nimetullah Hafız, "Bir Yangın Var", *Sesler*, Şubat 1970, Sayı: 43, s. 36.

Nimetullah Hafız, "Kimmiş Bize Öldün Diyen!", *Sesler*, Mayıs 1981, Sayı: 156, s. 91.

Yazılar:

Nimetullah Hafız, "Hacı Ömer Lütfü'nün Çocuk Şiirleri", *Sesler*, Şubat 1974, Sayı: 83, s. 44-51.

Nimetullah Hafız, "Yaşar Kemal'in Orta Direk Romanındaki Dili", *Sesler*, Ocak 1970, Sayı: 42, s. 39-46.

Nimetullah Hafız, "Prizrenli Şeyh Hacı Ömer Lütfü ve Onun Edebi Yapıtları", *Sesler*, Kasım 1971, Sayı: 60, s. 47-56.

Nimetullah Hafız, "Yugoslavya'da Yayımlanan Türkçe

- Lektür Kitaplarının Bibliyografyası (1949-1982)", *Sesler*, Kasım 1983, Sayı: 180, s. 113-155.
- Nimetullah Hafız, "Divanü Lügat-it Türk Uygurca Yayını", *Sesler*, Mayıs 1985, Sayı: 196, s. 153-154.
- Nimetullah Hafız, "Prizren Folkloru Üstüne", *Sesler*, Şubat 1966, Sayı: 6, s. 92-96.
- Nimetullah Hafız, "Kosova'da Hıdırellez Âdetleri", *Sesler*, Nisan 1982, Sayı: 165, s. 91-95.
- Nimetullah Hafız, "Yugoslavya'da Türk Halk Edebiyatı", *Sesler*, Şubat 1984, Sayı: 183, s. 93-99.
- Nimetullah Hafız, "Prizren'de Düğün Âdetleri", *Sesler*, Şubat 1985, Sayı: 183, s. 93-95.
- Nimetullah Hafız, "Sofyalı Bir Türk Âşığı Âşık Hıvzı", *Sesler*, Kasım 1985, Sayı: 200, s. 193-196.
- Nimetullah Hafız, "Dr. Rıza Mollov'un Hayatı ve Eserleri Bibliyografyası", *Sesler*, Aralık 1987, Sayı: 221, s. 90-97.
- Nimetullah Hafız, "Yugoslavya'da Bektaşiliğin Gelişmesi", *Sesler*, Haziran 1988, Sayı: 226, s. 77-87.
- Nimetullah Hafız, "Türk Halk Edebiyatında Kanuni Sultan Süleyman", *Sesler*, Kasım 1988, Sayı: 230, s. 84-91.
- Nimetullah Hafız, "Prizren'de Bulunan Birkaç Türk Yazıtı", *Sesler*, Mart 1976, Sayı: 104, s. 59-67.
- Nimetullah Hafız, "Hacı Ömer Lütfü'nün Tarihi Eserleri", *Sesler*, Ocak 1982, Sayı: 162, s. 41-49.
- Nimetullah Hafız, "Osmanlı Dönemi Mimarisini Ele Alan Kitaplara Eklenen Bir Yapıt Daha", *Sesler*, Nisan 1985, Sayı: 195, s. 108-110.

Prof. Dr. Nimetullah Hafız, sadece hazırladığı kitaplarla değil, elinden tutup yetiştirdiği talebeleriyle de Kosova'da Türk kültürüne ve edebiyatına hizmet etmiştir ve etmeye de devam etmektedir. Benim tanıdığım Ümran Âşıkferki, DR. Ferhat Âşıkferki ve benim de Priştine Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden talebem olan Taner Güçlü-türk isimleri bunlardan birkaçıdır.

Prizren'deki evini de bir mektep gibi kullanmaktadır. Burası aynı zamanda BAL-TAM Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi olarak faaliyet göstermektedir, ulusal ve uluslararası pek çok sempozyum ve konferansı da düzenleyen bu merkezdir. Bu merkezin 2019 yılında 31. Sayısını çıkarttığı *BAL-TAM Türklük Bilgisi*

uluslararası hakemli dergi bile yalnız başına ciddi bir emek mahsulüdür. Bu derginin Balkanlar'daki Türkologlar için ne kadar önemli olduğunu bu coğrafyada görev yaptığım altı yıllık süreçte gördüm, benim ve eşim Yrd. Doç. Dr. Nazlı Rânâ Gürel'in de bu dergide yazılarımız yayımlandı.

Prof. Dr. Nimetullah Hafız, Balkan Türkolojisi için kilit bir isimdir. O, iyi bir arşivci ve iyi bir kitap ve dergi koleksiyoncusudur. Balkanlar'da çalıştığım süreçte ne zaman ulaşamadığım bir eser olsa, bunu ancak Nimetullah Hafız'ın kütüphanesinde veya Fahri Kaya'nın kitaplığında bulabilirsin cevabıyla çok karşılaşmışlığım oldu. Onun evindeki bu kültürel mirasın arasında hâlâ okunup gün yüzüne çıkmayı bekleyen el yazması eserlerin olduğunu biliyorum. Hoca, bunlardan bazılarını zaman zaman çalışıp yayımlayarak da büyük hizmetler yapmıştır.

Prof. Dr. Nimetullah Hafız, işte bu saydığımız özellikleriyle; bize Murat Hüdevandigar'ın emaneti olan Evlad-ı Fatihan Diyarı Kosova'da bir uçbeyi gibi Türkçenin bayrağını dalgalandırıyor, Türkçe yayın yapıyor, Türkçe programlar organize ediyor, talebe yetiştiriyorsa biz de ona "Tek Başına Mektep" demek de haklıyız herhâlde...

Nimetullah hocama, bütün bu çalışmalarında ve özel hayatında eşi Prof. Dr. Tacida Hafız hocamın da katkı ve desteklerinin şahidi olanlardanız. Her iki hocama da bugüne kadar Türk diline, Türk kültürüne ve Türk edebiyatına yaptıkları hizmetlerden dolayı; Balkan muhaciri bir ailenin evladı olarak ve oralarda çalışmış, oralarla ilgili çalışmalar yapmış, hâlihazırda *Balkanlar'da Çocukların Türkçe Sevinci Bahçe* adıyla bir çocuk dergisini de çıkartmaya devam eden bir Türkolog olarak alenen teşekkür etmeyi bir borç biliyorum. Hocama elinde kalemiyle huzurlu, sağlıklı ve bereketli, hayırlı ömürler diliyorum...

KAYNAKÇA

- Bahçe Balkanlar'da Çocukların Türkçe Sevinci Çocuk Dergisi, Editör: Zeki Gürel, Üsküp-Kuzey Makedonya, 2004-..., Yeni Balkan Yayınları.
- Baki, Engin-Zeki Gürel (2016). *Fahri Ali Hayatı Sanatı Eserleri*, Üsküp-Kuzey Makedonya, Yeni Balkan Yayınları.
- Çelik, Mahmut-Zeki Gürel (2016). *Çağdaş Türk Edebiyatı*, İştip-Makedonya, İştip GotseDelçev Üniversitesi Filoloji Fakültesi Yayını.
- Çelik, Mahmut-Zeki Gürel (2016). *İştip GotseDelçev Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü*, İştip-Makedonya, 432 s., İştip GotseDelçev Üniversitesi Filoloji Fakültesi Yayını.
- Gürel, Zeki (2003). "Makedonya'daki Türk Edebiyatı Tarihinin Meseleleri", *HİKMET Dergisi*, Gostivar-Makedonya, Kasım 2003, Yıl: 1, Sayı: 2, s. 42-67, ADEKSAM Yayını.
- Gürel, Zeki (2019). *İlklerden Cevahir Selim Hayatı Sanatı Eserleri*, Üsküp-Kuzey Makedonya, Yeni Balkan Yayınları.
- Gürel, Zeki (2017). *Adım Adım*, Yukarı Banisa-Kuzey Makedonya, Namik Efendi Eğitim Kültür, Sanat ve Spor Derneği Yayını.
- Gürel, Nazlı Rânâ-Zeki Gürel (2016). *Makedonya'daki Üniversiteler İçin Türk Halk Edebiyatı*, Üsküp-Makedonya, Yeni Balkan Yayınları.
- Gürel, Nazlı Rânâ-Zeki Gürel (2016). *Makedonya'daki Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı*, Üsküp-Makedonya, Yeni Balkan Yayınları.
- Gürel, Nazlı Rânâ-Zeki Gürel (2015). *Fahri Kaya Hayatı Sanatı Eserleri*, Üsküp-Makedonya, Yeni Balkan Yayınları.
- Gürel, Nazlı Rânâ-Zeki Gürel (2016). *Gülkaya İlhami Emin Hayatı Sanatı Eserleri*, Üsküp-Makedonya, Yeni Balkan Yayınları.
- Gürel, Nazlı Rânâ-Zeki Gürel (2015). *Necati Zekeriya Orhan*, Üsküp-Makedonya, Yeni Balkan Yayınları.
- Gürel, Nazlı Rânâ-Zeki Gürel (2005). *Türk Dili ve Edebiyatı Lise-II*, Üsküp-Makedonya, ProsvetnoDelo Ad yayınları.
- Gürel, Nazlı Rânâ-Zeki Gürel (2016). *Gülkaya İlhami Emin Hayatı Sanatı Eserleri*, Üsküp-Makedonya, Yeni Balkan Yayınları.
- Gürel, Zeki-Hasan Avni Yüksel (2000). *II. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı*, Ankara, İLESAM Yayını.
- Hafız, Nimetullah (2003). "Balkan Yarımadası'nda Türk Divan Edebiyatı", *Dere Dergisi*, Yukarı Banisa-Makedonya, Yıl: 1, Sayı: 1, s. 6-7, Namik Efendi Eğitim Kültür Sanat ve Spor Derneği yayını.
- Hafız, Nimetullah (1983). *Ana Kucağı*, Üsküp-Makedonya, Birlik Yayınları.
- Hasan, Hamdi-Hayati Yavuzer-Zeki Gürel (2003). *Türk Dili ve Edebiyatı Lise-III*, Üsküp-Kuzey Makedonya, ProsvetnoDelo Ad yayınları.
- Hasan, Hamdi-Zeki Gürel (2003). *Türk Dili ve Edebiyatı Lise-IV*, Üsküp-Kuzey Makedonya, ProsvetnoDelo Ad yayınları.
- İsen, Mustafa-Reyhan İsen-Ayşe Esra Kireççi (2001). *Balkanlar'da Türk Çocuk Şiirleri Antolojisi*, Ankara, Grafiker Yayınlar.
- Karakuş, Ertuğrul (2013). *Sesler Dergisi Bibliyografyası*, Ankara, Paradigma Akademi.
- Kaya, Fahri (1992). *Yugoslavya'da çağdaş Türk Şiiri Antolojisi*, İstanbul, Cem Yayınevi. (Nimetullah Hafız, s. 122-131).
- Mercan, Hasan (1987). *IzSavremeneTurskePoezije U Jugoslaviji*, Sarajevo-Yugoslavya.
- Mercan, Hasan (2000). *Balkanlar'da Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi*, Ankara, Başbakanlık Basın-Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü Yayını.
- Mercan, Hasan (2002). *Balkanlar'da Çağdaş Türk Çocuk Edebiyatı Antolojisi*, Ankara, Başbakanlık Basın-Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü Yayını.

Parlatır, İsmail (1996). “Makedonya ve Yugoslavya’da Çağdaş Türk Şiiri”, *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı-V (Türkiye Dışı Çağdaş Türk Şiiri)*, Mart 1996, Sayı: 531, Türk Dil Kurumu Yayını.

Yusuf, Süreyya (1976). *Yugoslavya Türk Şiiri*, Priştine-Kosova, Tan yayınları.

Zekeriya, Necati (1963). *Çiçek Yazarlarımızdan Seçmeler*, Üsküp-Makedonya, KoçoRaçin Yayınevi.

Zekeriya, Necati (1985). *Çiğdem Çocuk Şiirimiz Güldestesi*, Priştine-Kosova, Tan Yayınları.

Zekeriya, Necati (1969). *Çiçek Çocuk Edebiyatımızdan Seçmeler*, Üsküp-Makedonya, Sevinç Yayınları.

BALKANLAR'DA BİR YİĞİT EVLAD-I FATİHAN MÜTEFEKKİR VE BİLİM ADAMI PROF. DR. NİMETULLAH HAFIZ

Abdurrahman Güzel*

PROF. DR. NİMETULLAH HAFIZ, 1939 Prizren'de doğdu. Balkanlar'ın önde gelen mümtaz bir bilim adamı, aynı bölgede atasından kalan *Türk-İslam kültür mirasını redd-i miras yapmadan* günümüze değin bilimsel ölçütlerle yaşayan ve yaşatan, edebiyatçı, şair, yazar, araştırmacı, kültür tarihçisi, yönetici, dost, müşfik, misafirperver, hoşgörü sahibi, can yoldaşı, Balkan coğrafyasının Türk-İslam kültürü ile mücehhez kılan Türkçenin âbidesi vb. vasıflarıyla anılan bir '*evlad-ı Fatihan*' olan Türk bilim insanıdır.

Prof. Dr. Nimetullah HAFIZ, Kosova Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesi Şarkiyat Enstitüsünde ve eşi Prof. Dr. Tacida Hafız ile birlikte Türk Dili ve Edebiyatı öğretim üyesi olarak çalışıp buradan emekli oldular.

Her iki bilim adamı da Balkanlar'daki Türk-İslam kültürünün yegâne varlıklarıdır. Çok düşünmüşümdür ki, eğer bu büyük insanlar olmasaydı biz -Allah korusun- Balkanlar'ı kaybedebilirdik. Çünkü siz Balkanlar'dan Türkçeyi kaybederseniz, Balkanlar da kaybolur. Balkanlar'da Türk-İslam kültürünü yaşatan tek simge Türkçemizdir. Türkçeyi kaybettiğiniz an ne İslam dini kalır ne de Türk kültürü kalır. Bu bakımdan sevgili dostlarım *Nimetullah ve muhterem eşleri Tacida'nın* hizmetleri cidden takdire şayandır.

Nimetullah; Balkanlar'da '*Çevren Toplum, Bilim, Yazın ve Sanat Dergisi*'nin yayın yönetmenliğini ve eşi ile birlikte kurdukları *Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezinin* de başkanlığını yapmıştır. Dünyanın neresinde Türkoloji

alanında bir çalışma, kongre, sempozyum, çalıştay var ise bilirsiniz ki Nimetullah ve eşi oradadırlar. Yanılmıyorsam sene 1989 idi. Alman Türkologları Kongresine katılmıştım. Orada iki Almanca, bir de Türkçe bildiri gördüm. Türkçe bildiri Nimetullah ve Tacida Hanım'a ait idi. Kısacası, bana göre Balkanlar demek '*Nimetullah ve Tacida Hafız*'lar demektir.

Yine yanılmıyorsam senelerden biri 1987 idi. Eşim Maide Hanım ile birlikte Almanya'ya gidiyorduk. Yugoslavya sınırında bir gece kaldık. İkimiz de gönlümüzden 'Atalar Diyarı Priştine ve Prizren'de Nimetullah ve eşini ziyaret etmek ve o tarihi yerleri görmek istedik. Kendilerine telefon ettik. Nimetullah ve eşi Tacida Hanımefendi bizim bu teklifimize karşı âdeta uçtular. Biz de yola revan olduk. Bir tepeye geldik. Tepeden aşağıya doğru baktık, şehir minarelerinin hâlâ ayakta dimdik durması ile bizi tarihimizle âdeta büyüledi. Sanki ecdadımızın hatıraları önünde ve büyük eserlerinin haşmeti karşısında bir anda kendimizi şehzadeler şehri Manisa'da zannettik. İne ine indik ki, orası Prizren idi. Her iki aile de sevinçli idik. Bir yandan camileri, mevlevihaneleri, bir yandan da ecdadımız İkinci Murad Han'ın türbesine koştuk. Zamanımız az idi.

Nimetullah'ın ata yadigârı baba evinin olduğu şehir Prizren'e akşama doğru gittik. Ev, tam bir Osmanlı evidir. Girişten sonra yukarı kata iki taraflı merdivenlerden çıkılan, Türkmen halı ve kilimleriyle döşeli salon ve odalara

* Prof. Dr. Emekli Öğretim Üyesi, Ankara/ Türkiye, aguzel56@gmail.com

oturduk. Kardeşleri bizi öyle bir karşıladılar ki, unutamadığım anlardan biridir. Çünkü orada öyle bir Türk-İslam töresinin misafirperverliği ile karşılaştım ki, bunu kelimelerle anlatmak mümkün değildir. İkramlar ise her biri birbirinden güzel yiyecek ve içeceklerdir. Şehri dolaştık. Şehrin her bir köşesinde Türk-İslam kültür tarihinin kokular ve izleri 'Hoş Geldiniz!' diyordu. Kısa da olsa güzel bir gün geçirdik.

İkinci olarak hatırladığım kadarıyla Prof. Dr. Umay Türkeş Günay, Prof. Dr. Sâim Sakaoğlu ile birlikte bizleri Nimetullah, UNESCO'nun 'Birinci Uluslararası Yunus Emre 1991 Yılı'na davet etti. Bu öyle bir yolculuk ki, zorluklar, *silahların gölgesinde Prizren* değil de Belgrad'a inmek zorunda kaldık. Burada bir gün boyunca bekledik. Çünkü yolcu uçaklarına uçuş izni yoktu. Gece yarısı sabaha doğru Nimetullah, iki araba ile Belgrad'a gelip bizi Prizren'e götürdü. Burada Prizren'de de çok iyi karşılandık.

Sempozyum sonrası Mamuşa'ya gittik. Oradaki Türkmen kardeşlerimiz de bizi bağrılarına bastılar. Eksik olmasın arkadaşlarım beni sanki kafile başkanı seçmişti, herkesle tokalaşmaktan ellerimiz yoruldu diyebiliriz. Çünkü o derece kalabalık bir evlad-ı Fatihan kardeşlerimiz vardı. Belki ilk defa 'Türkmen Kol Böreği'ni orada yediğimizi hatırlıyoruz, ardından 'Sofra duamız olan şükürümüzü' de yaparak onların da gönüllerini almaya çalıştık.

Türkiye'ye dönüşümüz Belgrad'a kadar otobüs ile oldu. Belgrad'tan da hep beraber maceralı bir uçak yolculuğu ile Allah'a şükür hep birlikte sağ salim ülkemize döndük.

Üçüncü Prizren yolculuğum da, 2014'te 'Prizren ve Piriştine'de Yunus Emre Enstitüsünün Açılışı' üzerine 'Devlet Protokolü' ile oldu. Bir Ramazan günü bu görevi dönemin Başbakanı, Kültür Bakanlığı Müsteşarı Öz-

gür Özaslan, Yunus Emre Enstitüsü Başkanı Prof. Dr. Ali Fuat Bilkan, Yönetim Kurulu üyeleri ve kalabalık bir grup davetliyle yerine getirdik. Burada da yine Nimetullah Hafız dostumuzun çok özel destek ve ikramları ile karşılaştık. Buralarda ne gibi çalışmalar yapabileceğimiz üzerinde fikir teatisinde bulunduk.

Netice olarak ifade etmek isterim ki, Prof. Dr. Nime-tullah Hafız ve Prof. Dr. Tacida Hafız'ın Türk-İslam Kültürü bağlamında benim görüşlerim doğrultusunda kelimelerle ifade edemem. Çünkü kendisi, son derece bilimsel verilerle dolu Emre 1991 Yılı'na bir bilim adamıdır. Onun uluslararası platformlardaki çalışmalarından olan *kitapları, makaleleri, bildirileri, yetiştirdiği binlerce öğrencileri, aldığı yüzlerce ödüller* açısından değerlendirmemizde kendisini zaman kesitine sığdırmamız zordur.

Umarım ki Nimetullah, bu dönem içinde çok kıymetli elemanlar da yetiştirdi. Günümüzde O'nun yetiştirdiği bilim adamları, öğrencileri, bizim gibi dostları hep takdirle ve şükranla yâd edecekler, -Allah geçinden versin ki- Emr-i Hakk'tan sonra da gözü arkada kalmayıp, her zemin ve zamanda dualarla anılacağına olan inancım tamdır.

Nimetullah ile Türkçem, Balkanlar'da ve bütün dünyada kanatlanıp uçtu. Biz bundan dolayı çok mutluyuz ki O; çalışmaları, sevgisi, saygısı, kadirşinaslığı, doğru-dürüst, adaletli ve her doğrunun yanında dik duruşuyla daima anılacak bir bilim adamı niteliğiyle ebediyen yaşayacaktır.

Rabbim Prof. Dr. Nimetul, Prof. Dr. Tacida Hafız ve çocuklarına sağlıklı, mutlu ve bizlerle daha nice yıllarda beraber olmamız dualarımızı kabul buyursun.

Allah senden razı, hakkım da helal olsun.

BABAM PROF DR. NİMETULLAH HAFIZ

Ayla Hafız Küçükusta*

İnsanlar vardır, yaptıklarını abartır, kendilerini pazarlamayı iyi bilirler, bu sayede çok önemsenirler. İnsanlar vardır, görünmezler ama karınca gibi hiç durmadan çalışır, yaratır, hizmet eder ve onların yerine hep yaptıkları konuşur. Yaptıklarıyla yetinmez, durmanın gerileme olduğunu bilir, “Topluma daha başka ne katabilirim?” düşüncesiyle farklı ufuklara açılır, gelişir, büyür. İşte, Nimetullah Hafız böyle biri. O’nun neler yaptığını, Balkanlar’daki Türk varlığının, bilincinin korunması, Türklük biliminin temellerinin atılması ve yeşermesi için nasıl mücadele ettiğini, Balkan Türkolojisine ne tür hizmetler vererek onu hangi boyutlara taşıdığını anlatması gerekmiyor. Onun yerine, sadece kurduğu bölümlerde Türkçenin dünya dilleri arasında nasıl yer aldığını görmek, hayatı boyunca biriktirdiği yaklaşık 50 bin kitabı barındıran, aynı zamanda zengin bir kaynak olarak tam bir hazineyi oluşturan kütüphanesine, ayrıca, fikir babası olan annemle kurdukları Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi, bu merkezin düzenlediği uluslararası sempozyumların Türklük bilimine katkısı ve Balkanlar’ın Türk dilinde çıkan tek uluslararası hakemli *BAL-TAM* dergisine bakmak yetiyor.

Bunları gerçekleştirirken ne zorluklar, ne sıkıntılar, ne baskılarla karşılaştığının, onun yanında büyüyen biri olarak en yakın tanıyıyım. Türk varlığının kabul edilmek istenmediği bir dönemde Türkçeye gönül vermiş, sonrasında tüm yaşamını Türkolojiye ve Türkçenin dünya dilleri arasında hak ettiği yeri alabilmesine harcamış biri Prof. Dr. Nimetullah Hafız. Bu uğurda, ne çok kitapçı, kütüphane, tozlu tavan arası varsa girip çıktığına, gittiği

yerlerden kıyafet yerine bavullar dolusu kitap taşıdığına, bütün Balkan ülkelerindeki Türkoloji araştırmalarını tek bir çatı altında toplamak amacıyla annem Tacida Hafız ile *BAL-TAM*’ı kurup, Balkan ülkeleri ve halkları arasında bir kültür köprüsü görevini üstlenecek uluslararası çapta bir merkez hâline getirme vizyonunu gerçekleştirmek için ne çok mücadele ettiğine, tüm bu engelleri bir bir nasıl aştığına şahit oldum. Tüm bu süreçlerdeki azmine, asla BEN demeden, hesap kitap yapmadan, sadece ideallerine odaklanıp yılmadan yürümesini, hayranlıkla izledim. Bu sayede evimiz ve bahçesi adeta bir Türk kültürü elçiliği, Türkiye ve diğer ülkelerden gelen devlet adamları, sanatçı, şair, yazar ve bilim insanlarının toplandığı, sohbetler ettiği bir yer haline gelmişti.

Dolaplar, merdiven boşlukları, kullanılmayan mutfak dâhil her yerinden kitap fıskıran evimizde, kâğıt ve kitaplarına gömülmüş bir şekilde yazıp çizen, etrafında olup bitenden tamamen kopmuş bir şekilde çalışmalarına dalmış babamın görüntüsü hâlâ gözümün önünde ve gecenin bir saatine kadar devam eden daktilo sesleri hâlâ kulağımdadır. Kendisine bir şeyler söylemek istediğimde, ancak birkaç kez bas bas bağırarak sesimi duyurabildiğimde başını kaldırıp, uykudan uyanmışçasına “efendim” diye seslenişi, bizim günlük yaşamımızın sıradan bir parçasıydı. O anlarda zaman zaman sinirlendiğim, Türkolojiye olan sevdasının bizden daha fazla olduğunu düşündüğüm zamanlar olsa da şimdi anlıyorum ki insan ancak bir şeye böylesine tutkuyla bağlanırsa bu eserler ortaya çıkabilirmiş.

* Dr. T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Ankara / Türkiye, ajlatr@yahoo.com

Babamın “öğretmen” yönünü düşündüğümde, aklıma ilk, herkesi kucaklayan merhamet dolu kocaman yüreği gelir. Evimize giren çıkan öğrencilerinin hepsi onun evladı gibiydi. Aralarında asla ayırım yapmaz, çalışmaları konusunda her türlü desteği verirdi. Kütüphanesindeki kitapların içinde ayrıntısına kadar ne tür bilgilerin olduğunu, bu bilgilerin hangi çalışmalar için gerekli olduğunu ve bu çalışmalardan nasıl sonuçlar çıkarılabileceğini bilir ve onları cömertçe öğrencileriyle paylaşırdı. Bu paylaşımlar sırasında bile konular arasında öyle bağlantılar kurar, öyle fikirler ortaya atardı ki bu sonuca nasıl ulaştı diye şaşar kalırdım. Daha gelişme çağındayken seyrettiğim Amadeus filminde Mozart’a bir anda ilham veren sahneleri izlerken de, bu duygularla “Aynı babam!” dediğimi hatırlıyorum.

Öğrencilerini biz çocuklarından da asla ayırmaz onları da bizim gibi sahiplenirdi.

1998-1999 Savaşı sırasında Prizrenli öğrencilerinin Priştine’ye götürmeleri gereken sınav başvurularını, yollarda asker veya polisle karşılaşıp başlarına bir şey gelmesin diye kendisinin toplayıp Priştine’deki üniversiteye götürdüğünü, maddi durumu iyi olmayan öğrencilerine kendinden kısarak da olsa elinden geldiği kadar maddi yardımda bulunduğunu annemle paylaşırlarken duymuştum.

Eğitim konusunda kimseye taviz vermez, çocuklarıyı diye bize asla öğrencilerinden farklı davranmazdı. Priştine Üniversitesinde okuduğum İngiliz Dili ve Edebiyatının ilk senesinde, bütün bölümlerden öğrencilerin ortak girdiği sözlü sınavlardan birine girmek için kapının önünde beklerken, Şarkiyat Bölümünde okuyan Boşnak bir kız öğrenciyle tanıştım. Ne okuduğunu söyleyince kenardan köşeden dersler ve hocalarla ilgili biraz konuştuk. Sonra da “Sizin Türkçe hocanız kim?” diye sordum. “Nimetullah Hafız” dedi. Benim kim olduğumu bilmeyen bir öğrencisinin babamla ilgili neler söyleyeceğini merak ettiğim için, “Nasıl bir hoca o?” diye sordum. “Hafız?” dedi “Zor soruyor, çok istiyor ama adildir. Asla hakkını yemez.” dedi. Bize sürekli savunduğu adil olma fikrini

demek ki öğrencilerine de uyguluyor diye gurur duymuş, çok mutlu olmuştum.

Hayvanları koşulsuz sevmeyi, merhameti ondan öğrendim ben. Yolda bir kaplumbağa gördüğümüzde mutlaka arabayı durdurur, sever, emniyetli bir yere taşırdık. Yaz geceleri ateş böceklerinin ışık saçarak aydınlattığı tarlaların yanından geçerken durur, ateş böceğinin birini yakalar, alnıma koyardı. Bir süreliğine de olsa beni, alnında yıldız parlayan olağanüstü güçlere sahip dünyanın en mutlu çocuğu hissettirirdi. Sonra da böceği alnımdan alır, avucuma koyar karanlığa doğru uçmasını izlerdik.

Yine birgün yaralı bir kuşu eve getirmiş, tedavisi bitene kadar çocuk gibi ilgilenmiş sonra da özgürlüğe uçuşmasının mutluluğunu hep birlikte yaşamıştık. Çocukluğumun en güzel anıları olarak hâlâ hatırlarım.

Dışardan bakan bir göz, işine böylesine tutkuyla bağlı birinin yaşamdan kopuk olduğunu düşünebilir. Ancak babam, tüm sıkıntılara inat yaşamdan keyif almasını bilirdi. Çok fazla yolculuk yapar, yolculuklarda hep birlikte şarkı söylerdik. Her müzik sesinde yerinden fırlar, annemle ve benimle dans eder, ayrıca çok güzel ağız armonikası çalardı. Yani hayatımıza hep neşe katan biri oldu.

Tüm bunların dışında, Atatürk sevgisini, göğsümü gereker Türk’üm demeyi ondan öğrendim. Çocuktum, belediye kayıtlarında birinin Hafız soyadına ilave ettiği “i” harfini sildirmek için nasıl çaba sarf ettiğini, devlet dairelerini kapı kapı gezerek, ben Türk’üm, soyadımda bu “i” yoktur diyerek o “i”yi kaldırtana dek nasıl mücadele ettiğini çok iyi biliyorum.

Özetle Nimetullah Hafız, yani benim babam, tüm yaşamını zaman zaman kıskandığım öğrencilerine, tutkuyla bağlandığı Türkolojiye harcamaktan haz duyan bir idealist. Bu güzel enerjin ve sevginle hayatlarımızda hep var olman dileğiyle...

BALKANLAR'IN SEÇKİN TÜRKOLOJİ BİLGİNİ PROF. DR. NİMETULLAH HAFIZ 80 YAŞINDA

Cengiz Hakov*

Balkanlar'da Türkolojiden söz edilince ilk aklımıza gelen Kosova'nın Prizren şehrinden Prof. Dr. Nimetullah Hafız oluyor. Çünkü bir Türkoloji bilgini olarak onun adı Balkanlar'da sabık Osmanlı eyaletleri, Osmanlı Devleti'nin dağılıştından sonra ortaya çıkan Balkan devletlerinde Türkolojinin yerleşmesi ve gelişmesiyle sıkı sıkıya bağlıdır. O, Prizren'de Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi BAL-TAM'ın ve aynı adı taşıyan saygın bilimsel derginin kurucusudur.

Prof. Dr. Nimetullah Hafız Balkan ülkelerinde Türk dili ve edebiyatıyla, Türk kültürü, seçkin bilim adamları, yazarları ve Türkologların hayatı ve yaratıcılığı üzerinde çalışmalarıyla bilinmektedir. Prof. Nimetullah Hafız, Priştina, Üsküp, Novi Pazar (Sancak) üniversitelerinde aktif öğretim üyeliğinde bulunmuştur. O, Priştina Üniversitesinde dekan yardımcısı görevinde de bulunduğu Felsefe Fakültesinde Türkoloji Bölümünün kurucusu ve uzun yıllık yönetmeniydi.

Prof. Dr. Nimetullah Hafız kurucusu bulunduğu BAL-TAM (2000) aracılığıyla Balkanlar'da Türkolojik araştırmaların ve çeşitli Balkan şehirlerinde periyodik olarak düzenlenen Türkoloji konferanslarının organizatörü ve yayıncısı olarak bilinmektedir. Şimdiye kadar bu türden Prizren'de (2001), Mostar'da (2002), Kotor'da (2003) ve Zagreb'de (2007) dört konferans düzenlenmiş bulunuyor. Bu konferanslara ortalama 60 ile 80 arasında bilim adamı katılmakta ve onlarda Balkanlar Türkolojisi ve genel olarak Balkanoloji konularında en son araştırma ve incelemelere dair raporlar sunuluyordu. İlk konferanslar genellikle Türkoloji alanında geçtikleri hâlde son iki konferans genelde Balkanolojik ça-

lışmalara aitti. Bu şekilde BAL-TAM Balkanolojik incelemelerle Türkolojik konuları genişletmiş oldu. Bu suretle daha geniş bir yelpazede Türkoloji ve Balkanoloji alanında araştırmalar yürüten bilginlerin kapsamı içine alınmış oldum. BAL-TAM incelemelerinin merkezinde ve yapılan bilimsel konferanslarda okunan raporlarda Balkan halklarının tarihi, dili, kültürü ile Türk kültürünün Osmanlı öncesi, Osmanlı iktidarı ve bugünkü Türkiye Cumhuriyeti yıllarında Balkan halklarının kültürleriyle etkileşimi sorunları ele alınmaktadır. Dahası var, bu raporlarda genellikle vurgu bu halkları ayıran değil, bir birine yakınlaştıran unsurlar üzerine konulmaktadır. BAL-TAM'ın ele alıp incelediği problemler üzere başka ülkelerde benzeri konferanslar düzenlenmiş olması onun bu gibi konuları ne derecede başarıyla seçtiğinin bir göstergesidir. Mesela, benzeri bir konferans Polonya'nın Poznan şehrinde "Balkanlar'da dinî ve politik akımlar" konulu konferans olmuştur.

Prof. Dr. Nimetullah Hafızın Balkan Türkolojisi ve genelde Balkanoloji bilimleri alanında ulaştığı büyük başarıda eşi, seçkin Türkoloji bilgini Prof. Dr. Tacida Hafız'ın büyük katkısı vardır. Prof. Dr. Tacida Hafız, sadece BAL-TAM yürütme müdürü olarak değil, Balkanlar'da bir Türkoloji merkezine yeni yeni ideler getiren ve uluslararası bilimsel konferansların başarıyla geçirilmesinde çok değerli emeği geçen bir kimsedir.

Sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız'ı 70. jübile yılında kutlarken kendisine uzun yıllar sağlık, esenlik BAL-TAM'la Türkoloji ve Balkanoloji yolunda yaratıcılık başarıları dilerim.

* Prof. Dr. Emekli Öğretim Üyesi, Sofya / Bulgaristan, cengizhakov@hotmail.com

BALKANLAR'DA TÜRK RUHU

Talât S. Halman*

“Osmanlı'nın Avrupa'sı” çok daha geniş bir coğrafi alanı kapsamıştı ama onun (‘sağlam saha’ anlamına gelen) *terra firma*'sı, yarım bin yıllık bir süre boyunca, Balkanlar'dı. Osmanlı, egemenliği altındaki Hristiyanlarla Müsevileri kitle hâlinde İslamlaştırmaya çalışmadı.

Osmanlı'ya pek olumlu bakmayan ve Ermeni sorunu dolayısıyla acı eleştiriler yapmış olan ünlü İngiliz tarihçi Arnold Toynbee'ye göre, Osmanlı yönettiği bölgelerdeki gayrimüslimleri Müslümanlaştırmış olsaydı modern Avrupa tarihi çok farklı olurdu. Yine de Balkanlar'da Türk- lük bilincine ve İslam inancına bağlı nüfuslar oluştu. Osmanlı Devleti sona erdiğinde, çeşitli Balkan toplum- larındaki Türkler azınlık durumuna girdiler. Bunlardan Türkiye'ye göç etmeyenler, dillerini, dinlerini, ruhlarını dinç tuttular.

Böyle bir kültürel beka azmi ve çabasında, kültür bi- lincinin bilim, edebiyat ve sanat yoluyla canlı tutulması yaşamsal bir önem taşımaktadır. Böyle bir gayreti ömür boyu başarıyla sürdürmüş olan değerli bilgin Nimetullah Hafız, Balkanlar'da Türk ruhuna katkılarda bulunmak uğrunda çırpınmıştır. Bir yandan da, Balkan-Türkiye iliş- kilerini güçlendirmeye canla başla uğraşmıştır. Değerli eşi Doç. Dr. Tacida Zubçeviç Hafız'ın da on yıllardır sü- ren desteğiyle, nice etkinlikler ve hizmetler gerçekleştiril- miştir: Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi kuruldu. Yüzlerce öğrenci ve bilgin yetiştirildi. Sayısız konferans ve makale, birkaç düzine kitap, yıllardır Türkiye'de ve Bal-

kanlar'ın değişik kentlerinde düzenledikleri uluslararası sempozyumlar, çıkardıkları bilimsel dergiler, özellikle “BAL-TAM Türklük Bilgisi”...

Balkan-Türk ruhu ve kültürü için Nimetullah adı üs- tünde “Tanrıdan gelme bir nimet”... O nimete Balkan- lar'daki Türkler de, ana yurttakiler de minnet duyuyor.

Yine de, hepimizin içinde, birbirimizden ayrı olma- nın, hasret duymanın burukluğu yaşanıyor. Gurbeti en derin, en acı hissettiren elbette edebiyattır. Ve özlemin öz sesi şiiirdir herhâlde.

Şiir, belki her yerde, her zaman, gurbet eldedir, türküle- rini gurbet diliyle söyler. Başka hiçbir yere gitmeyen şairler bile, özlemi yaşarlar. Bir sevgilinin hasreti, geçmişe nostal- ji, daha güzel günlere yönelik, ütopyaya can atıştır bu.

Türk şiiri, başlangıçtan beri, göç ile gurbetin serüve- nini yaşamıştır denebilir. Orhon Anıtları, ilini ve ege- menliğini yitiren, kendi kültür değerlerinden ve özben- liğinden uzak kalan atalarımızın ağıtıdır. *Kutadgu Bilig* adil yönetim ve manevi olgunluk arayışı... Divan ve halk şiiri de, sevgiliye özlemle kıvrınır. Ve tasavvuf, hep kendi gurbetini yaratmıştır: Yeryüzündeki sevgili için yanıp tu- tuşarak, kutsal âlemdeki Yaradan'ın varlığıyla birleşmek uğrunda çırpınarak... Tanzimat'tan sonra, Türk şairleri yeni bir entellektüel ve estetik göçü yaşamaya yöneldiler. Cumhuriyet şiiri, bir özleyişler kumkuması oldu: Ulusal kültüre özlem, Osmanlı uygarlığına nostalji, Tanrı'yı ye-

* Eski Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanı, Akademisyen, Şair, Yazar (Vef. 2014), Ankara / Türkiye

niden arayış, bilinen ve bilinmeyen Batıya hasret, sosyal adalet ve haysiyetli yaşam için siyasal ideolojilerden meded umma, romantik hicran, daha güçlü bir aşk uğruna, daha güzel bir yaşam uğruna...

Balkanlar'daki çağdaş Türk şiiri, hüznü ezgilerle, kendini içli yakarışlarla seslendiren "gurbet türküleri" söyleyerek yaratmıştır. Ta Osmanlı'dan beri, özlem iliklerine işlemişti, canevine yerleşmişti. Rumeli, tıpkı İstanbul gibi, Andolu gibi, göç ve gurbet ruhuyla yaşıyordu. Balkanlar da, İmparatorluğun manevi ve estetik özvarlığındaki özelemlerle yoğrulmuştu, aynı dokunaklı lirizmi cankulağıyla dinliyordu.

Yirminci yüzyıl, Balkan Türklüğüne yeni trajik boyutlar getirdi. Osmanlı Devleti'nin çözülüş ve çöküş dönemindeki savaşlar ve yenilgiler yüzünden göçler... Geride kalanların başka uluslar ve din toplulukları tarafından hırpalanması... Kilisenin ve yabancı devletlerin kıskırtmasıyla Türklerle reva görülen oç eylemleri... Nazi mezalimi... Totaliter Komünizmin göz açtırmayan, özgürlüğü ezen, bağımsız düşüncüyü susturan baskıları... Ve 20. yüzyıl sona ererken Bosna-Hersek ile Kosova'da soykırım.

Balkan Türkleri ve şairleri, yüzyıllarca egemen yaşadıkları ana yurtlarında, başka dinlerin, milliyetçi ideolojilerin, tarihî hınçların kurbanı oldukça, sürekli gurbet yaşamına da mahkûm oldular. Türkiye, "mev'ud belde" oldu onlar için... Bulgaristan, Romanya, Yugoslavya, Makedonya ve o yörelerdeki çoğu, Türkiye'yi hiç görmemişlerdi bile... Ama kendi topraklarında "sürgün" gibi hissediyorlardı kendilerini... Türkiye, ana vatan değildi ama özlenen asıl vatan oldu onlar için, bir soyut ülke, bir ütopya...

Buldukları yerlerde, gitgide yabancılaşan, bir yandan da çoğunluk tarafından dışlanan, giderek varlığı tehlikeye düşürülen, sonunda gaddar kıyımlara sürüklenen birer azınlık oldular.

Kültür özbenliklerini korumak için Türkçeye dört elle sarıldılar. Ancak, Balkanlar'daki rejimlerde, eğitim genelde başka dillerde veriliyordu, toplumda kalıcı olmak için çoğunluk dillerini iyi bilmek ve kullanmak gerekiyordu. İslamiyet'ten meded umdular ama özellikle elli yıllık Komünizm döneminde herhangi bir din bağlantısı sakıncalıydı.

Balkan Türkleri "yerleşik sürgün" olarak, birer özlem topluluğu durumuna girdiler. Osmanlı nostaljisi, Türkiye hasreti, adil ve güvenli bir ülkede haysiyetli yaşam beklentisi...

Çok farklı bir bağlamda yazdığı "Açık Deniz" başlıklı şiirinde Yahya Kemal Beyatlı bu trajediyi sanki önceden görmüş, özlem melankolisinin tanımını kâhin gibi yapmıştı. Üsküp doğumlu Yahya Kemal, ilkokulu Üsküp'te okurken, orta öğreniminin bir kesimini Selânik'te yaparken canevinde duymuş o amansız nostaljiyi: "Balkan şehirlerinde geçerken çocukluğum; / Her lâhza bir alev gibi hasretti duyduğum." Bu "melâl"i anlatırken diyor ki: "Duydum akıncı cedlerimin ihtirâsını, / Her yaz, şimale doğru asırlarca bir koşu, / Bağırmda bir akis gibi kalmış uğultulu..."

Ve Beyatlı, Balkan hüznünü ve sendromunu çok güçlü iki mısra ile özetliyordu: "Hicretlerin bakiyesi hicranlı duygular / Mahzun hudutların ötesinden akan sular." Sonra, şair göçü, gezginliği, dur durak bilmeyen gurbeti yaşıyor: "Bir gün dedim ki istemem artık ne yer ne yâr! / Çıktım sürekli gurbete, gezdim diyar diyar."

Bu görkemli şiirin ikinci bölümü "açık deniz"le, belki okyanusla, ilk karşılaşmanın sürükleyici öyküsüdür. "Garbin ucunda"ki "bin başlı ejder", elbette, kudretli bir ummanın görünümü... Ama acaba haşmetli Osmanlı Devleti için de bir alegori, bir istiare, bir simge de değil midir bu? Ve onun üzgünlüğünü Yahya Kemal derinden duymaktadır: "Sezdim bir âşinâ gibi, heybetli hüznünü!" Balkanlar'ın melankolisini Avrupa'nın Atlantik kıyısına mı taşıyor Türk şairi, ya da garbın öteki ucundaki Osmanlı trajedisine mi? Ve şiir, Türk tarihinin coğrafi, manevi ve siyasal sürgünlerinin birikimiyle, gurbet sancıları ile sona eriyor:

Rûhunla karşı karşıya kaldım o med günü,
Şekvânı dinledim, ezeli muztarip deniz!
Duydum ki rûhumuzla bu gurbette sendeniz.
Dindirmez anladım bunu hiçbir güzel kıyı;
Bir bitmeyen susuzluğa benzer bu ağrıyı.

"İslav kederinden zevk almadım," diyen Beyatlı, Türk gurbetinin hüznüne senfonik bir asalet getirmiştir. Balkanlar'daki Türk şiiri, işte bu soylu üzüntü-

yü seslendirmişti. Yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra, Türkiye Cumhuriyeti, yurt dışındaki kardeş şairlerin yavaş yavaş bilincine varırken, böyle bir “pat-hos”u paylaşıyordu.

Balkan Türk şiirinin başlangıçta çetin bir problema-tığı vardı. Sesini Türkiye’de duyururken: Türk şiirine çok benzerse “cılız bir kopya”, “basit bir taklit” gibi görülme-k; öte yandan, çok ayrı özellikler gösterirse yadırganmak, Bulgar, Romen, Makedon, Sırp, Hırvat, Arnavut, Yunan vb. dillerinin ve estetik tercihlerinin uzantısı sanılmak. Birinci durumda, bir “sığıntı” ya da “üvey evlat” olacak, ikinci sınıf vatandaş muamelesi görecekti. Apayrı olursa dışlanacaktı, horlanacaktı belki. Balkan Türk şairlerinin çoğu, sevinilecek, övünülecek bir özgüvenle, aşırı taklit-ten sakındılar, Türk şiirinin gölgesinde kalmadıkları gibi, bölgelerinin ve Avrupa kültürünün sultasına da girmе-diler. İçinde yaşadıkları baskı rejimleri, onlara Türkiye’de 60’lı yıllardan 1980’e kadar bir sanayi gibi seri üretim yapan siyasal şiire yönelme olanağı da vermedi. İster is-temez, Balkan-Türk şiiri, içsellığe, yüreğin derinliklerine, canevindeki sevinçlere ve üzgünlüklere yöneldi. Bir yan-dan da, doğa güzelliklerine... Yahya Kemal’in Rakofça pa-noramasındaki “hür hava” artık yoktu ama, okşayıcı ve çarpıcı güzellikler vardı.

Ne Avrupa şiirinin İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana entellektüel maceraları, ne Türk şiirinin yaman sosyal eleştirisi, sarsıcı dil arayışları, ruh ve akıl serüvenleri... Balkanlar’ın Türkçe şiir yaratısı, eskiden “temkin” ve “te-enni” olarak tanımladığımız bir denge ve dinginlikle aşkı, pastoral görünüşleri, gündelik masum yaşantıları, rik-katli bir tecessüsü baş tacı etmiş gibiydi. Sosyal vicdanın haykırmasına olanak bulamadığı için, ince seslerle ken-dini, dünyayı, doğayı sorguluyordu. Ve hep kendi ötesin-deki gerçeklere can atıyordu; özlemin estetik stratejisiydi bu: duyulanın ötesinde gür sesler, görülenin ötesinde gü-zel bir yaşam, inanılanın ötesinde mistik bir derinlik ve siyasal bir ütopya.

1990’lı Bosna-Hersek ve Kosova felaketleri, o yörele-rin şairlerine bazı trajik boyutlar getirdi. Beyatlı’nın “Açık Deniz”indeki “Byron’u bedbaht eden melâl”in ötesinde bir hü-zün egemenliği, Balkan-Türk şiirinde sürüp gidi-yor. Yalınkat bir “pathetique” sonat gibi.

Balkanlar’daki Türk ruhunu, Türk kültürünün sağlam değerlerini Prof. Dr. Nimetullah Hafız, eşi Tacida Hanı-mefendi’yle birlikte inceliyor, öğretiyor, zinde tutuyor, en güzel örnekleri ana vatana taşıyor. Türkiye ile Balkanlar arasındaki dinamik bilim ve sanat ilişkileri için iki kişi-lik bir merkez gibi çalışıyorlar. Nimetin böylesi hepimizi mutlu etmektedir.

TÜRKOLOG DOSTUM NİMETULLAH HAFIZ

Hayrettin İvgin*

Nimetullah Hafız'ı 40 yılı aşkın süredir tanırım. O şu anda Balkan Türkolojisinin ve halk biliminin fenomenidir. Son 30-40 yılın Balkan kültüründe önemli yeri ve markası vardır. Balkan Türkolojisi ve kültürü denince; Prof. Dr. Cengiz Hakov, Prof. Dr. Fehim Nametak, Prof. Dr. Gazmend Shupuza, Prof. Dr. Hamdi Hasan, Prof. Dr. Mirjana Teodasiyeviç, Prof. Dr. Muhammed Zdroloviç, Prof. Dr. Mustafa Ali Mehmet, Prof. Dr. Mihail P. Guboğlu, Fahri Kaya, Dr. Rıza Mollov, Prof. Dr. Fadil Hoca, Prof. Dr. Nedret Mahmut, Prof. Dr. Enver Mahmut, Prof. Dr. İbrahim Tatarlı, Prof. Dr. Sevim Piliçkova, Prof. Dr. İskender Rizay, Prof. Dr. Yusuf Hamzaoğlu, Prof. Dr. Arif Ago, Prof. Dr. Cenana Butoroviç gibi onlarca Türkolog ve bilim insanı akla gelir.

Prof. Dr. Nimetullah Hafız ile eşi Prof. Dr. Tacida Hafız'ı bu saydığım ve sayamadıklarım içinde birer yıldız gibidirler. Bu iki değerli dost insanı Balkan Türkolojisinden ayırmak mümkün değildir. Sadece bu ikilinin Balkan Türkolojisine yaptıkları hizmete hiçbir kurum ve kuruluş erişememiştir. Her iki değerli bilim insanı tek başlarına bir enstitü, bir bilim kuruluşu, bir bilim merkezidir. Yazdıkları, ürettikleri, derledikleri ve kitaplaştırdıkları bir çok bilim merkezinin hizmetini aşar.

Balkan Türkoloji çalışmalarının mutlaka kurumsallaştırılmasının zorunluluğuna inanan Prof. Dr. Nimetullah Hafız ve eşi Prof. Dr. Tacida Hafız, sadece bu nedenle Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezini (BAL-TAM) kurmuşlardır.

Yetkilerden, yönetimden gerekli izinleri alarak 26 Mart 2000 tarihinde Prizren'de Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezini (BAL-TAM) kurarak çalışmalara başladılar. Amaçları arasında; Balkan Yarımadası'nda Türkoloji alanında bilimsel çalışmalar yapmak, bu bölgedeki Türkçe yazma ve basma eserleri yayımlamak, Türkoloji alanında bilimsel toplantılar düzenlemek, genç Türkologların çalışmalarına katkıda bulunmak, tezlerini yayımlamak, Türk dili, edebiyatı, tarihi, halk bilimi vb. çalışmaları Türkçe ve diğer dillerde yayımlamak, Türkoloji ile ilgili dergi yayımlamak, Türkçenin bu bölgede bilim ve öğretim dili olarak gelişimini sağlamak, Türkolojiyi ilgilendiren her alanda başta halk edebiyatı ve halk bilimi konularında derlemeler yapmak, yayımlamak ve bunları arşivlemek vb. bulunmaktadır.

Gerçekten BAL-TAM hayata geçince bu amaçlarından bazılarını hızla gerçekleştirmeye başladılar. Dört kez, Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu düzenlendi. Bu sempozyumların Birincisi Kosova-Prizren'de (28-30 Eylül 2001), İkincisi Bosna-Hersek Mostor'da (3-6 Eylül 2002), Üçüncüsü Karadağ-Kotor'da (9-12 Eylül 2013), Dördüncüsü Kosova-Prizren'de.

BAL-TAM'ın ve Prof. Dr. Nimetullah Hafız'ın yaptığı en önemli çalışmalar yayımladığı kitaplardır. Sempozyumun bildirilerinin kitap bütünlüğünde yayımlanmış olması bile büyük bir başarıdır. 2004 yılından bu yana çıkarılan BAL-TAM Türklük Bilgisi adlı akademik yayın

* (Prof. Dr.) Dünya Söz Akademisi Başkanı, Ankara / Türkiye, hayrettinivgin@gmail.com

çok önemlidir. Bu dergi, ilk sayısı Prizren’de Eylül 2004 ayında yayımlandı. Bu sayı Türkiye Cumhuriyeti’nin 80. Kuruluş Yılı dönümü’ne armağan sayı olarak çıkarılmıştır. Dergi yılda iki defa olmak üzere yılın mart ve eylül aylarında yayımlanmaktadır. Sürekliliğini korumuştur. Toplam 31 sayı çıkarılmıştır.

Benim de bu çok önemli, önemli olduğu kadar değerli yayının 1. sayısından itibaren yazılarım yayımlanmaktadır. 15 yıldır yayımlanan *BAL-TAM Türklük Bilgisi* uluslararası hakemli dergide şimdiye kadar bilimsel ve popüler yazılar yayımlanmıştır. Bu dergide benim de birkaç sayı hariç hemen hemen her sayısında 23 yazım yayımlandı.

BAL-TAM’ın ve Hafızların büyük bir özveriyle çıkarttıkları bu yayın, Balkan Kültürü ve Türkolojisi ile ilgili önemli ve değerli bir külliyyattır.

Derginin 31. ve Eylül 2019 sayısında Meltem Âşıkferki’nin hazırladığı 1-30. sayılarının dizini yayımlandı. “Esere ve Yazara” göre hazırlanmış bu dizine baktığımızda; Tarih, Dil, Edebiyat, Halkbilim, Eğitim, Müzikoloji, Sanat, Derleme-Tarama, Olaylar-Yayınlar başlıkları altında 627 yazının yayımlandığı görülmektedir.

BAL-TAM’ın önemli ve büyük hizmetlerinden biri de kitap yayımlarıdır. Çeşitli konularda hazırlanan ve yayımlanan kitapların sayısı 50’yi bulmuştur.

Prof. Dr. Nimetullah Hafız ve BAL-TAM ve *Çevren* dergisi ile ilgili olarak önemli girişimlerinin nasıl akamete uğratıldığına kısaca değinmek istiyorum. Bu, Nimetullah Hafız dostumuzun *Çevren* dergisini yeniden yayımlama teşebbüsüdür. *Çevren* dergisi, *Tan* gazetesi yayın örgütü çerçevesinde ilk sayısı 1973 (Kasım) yılından itibaren yayımlanmaya başlamıştır. Bu dergi 1991 yılında yayın hayatını durdurmuştur. O tarihe kadar 91. sayı yayımlanmıştır.

Nimetullah Bey bu derginin yeniden hayat bulması amacıyla Kosova Türk Tabur Görev Kuvvet Komutanlığı-

nın maddi ve manevi destekleriyle 92. Sayısını BAL-TAM Yayınları arasında yayımlıyor. Tabii ki yeni bir misyonla, Baş ve Sorumlu Yazarın Prof. Dr. Nimetullah Hafız olmasıyla, konularının Türkoloji olarak belirlenmesiyle, bilim adamlarından oluşan yeni bir yazı kuruluyla ve değişik yazarlarla yayın hayatını başlatıyor. Derginin 93-94. sayısını da ortaya koyuyor (2001). 95-96. sayısını da Mart 2002 tarihinde çıkarıyor. 97-98. sayılarını ve 99. sayılarının hazırlığını da gerçekleştiriyor. Ancak kendisine, tam o günlerde *Tan* gazetesi yayın örgütü adına Şerafettin Ömer imzasıyla bir yazı geliyor. Bu yazıda; *Çevren* dergisini yeniden kendileri tarafından yayımlayacaklarını, yayım haklarının kendilerinde olduğunu, yeni yayın ve redaksiyon kurulu oluşturduklarını, BAL-TAM’ın bu derginin yayımına son vermezse mahkemeye başvurup haklarını savunacaklarının tehdidini içeriyordu. Nimetullah Bey de bunun üzerine *Çevren* dergisinin yayımından vazgeçerek 2004 Ekim ayı içerisinde *BAL-TAM/Türklük Bilgisi* dergisini çıkarmaya başlıyor. 15 yıl aralıksız bu yeni dergiyi yayın hayatında devam ettiriyor.

Peki! *Çevren*’i çıkarmak isteyen *Tan* gazetesi yayın şirketi, dergiyi çıkarmaya başlıyor mu?

Hayır! Nimetullah Bey’in bu güzel teşebbüsüne engel olmaktan başka bir iş yapmıyorlar.

Nimetullah Bey 80 yıllık dolu dolu bilim hizmetinin daha uzun yıllar devam edeceğine inanıyorum. O yorulmak bilmeyen değerli bir bilim insanıdır. Balkan Türkolojisi onun bu gayretli çalışmalarıyla bitmeden devam ediyor. Bilim dünyası ona bu konuda çok şey borçludur. Hiçbir maddi çıkar gözetmeden yaptığı çalışmaların karşılığı, onun için sadece bir mutluluk oluyor. Çok yaşasın dostum Nimetullah Hafız ve onun değerli eşi Tacida Hafız. Çocukları ve torunlarıyla mutlu, huzurlu, sağlıklı ve verimli bir ömür sürmelerini diliyorum. Onun dostluğu ve arkadaşlığıyla ben sadece övünç duyuyorum.

DEĞERLİ, SAMİMİ KARDEŞİM, DOSTUM VE HOCAM NİMETULLAH HAFIZ

Salih Lika*

Osmanlıların Balkanlar'dan çekilmesinden sonra Kosova'da Türkçe eğitim yeniden 1951 yılında başladı. Bu yıldan önce Türk çocukları Arnavutça dilinde eğitim görüyorlardı. Türkçe eğitim başlayınca Türk çocukları ikinci, üçüncü, dördüncü sınıflarda okuyan çocuklar Arnavutça eğitimden Türkçe eğitime dönüp kendi ana dillerinde öğrenimlerini sürdürmeye başladılar. Okula yeni yazılanlar birinci sınıftan Türk dilinde ders görmeye başladılar. Kosova'nın Prizren, Priştine, Gilan, İpek, Mitroviça, Vuçiturn kentlerinde, Mamuşa ve Doburçan köyünde Türkçe eğitim yapılıyordu. Bu dönemde zorunlu eğitim dört yıldır. Yani dördüncü sınıfı bütünüyle istediğine göre öğrenimlerini öyle denilen reel liselerde sürdürüyorlardı. Bu reel liseler dillere göre adlandırılıyordu. Türkçe eğitim verilenler "Türk Reel Liseler" adını aldı. Kosova'nın kentleri arasında Prizren'de bir ayrıcalık vardı. Prizren'de reel liselerin birinci kademesinde iki birinci ve bir ikinci sınıf açıldı. Bu sınıflara Arnavutça öğrenim gören Türk öğrencileri kayıtlarını yaptırdılar. Nimetullah Hafız birinci sınıfa ben de ikinci sınıfa kaydımı yaptırdım.

Yeni öğretim yılında yeni bir oluşum, değişim, artık kendi ana dilimizde öğrenim görüyor, yeni öğrenci ve öğretmenlerle karşılaşıyorduk. Günler geçtikçe birbirimize daha yakın oluyor, birbirimizi anlamaya çalışıyorduk. Herkes kendine bir arkadaş seçiyordu. Ben de bir gün Nimetullah ile karşılaşım tanıştım. Arkadaşlık yapmaya başladık. İlk aylarda sıradan bir arkadaşlıktı sürdürdük.

Günler geçtikçe birbirimizi anlamaya, saygı duymaya başladık. Birbirimize karşı güvenimiz, inancımız arttı. Her alanda birbirimize destek olmaya başladık. Artık sıradan arkadaşlık gerçek arkadaşlığa dönüştü. Bu arkadaşlık ta 1951 yılından günümüze kadar devam etmektedir.

İnsan akrabasını kendi seçmez ama arkadaşını kesinlikle kendi seçer. Öyle ki, arkadaş akraba kadar değerli değildir. Gerçek arkadaş akrabadan çok daha önemli, çok daha değerlidir. Altmış yıllık arkadaşlığımızda bir kez olsun birbirimizi kırmadık. Bu uzun süre arkadaşlığımızda kimi kez yanlışlarımız eksiklerimiz olduysa da bunları anlayışla, hoşgörü ile karşıladık. Her güçlükte birbirimize destek olduk, birbirimize yardımda bulunduk. Öyle ki güçlükleri de, iyilikleri de şenlikleri de aramızda paylaştık.

Nimetullah Hafız, Reel Lise sıralarındayken birçok etkinliklere ve yarışmalara katılmıştır. Dağcılık, izcilik, yüzme, atıcılık, şiir okuma, tiyatro vb. devlet bayramlarında bu günlerde kent çapında çeşitli akademi, müsamereler, resitaler düzenlenirdi. Bunlardan önce bayramlar ile ilgili ya da başka konulu şiirler okunurdu. Hemen her bayram öncesi etkinliklerde Türk dilinde bir veya iki şiir okunurdu. Bu şiirleri daha çok Nimetullah okurdu. Dolgun sesiyle, doğru tonlama vurgulama ve duraklamalarıyla salondaki izleyicileri, büyükleri coştururdu. Herkes soluğunu tutup can kulağıyla dinlerdi. Şiir bitince büyük alkış alırdı. Öteki etkinliklerde de böyle başarılı olurdu.

* Türkçe Öğretmeni (Vef.. 2012), Prizren / Kosova

Daha lise öğrencisi iken şiir yazmaya başladı. Şiirlerini Üsküp'te çıkan *Birlik* gazetesinin çocuk sayfalarında ve *Sevinç* çocuk dergisinde yayınlardı. O dönemde Nüsret Dişo Ülkü de şiir yazıyordu. Bizim aramıza katıldı. Ben de bir iki şiir, kısa çocuk öyküsü yazmaya başladım.

Birkaç yıl sonra Nimetullah Hafız'ın eline *Türk Dili* dergisi geçmişti. Okuduktan sonra bu dergiyi bana verdi. Ben de okudum. Yeni (öz Türkçe) sözcüklerle karşılaştım. Her sözcüğün anlamını çok çabuk ve kolay anlıyordum. Farsça, Arapça, yabancı dillerden alınmış birçok sözcüklerin anlamlarını anlamıyordum. Çünkü medresede eğitim görmedik ki. *Türk Dili* dergisi sürekli gelmeye başladı. Her sayısında yeni yeni öz Türkçe sözcükler öğreniyorduk.

Bir süre sonra Nimetullah Hafız'ın eline *Varlık* dergisi de geçmişti. Bu dergiyi de bana iletti. Bu dergiden de öz Türkçe sözcükler okuyup benimsiyorduk. Bu dergide "Nurullah Ataç'ın Köşesi" vardı. Bu köşeyi okumadan geçemiyordum. Bu dergi de sürekli gelmeye devam etti.

Bizim arkadaşlığımıza Nüsret Dişo Ülkü de katıldı. Prizren'de bir gelenek vardır. Demirli köprüden Papaz Çarşısı'na kadar her akşam "korzo" yapılır. Gençler, aralarında kimi yaşlılar da bulunan Prizren halkının büyük bir bölümü "korzo"ya çıkıp gezinirler. Biz de üç arkadaş her akşam "korzo"ya çıkıp gezinirken çoğunlukla dil üzerinde tartışırdık. Birbirimize öğrendiğimiz yeni öz Türkçe sözcükleri anlatır, bu sözcüklerin ne kadar güzel ve anlaşılır olduklarını anlatırdık. Yalnız anlatmakla kalmayıp bu sözcükleri yazılarımızda kullanıp bunların Kosova ve Makedonya'da yaygınlaşıp tutulmasına katkıda bulunmaya çalışırdık.

Daha geçlerde Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çıkarttığı *Türkçe* dergisi de elimize geçti. Bu dergideki yazar ve ozanlar kendi yazılarında kesinlikle öz Türkçe sözcükleri kullanıp türetilen yeni sözcüklerin karşılıkları olan yabancı sözcükleri ayraçlar içine alıyorlardı. Bu dergi öz Türkçe ile ilgili dil çevirilerimizi genişletti. Ne yazık ki bu dergi yalnız iki yıl yayımlandı.

Biz yazılarımızda öz Türkçe sözcükler kullanıyorduk. Bize karşı koyanlar ve eleştirenler de oldu. Hatta takılanlar da. Rahmetli Süreyya Yusuf Hocamız bile bizimle kar-

şılaştığında "Nerdesiniz be yapıt tapıtçılar" diye seslenirdi. Çünkü biz, yazılarımızda "eser" yerine "yapıt" sözcüğünü kullanıyorduk. Bir süre sonra değerli Hocamız Süreyya Yusuf da öz Türkçe sözcükleri sevmeye, benimsemeye başladı. Günlük konuşmalarında da yazılarında da öz Türkçe sözcükleri kullandı. Öyle sevdi ki daha ileriye gitti. Nüsret Dişo Ülkü ile birlikte yeni Türkçe sözcükler türetmeyi denediler.

Nimetullah, Nüsret ve ben yolumuzu sürdürdük. Sözünü ettiğim dergilerden öğrendiğimiz öz Türkçe sözcükleri yazılarımızda kullanıyorduk. Yazılarımızı da Üsküp'te çıkan *Birlik* gazetesi ve ayda bir çıkan *Sevinç* çocuk dergisinde yayınlıyorduk. *Birlik* gazetesinin baş ve sorumlu yazarı Şükrü Ramo, *Sevinç* dergisinin baş ve sorumlu yazarı ise Necati Zekeriya idi. Bunlar bizim yazılarımızdaki gelişmeler, yenilikler, öz Türkçe sözcüklerden kuşkulandı. Bizim yazılarımızı çalıntı sanarak bizi denetlemeye karar almışlar. Bir gün Şükrü Ramo, Necati Zekeriya ve Fahri Kaya Prizren'e geldiler. Bizi arayıp buldular. Hep birlikte Nüsret Dişo Ülkü'nün evinde toplandık. Prizren Reel Lisesinde Türkçe dersini veren Ömer Mısırlı'yı, ilköğretim okullarında Türkçe dersini veren Refet Kiser'i ve Muhammet Şerif'i davet etmişlerdi. Hâl hatır soruştuktan sonra çaylar yetiştirdi. Sıcak çayları yudumlarken dereden tepeden konuşuyorduk. O sırada Nüsret Dişo'nun annesi Prizren'de "kaymakçına" adında süt ve yumurtadan yapılan özel bir tatlı ikram etti.

Bundan sonra asıl konuya geçilmeye başlandı. İlk Şükrü Ramo, Nimetullah'a yönelip yazılarımızda kullandığımız öz Türkçe sözcüklerin anlamlarını sormaya başladı. Nimetullah sorulara yanıt veriyordu. Araya Necati Zekeriya da girdi. O da birkaç soru yöneltti. Nimetullah bu soruları da doğru yanıtladı. Sonra bana döndüler. Her ikisi de bana birçok soru sordular. Ben de sorulan soruları birer birer yanıtladım. Öte yanda da Fahri Kaya Nüsret ile uğraşıyordu. Bunlar da Nüsret Dişo'ya yüklenince işler biraz kabardı. Bazı yanıtlardan memnun değillerdi. İşte, o sözcükler üzerinde uzun uzadıya tartıştık. Örnekler, kanıtlar öne sürerek doğru olduklarını ortaya koyduk. Soru sormalar ve tartışmalar akşamın geç saatlerine kadar sürdü.

Sonunda yazılarımızın özgün olduklarına inandılar. Prizrenli öğretmenlerimiz bu tartışmalara hiç katılmadılar. Yalnızca dinlediler.

Akşamın geç saatleriydi. Konuklarla karşılıklı esleşerek Nüsret Dişo'nun evinden ayrıldık. Onlar gittiler. Biz yazılarımıza aynı biçimde, öğretimizi yeni öz Türkçe sözcükleri kullanarak sürdürdük. Kimileri çok ileri gidiyorsunuz dediler. Türkiye'de bile arı bir dil kullanılmıyor dediler. Yanlış bir yoldasınız dediler. Biz bunlara kulak asmadık. Geri kalmaktansa ileri gitmek iyidir ilkesi yoluyla yürüyerek yazılarımızı sürdürdük. Kosova Türk toplumu gençleri tarafından ve Kosova'da yapılan Türkçe eğitimde artık öz Türkçe sözcükler benimsenip büyük ölçüde kullanılıyordu. Artık Kosova'da öz Türkçe sözcükler önem kazanmıştı. Bütün kurum ve kuruluşlarda öz Türkçe sözcükler yerine oturmuştu.

Ben yazı yazmayı erken bıraktım. Eğitime yöneldim. Sayın Nimetullah Hafız ve Nüsret Dişo Ülkü yazı yazmayı gün bugün sürdürmekte.

Nimetullah Hafız Türk eğitimine de katkıda bulunmuştur. Son Kosova Savaşı'ndan önce Eğitim Bakanlığı tarafından Türkçe ve Türk Dili ve Yazımı dersi Öğretim Plan ve Programlarını Geliştirme Komisyonu'na atanarak ilköğretim ve ortaöğretim ders planları üzerinde çalıştı. Savaştan sonra bütün ders programları yürürlükten kaldırıldı. Şimdi Kosova Türk Tabur Görev Kuvveti Komutanlığı araya girdi. Türk Taburu başında bulunan Yarbay Kahraman Güneş, Kosova Türk Eğitimi'nde çalışan öğretmenlerden ilköğretim ve ortaöğretimde uygulanan bütün dersler için geçici öğretim programlarını geliştirecek komisyonlar oluşturdu. Bu komisyonlar çalışmaları için Sultan Murat Kışlasında yer sağladı. Burada komisyonlar haftalarca çalıştı. Nimetullah Hafız, kurulan Türkçe, Türk Dili ve Yazımı öğretim programları geliştirme komisyonunda çalışıp programlar geliştirdi.

Yarbay Kahraman Güneş, bu geçici öğretim programlarının Kosova'da Türkçe eğitim yapılan okullarda (sınıflarda) kullanılması için Kosova Eğitim Departmanı'ndan izin aldı. Yeni öğretim programları gelişinceye kadar okullarımızda bu geçici öğretim programları uygulandı.

Yarbay Kahraman Güneş'in Kosova Türk Eğitimi'ne emeği ve katkıları çok geçmiştir.

Nimetullah Hafız yalnız eğitim öğretim programlarını geliştirmekle kalmamış, Kosova'daki Türkçe eğitime çeşitli kurum ve kuruluşlara yeterli, kalifiyeli kadrolar yetiştirmiştir. Bunun yardımıyla bugün okullarımızda kadro kalifiye durumu çok düzelmiştir.

Biz, 1991 yılında Kosova'da Türkçe eğitiminin 40. yıl dönümünü Prizren'de kutladık. Kosova'da Türkçe eğitiminde çalışan bütün öğretmenler katıldılar. Çok sayıda üst düzey görevlerde bulunan konuklar da katıldı.

1992 yılında Nimetullah Hafız İstanbul'da Ali Şen'le görüşüp bir öneride bulunmuş. "Kosova'da Türkçe eğitiminin 40. yıl dönümünü İstanbul'da kutlayalım, olmaz mı?" demiş. Ali Şen bu öneriyi sevinerek kabul etmiş. Kutlamayı ilkin Türk Reel Lisesinin 2.sınıf öğrencileriyle yapmayı düşünmüşler. Daha sonra bu kutlamanın daha geniş bir kapsamda olmasını kararlaştırmışlar. Öyle ki daha iki birinci sınıf öğrencilerini de bu kutlamaya çağırmayı kararlaştırmışlar. Çünkü 1951 yılında Türk Reel Lisesine iki birinci ve bir ikinci sınıfa Türk öğrencileri kaydını yaptırmıştı. Ali Şen bu yılın öğrencilerini Türkçe eğitimin ilk kuşağı sayıyordu. Öyledir de.

Ali Şen Nimetullah'a şöyle demiş:

"Siz Prizren'de örgütlenin, bütün masrafları ben karşılarım." Nimetullah da Prizren'e gelir gelmez sınıf arkadaşlarımızın birçoğunu toplayıp durumu bildirdi. Hemen örgütlenmeye geçildi. Yalnız okuyan öğrencileri değil, onların eşleri, birkaç öğretmenimiz, Ali Şen'in birkaç arkadaşı da çağrıldı. Gelmek isteyen ve pasaportu olanlardan toplam 145 kişi olduk. Hazırlanıp 1992 tarihinde Ali Şen'in gönderdiği uçakla İstanbul'a uçtuk.

Ali Şen bizi ekibiyle havaalanında karşıladı. Sonra bizi "HOLIDAY INN" oteline yerleştirdi. O akşam otelde dinlendik. Ertesi gün Türkçe öğretmenimiz Kenan Şener yönetiminde 2. sınıf öğrencilerinin adları sınıf defterinde kayıtlı olduğu gibi çağrıldı. Daha bazı etkinlikler yapıldı. Coşku doruktaydı. Bir gün boyunca sabahdan akşama kadar restoran vapurla Boğaziçi'ni gezdik. Diğer günlerde İstanbul'un birçok yerlerini gezdik. Ali Şen ve hanımı yanımızdan hiç ayrılmadılar.

Bizim bu kutlamalarımıza İstanbul ve Türkiye'nin üst düzey yetkilileri, iş adamları vb. katıldılar. Bunların arasında rahmetli, Sn. Bülent Ecevit de vardı. İsteyen Bülent Ecevit'le poz verip andaç (hatıra) fotoğrafı çekebiliyordu. Çok kişi Ecevit'le andaç fotoğraf çektirdi. Sayın Ecevit'in de bu tür fotoğraf çekiminden sevindiği yüzünden belli oluyordu.

Bütün otel çalışanları da bize özel ilgi ve saygı gösteriyorlardı. Aramızda bazıları bu nedenle ilk kez İstanbul'u, Türkiye'yi görmüş oldular. Mutluluktan ne yapacaklarını

bilmiyorlardı. Bu mutlu kutlama törenimiz beş gece altı gün sürdü. Altıncı günde aynı uçakla Üsküp'e döndük.

Ben bu yazımla, Sayın Nimetullah Hafız'ın yaşam öyküsünü değil, onun dürüst, anlayışlı, yardımsever, hoşgörülü bir kişi olduğunu; Türklüğe, *Türk Dili*'ne, özellikle Kosova Türk toplumunun diline, eğitimine, kültürüne çok emek verdiğini, katkıda bulunduğunu ve benim altmış yıllık gerçek arkadaşım olduğunu anlatmaya çalıştım.

NİMETULLAH HAFIZ HAKKINDA BİRKAÇ SÖZ

İskender Muzbeg*

Geçen yüzyılın altmışlı yıllarının başında Üsküp'te yayımlanan aylık *Sevinç* çocuk dergisi ile başlayan şiir tutkum bana şiir okuma alışkanlığını aşılarken, abona olduğum *Sevinç* dergisi ve yine Üsküp'te çıkan haftalık *Birlik* gazetesinin her yeni sayısını postacının Prizren şehrinin Terzimahalle semtindeki Bülbül Deresi eteklerinde bulunan evimize getirmesini sabırsızlıkla bekler, dergi veya gazeteyi alır almaz önce orada yayımlanmış şiirleri okur, sonra gazeteyi veya dergiyi başından sonuna kadar okurdum. *Sevinç* dergisinde olduğu gibi, *Birlik* gazetesinde de, altmışlı yılların yarısında Üsküp'te çıkmaya başlayan *Sesler* Aylık Toplum Kültür ve Sanat dergisinde de Nimetullah Hafız'ın şiirlerine sıkça rastlanırdı. Böylelikle Nimetullah Hafız ile tanışmam şiir yoluyla gerçekleşmiş oldu.

Daha geçlerde yani 60'lı yılların ikinci yarısından itibaren Prizren'in "Doğru Yol" KGSD'de ve Prizren'de düzenlenen birçok kültürel etkinliklerde Nimetullah Hafız ile yollarımız kesişmeye başladı.

Bundan sonra Kosova ve Yugoslavya çapında, Türkiye'de ve Türk dünyasında birçok ulusal ve uluslararası şiir şöleni, kongre, konferans, seminer ve panel gibi bilimsel toplantılara Nimetullah Hafız ve ben birer Kosova Türk'ü olarak, Kosova ve Makedonya'dan diğer yazar, şair ve bilim insanlarıyla birlikte katılarak dünyada Türk kültür bütünlüğü faaliyetlerinde ulusaldan evren-

sele hoşgörü ve saygı çizgisinde beraber olduk ve kendi kültürel katkılarımızı sunduk.

Eskiye bakıverdiğimde Nimetullah Hafız ile 1969 yılında Priştine'de çıkmaya başlayan haftalık *Tan* gazetesinin ilk sayılarının hazırlanmasında; Prizren'de yetmişli yıllarda *Doğru Yol* dergisinin hazırlanmasında; Nimetullah Hafız'ın başkanlığında Genç Yazarlar Kulübü tarafından hazırlanan Prizren'de ilk Atatürk'ü Anma Töreni'nde; Prizren, Priştine ve Üsküp'te şiir saatlerinde, 1985 yılının Bulgaristan Türkleri için o zor günlerinde Bulgaristan'da Sofya'da Rıza Mollov'un evinde Rıza Mollov, Mefkure Mollova ve oğulları Yıldız Mollov ile yürütülen bilim ve kültür içerikli konuşmalarda; İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü tarafından 1985 yılında düzenlenen Uluslararası Türkoloji Kongresi'nde ve Yugoslavya'nın çeşitli merkezlerinde düzenlenen Yugoslavya Folklorcular Kongresi'nde etkinliklere ve birçok diğer etkinliklere somut olarak şiirlerimizle veya bildirimlerimizle katıldığımızı görüyorum. Nimetullah Hafız'ın başkanlığında BAL-TAM tarafından hazırlanan seminer ve sempozyumlarda bu değerli bilim adamımızla beraber gerçekleştirdiğimiz çalışmaların da önemini burada vurgulamam gerekir.

İyi ama Prizren "Doğru Yol" Kültür ve Güzel Sanatlar Derneği ve Türk Yazarlar Derneği çerçevesinde yaptığımız ortak kültürel faaliyetlerin burada varlığımızın

* Emekli Yargıç, Gazeteci, Şair, Yazar, Prizren / Kosova, imuzbeg@hotmail.com

yaşatılması ve tanıtılması açısından ayrı bir yeri ve rolü vardır.

Nimetullah Hafız'ın çok güzel şiirleri vardır ama o, bence, uzun bir süredir şiiri biraz kenarda bırakıp Türklük bilgisi bilimsel çalışmalarına ağırlık vermekle, bizde bu alanda sezilen büyük bir boşluğu ortadan kaldırmış, Prizren'de kurulan Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezinin faaliyetleriyle ve bu merkezin 2004 yılından itibaren yayımladığı *BAL-TAM Türklük Bilgisi* dergisiyle bu konuda büyük bir mirasın temellerini atmıştır; bu kültürel mirası her gün biraz daha zenginleştirmekte ve güçlendirmektedir. Yine de, şiiri kenarda bırakmamasını canıgönülden dilerim çünkü, tekrarlıyorum, Nimetullah Hafız'ın çok güzel şiirleri vardır; o çok güzel şiirler yazabilen bir kişiliğe, şiir yaratma becerilerine ve şiirde imge zenginliğine sahiptir.

Nimetullah Hafız yaş itibarıyla benim ağabeyim sayılır; her zamanki kültürlü davranışlarıyla, saygısıyla, karşısında bulunan kişiye verdiği değerle ve efendiliğiyle ise abilerin abisidir.

Değerli bilim adamı, şair ve dergici Nimetullah Hafız'a uzun ömürler ve nice başarılar dilerim.

Prizren, 16.05.2020

CAN DOSTUM NİMETULLAH HAFIZ

İsmail Parlatır*

Nimetullah Hafız ve ailesini tanımam, 1970’li yıllara kadar uzanır. Hatırladığım kadarıyla İstanbul Üniversitesi, Türkiyat Enstitüsünün 1975 yılında ilk düzenlediği Türkoloji Kongresine katılmışım. Orada genç bir karı-koca Türkolog ve iki sevimli çocuğu (Ayla ve Erhan) herkesin olduğu kadar benim de ilgimi çekmişti. Aziz kardeşim Nimetullah ile eşi Tacida’yı tanımam o günlerde oldu.

Bundan sonraki karşılaşmalarımız genellikle kongrelerde ve sempozyumlarda oldu. Yine İstanbul’daki Türkoloji kongreleri yanında Konya’da rahmetli Feyzi Halıcı’nın Konya Kültür ve Turizm Derneğinde düzenlediği Halk Edebiyatı Kongreleri ile Türk Dil Kurumunun düzenlediği kongre ve seminerler dostluğumuzun ve mesleki iş birliğimizin gelişmesine vesile oldu.

Bunlardan en önemlisi ve ortak çalışmalarımızın başlamasına yol açan bir seminer çalışması, Türk Dil Kurumunda yapıldı. Kuruma 1995-96 yılında Yugoslavya’dan bir çalışma grubunun geleceği söz konusu oldu. Başta ünlü Yugoslav Türkolog Cincic ile ünlü tarihçi Duşanka olmak üzere, yine çok yakın dostum ve arkadaşım Miryana ile Nimetullah Hafız’ın da bu heyetin içinde olduğunu öğrendim. Ankara’da geçirdiğimiz üç beş günlük çalışma toplantıları çok verimli geçti. Bu toplantıların karşılığı ve devamı niteliğinde biz de Türk Dil Kurumu olarak Ahmet Bican Ercilasun, Hamza Zülfikar ve ben Yugoslavya’da Türkoloji çalışmalarını yerinde görmek üzere Belgrad’a

gittik, oradan da Nimetullah’ın yaşadığı bölgeye, Pirizren ve Piriştine’ye geçtik.

Belgrad’taki toplantılarımız, Belgrad Üniversitesindeki Türkoloji Bölümünde gerçekleşti. Oradaki öteki Türkolog meslektaşlarımız ile verimli toplantılar yaptık. Beni çok yakından ilgilendiren konu, Bilimler Akademisindeki Tarihsel Sözlük çalışmaları oldu. Çünkü ben de Ankara’da Dil Kurumunda “Türkiye Türkçesinin Tarihsel Sözlüğü” çalışmalarını yürütüyordum. Bu bakımdan ilgimi çeken toplantıların başında Yugoslavya Bilimler Akademisindeki Tarihsel Sözlük çalışmaları hakkında aldığım bilgiler oldu.

Bu toplantılar sırasında, gerek Belgrad’ta gerek Piriştine ve gerekse Pirizren’de bulunan kütüphanelerde bulunan Osmanlı dönemi el yazması eserlerin gözden geçirilmesi düşüncesi bende uyandı. Çünkü o yıllarda, Türk Dil Kurumunda Türkiye Türkçesinin Tarihsel Sözlüğü çalışmalarını Sözlük Bilim ve Uygulama Kolu’nda bizzat ben yürütüyordum. Bu çalışmalara, sözünü ettiğim el yazması eserler büyük katkı sağlayacaktı. Bu konuda bir rapor hazırlayarak Türk Dil Kurumu Başkanlığına sundum. Bu rapor, sözlük hazırlama çalışma grubunda benimsendi ve Kurumun Yürütme Kuruluna sunuldu, burada da uygun bulunarak benim bu bölgedeki el yazmalarını gözden geçirme, inceleme ve gerekli olanlarının mikrofilm ve fotokopilerinin elde edilmesi konusu olumlu bulundu ve ben bu konuda araştırmalar yapmak üzere Belgrad, Piriştine ve Pirizren’e gitmek üzere görevlendirildim.

* Prof. Dr. Emekli Öğretim Üyesi, Ankara / Türkiye, ismailparlatir@yahoo.com

Bu görevlendirilme ile ilgili çalışmalarını yapmam sırasında, değerli dostum, arkadaşım Nimetullah Hafız'ın büyük desteğini ve yardımlarını gördüm. İlk seyahatim 1998 yılı yaz aylarında oldu. Kurum adına resmî görevli olduğum için Belgrat Büyükelçisi Sayın Alev Ateş Bey de benim bu çalışmalarımı yakından takip etti, gerekli desteği verdi. Ayrıca, o yıllarda Ankara'da Yugoslavya Büyükelçisi olarak görevde bulunan değerli dostum ve Türkolog Prof. Darko Tanaskoviç de bana bu seyahat için büyük kolaylık sağladı. Belgrat Üniversitesi Türkologlarından Dr. Miryana Teodosiyeviç gerek Belgrat kütüphanelerinde ve gerekse üniversite kütüphanesinde yaptığım çalışmalarda bizzat benim yanımda bulundu. Ayrıca değerli dostum Nimetullah Hafız ve eşi Tacida Hanım ile birlikte Belgrat'a gelerek beni yalnız bırakmadı. Oradaki çalışmalarımızı tamamladıktan sonra Nimetullah'ın arabası ile Piriştine ve Pirizren'deki yazmaları incelemek üzere Belgrat'tan yola çıktık. Hiç unutmuyorum, tam o sırada da Kosova bölgesinde iç savaş sesleri yükselmeye başlamıştı. Saygıdeğer büyükelçi Alev Bey, bana "*Hocam, o bölgede tansiyon biraz yükselmeye başladı, isterseniz o taraflara gitmeyin,*" dedi. Nimetullah Bey ile otelede bir değerlendirme yaptık, bir daha buralara gelmek zor olabilir düşüncesiyle Pirizren'e kadar gitmeye karar verdik.

Piriştine'de ve Pirizren'de çok eski ve değerli yazmalar ile karşılaştık. Unutmadan onu da dile getireyim, Belgrat Üniversitesi Kütüphanesinde 15. yy.da istihsal edilmiş çok güzel bir satır arası **Kur'an-ı Kerim** tespit etmiş ve onun mikrofilmli TDK Kütüphanesine kazandırmıştım. Burada da ilkin Piriştine ve Pirizren'deki kütüphane taramalarımızda tespit ettiğimiz el yazmalarının mikrofilmelerini yine TDK Kütüphanesine kazandırdık. Pirizren'de bir hatırayı dile getireyim. Nimetullah Bey ile burada bir tekkeye gittik. Sağ olsun tekkenin başında bulunan görevli bir genç bizi iyi karşıladı, pek de fazla olmayan kitapları gözden geçirebileceğimizi söyledi. Bunun üzerine ben, kitapların arasında, rafların en üstünde bulunan bir yazmaya el attım, çıkardığım el yazması kitap tozlar içinde idi ve 15. yüzyılda istinsah edilmiş bir Muhammediye nüshası idi. Tekkenin sorumlusu o genç adamın izniyle bu eseri Nimetullah Bey bir fotokopi dükkanında gayet güzel kopyasını yaptırdı ve ciltlettirdi; bu değerli yazma-

yı yanımda Türkiye'ye getirdim ve TDK Kütüphanesine kaydettirdim.

Ayrıca, değerli can dostum Nimetullah'ın evindeki kütüphanesi de çok zengindi; onları da birkaç gün içinde elden geçirdik. Oradan değerli bulduğum birkaç el yazması kitabı TDK Kütüphanesine getirdim ve kayıtlara geçmesini sağladım. Nimetullah Bey'in bu yardımlarını her yerde hayırla yâd ettim.

Tam bu çalışmalarını bitirdiğimiz sırada Kosova'da ilk kurşunlar atılmaya başlandı. Nimetullah beni hiç beklemeden arabayla Piriştine Havaalanına ulaştırdı ve Ankara'ya yolcu etti.

Nimetullah Beylerle bundan sonra Ankara'da bir araya geldik. Kosova'da iç savaşın artmaya başlaması üzerine Hafız ailesi Ankara'ya geldi. Onları Türk Dil Kurumunun misafirhanesinde misafir ettik. Bir süre sonra Ankara Üniversitesine ders vermek üzere müracaat etti. Ben o sırada Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanlığını yürütüyordum. Rektör Prof. Günal Akbay Bey, Nimetullah Bey'in bu müracaatını bizim bölüme havale etti. Ben de onay vererek kendisine bazı derleri okutması için görev verdik. Onun bu görevi savaş sonrası Kosova'daki olayların durulması üzerine ülkesine dönünceye kadar devam etti.

Nimetullah Bey ile iletişimimiz bu yıllardan sonra da devam etti. O, Pirizren'e döndükten sonra BAL-TAM üzerinde çalışmalarını yoğunlaştırmıştı. Ayrıca aynı adla bir dergi de çıkarmaya başlamıştı. Doğal olarak biz de bu dergiye katkı vermeye devam ettik.

Bundan sonraki buluşmamız, BAL-TAM'ın Pirizren'de düzenlemiş olduğu Uluslararası BAL-TAM Kongresi'nde oldu.

Bu kongre çok geniş katılımlı davetliler topluluğu eşliğinde oldu. Hatırladığım kadarıyla Ankara'dan Prof. Ahmet Bican Ercilasun ve eşi Prof. Bilge Ercilasun, Prof. Reşat Genç, folklorcu Kültür Bakanlığı Folklor Dairesi eski başkanı Nail Tan ve eşi, İstanbul'dan Prof. İnci Enginün ve kardeşi Prof. Mine Enginün, Prof. Zeynep Kerman ilk aklıma geliveren meslektaşlarım ve arkadaşlarım vardı; ben de eşim Güldenur Hanım ile katılmıştım. Üsküp'ten

bir başka can dostum Fahri Kaya'yı yıllar sonra görmenin mutluluğunu yaşamıştım.

Çok geniş katılımlı bu kongre çok verimli geçti, akşam sefalari ve turistik gezileri ile belleğimizde hâlâ canlı yaşamaktadır.

Bu kongre sonrasında Nimeullah Bey'in ısrarı ile biz, seyahati üç gün uzatarak Pirizren'den Üsküp'e geçmiştik; ben ve eşim ile Tacida Hanım ve Nimetullah Bey. Üsküp'te Fahri Bey'i ziyaret etmiş, oranın tarihî güzelliklerini bir yol daha yaşamıştık. O gezide bir başka değerli can dostum Fahri Kaya'yı son kez görme imkânım oldu. Çünkü oradan döndükten kısa bir süre sonra onun ölüm haberini almış ve çok üzülmüştüm. Oğlu Eren'i telefonla arayarak baş sağlığı dileklerimi iletmiştim.

Nimetullah Bey, Pirizren'e döndükten sonra kızı Ayla ile oğlu Ankara'da kalmıştı. Oğlu tıp okuyordu, bundan dolayı Nimetullah Bey'in bir ayağı Ankara'da idi, bazen yılda birkaç defa Ankara'ya geldiği oluyordu. Bizim ev Ankara'da merkezi yerde olduğu ve onların evine yakın bulunduğu için hemen hemen onun her gelişinde ya bizim evde ya da Ayla'nın evinde buluşuyor, yaşadığımız güzel hatıraları anarak yâd ediyorduk.

Bu anlattıklarım, can dostum Nimetullah Hafız ile birlikte olduğumuz günlerin ana hatlarıyla aklımda kalan izleridir. Daha yaşanmış pek çok hatıra var, kongreler, sempozyumlar, seminerler ve aile sohbetleri...

Dileğim Nimetullah Bey'in ailesi, çocukları, torunları ile daha nice yıllara sağlıklı erişmesidir.

BİR ESKİMEYEN DOSTA SATIRLAR

Saim Sakaoğlu*

1974 yılının Şubat'ında, yolum Amerika Birleşik Devletleri'nin Texas eyaletinin Lubbock şehrine uğradı. Orada bir süre kalmam gerekiyordu. Tam üç ay kalıverdim. Müteveffa Prof. Dr. Warren Stanley Walker Texas Technological University'de halk bilimi derslerini okutuyordu. Eşi Barbara Kerlin Walker ise, üniversitenin bünyesinde kurulu bulunan Archive of Turkish Oral Narrative'in müdiresi idi. Bana kapılarını açtılar ve onlarla birlikte kaldım. Onları yakından tanıyınca bir yazı dizisi hazırlamayı kararlaştırdım: *Türk Folkloruna Hizmet Edenler*. Başlattım da. İlk yazıyı, bizimle ilgili çok güzel çalışmaları olan Walker ailesine ayırmıştım.

Ne yazık ki diziyi sürdüremedim. Uzun bir aralıktan sonra Nimetullah Hafız'ı ve muhterem eşleri Tacida Hafız'ı anlatan ikinci yazım tam beş yıl sonra kaleme alınabildi. Ve ertesi yıl yayımlanan William Hugh Jansen ile dizi, üçüncü yazıda sona erdi. Oysa sırada I. Kúnos, Otto Spies, vb. birkaç ad daha vardı. Kısmet bu kadarmış. İşte bizim, 'eskimeyen dost'umuz Prof. Hafız'la ilgili ilk yazımız böyle yazıldı. Üzerinden 30 yıl geçmiş. Eskilerin söyleyişiyle 'Koccaman bi otuz yıl!'

Nimetullah kardeşimle çeşitli toplantılarda bir arada olduk. O, Konya'ya geldi; ben Makedonya ve Kosova'ya gittim. Ortak noktamız İstanbul oldu, orada buluştuk; sonra Ankara'da...

Onunla ilk defa ne zaman karşılaştık, nerede tanıştık? "Hacı hacıyı Mekke'de..." diye başlayan bir sözümüz var-

* Prof. Dr. Emekli Öğretim Üyesi, Ankara / Türkiye, saimsakaoglu@hotmail.com

dı, hatırlayacaksınız. Biz de onunla bir büyük toplantıda ilk defa karşılaşmıştık: *I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi / İstanbul, 23-30 Haziran 1975*. O, "Yugoslavya'da Bilinmeyen Bir Halk Şairi Âşık Ferki ve Onun Destanları", ben de "Masalda 'İleriye Hazırlık Motifleri'" başlıklı bildirimleri sunmuştuk. Dört ay sonra, onunla bir defa daha karşılaştık. *Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri / Konya, 27-29 Ekim 1975*.

O Konya'daydı, benim memleketimde... Gerçi ben de gurbetteydim, Erzurum'da... Ama Konya'da buluşmak ayrı bir güzellikti. Onunla daha sonra Konya'da yeniden buluşacak, güzel günler geçirecektik.

Artık dost olmuştuk. Yaşlarımız birbirine uyuyordu; çalışma alanlarımız da aynı idi. Kısacası bu bilim arkadaşlığı dostluğa dönüşmüştü artık. Zaman zaman eşi Tacida Hanım da toplantılara geliyordu.

Bilimsel toplantılarla ilgili yolculuk notlarım arasında onunla ilgili satırlar da var. Onlar bile, o görüşmelerimizin sıcaklığını anlatmaya yeter...

Ancak, başkanlık divanında yazılanlardan bazıları, bizim Yugoslavya'ya inişimizle de ilgili... O gün dostumuz Nimetullah Hafız'ın güçlüklerini nasıl yendiğini bir anlatsam... Arif Ago'nun arabası arızalandığı için karşılamaya gelenleri evlerine dağıtması, Priştine'ye giderken Makedonya-Kosova sınırında yaşanan polis sorunu, arabasına yakıt bulma telaşı... Hasılı güzel dost Hafız, bizlere dostluğun en güzel örneklerini sunmuştu.

Makedonya'nın başkenti Üsküp'te güzel bir üniversite var: Kiril ve Metodiy Üniversitesi. Bu kurumun Filoloji Fakültesi beni bir haftalığına konferans vermek üzere davet etmişti. 6 Nisan 1993'te uçakla Üsküp'e ulaştım. İşte 9 Nisan ile ilgili birkaç satır...

Derste Divânü Lûgati't-Türk'ü anlattım. 12.30-14.10 arası [Arif] Ago'nun odasında sohbet ettik. Priştine'den eski dost Prof. Nimetullah Hafız ile 1991'de tanışımız, Tan direktörü Raif Virmiça ve Prof. H[amdi] Hasan vardı. Eskilerden, yenilerden... söz edildi.

Yıl 1991...

Yugoslavya daha dağılmamıştı. O yıl iki güzel yolculuğum oldu bu ülkeye. Birincisi, Ohri'de düzenlenen 11. Balkan Folklor Kongresi'nde bildiri sunmak (7-8 Temmuz 1991), ikincisi ise Priştine'de düzenlenen Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu'nda konuşmak (12-16 Kasım 1991). İşte ikincisiyle ilgili bazı notlar:

14 Kasım 1991 Perşembe... 17.15. Başkanlık divanındayım. Prof. dostlarım Abdurrahman Güzel (Türkiye) ve Nime-tullah Hafız (Yugoslavya) ile kürsüyü paylaşıyoruz. Oradan yazıyorum. Şu anda Prof. Dr. Umay Günay tebliğini sunuyor.

Kardeşim Hafız'la ilgili olarak yazılacak çok şey var. Sıkıntılı günler, paylaşılan sevinçler... "Boş vermişim dünyaya" deyişler... O, güzel insan, o yakışıklı delikanlı bugün dede olmanın mutluluğunu yaşıyor. Ankara'daki son toplantıda (7. Uluslararası Türk Kültür Kongresi / 5-10 Ekim 2009) bu konuları konuşan iki eski delikanlı, iki yeni dede olarak sevinçlerimizi nasıl paylaştığımızı anlatmak çok zor. Benim ona verdiğim kitaplar, onun bana lütfettiği BAL-TAM'lar, bildiri kitapları, âdeta dostluk ve kardeşliğimizi pekiştiriyordu.

Tacida kardeşimle, çocuklarıyla, torunlarıyla ve dostlarıyla nice güzel yıllara sevgili Nimetullah, nice güzel yıllara...

KOSOVA TÜRK KÜLTÜRÜNÜN HAFIZASI, PROF. DR. NİMETULLAH HAFIZ, 80 YAŞINDA

Aziz Serbest*

Prof. Dr. Nimetullah Hafız, Kosova Türkleri için çok önemli bir aydın ve bilim adamı olduğu kadar, dünya Türkoloji dünyası içinde yeri doldurulamayacak kadar önemli, dil bilimi, folklor, sözlü ve yazılı halk edebiyatı araştırmacısıdır.

Kosova Türklerinin yaşayan en önemli aydınlarından olan Nimetullah Hafız, sakin, alçakgönüllü kişiliğiyle, içinde yaşadığı toplumun kültürel ve sanatsal gelişim evrelerinde hep en önlere olmuştur. Şair, yazar, araştırmacı bilim adamı ve öğretmen yanlarıyla en duyarlı dönemlerde bile soğukkanlı bir yol gösterici olmasını bilmiştir. Toplumumuzu ilgilendiren, pek çok alanda kişilikli duruşunu gürültüsüz bir şekilde hissettirmesi en dikkat çeken özelliklerindedir.

Nimettullah Hafız, Kosova Türk toplumunun son elli yılına damga vurmuş bir aydın, öğretmen olarak her zaman önemli görevler üstlenmiştir. Onun başlıca amacının, Kosova’da Türkçe eğitimi her kademede güçlendirmek olduğunu, onu yakından izleyen bir gazeteci olarak söylemem yanlış olmaz.

Daha 60’lı yılların başında Priştine Meto Bayraktar okulunda 5 ve 6. sınıf öğrencilerine Türkçe öğretmenliği yaparak eğitim dünyamıza katkı sunmaya başlayan Nimetullah Hafız, o günleri *Tan* gazetesinde yayımlanan bir söyleşide şöyle anlatır: “Öğretmenliğe başladığım yıldan sonra tamamıyla bu görevi seçmek için fakülteye devam etmeyi kararlaştırdım. Bu yüzden ilk olarak

Belgrad’ta Şarkiyat bölümüne kayıt yaptırıldı. Daha sonra Sarayova Üniv. Şarkiyat bölümüne geçerek, oradan mezun oldum.” 1972 yılında İstanbul Üniversitesinde “Prizren Türk Halk Edebiyatı Metinleri ve Ağızı” teziyle doktor ünvanını kazanan Nimettuh Hafız, 1972-73 yılında Priştine Üniversitesi Şarkiyat Bölümünde Türk Dili asistanlığına başladı. Aynı bölümde çalışırken doçent ve profesör oldu. Bu bölümde hocalık yaparken Kosova Türkleriyle ilgili araştırmalarına devam ederek, Kosova Türk halkı edebiyatı metinlerini derleyerek, hazırladığı kitabını, 1985 yılında Priştine Üniversitesi Yayını olarak okurlara ve Türkoloji dünyasına sundu. Bu kitabın Kosova Türklerinin tarihsel ve kültürel varlığının delili ve âdetta anıt kitabı olduğunu söylemeliyiz. Türk halk edebiyatı örneklerini derlenen ağız özellikleriyle sunan kitapta yer alan 112 türkünün günümüze aktarılması, kaybolmasının önlenmesi bile başlı başına büyük bir kültür hizmetidir. Nimettullah Hocamız bununla da kalmamış, Balkanlar’ın tamamında yaratılan Türk edebiyatı örnekleri üzerinde de çalışarak, ortaya koyduğu, örneğin, Yugoslavya’da *Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi*, *Bulgaristan Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi* vb. çalışmalarıyla da edebiyat ve kültür dünyasında özel bir yere sahiptir. Bu çalışmaları Kosova’da çıkan yayın organlarında olduğu gibi, Türkiye ve dünyanın çeşitli ülkelerinde yanlanmış ve yayımlanmaya devam etmektedir.

Nimetullah Hafız pek çok çalışmasını öncelikle ülkesi Kosova’da çıkan Türkçe yayın organlarında yayımlaya-

* Şair, Araştırmacı, Yazar, Prizren / Kosova, azizserbest54@gmail.com

rak okurlara sunmuştur. Priştine’de çıkan bilim, kültür, sanat dergisi *Çevren*’in 1974 yılında çıkan ilk sayısında yer alan “Yugoslavya Türk Edebiyatı” başlıklı yazısı buna en güzel örnektir. Ayrıca çıkmasında önemli payı olduğu Doğru Yol TKSD yayını *Esin* dergisinde de onun pek çok yazısı ve şiirine rastlarız.

Prizren ve Kosova Türkçesinin dil bilimsel ve ağız özelliklerini ele aldığı yazı ve makaleleri ise bilim dünyasındaki özgün yerlerini almıştır.

Kosova ve Türkiye başta olmak üzere pek çok ülkede katıldığı bilimsel toplantılarda birbirinden ilginç araştırmalarını sunarak dikkatleri toplayan Nimetullah Hafız, 1991 yılında gazetemiz *Tan*’da yayımlanan bir söyleşisinde şöyle diyordu:

“Sarayova’ da ki Şarkiyat Enstitüsü tarafından düzenlenen Bosna-Hersek’te İslam Kültürü başlıklı toplantıya Balkan Yarımadası’nda tarih boyunca Türklerin Gelişme Hudutları konulu bildirimle katıldım. Hayli ilgi gören bu bildirimde konu üzerinde bilinmeyen gelişmeleri aydınlatmaya çalıştım. Özellikle Türklerin buralara Kosova Savaşı ile değil, bundan çok daha önce geldiklerine dair bilgiler, Hunlar, Kumanlar, Peçenekler hakkındaki belgeler hayli ilgi gördü.”

Balkanlar’ın Türkleşme tarihine ait Osmanlı öncesi dönemi bilimsel yaklaşımlarıyla yorumlayan Nimetullah Hafız, Osmanlı dönemi Türk kültür ve mirasına da sahip çıkan bir bilinçle hareket etmiştir. Buna benim de yakından izlediğim bir toplantıyı örnek göstermek istiyorum. 1991 yılında Makedonya İslam Dini Topluluğu tarafından Üsküp’te düzenlenen Makedonya’da Türk İslam Kültürü konulu uluslararası bilimsel toplantıya katılmıştı. Orada sunduğu Makedonya’ nın Köprülü şehrinde 1984 yılında yıktırılan Osmanlı döneminden kalan Kum Camii bildirisi büyük ilgi toplamış ve yankı bulmuştu.

Belge ve görseller kullanarak kanıtladığı gibi, yıktırılan cami ve yerine yaptırılan çocuk yuvasına dikkat çeken bildirisiyle, tarihe sahip çıkan sorumlu bir Türk aydını olarak büyük takdir toplamıştı.

Prof. Dr. Nimetullah Hafız, akademik çalışmalarının yanında Prizren Türk halkının kültürel gelişmesi içinde önemli roller üstlenmiştir. Doğru Yol Türk Kültür Sanatlar Derneğinin ilk üyelerindendir. Dernek edebiyat topluluğunun kurucu ilk başkanı olarak yüzlerce gencin yetişmesine ön ayak olmuştur. Kendisiyle birlikte olduğumuz sayısız edebiyat toplantısında, büyük bir heyecanla şiirler okuduğuna, gençleri, öğrencileri teşvik ettiğine tanık olurduk. Doğru Yol’ da yaklaşık elli yıl önce ilk kez düzenlenen Atatürk anma programını hazırlayan da O’dur. Doğru Yol TKSD üyesi olarak dernekte yıllarca yöneticilik yapan Nimetullah Hafız, 2019 yılında seçilen 23 kişilik yeni yönetim kurulunun da üyesidir. Ayrıca bir zamanlar, Prizren Yüksek Pedagoji Okulu’nda ders gören Türk öğrencilerin öğretmensiz kalmaması için Türk dili ve edebiyatı derslerini, eşi Tacida Hafız’la Priştine’den gelerek vermesi, öğrencileri tarafından bugünde sorumlu bir davranış örneği olarak hatırlanmaktadır. N. Hafız, Türk Demokratik Birliği tarafından Kosova Türk Öğretmenler Derneğinin kurucu ilk başkanı olarak önerilerek bu görevde de Türkçe eğitimin sorunlarının çözümü konusunda etkili çalışmalar yapmıştır.

80 yıllık yaşamında Kosova Türk halkının kültürel hafızasında özel bir yere sahip olan Prof. Dr. Nimetullah Hafız, aynı zamanda Türk kültürünün yaşayan hafızası olarak önemli bir büyüğümüz ve onur duyduğumuz bir arkadaşımızdır.

PROF. DR. NİMETULLAH HAFIZ'IN TÜRKLÜK BİLİMİNE HİZMETLERİ

Nail Tan*

2009 yılında 70 yaşı geride bırakan, benim ölçülerime göre Prof. Dr. Rıza Mollov'dan sonra Balkanlar'daki en önemli Türklük bilimcimiz/Türkologumuz Prof. Dr. Nimetullah Hafız ve ailesini 1975 yılında Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Başkanı iken tanıdım. Dairenin, İstanbul Ü. Türkiyat Enstitüsü, üniversite ve folklorla ilgili dernek ve vakıfların, valilik ve belediye başkanlıklarının düzenlediği birçok kongre, sempozyum ve seminerlerde birlikte olduk. 1999 yılında Kosova Sırp tarafından bombalanınca çocuğunu çocuğunu toplayıp Türkiye'ye sığındığında yaşadığı sıkıntıları paylaştık. Onun Türklük bilimine hizmetlerini bir dostu olmanın yanlılığı içinde değil, Türk halk bilimi alanının hâlâ bir devlet görevlisi (emekli de olsa) sorumluluğu içinde anlatmak istiyorum.

Türkiye'de, Türklük bilimine hizmet etmek kolaydır ve bilim adamlarının asıl görevlerinin başında gelir. Kitaplarınızı, makalelerinizi yayımlayacak birçok kuruluş, yayınevi, dergi ve gazete vardır. Balkanlar'da ve başka ulusların yönetimindeki diğer devletlerde Türkçe dergi, gazete çıkarmak, kitap yayımlamak, üniversitede ders vermek çok zordur. Zaman zaman yasaklamalar gelir. Türkçe konuşup yazmaktan bile ürkersiniz. Mutlaka sizden bazı tavizler vermeniz istenir.

Prof. Dr. Nimetullah Hafız ve Türklük bilimi alanına evlenince kazandırdığı eşi Prof. Dr. Tacida Zubçeviç

Hafız, Balkanlar'da Türklük Bilimine çok önemli hizmetlerde bulunup ölümsüz eserler ortaya koydular. Ben sadece, gözlerimle gördüğüm birtakım hizmetlerini dile getirmekle yetineceğim. Bilmediklerimi, görmediklerimi ise başka yazarlara bırakacağım. Söz konusu hizmetlerini şöyle sıralayabilirim:

1. Kosova Priştine, Üsküp (Skonje) Krilmetodi, Novipazar (Sancak) International üniversitelerinde Türk dili, Osmanlıca, diyalektoloji, dil tarihi ve halk edebiyatı dersleri vererek çok sayıda Türkçe-Osmanlıca bilen öğrenci yetiştirdi.

1988-1989 Akademik Yılında Priştine Üniversitesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kurarak uzun süre başkanlığını yaptı.

2. Priştine'de yayımlanan *Çevren* dergisinin 1977-1991 yılları arasında Yazı İşleri Müdürlüğünü yaptı. 91. sayıdan sonra yayımına ara verilen *Çevren*'in 92-96. sayılarını 2001-2002 yıllarında yayımlamayı başardı. Derginin bibliyografyasını BAL-TAM adına 2007 yılında yayımladı.

3. Kıskanç meslektaşları *Çevren*'i yayımlamayı sürdürmesine izin vermeyince Balkan Türkoloji Merkezinin (BAL-TAM) *BAL-TAM Türklük Bilgisi* dergisini yayımlamaya başladı. Bu dergi 2004 yılından 2009 sonuna kadar 10 sayı yayımlandı. Böylece Balkan Türklük bilimi yeni bilimsel bir dergiye daha kavuşmuş oldu. *Çevren* ölü dergi hâline geldi.

* (Prof. Dr.), Kültür Bakanlığı, Emekli HAGEM Genel Müdürü, Halk Bilimci, Ankara / Türkiye.

4. Eşi Prof. Dr. Tacida Zubçeviç Hafız'la birlikte 2000 yılında Prizren'de Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi (BAL-TAM) kurdu. Merkez, bugüne kadar dört uluslararası sempozyum (Prizren 2001, Mostar 2002, Kotor 2003, Zagreb 2007) düzenleyip son ikisi hariç bildirimlerini yayımlamayı başardı. 2009 sonuna kadar 19 kitap bastırıldı.

5. Bulgaristan, Makedonya ve Kosova Türklerinin halk edebiyatı ürünlerini derleyerek üç kitapta topladı: *Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri* (1985), *Makedonya Türk Halk Edebiyatı Metinleri* (1989), *Bulgaristan Türk Halk Edebiyatı Metinleri* (1990).

6. Bulgaristan ve eski Yugoslavya'daki Türklerin çağdaş edebiyatlarıyla ilgili antolojiler hazırlayıp yayımlanmasını sağladı: *Bulgaristan Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi* (3 Cilt, 1987), *Yugoslavya Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi* (3 Cilt, 1987).

7. Balkanlar'da Türkçe yayımlanan dergi ve gazeteleri, yazı ve makaleleriyle destekledi. Türkçe radyo ve TV'lerde sık sık programlara katıldı. Balkanlar'da yazı ve makalelerinin yer aldığı dergi ve gazeteler şunlardır: *Çevren*, *Sesler*, *BAL-TAM Türklük Bilgisi*, *Birlik*, *Çığ*, *Bay*, *Sevinç*, *Tomurcuk*...

8. Türkiye'de yayımlanan bilimsel dergilerle sanat dergilerinde birçok yazısı, şiiri basıldı.

9. Türkiye'deki uluslararası kongre ve sempozyumlara katılarak Balkanlar'daki Türk kültürüyle ilgili önemli bildiriler sundu.

10. Balkanlar, Türkiye, Almanya ve Türk Cumhuriyetlerinden topladığı yazma ve basma eserlerden oluşan zengin bir kitaplık oluşturarak öğrencilerinin ve Türkiye'den gelen meslektaşlarının hizmetine sundu.

11. Kazakistan Ahmet Yesevi Üniversitesi ile Türkiye'de Ankara Üniversitesi DTCF'de misafir öğretim üyesi olarak dersler verdi.

12. Türklük bilimi alanında 2009 yılı sonuna kadar kitap ve makale yayımladı.

Prof. Hafız ve eşinin, bunca hizmetten sonra değerleri bilindi mi? Hayır. Bu hizmetleri dolayısıyla bırakın ödüllendirilmeyi önce Kosovalı, sonra da bazı Türkiyeli meslektaşları tarafından cezalandırıldılar. Ama onlar, küsmediler. Hizmete devam ediyorlar. Gün gelir, herkesin aynaya bakacağı, günahıyla baş başa kalacağı vakte erişilir. O zaman, her şahıs kültür tarihimizde layık olduğu yeri mutlaka alır.

PROF. DR. NİMETULLAH HAFİZ HOCA'YI TANIDIĞIM GÜNLER

Âşık Şeref Taşlıova*

Prof. Dr. Nimetullah Hafız'ı 27-29 Ekim 1975 tarihleri arasında Konya'da yapılan Türkiye Âşıklar Bayramı'nın onuncu yılında tanıdım. Ben, "Kars ve Çevresinde Sazla Sesle Söylenen Âşık Makamları" isimli bildirimini sunarken, aynı sempozyumda Nimetullah Hafız Hoca da "Yugoslavya'da Türk Destanları" başlıklı bildirisini sunmuştu. O günden bu güne aradan yıllar geçmesine rağmen yakınlığımız, samimiyetle süren muhabbetimiz devam etmiştir.

Soyadı Hafız olduğu gibi, hafızası ve insani meziyetleri çok yüksek değerli, bir o kadar da mütevazı bir kişiliğe sahipti. Türkiye'ye geldiği zamanlarda olduğu gibi, Yugoslavya'da bulunduğu dönemlerde de sürekli haberleşirdik. Ve hoş sada kabilinde birbirimize hâl hatır sorardık.

Türk kültürüne çok büyük hizmetler sunmuş bir bilim adamı olarak değeri taştırılmaz derecede yüksek bir yere ulaşmıştır. Türkiye'de yapılanlar da dahil olmak üzere dünyanın farklı yerlerinde organize edilen kongre ve sempozyumlarda sunduğu bildiri ve tebliğler ile yeni konulara değinmiş, bilinmeyen birçok hususu da bilinir kılmıştır.

Tanıştığımız ilk günlerden bu yana, duyduğum gördüğüm güzel şeylerin altında onun tuğrası vardır. Nimetullah Hoca'dan aldığım bütün mektup ve tebrikleri hâlen dahi muhafaza etmekteyim. Mektuplarında kullandığı üslup kadar, tebrik ve diğer kutlama kartlarında kullandığı cümleler, onun ne kadar derinlikli bir

aşk ve gönül sahibi olduğunu gösteren örnekler taşımaktadır.

Yazdığı bir mektubunda Hıfzı adında bir âşığın şiirlerini göndermişti. Türkiye'nin doğusunda Kars'ın Kağızman ilçesinde yaşamış, Türk dilini en arı kullanan birçok şiiri olan ve "Sefil Baykuş" isimli şiiri dillere destan bir şairdir Hıfzı. Baktım ki, Nimetullah Hoca da yaşadığı bölgede bir Hıfzı şiiri derlemiş ve bana göndermiş. O topraklarda yaşamış bundan ötürü biliyorum ki, Prof. Dr. Nimetullah Hafız, Türk halk edebiyatının ve dilinin Avrupa topraklarındaki ecdadımızın "kültür levendi"dir.

1978 yılında, Almanya'da programa gittiğim günlerde kendisine yazdığım mektuba vermiş olduğu cevap ile hem bir hâl hatır soruyor hem de bir nevi beni araştırmaya yönlendiriyordu. O dönemde Prizren'de yayımlanan "Çevren" dergisinde benim de şiirlerimin ve yazılarımın neşredilmesi için gayret gösteriyordu.

Yazdığı kitapların ve makalelerinin hacmini kendisinden öğrenmek gerekir. Ayrıca eşi Tacida Hafız Hanımefendi, aynı yolda kendisiyle kol kola gönül gönüle veren mutlu ve gayretli bir eş. Bu insanlara dün de bugün de, yarın da ihtiyacımız olacaktır.

Türkiye'den gelen, eskiden Yugoslavya, şimdi Kosova Cumhuriyeti'nden olan tanıdıklarımın sorduğumda Hoca'nın sevgisi ve sempatisi gönüllerde taht kurduğu

* Türk Halk Ozanı, Devlet Sanatçısı, UNESCO Yaşayan İnsan Hazinesi Onursal Bilim Doktoru (Vef. 2014), Ankara / Türkiye

gibi bana da selamlarını her zaman gönderirdi. Türkiye'den zamanla görüşme imkânımız olmakla birlikte, değerli araştırmacı Hayrettin İvgin'in Kültür Ajans'ında son görüşmemiz oldu. Eşi Tacida Hanım ile birlikte aynı gülüyoruz ve tatlı dil ile aynı çalışma şevkindeydi.

Ömrüne, diline, kalemine bereket eser bırakan insanlar ebedî yaşar. Nimetullah Bey de bıraktığı eserlerle yaşayacaktır.

Nimetullah Hafız Hoca'yı anlatmak kitapları tutar. Ama âşıklıkta bir değerli insana ve yakın bildiği dostla şiirle selam gönderilir. Ben de geleneğe uyarak şiirle Nimetullah Bey'i selamlıyorum.

EDEBİYATIMIZIN ÇOK YÖNLÜ VE ÖZGÜN HOCASI

Sabri Tata*

Zorunlu göçle ana vatan Türkiye'ye ayak bastığım zaman aralık buldukça kitapçıları dolaşmaya başladım. Bulgaristan'da biz neye hasrettik! Türkçe çıkan kitaba. Gelip geçen Türk işçilerinden bir kitap almış diye hapisleri boylayanlarımız vardı.

İstanbul'da Valiliğin hemen alt tarafında sağda bir kitapçının kapısını açınca sarı kapaklı bir kitabın başlığı dikkatimi çekti. Siyah harflerle BULGARİSTAN'DA ÇAĞDAŞ TÜRK EDEBİYATI ANTOLOJİSİ diye yazıyordu kapakta. Kitabı Kültür ve Turizm Bakanlığı çıkarmıştı.

-Bu kitap başka kitapçılarda niye yok? Diye sordum.

-Bu kitap sadece Eğitim Bakanlığının kitapçılarında satılır, diye yanıtladı satıcı kadın.

Diğer kitaplara şöyle bir göz attım, hepsi Kültür Bakanlığı tarafından yayımlanmıştı. Ama sadece birinci cildi vardı. İkinci cildin tükendiğini, bir haftaya kadar onun da getirileceğini söylediler.

Müellifini merak ettim. Çok aşağıda küçük harflerle Prof. Dr. Nimetullah Hafız diye yazılıydı. Kimdi bu Nimetullah, Bulgaristan Çağdaş Edebiyatı'nı nerden tanıyordu!? Ön sözüne bir göz attım. Profesör Dr. Nimetullah Hafız yazısına şöyle başlamıştı: "Son zamanlarda Yugoslavya'da yaşayan Türk halkının edebiyatı ile ilgili bir antoloji hazırlamaya giriştim. Fakat buna hazırlanırken beni tüm Balkan Yarımadası'nda yaşayan Türklerin çağdaş edebiyatları da ilgilendirmeye başladı. Yugoslavya dı-

şında, öteki memleketler arasında, en çok Bulgaristan'daki Türk dilinde yayımlanan kitaplar bulunduğundan önce bu memleketteki Türklerin çağdaş edebiyatı antolojisini hazırlamayı uygun buldum."

Bu satırları okurken gözlerim yaşardı, içim doldu taştı. Kimdi bu edebiyatsever Profesör?! Kimdi bize arka çıkan Nimetullah Hafız! Ben Üsküplü Necati Zekeriya ile tanışmıştım ve yayımladığımız Türkçe kitapların Üsküp'e de gittiğini biliyordum. Demek bu Profesör Dr. Nimetullah Hafız Üsküplü değil. Elbette Yugoslavya'nın Makedonya'dan başka Kosova'sı, Bosna'sı var. O yerlerde adları Türk adı olan Türkler, Boşnaklar ve Arnavutlar var! Türkçe yazdığımız kitapları okuyanlar var. Adam Türk dilini iyi bilmekle kalmamış, yüksek yüksek okulları bitirip profesör doktor da olmuş. İşte burada Sabri, sıfır çektin!

Daha neler yazmış Profesör Dr. Nimetullah Hafız?

"İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Bulgaristan'da Türkçe kitaplar çok az yayımlanmıştır. 1950 yılından sonra kitap yayınları gitgide daha çoğalmaya başlamıştır. Yayımlanan bu kitapların çoğu çeviri ve politik eserlerdir. Fakat bu kitapların arasında, Bulgaristan'da yaşayan Türklerin edebi eserleri de yayımlanmıştır. Böylece, 1960 yılında İbrahim Tatarlı, Bulgaristan'da yayımlanan arasına Türkçe dergi ve özgün kitapları bir araya getirerek, ANTOLOGİYA adlı ilginç bir güldeste yayımlamıştır. Bu kitaba, 28 yazar ve onların seçilmiş eserleri alınmıştır. İbrahim

* Yazar (Vef.. 2010), İstanbul / Türkiye

Tatarlı, bu kitabı dört yıl sonra genişletip son yirmi yıl içinde, Bulgaristan'da yaşayan Türklerin 39 yazarından eserler alarak ve 'Bulgaristan Türklerinin Edebiyatı Antolojisi, 1944-1964' adıyla, 1964 yılında yeniden yayımlamıştır.”

“Kitap hazırlanırken ilk karşılaştığım güçlük, yazarların hayatlarıyla ilgili bilgi edinmek oldu. Öyle ki, tüm yazarlar hakkında da gereken bilgileri edinemediğimden yazarları doğum tarihine göre değil adlarının alfabetik sırasına göre sıralanmıştır.”

“Karşılaştığım ikinci güçlük de, bu kitabın yayımlanması problemi idi. Çünkü bu hacimde bir eseri yayımlamak kolay değildi. Bu sebeple de ilk olarak Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğüne başvurdum. Eksik olmasınlar, kitabın yayımlanması için gereken bütün masrafları karşılamayı üzerlerine aldılar.”

Bu uğraşları için biz Bulgaristan Türkleri, sayın Profesör Dr. Nimetullah Hafız Bey'e yürekten ne kadar teşekkür etssek azdır. Bulgaristan'da bin güçlekle yayımlamaya çalıştığımız kitapları senelerce birer birer edinmek onun için de kolay olmamıştır. Eserleri edinmek ve birer birer değerlendirmek! Böyle bir iş her şeyden önce kitap sevgisi ister... Bulgaristan'dan bilmem kimin eseri. Ne adres biliyor, ne de kimin olduğunu!.. Çok istediğim hâlde bu büyüğümüze iki tatlı söz söyleyemedim. Çok geç de olsa şimdi burada bunu da yapmak istiyorum. Müellifinin tanımadan sadece eserlerin yarattığı izlenimlerle değer vermesi ne kadar isabetli olmuş!..

Kendisiyle tanışamadım ama soruşturdum ve öz geçmişini öğrendim. Şimdi siması gözlerimin önünde bir o kadar yüceldi.

02.02.1939 Prizren doğumlu. İlk şiirini okul sıralarında yazmış ve Üsküp'te *Birlik* gazetesi, *Sevinç* ve *Tomurcuk Çocuk* dergilerinde yayımlamış. Bu dergiler tanıdığım çocuk şairi Necati Zekeriya'nın dergileri. Sonra Priştine'de çıkmaya başlayan *Tan* gazetesi ve *Çevren* ile *Kuş* dergilerinde yayımlamaya devam etmiştir. 1969'da Sarayevó Üniversitesi Felsefe Fakültesi Şarkiyat Bölümünden mezun oldu. 1976 tarihinde İstanbul'da Edebiyat Fakülte-

sinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde “Prizren Türk Halk Edebiyatı Metinleri ve Ağız Özellikleri” konulu doktorasını yaptı. 1978 yılında Priştine'de yine Şarkiyat Bölümünde Türk Dili doçenti oldu. 1983'te aynı üniversite, fakülte ve bölümünde Türk Dili Profesörü oldu. 1985 yılında Ankara'da Türk Folkloru Araştırma Enstitüsünün onur üyesi oldu.

Biz, Bulgaristan'daki Türkler, gözlerimizi Türkiye'ye dikmiş, her gelenden, uçan kuştan medet umuyorduk. Sıkı bir komünist diktatörlüğü olduğu için yayımlamak için oraya hiçbir eser gönderemiyorduk. Gönderenler vardı, ama onlardan da bir şey çıkmadı. Dr. Rıza Mollov bile göndermiş, ama boşuna...

RIZA MOLLOV OLAYI...

HAYATI VE YARATICILIĞI ÜSTÜNE çıkan eseri görsen Rıza Mollov kim bilir nasıl sevinecekti!... Meğer o çok eskiden Profesör Dr. Nimetullah Hafız ile tanışıyormuş. Hem de eserlerini bastırmasını rica edecek kadar! Ölürsen, eserlerim bari sağlam ellerde kalsın diye düşünerekten... Bilim çalışmalarından 22 yazı, Halk edebiyatı derlemelerinden 9 yazı, türkülerinden 13 yazı, öykülerinden 22 yazı, tanıtma ve eleştirilerinden 4 yazı. Hepsisi 70.

Dr. Rıza Mollov'un hiç arasını kesmeden yazmaya devam ettiğini öğrenen Profesör, bilinmeyen sebeplerle Mollov'un hanımının da 1967'de işten çıkarıldığını belirtiyor, ancak 1976 yılında Rıza Mollov'a bir kütüphanede iş verildiğini ve o 1980 yılında emekli olabildiğini yazıyor. O yıldan sonra eşi Mefküre ile birlikte bir makina alıp gaytan bükme ile geçimlerini sağlamaya çalıştıklarını da belirtiyor. Oğulları Yıldız da o sırada Resim Akademisini bitirmiştir, evin giderlerine katkıda bulunmaya çalışmaktadır.

İki kalp krizi geçiren Dr. Rıza Mollov 1986 yılının başında yine rahatsızlanır. Ve ilk işi Profesör Dr. Nimetullah Hafız'ı aramak olur. Baş ucundan küçük bir dosyayı alıp ona uzatır. “Elimde sadece bunlar kaldı, dostum. Eğer bastırabilirsen beni çok sevdimmiş olacaksın.” der.

Tito komünizminin Bulgarlara kıyasla daha yumuşak bir komünizm diktatörlüğü olduğunu öğrenmişti ve Profesör'ün Türkiye'ye gidebildiğini biliyordu. Profesör ona

söz verdi ve dosyayı alıp, Kosova'ya döndü. Meğer onların bu son görüşmesi son görüşmeymiş. Dr. Rıza Mollov 04.03.1986'da vefat etti.

Profesör Dr. Nimetullah Hafız sözünde durdu ve 425 sayfalık *RİZA MOLLOV: HAYATI VE ESERLERİ* kitabının Kültür Bakanlığı matbaasında basılmasını sağladı. Eserin basıldığını görünce bana dünyalar verildi. İçindekilerin çoğunu okumuştum. Sanırım Rıza Mollov da, hele Türkiye'de basıldıkları için çocuk gibi sevinecekti. Ömrü vefa etseydi, mutlaka zorunlu göçte o da buraya gelecek, sevimli profesörün boynuna sarılıp, onu öpe öpe minnettarlığımı gösterecekti. Onun Profesör'e söylediği "Elimde sadece bunlar kaldı, bastırabilirsen sevinirim." sözleri beni öyle etkilemişti ki, daha kitabı aldığım zaman müellifini bulup onun yerine teşekkür edesim geldi. Ne yazık ki, ünlü Profesör yine Prizren'e dönmüş ve kurduğu BAL-TAM BALKAN TÜRKOLJİ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ'nin başına geçmişti.

Tabii burada onu daha sorumlu işler bekliyordu. BAL-TAM'a Genel Başkan seçilir seçilmez çok iddialı bir program yapmış ve I. Uluslararası Balkan Türkoloji Sempozyumu'na katılan değerli bilim adamları önünde okumuştur.

Katılımcıların büyük coşku ile kabul ettikleri bu program kısa fakat çok anlamlı bir programdı. İtiraf edeyim ki sözleri beni de etkiledi. Hocamın hoşgörüsüne sığınarak okuyorum:

"Sayın konuklar, önce hepinizi en içten duygularıyla selamlıyorum. Kuşkusuz, bu tür uluslararası toplantıların çeşitli ülkelere mensup bilim adamlarını olduğu gibi, diğer ulusların da birbirine daha çok yaklaşmalarında büyük katkıları vardır.

Davetiyemize uyarak, I Balkan Uluslararası Türkoloji Sempozyumumuza katılan ve Türkolojiye büyük hizmetleri olan bilim çevrelerinin değerli mensuplarına, Merkezimiz adına teşekkürlerimi sunuyorum. Bu sempozyum katkılarınızın da yeni çalışma alanları açacağına, yeni veriler ve yeni yorumlar getireceğine inanıyoruz.

1385'te Meriç Savaşı ve 1389'da Kosova Savaşı'ndan sonra, özellikle 1453 yılında İstanbul'un fethedilmesiyle, Balkan Yarımadası Viyana surlarına dek Osmanlı İmpara-

torluğu idaresi altına geçmiştir. Türkler, fethettikleri ülkelerde yaşayan tüm ulus ve halkların dinlerine, dillerine bakmadan, mahalli otoritelerin baskılarından korumuş, yerli asillere/askerî sınıfa karşı tolerans göstermiştir. Bunun dışında her bölgedeki ulusların kentlerini, köylerini, dinlerini, dillerini, onların yer ve kişi adlarını, din ve diğer mimari eserlerini, bir sözle devletlerini olduğu biçimde korumuşlardır. Bu nedenle 500 yıl kadar hemen hemen tüm Balkan halkı tolerans ve huzur içinde yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Türkler Balkanlar'da tek Osmanlı mimari eserleri inşa etmekle kalmamış, ana yurtlarından çok sayıda zanaat, gelenekler, görenekler taşımış ve bunları büyük bir hızla yaymıştır. Osmanlıca'nın resmi dil olarak, Balkan Yarımadası devletlerinde yaşayan tüm ulus ve halkların dillerine büyük etkilerde bulunmuştur. Ulusların kimileri ise, ayak uydurabilmeleri için İslam dinini kabul etmişlerdir.

XV. yüzyıldan başlayarak XVII. ve XVIII. yüzyıla kadar gruplar hâlinde Boşnaklar, Arnavutlar, Romlar, Çingeneleler, Pomaklar, Torbeşler ve Goralılar gibi Türkmen kabileleri kitleler hâlinde İslamiyeti kabul etmişlerdir. Fakat Osmanlı döneminin son yıllarında dıştan gelen büyük düşmanlık neticesiyle yüzyıllar içerisinde bu Balkan dostluğu ilişkileri sonunadek zedelenmiştir. Yıllara kurdukları dostlukları düşmanlıklara çevrilmiştir. Böylece Balkan tarihinin hiçbir döneminde, hiçbir imparatorlukta, hiçbir ülkede, Osmanlıların döneminde olduğu gibi İslam ve Hristiyan ulus ve halkları arasında eşi bulunmayan huzur ve güven bozuldu.

1699 yılında Karlovça Anlaşması'nda, Osmanlı Devleti Bölge kayıplarına uğradıktan sonra, Türk ve Müslümanların çoğu Rumeli'den yavaş yavaş ilk önce Balkan Yarımadası'nın güneyine, daha sonra da ana vatanları olan bugünkü Türkiye Cumhuriyeti'ne göç etmeye başladılar.

Balkan Yarımadası'nda, Türklerin dedikleri Rumeli'de büyük bir uygarlığın izleri ve çok zengin somut belirtileri kalmıştır. Macaristan'dan başlayarak İstanbul'a dek Balkan tarihinin, kültür uygarlığının incelenmesi, Türkoloji araştırmalarıyla sıkı sıkı bağlıdır. Bu büyük gereksinmeyi Avrupa ülkeleri Balkan memleketlerinde daha yüzyıllar önce sezmişlerdir. Ve günümüze dek Türklük bilgisiyle

uğraşam bilim adamlarının sayısı gittikçe artmıştır.

Avrupa'da ciddi ve sistematik Türkoloji araştırmaları XVII. yüzyılın ikinci yarısında başlamıştır. Doğu dilleri ve edebiyatları olduğu gibi İslam Şark Uygarlık Tarihi ve Kültürü önce Avusturya'nın Viyana Üniversitesinde 1754 yılında kurulduğu Şark Akademisiyle başlamıştır. Bu akademiye yetişen ilk Türkologlar Franz Von Donbay, Franz Marija Freler ve Hamer Von Purgistal'ın Türkoloji alanında çalışmalarını anmamak mümkün değildir. Türk ve Şarkiyat dünyasında araştırmaların büyük ilgisinden dolayı o dönemde Göther Vest Ostic her Divanı kaleme almıştır. Burada Viktor Hügo'yu anmak lazım. 'Orientalisten' eserinde o zamanın Avrupası'nda Türk Şarkiyat dünyasına ilgisini şöyle yorumlamıştır: 'XIV. yüzyılda bütün dünya Yunan kültür ile, şimdi ise Şarkiyat kültürü ile meşguldür.'

Türk diyalektolojisi ve eski Türk Anıtlarıyla tanınmış Rusya'da Vilhelm Radlov, 1870 yılında Budapeşte Üniversitesinde Avrupa'da en eski Türkoloji Kürsüsü Armin Vambery, ondan sonra orada yetişen Gyla Nemeth, Ignac Kanoş, Eski Türk yazısını çözen Danimarkalı Vilhelm Tompsen gibi değerli Türkologlar yetişmiştir. Ondan sonra 1924'te İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine bağlı Türkiyat Enstitüsünün 1930'da Türk Tarih ve 1932'de Türk Dili Kurumunun kurulması, Türk Tarih ve Türk Dili çalışmalarına ağırlık kazandırmıştır. Balkan Türkolojisine gelince Her Balkan Devleti, kendi siyasi amaçlarına, kendi millî gereksinmelerine göre Türkoloji alanında araştırmalar yapmaya başladı. Osmanlı İmparatorluğunun gerçek yüzünü gösteren evrakları çeşit yollarla yok edip, Osmanlıları 'barbar' olarak göstermeye çalışmışlardır. Bu nedenden, Balkan ülkeleri arasında Osmanlı İmparatorluğu'ndan sonra birbirine karşı düşmanlık gittikçe artmıştır. Zaman zaman komşular, kardeşler arasında kan dökümüne sebep olmuştur.

Balkan Yarımadası'ndaki bu gerginlik durumu, bunu en iyi kanıtlamaktadır. İşte bu nedenle Balkan Ülkelerinde Türkolojiye önem vermekle ve her çeşit tarihî eserlere özen göstermekle Balkan tarihinin gerçek aynası ortaya

çıkacaktır. Bu henüz gerektiği kadar belki de hiç el dokunulmamış Balkan tarihleri, edebiyatları, dilleri, folkloru, gelenek ve görenekleriyle Balkan ülkelerinin zenginliğini ortaya atacaktır. Böylece zor yıllarda kabaran düşmanlık köpüğü yatmış olacaktır. Bu, İngiltere'de, Fransa'da, Hollanda'da, Almanya'da, Avusturya'da, Macaristan'da olduğu gibi Balkan ülkelerinde de Türkologların başlıca görevidir. Balkan Türkologlarını bir araya getirip onları bu araştırmalara sevk etmek için Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezini kurduk. Bu merkezin başlıca amaçları şunlardır:

1. Balkan Yarımadası'nda Türkoloji alanında bilimsel çalışmaları güçlendirip sürdürmek.

2. Balkan Yarımadası'nda Türk Tarihi, Türk Edebiyatı, Türk Ağzıları ile ilgili günümüze dek korunmuş /hangi dilde olursa olsun/ yazılı, basılı eserler üzerinde araştırmalar, incelemeler yapmak ve onları nasıl olursa olsun aydınlığa çıkarmak.

3. Mümkünse her yıl seminer, panel, kongre ve sempozyum düzenlemek ve tüm Türkologların bilimsel çalışmalarını bir araya getirip yayımlamak.

4. Balkan Yarımadası'nda hangi memlekette olursa olsun genç Türkologların master ve doktora tezlerini savunmalarına imkân sağlamak ve bilimsel yardımda bulunmak.

5. Türk tarihi, dili, edebiyatı, folkloru, müziği ile ilgili tüm bilimsel çalışmaları, başta Türkçe olmak üzere tüm Balkan dillerinde, hatta İngilizce, Almanca gibi dünya dillerinde kitap olarak yayımlamakla Avrupa veya dünya Türkolojisine katkıda bulunmak.

6. Türkolojiyle ilgili her tür yazıları içine alacak gazete, sözleşme, anlaştırma ve müşterek bir erim kullanmakla edebi Türk diline mümkün olduğu kadar yaklaştırma ve böylece hangi memlekette olursa olsun, Türk dilinin ana dili veya yabancı ve hatta dünya dili olarak öğrenilen ilkökul, lise veya üniversitelerde gereken ders kitap eksikliklerini gidermekte yardımda bulunmak."

Sayın Profesör Dr. Nimetullah Hafız'ın bu önlemlerini hangi Balkan Türkolojisi üyesi desteklemez ki... Ve canıgönülden desteklemiş de... Ayrı ayrı panellerde, sempozyumlarda Balkanlar'ın en uzak geçmişini ele alan tebliğlerin ortaya atılması ve bunların BAL-TAM derlemelerinde yer alması, bunun şüphe götürmez bir kanıtıdır.

BAL-TAM terimi artık Profesör Dr. Nimetullah Hafız'ın adıyla özdeşleşmiştir. Bu alanda şüphe götürmez bir kapasite olarak bu hocamız tecrübesini Türkologlarla, ele Balkan ülkeleri Türkologlarıyla her vakit paylaşmış ve paylaşmaktadır. Yaşının ilerlemesine rağmen... Oysa o da insan, o da etten kemikten...

Bilim dünyası, meraklısına cömert davranıp değerli bilgilerini sunmayı esirgemiyorsa, o derece insanın ömründen ayrı ayrı yılları kopartmaya da çalışıyor.

Bu anlamda Sayın Profesör Dr. Nimetullah Hafız da belli bir yaşa geldi. Söylemeye dilim varmıyor ama o da yetmiş doldurdu.

Ne yapalım, insanız, kaderimiz bu! Ama bu hocamızın şimdiye kadar yaptıklarına, bir bilgin olarak ortaya koyduklarına şöyle kuş bakışı bir göz atacak olursak, geçtiği bu yetmiş yılda onun bilim alanında nasıl zirvelere el at-

tığını göreceğiz. Geçmişte ulaştığı bu başarılar ise, onun gelecekte yapacaklarının bir garantisidir... Zaten dedelerimiz ne demiş? "Çalışan demir pas tutmaz..."

Bizim de "Çalışmayı seven, hep genç durur." diye bir şiarımız var. Bunun örneği çok. Ama ben çok uzağa gitmeyeceğim, çok yakından bir örnek vereceğim... Sanırım dostum bunu anladı bile...

Dostumun yetmiş yaşını kutlarken, kendisine uzun ömürler ve daha büyük başarılar dilerim! Profesör Dr. Tacida Hanım şimdiye kadar bu yolda ilhamcısı olduğu gibi umarım şimdiden sonra da engebeli bilim yolunda onun sağ kolu olacaktır...

Var olun mutlu aile!...

01.10.2009

KADİM DOSTUM NİMETULLAH HAFIZ

Kâmil Toygar*

Yıllarını Türkoloji başta olmak üzere edebiyat tarihi, halk edebiyatı ve halk kültürü çalışmalarına ayırmış, bu konuda değerli eserler vermiş, özellikle eski Yugoslavya ve Kosova'da yüzlerce öğrenci ve bilim insanı yetiştirmiş Prof. Dr. Nimetullah Hafız'ın 70. yaşına erişmesi nedeniyle hazırlanan bu Armağan Kitabı bir dostluk, kadirbilirlik örneği olarak değerlendirmekteyim. Kitaba kadim bir arkadaşı, aile dostu olarak bazı duygu ve düşüncelerimi yansıtmak istedim.

Bu yıl Nimetullah Hafız'la karşılaşmamızın, tanışmamızın 35. yılı. Demek ki 70 yıla yaklaşan ömrümüzün yarısında dostluğumuz ve arkadaşlığımız var.

Tükenmeyen enerjisi, artan coşkusuyla hâlâ genç bir asistan gibi çalışan arkadaşımın dostluğumuz Millî Eğitim ve Kültür Bakanlıkları halk kültürü birimlerinde yöneticilik görevlerim sırasında başlamış, yurt içinde ve Balkan sahasında düzenlenen etkinliklerle bugüne kadar kesintisiz sürmüştür.

Nimetullah Hafız'ın en seçkin yönü durmadan çalışması, yayın yapmayı ilke edinmesidir. Tanrı onu bir iş makinesi olarak yaratmıştır denilebilir.

Bir araya geldiğimizde hâl hatır sorduktan sonra yaptığımız ilk iş karşılıklı çalışmalarımız ve yayınlarımızla ilgili olmuştur. Son yıllarda, değerli eşi ve meslektaş Prof. Dr. Tacida Hafız'la birlikte Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezini (BAL-TAM) kurduktan sonra hemen hemen bütün zamanını bu kuruluşa ayıran Hafız'ın yaptığı başarılı işlerden burada övgüyle söz etmek isterim.

Özellikle büyük bir beceri ile düzenledikleri ve her birini farklı ülkelerde yaptıkları bilimsel toplantılarla Türk dünyasına Türkoloji alanında büyük katkılar sağlamışlardır.

Bunun yanında Nimetullah Hafız, Türkiye'de düzenlenen bilimsel etkinlikleri yakından takip ediyor, maddi imkânlarını ve zamanını zorlayarak bunlara katılıyor, hazırladığı özgün bildirilerle Türk kültürüne katkıda bulunmaya çalışıyor.

Kosova'da yayın yapmanın zorluğu onu kitaplarını Türkiye'de basmaya yöneltmiştir. Biz de Ankara'daki tanıdık basım evlerinden yardım ve katkı alarak kitaplarını ve dergilerini bastırmasına yardımcı oluyorduk. Bu arada Birlik Matbaası sahibi Sayın Ruhi Metin'in fedakârlıklarını unutmamak gerekir.

Nimetullah Hafız ve eşi Tacida Hafız yıllardır bizim aile dostumuz olarak da hayatımızda yer almışlardır. Ankara'ya geldiklerinde ailelerimizle karşılıklı ziyaret ve görüşmelerimiz, sorunlarımıza çözüm yollar arayışımız dostluğumuzu da aşarak kardeşliğe yöneltmiştir bizi. Çocukları Ayla ve Dr. Erhan ile gelinleri Dr. Meliha Hafız, torunları Erman ve Can bizim ailemizin de bir parçası olmuşlardır. Onlara olan sevgimiz yakın akrabalarımıza olan sevgimizden farksızdır âdeti.

Değerli arkadaşım Nimetullah Hafız'a ve ailesine uzun ve sağlıklı ömürler, Türkoloji dünyasına yaptığı katkılarının devamını diliyorum.

* Türk Halk Kültürünün Araştırma ve Tanıtma Vakfı Kurucu Üyesi ve Eski Yönetim Kurulu Başkanı, Ankara / Türkiye, berkoktoygar@gmail.com

KOCA BİR ÇINAR

Cemali Tunalıgil*

Yıl 1976. Liseden yeni mezun olmuş, İstanbul Üniversitesinin Tıp Fakültesine kayıt yaptırma hevesindeyiz. Bu arzumuzu gerçekleştirebilme heyecanı ile temmuz ayının kavurucu sıcağında iki üç arkadaş Volkan Turizm Şirketine ait yolcu otobüsüyle İstanbul yolculuğu macerasına başlıyoruz.

Sabah saatlerinde İstanbul'a varıyoruz. İlk işimiz Beyazıt'taki İstanbul Üniversitesinin merkez binasındaki öğrenci işlerine gidip giriş sınavları için gereken belgeleri toplayıp kayıt işlemlerini yapıyoruz. O yıllar Türkiye çalkantılı bir dönem yaşıyordu. Eğitim düzenli bir şekilde gerçekleşmiyordu. Fakülteler bir gün açılıyor, ardından bir ay ara veriliyordu. Birinci dönem başlamadan sona ermişti. Eve dönmek zorunda kalmıştık.

Eylül ayı gelmişti. Yıl 1977. Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesinin Şarkiyat Bölümüne kayıt yaptırıldı. Bu bölüm aklımın ucundan bile geçmiyordu. Aynı bölümde liseden bir arkadaşım bu bölümde eğitim görüyordu.

Eğitim yılının ilk haftasıydı. Haftalık ders saati pano-sundaki ders saatlerine bakıyoruz. İlk dersimiz Türk Dili'ydı. Arkadaşım Cafer Bey, Türk Dili hocasının çok iyi bir hoca olduğunu dili döndükçe bize anlatmaya çalışıyordu. Ders saati geldi, çattı. İsmen tanıdığım, fakat kendisiyle ilk defa tanışma fırsatını yakalayacağım ve hayatım boyunca kalbimde ayrı bir yeri olacak olan Nimetullah Hoca salona girdi. Dersin ilk bölümü tanışma faslıydı. Bize güzel Türkçemizi ve Türklüğünü sevdiren bu dirayetli

hoca bölümün doktora ünvanına sahip olan tek öğretim görevlisiydi. Tavır ve hareketlerine dikkat eden, kıyafetine özen gösteren, alçak gönüllü, sevecen, öğrencilerine sahip çıkan, doğru yolu gösteren mangal yürekli, babacan bir beyefendi idi. Bizleri hep iyi görmek istiyordu. "Sizler halkımızın geleceğisiniz." der dururdu hep.

Eğitim gördüğümüz bölümde ağırlıklı olarak Arapça Dili ve Arap Edebiyatı dersleri görülüyordu. Bu nedenle Nimetullah Hoca ile kürsüdeki diğer hocalar arasında bu konuda fikir ayrılıkları ortaya çıkmıştı. Hocam Nimetullah Hafız, bölümde Arap Dili ve Edebiyatı eğitimi almak isteyenlerin bu alana daha fazla ağırlık vermesini, Türk Dili ve Edebiyatı eğitimi almak isteyenlerle de bu alandaki derslerin daha ayrıntılı bir şekilde işlenmesini öngörüyordu. Hayli bir zaman geçtikten sonra hazırlanan öneri programıyla ilgili öğrencilere oylama yaptırıldı.

2

Hocamız bu dönemde bilimsel çalışmalarını için belli bir süre için Almanya'da bulunuyordu. Bunu fırsat bile-rek kendisinin olmadığı bir sırada bölümde oylama yaptırıldı. Tabii Boşnak ve Arnavut öğrencilerin sayısı bizden fazla olduğu için öneri geçmedi.

Fakat bu yoldaki mücadeleden hiç vazgeçilmedi. Hocam, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü bu üniversitede mutlaka açılmalı, Türk öğrencileri kendi dilini, edebiyatını, kültürünü daha iyi öğrenmeli, bunun gerçekleşmesi için daha çok mücadele etmeliyiz, der dururdu hep. Nimetul-

* Emekli Öğretmen, Şair, Araştırmacı Yazar, Bursa / Türkiye, cemalitunaligil@hotmail.com

lah Hocamız bu mücadeleyi sürdürürken bilimsel çalışmalarını da diğer yandan sürdürüyordu.

Bölümdeki olayların gidişatı neticesinde bu bölümde eğitimime son vermek mecburiyetinde kaldık. Nimetullah Hoca'nın ve İstanbul'dan görevli gelen Şahmeran Baltacıoğlu Hocamızın tavsiyeleri ve yardımlarıyla İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne yatay geçiş yaptık.

Kendimizi beklenmedik bir ortamda bulduk. Hocalarımız bize ayrı bir ilgi gösteriyordu. Derslerimiz genellikle akşam saat 17'de bitirdi. Kürsü başkanı Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş, Prof. Dr. Ali Alparslan, Prof. Dr. Necmettin Hacıeminoğlu, ki hepsine Allahtan rahmet diliyorum, derslerden sonra odalarına çay sohbetlerine bizleri de davet eder, ülkemizdeki gelişmelerden edebî konulardan tartışırken doktora öğrencileri olan Nimetullah Hoca'dan bahseder kulaklarını çınlatırdık. Özellikle de rahmetli Timurtaş Hoca bizlere nasihatlerde bulunurken, kıymetli hocam Nimetullah Hafız'ı hep örnek gösterirdi.

İstanbul'dan ayrılma zamanı gelmişti. Artık mezun olmuştuk. Nimetullah Hoca üniversitedeki görevine devam ediyor, bilimsel çalışmalarını ara vermeden sürdürüyor, bunların ürünü olarak doçentlik, profesörlük ünvanlarını da kazanıyor, diğer yandan da asıl amacına ulaşabilmek için mücadelesini de sürdürüyordu. Amacına ulaşmasına ramak kalmıştı. Biz de o sıralarda Priştine Televizyonu'nda görevliydik. Hocamla daha sık sık görüşme fırsatını yakalamıştım. Nihayet 1988 yılına vardığımızda hocamızın mutluluğuna diyecek yoktu. Çünkü yıllardır mücadele verdiği, hayal ettiği düşler gerçek oluyordu. Artık Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesinde "Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü" açılıyordu. Bölümün ilk kurucu başkanı da Nimetullah Hocamız oldu. Hocam için asıl mücadele ise şimdi başlıyordu ve hayatı boyunca da devam edecekti.

3

Hocamla ilişkilerimiz hiç bitmedi. Önemli anılarından birini de 1988 yılında yaşadık. Kosova'da siyasi durum pek de iyi değildi. Bir akşam Türkiye Cumhuriyeti Belgrad Büyükelçiliğinden telefon çağrısı geldi. Telefonda müsteşar Sn. Hakan Olcay Bey vardı. Sn. Başkanım, 7

Ekim'de İstanbul'da Kosova ile ilgili önemli bir konferans yapılacak. Siz ve Nimetullah Hoca bu konferansa davetlisiniz, dedi. Marmara Grubu Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Vakfının düzenlediği konferansa ben Parti başkanı olarak, hocam da bilim adamı olarak katıldık. Hocamla maceralı bir yolculuk yaşamıştık. Konferans bittikten sonra günü birlik bir Ankara yolculuğu da gerçekleştirdik. Ardından ver elini yine maceralı Kosova yolculuğu...

Aynı yıl hocamızla çok önemli bir etkinliği gerçekleştirmiştik. Türkolojinin kuruluşunun 10. yıl dönümü, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk'ün 60. yıl dönümü ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 75. Yıl dönümüyle ilgili çok zengin ve görkemli bir panel düzenledik. Panele Türkiye'den ve diğer ülkelerden 30'un üzerinde bilim adamı katıldı. Sonra kongreler, paneller, sempozyumlar hep devam etti.

Kıymetli hocamızın bir başka yanı da şairlik ve edebiyatçılığıdır. Edebî türdeki yazılarıyla daha okul sıralarında iken haşır neşir olan Nimetullah Hafız, ilk yazılarını Üsküp'te çıkan ve bir dönem burada kendisinin de çalıştığı *Birlik* gazetesinde, *Tomurcuk*, *Sevinç*, dergilerinde, Priştine'de çıkarılmaya başlanan *Tan* gazetesinde, *Çevren* ve *Kuş* dergilerinde yayımlamıştır. Daha sonraları *Çevren* dergisinin genel yayın yönetmenliği görevini de üstlenmiştir. Bu derginin kapatılmasıyla kendisinin katkılarıyla *BAL-TAM (Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi) Türklük Bilgisi* dergisini çıkarıp Balkanlar'da kültür elçiliği görevini sürdürmektedir.

Şiirlerini genellikle çocuklarla ilgili konulara ağırlık vermiş, Kosova Türk edebiyatının oluşumu sürecinde önde gelen şahsiyetlerin arasında yer almıştır. Şiirlerinde konu itibarıyla lirik konulara ağırlık vermiştir. 1964 yılında Üsküp'te yayımladığı *Günaydın* adlı kitabıyla Kosova'daki Türk şiirinin ilk muştulayıcı adımlarını atmıştır. Daha sonraları ise Nimetullah Hafız ismi, belleklerimizde daha çok bilimsel çalışmalarıyla kalacaktır. Çünkü Kosova'da Türkoloji eğitimini,

4

bilimsel (akademik) anlamda başlatan, temelini atan ve üniversite eğitimini kazandığı tecrübeleriyle sistemli bir hâle getiren kişidir.

Prof.Dr. Nimetullah Hafız'ın Kosova'da ilkler arasında başlattığı Türk Dili, Halk Edebiyatı araştırmalar, Türkçe eğitimimiz gibi ve daha birçok konularda uluslararası önem taşıyan çok sayıda eseri vardır.

Eserlerinin bazıları: *Yugoslavya Türk Şiirinde Atatürk* (1983, Ankara), *Yugoslavya Türk Edebiyatı Devrim Şiirleri* (1984, Birlik Yayınları, Üsküp), *Kosova Türk Halk Metinleri* (1985, Priştine), *Aşık Ferki Hayatı ve Eserleri* (1986, Esin Yayınları, Prizren). Bulgaristan'da Türkler ve Türk kültürü yok edilmeye çalışıldığı yıllarda Nimetullah Hoca *Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi I-II-III* (1988-1989) adlı eserini Ankara'da Kültür Bakanlığı Yayınları arasında yayımlayarak bu edebiyatı yok olmaktan kurtarmıştır. Yine 1990 yılında *Bulgaristan'da Türk halk Edebiyatı Metinleri I-II* iki ciltlik eserini gün ışığına çıkarıp edebiyatımıza kazandıran kişidir.

Burada adını anamadığım daha birçok eserin sahibi olan hocama bu alandaki çalışmalarından dolayı şükranlarımı sunar, çalışmalarında başarılar dilerim. Gönlü sevgi dolu olan değerli hocamın iki dizesiyle yazıma son vermek istiyorum:

“Seviyorum sizi nerde varsa insanlar
İnanın ki sizin için yüreğim çarpar.”

Biz de seni seviyoruz, senin için yüreğimiz yanıyor üstadım. 80. yaş günün kutlu ve mutlu olsun. Köklerini toprağın derinliklerine salmış, daha nice 80'li yaş günlerine ey koca çınar... Sağlıcakla kal hocaların hocası.

OSMANLI'NIN RUMELİ UÇ BEYİ: PROF. DR. NİMETULLAH HAFIZ

Salih Turhan*

Evet, altı yüz yıl cefasını çekip vefası ile birlikte hüküm sürdüğümüz o mümbit coğrafyanın tapusu şimdi başka milletlere ait.

Ancak, feleğin her türlü kahrına rağmen o topraklardaki görünmeyen kahramanlar sayesinde Osmanlı-Türk tarihi, mimarisi, kültür ve sanatı bir biçimde varlığını sürdürme noktasında ısrarla direnmektedir.

Bilindiği üzere Türkler ta Selçuklular döneminden itibaren fethettikleri topraklara ülkenin iç kısımlarında yerleşik olan belirli grupları bu bölgelere yerleştiriyordu.

Aynı geleneği Osmanlı İmparatorluğu da devam ettirdi. Rumeli'nin fethi esnasında Anadolu'nun muhtelif bölgelerinden aileleri buralara yerleştirdi.

İşte o yıllarda Konya bölgesinden Rumeli'ye, Kosova bölgesine giden ailelerden biri de bu gün o topraklarda bir bakıma Osmanlı-Türklüğünün uç beyliğini yapan Nimetullah Hafız ailesidir.

Zaman içerisinde kargaşa, savaşlar, siyasi sınırların tanzimi, mecburi göçler, mübadeleler vb. olduktan sonra 1950'li yıllarda Kosova'da yüz bin civarındaki bir Türk varlığını biliyoruz.

Ancak o günden bugüne geçen 50-60 yıllık süre içerisinde yaşanan siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel vb. sıkıntılar nedeniyle bu bölgedeki Türk varlığı yirmi bin düzeyine düşmüştür.

Bu sayının muhafazası için ya da bu mevcudiyetten dolayı Türkiye Cumhuriyeti devleti, bir kısım sivil toplum kuruluşları ayrıca aslen orali olup da Türkiye'de ve dünyanın başka bölgelerinde yaşayan insanların özel çabalarını da takdirle karşılamak gerekiyor.

Tüm bu gayretlerin yanında biri var ki, ömrünü bu topraklara adanmış, sadece kendisi değil aile fertleri başta olmak üzere yakın, uzak çevresini âdeta bu ideal etrafında toplayan, yaptıkları ve yapacakları ile her türlü hürmete layık olan Prof. Dr. Nimetullah Hafız Hocamız ağabeyimizdir.

Akademik kariyer olarak kendisinin elbetteki bir uzmanlık alanı var. Bu da Türk dili ve edebiyatıdır. Kendisi, bunun ötesine geçip çok daha geniş alanlarda etkinliklere imza atmaktadır.

Özellikle halk edebiyatı sözlü ürünlerini derleme alanında çeşitli halk ezgilerini derlemesi, çeşitli temaları içeren şiirler yazması, ayrıca bu konularda makalelerinin bulunması bilim sanat adamı olarak kendisine hürmetimi fazlasıyla pekiştirmiştir.

Pek tabii bu yiğit adamı, dostları, arkadaşları, sevenleri, öğrencileri böylesine bir armağan kitabında çok yönlü anlatıp duygularını kendi cephelerinden dile getireceklerdir.

* MESAM Yönetim Kurulu Üyesi, Halk Müziği Sanatçısı, Araştırmacı yazar, İstanbul / Türkiye, salihturhan19566@gmail.com

Bendeniz de yıllar önce gıyaben tanıdığım değerli Nımetullah Hafız Hocayı, ağabeyi 2004'ten itibaren Nail Tan ve Hayrettin İvgin hocalarımın kùltür ortamında şahsen tanıdım ve onur duydum.

İşte duyulan bu onurun nişanesi olarak, Çukurova Üniversitesi Devlet Konservatuarı Öğretim Üyesi Sayın Yalçın Yüreğir tarafından Nımetullah Hafız Hoca'nın "Özgürlük İçin" adlı şiirinden çocuk şarkısı olarak beste-

lenen eserin notasını ve yine kendisinden derlenen Yemen Türküsü'nün notasını yazı ekinde takdim ediyor, bu yoldaki hizmetlerin devamını bekliyor, sağlıklı ve uzun ömürler diliyorum.

KARDEŞTEN ÖTE

Nusret Dişo Ülkü*

Yetmişlik Şair kardeşim Nimetullah Hafız. Hafızın oğlu. Kendisine daha nice sağlıklı yıllar ve uzun ömürler dilerim. Bu nedenle de gönöl açıklığı ile yaşamının yetmişinci yıl dönümünü kutluyor, hak etmiş olduğu samimimi Őarlığına ilişkin vefa borcu bir yazı yazıyorum. Gel de yazma diyorum. Varsıl geöen yoksul çocukluğumuzun çocuköa, çocuksu ve içimden kopmuş alöakgönüllüce bir yazı bu. Gönöl ister ki yer bulsun, nitekim bulacak.

Nimetullah Hafız ile yalnızca yatağın ayırdığı varsıl ve usöul diyebileceğim birliktelikli bir çocukluğumuz öok bunlu geöti. Bizi bu yaőlara getiren esrarengiz bir çocukluktur bu sözünü etmek istediğim.

Söz konusu çocukluğun bir ucu Bayraklı Camii'nde, daha geniş başka bir ucu da Saraöhane Mahallesi'nin Emin Paşa Camii'nde idi. Kısacası tam kasabanın göbeğinde yer alıyordu bu oyunların harman yeri.

Onun bölgesi, tümsek karőılıđında Tumba denen yerden boylu boyunca Bajdarhane'ye çıkıyordu. Benimkisi ise minaresiz Arasta Camii diye adlandırıla yerden başlayıp Tereöe Pazarı'na, oradan Taş Köprüsü'ne, sonra da kurnası Kurnalı Öeőme diye adını alan Őadırvana doğru dik yukarı Papaz Öarőısı'na kadar uzanıyordu.

Ne dersek diyelim, Osmanlı'dan kalma öduköa geniş kapsamlı bir alan önümüze seriliyordu. Yabancısu, yerlisi Türköe konuşuyordu eskiden beri. Her Şey Türköeydi, Türköe yiyorsun, Türköe içiyorsun. Artık o Türköeyi yut-

muştuk. İşte gelin de burada Şiir yazmayın, Şair olmayın. Doğal ki piliciniz varsa. Bizim yüreğimizde bir Şeyler pır pır ediyordu da odan.

Öyle ya, bu ortamda Őairliđe başladık. Kimi kez keşke başlamasaydık diyorum. Bu denli öileli bir iş olduğunu bilseydik başlamazdık belki. Gene de bize bağlı değil, alınımıza yazılmış meğerse. Neyse sözü bağlıyalım. Başında işi kolayından aldık. İlkokul sıralarında, ders esnasında aramızda ädeta yarışma yaparcasına Şiir konularımıza baőlıklar seötik. Hem de bir kaç değil, onlarca değil, tonlarlarca baőlıklar karaladık. Hâlimize hem güldük hem ağladık, ağlanır hâlimize güldük fazlaca. Böylece bu gülüş bize geröek yolu gösterdi. Öünkü ak üstüne karaları enine boyuna sıraladık, bıkıp usanmadan. Bize göre en uygun ve en elverişli olanını arayıp taradık. Bu arada iyimserliğe kapıldığımız anlar oldu. Öođun iyimserliğimiz bozuldu. Ne oldu bilir misiniz? Öok kötu bir kötümserlik bastı arada bir. Tıpkı ağır basan gibi. Sözelimi Şiirden de mirden de büsbütün vazgeötik. Ama bir Şey vardı, önemli bir Şey, önceleri Şair olacağımıza ilişkin birbirimize söz vermiőtik. Daha zor ve ağır olanı kitaba el basar gibi and içmiőtik. Demek ki Şairlik zor zanaat olmasına karşın yola devam edeceğiz dedik, kıt kanaat geöirdik.

Neden sonra geöe anladık. Ana yurttan başka yerde de Türk Şairi olabilirmiősin meğer. Olduk mu bilmem, olamadık diyemem. Siz ne dersenez deyin, Şair kardeşim Nimetullah'ın adına diyorum ki, birlikte biçtiğimiz bu kaftanı siz giyebilirsiniz gelin giyin.

* Şair, Yazar (Vef. 2022), Üsküp / Makedonya.

Belki de Türkçe okuyamanın büyük özleminden dolayı yalnızca Türkçe kitap okumaya tutkundum. Prizren “Doğru Yol” derneği Türkiye’den bir miktar kitap getirtmişti. Ancak dernekte, belli saatlerde kitapları yerinde okumak zorunda kaldım. Yalnız Türkçe kitap okumak canım istiyordu. Pek çok okuyan ve yalnızca Sırpça kitap okumaktan hoşlanan sınıf arkadaşımız Burhan Mısırlı’nın öğüdü üzerine ilk Sırpça okuduğum kitap “Bozkurt” kitabı oldu. Kaldı ki benim için babasının değil, Nimetullah’ın toplayıp devşirdiği kitaplıktı. Demek ki vakit yitirmeden harekete geçmiştik. Bir yandan okuyor, bir yandan da kesin kararlılıkla kitaplar okuyor, derme çatma olmaktan çıkmış uluorta şiirler yazıyorduk. Ama şiir kitaplarını çokça yeğliyorduk. Genelde ben kitap perisi olmuştum. Çünkü kitabın her şey olduğunu anlamıştım artık. Elime geçen her kitabı bir solukta okuyordum. Daha var mı diyordum. Oysa ki Nimetullah’ın babasının Arabi ve Farsî kitaplarından ev âdetâ batıyordu.

Hafızın oğlu Nimetullah Hafız kardeşim ise eline geçen her kitabı, çatsın diye ekmek hamuru gibi önce kitaplığa koyuyordu. Kitaplar onundur düşüncesiyle ne zamansa okuyacaktır, acelesi yok diye kendisinde avuntu buluyordu. Gerçi kitaplar orda ama zaman geçiyordu. Bu zaman içinde başka kitapları okuması gerekiyordu. Neyse orası öyle ama benim okuma zamanım geçiyordu. Vakıt yitirmeden sıralanan kitapları ön koşul ve yalvarıp yakarmakla okuyordum gündüzü geceye katarak. Ondan sayısız kitap okudum diyebilirim. İlk okuduğum kitaplar arasında, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra yaşamak için Üskübü seçen İzmirli ve şiirsel eğilimli şair Enver Tuzcu’nun *Duygularım* ile *Bahar ve Çocuk* şiir kitapları ilk yapıtlardı. Makedon Türk Yazarlarından Seçmeler “Yürü Aydınlığa” seçkisi ile Mustafa Karahasanın “Hacer” oyun yapıtlarını gıpta ile okuduğumu Nimetullah Hafız’a teşekkür ederek söyleyebilirim. Nimetullah da elinden hiç düşürmediği bankacı olmasına karşın Doğan kardeşin yetiştirmiş olduğu dünyada en çok sevdiğim Şükrü Enis Regün’ün küçücük bir cep kitabıydı. Nerden bulmuştu hayret doğrusu. Bu kitabın şairi Nimetullah’ın tapınağıydı kuşkusuz. Sonra ben tutsağı oldum.

Her ikimizin edebiyat yaşantımıza girdi ve bengi olarak kaldı. Sonra çok geçlerde bu şairin gölgesi altında Nimetullah’ın *Günaydın* başlığını taşıyan ilk çocuk kitabı Üskübü’te yayımlandı. Büyük yankı uyandırdı diyemem. Yazarından çok kitap sessizliğini korudu, yazarı da bozmadı. Ne olduysa oldu, önemlisi yazar da kitap da uzun vadeli aydınların belli çevresinde gerçek okurunu buldu. Ölümsüz bir yazar ve üstün değerinde bir yapıt doğdu. Tüm aydınlıklarıyla ömre bedel yaşıyordur ve yaşayacaktır.

Gerçekte değerli bir kitap değersiz on kitaba bedeldir. Bir ama pir!

Daha bitmedi. Öykünmenin belirgin imleri olmasına karşılık usta bir şairi kendi anlatım ve özdeyişinde hazim yapabiliyorsa güçlü bür kalemin ustası olsa gerekir. Gerçekte özü ve sözü şair olan Nimetullah Hafız kardeşimiz edebiyatımızın kanıtı yeteneğidir. Böylece *Günaydın* ilk şiir kitabıyla her zaman için Türk edebiyatımıza adını yazmış, büyük kapılardan girmiştir. O Türkiye’ye değil, Türkiye ona borçludur. Bu, öteki yazar ve şairlerimize de ilişkindir, yeter ki bilsinler.

BULGARİSTAN TÜRK EDEBİYATI ÜZERİNE ARAŞTIRMALAR YAPAN KOSOVALI AYDINLAR

Hayriye Süleymanoğlu-Yenisoy*

Bir Balkan ülkesi olan Bulgaristan'da Bulgarlardan sonra en büyük nüfusa sahip Türk topluluğu yaşamaktadır. Azınlık tarihi boyunca (1877/78 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan bu yana) bu topluluğun edebiyatı türlü evrelerden geçerek tüm frenlemelere rağmen bugüne kadar gelişmesini sürdürebilmiştir.

Bu bildirimizde Bulgaristan Türkleri edebiyatının araştırılması ve Kosovalı Türk edebiyat uzmanlarının çalışmalarını hakkında bilgi verilmektedir.

Bulgaristan Türk Edebiyatının Araştırılması

Bulgaristan Türk edebiyatı bir bütün olarak araştırılmamış, birçok sorunun açıklığa kavuşturulmasına geç başlanmıştır. Bu alanda İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ilk yazılara Türkçe çıkmaya başlayan *Yeni Işık* ve *Halk Gençliği* gazetelerinin 1948 tarihli sayılarında rastlıyoruz. Süleyman Hafızov, *Edebiyatımız* (*Yeni Işık*, Sayı 16, 1948), *Sağlam Esaslara Dayanarak Tenkit Edelim* (*Yeni Işık*, Sayı 52, 1948); Osman Sungur (Keskiöğlü), *Edebiyat Dair* (*Halk Gençliği*, Sayı 5, 1948), *Edebiyat* (*Yeni Işık*, Sayı 39, 41, 42, 44, 45, 46, 48, 50, 1948) başlıklı yazılarla Bulgaristan Türklerinin sanat eserlerini değerlendirmeye çalışmışlardır. Bu yıllarda edebiyatla ilgili yazılarda Hafız İslâm Ergin'in de imzası bulunmaktadır.

Bulgaristan Türkleri edebiyatının bilimsel esaslara dayanarak araştırılması Rıza Mollov'un adıyla bağlıdır. "Araştırmacı, Edebiyat ve Onun Davası-Eskiden Edebiyatımız Var mıydı?" yazısını *Yeni Işık* gazetesinin 1948

tarihli 49. sayısında yayımlamış ve 1949, 1950 yıllarında da şu başlıklarla yazılar yazmaya devam etmiştir: "Tenkit ve Tenkit" (*Yeni Işık*, 7, 8, 1949), "Bulgaristan Türkleri Edebiyatı Üzerinde Bir İnceleme Denemesi" (*Yeni Işık*, Sayı 19, 1950), "Vatan Cephesi Devrinde Bulgaristan Türklerinin Beş Yıllık Edebiyatı" (*Yeni Işık*, Sayı 20, 21, 22, 23, 29, 1950) vb. Bu araştırmalarında R. Mollov başlıca iki konuyu işlemiştir:

1. İkinci Dünya Savaşı'ndan önce Bulgaristan Türklerinin edebiyatının var olduğunu kanıtlamıştır.
2. Bulgaristan Türkleri şiirinin beş yıllık (1945-1950) bir dönemde nasıl gelişebildiği konusunu işlemiş ve ilginç düşünceler ortaya atmıştır.

R. Mollov'un edebiyata ilişkin yazıları *Edebî Makaleler (İlim ve Tenkit)* adlı kitabında toplanarak yayımlanmıştır (Mollov, 1958).

1950'lerde *Yeni Işık*, *Halk Gençliği* gazetelerinde *Yeni Hayat* dergisinde Türk topluluğun edebiyatına ilişkin yazılar yazılmış, kimi sanatçıların eserleri ideolojik ve estetik açıdan değerlendirilmiştir. Bu dönemde İbrahim Tatarlı tarafından şu ilk antoloji de hazırlanır: *9 Eylül 1944'ten Sonra Bulgaristan Türklerinin Edebiyatı-Antologiya* (Tatarlı, 1960). Bunun daha genişletilmiş bir biçimi de *Bulgaristan Türklerinin Edebiyatı-Antoloji* adıyla Narodna Prosveta yayınevi tarafından yayımlanır. Antologiya'da Türk azınlık edebiyatının 1944'ten sonraki dönemi ele alınarak oldukça ayrıntılı bir ön sözden sonra 28 sanat-

* Prof. Dr., Öğretim Üyesi (Vef. 2018), Ankara / Türkiye

çının eserlerinden örnekler verilmiştir. 1964 tarihinde yayımlanan antolojide de 1944-1964 yılları döneminde Bulgaristan Türkleri edebiyatının başlıca temsilcileri olarak 39 sanatçı hakkında kısa bilgiler ve eserlerinden örnekler verilmiştir.

Söz konusu iki antolojiden sonra Bulgaristan'da yerli Türk sanatçılarının bir hayli eseri yayımlanmıştır. 1960-1969 yılları arası dönemde sanatçıların başlı başına 22 şiir kitabı ve 24 hikâye, büyük hikâye, roman ve gezi notları Narodna Prosveta yayınevi tarafından basılmıştır. Şiir ve hikâye derlemelerinin sayısı ise 8'dir. Beş yıl (1965-1969) içerisinde Narodna Prosveta yayınevi tarafından yayımlanan, *Yeni Hayat* dergisi ve Türkçe gazetelerde de çıkan sanat eserlerinden seçmeler hazırlanabilirdi.

1960'larda çocuklara ait eserlerin yayımlanmasında da büyük bir artış oldu. 1958-1966 yıllarında Türk halk edebiyatı eserlerinin yayımlanması da bir gerçek oldu: Rıza Mollov'un *Bulgaristan Türklerinin Halk Şiiri* (Mollov, 1958), Mefkûre Mollova'nın *Bilmeceler* (Mollova, 1958), Yusuf Kerimov ve Beytullah Şişmanov'un *Türk Atalar Sözlüğü ve Özlü Sözler* (Kerimov, Şişmanov, 1958), Hayriye Süleymanova (Yenisoy) ve Emil Boev'in *Rodop Manileri* (Süleymanova, Boev, 1962), Emil Boev ve Hayriye Memova'nın (Yenisoy) *Rodop Türk Halk Masalları* (Memova, Boev, 1963), Emil Boev ve Hayriye Süleymanova'nın (Yenisoy) *Rodop Türküleri* (Boev, Süleymanova, 1964) adlı derlemeleri Narodna Prosveta yayınevi tarafından yayımlandı. Ancak totaliter rejimin Türklere yönelik ırkçı politikasının giderek korkunç boyutlara ulaşması yüzünden Bulgaristan'da böyle çalışmalar artık imkânsızdı.

Yeni antolojilerin, yeni derlemelerin yayımlanması şöyle dursun, yayımlanmış olanlar da kütüphanelerden, okul kitaplıklarından toplatılarak büyük bir bölümü yakıldı, kalanlar da "yok oldu".

11 Ağustos 1983 tarihinde Sofya Üniversitesi Türkoloji Bölümü hocalarından Rıza ve Mefkûre Mollovlar ailesinin, Hayriye Memova-Süleymanova'nın (Yenisoy), İbrahim Tatarlı'nın, Bulgar Bilimler Akademisi Balkan Araştırmaları Enstitüsünden Salih Baklacı'nın evleri eşzamanlı basılarak devlet görevlileri tarafından kitaplarına el kondu. Ayrıca da Hayriye Memova-Süleymanova'nın yeni çıkmış iki ciltlik *Bulgarca-Türkçe Tematik Sözlük*'ünün yakılması için emir çıkmış, üniversitenin yayınevinde bu-

lunan henüz yayımlanmamış *Türkçe-Bulgarca Sözlük*'ü de alıp götürülmüştür. Tüm bu olaylar Bulgaristan Türklerine daha da karanlık günlerin geleceğinin bir işaretiydi. Öyle de oldu.

Aralık 1984'te başlatılan ve 1985'in ilk aylarında Türklerin adlarının zorla Hristiyan Bulgar adlarıyla değiştirildiği, ölüm kamplarının ve hapisanelerin Türklerle dolduğu, "Bulgaristan'da Türk yoktur." denildiği bir dönemde, Kosovalı kardeşlerimizden ünlü Türkolog Nimetullah Hafız, hazırladığı *Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi* adlı antolojisiyle Bulgaristan'da Türk varlığını ispat etti, bu çalışmasıyla o korkunç günlerde Bulgaristan Türklerine manevi destek oldu.

Bulgaristan Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar Yapan Kosovalı Aydınlar

Bulgaristan Türkleri edebiyatı alanında Bulgaristan'da ve Bulgaristan dışında yapılan araştırmalar arasında Kosovalı Türk aydınlarının çalışmaları dikkati çekmektedir. Burada başta Nimetullah Hafız olmakla, Hasan Mercan ve Osman Baymak'ın Bulgaristan Türk edebiyatı konulu antolojileri ele alınmaktadır.

Nimetullah Hafız

2 Aralık 1939'da Prizren'de doğdu. İlkokul, ortaokul ve liseyi doğduğu şehirde bitirdi. *Birlik* gazetesinde gazetecilik ve Priştine *Meto Bayraktar* İlkokulunda öğretmenlik yaptı. Saraybosna Üniversitesi Şarkiyat Bölümünden mezun oldu. Akademik hayatına Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesi Şarkiyat Bölümünde başladı. Üniversitenin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünün başkanlığı görevinde bulundu. Doktorasını İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde tamamladı. 1978'de doçent, 1983 tarihinde de profesör oldu. Fakülteadaki görevi yanında *Çevren* dergisinde yayın yönetmenliği yaptı. Çocuk şiirleri kaleme aldı ve bunları *Günaydın* adıyla kitaplaştırdı. Şiirlerinin bir bölümünü 1983'te *Ana Kucağı* adlı kitapta topladı. Bundan sonraki hayatında akademik çalışmaları ön plana çıktı. Dil ve folklor alanında bilimsel çalışmalara ağırlık verdi. Edebiyat metinleri, edebiyat antolojileri hazırladı. Bunlar arasında *Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi* ve *Bulgaristan'da Türk Halk Edebiyatı Metinleri* de bulunmaktadır.

Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi (Hafız, 1987) iki ciltten oluşmaktadır. Her iki cildin birer sayfalık

“Ön söz” ve yaklaşık dört sayfalık da “Giriş”i vardır. Neden Bulgaristan Türk edebiyatına ilgi duyduğu sorusuna ön sözde şu cevabı buluyoruz:

“Son zamanlarda Yugoslavya’da yaşayan Türk halkının edebiyatı ile ilgili bir antoloji hazırlamaya giriştim. Fakat bunu hazırlarken tüm Balkan Yarımadası’nda, öteki memleketler arasında, elimde en çok Bulgaristan’da Türk dilinde yayımlanan kitaplar bulunduğundan ilk önce bu memleketteki Türklerin çağdaş edebiyatı antolojisini hazırlamayı uygun buldum.”

Antolojiyi hazırlarken karşılaştığı güçlükleri de N. Hafız şöyle sıralıyor:

“Kitap hazırlanırken ilk karşılaştığım güçlük yazarların hayatlarıyla ilgili bilgi edinmek oldu. Öyle ki, tüm yazarlar hakkında gereken bilgileri edinemediğimden, yazar İbrahim Tatarlı’nın yaptığı gibi doğum tarihlerine göre değil, adlarının alfabetik sırasına göre sıralanmıştır. Öteki kitap ve dergilerde yayımlanan yazarlar ve eserleri derlenip alındıktan sonra bu sayı hayli artmıştır. Fakat tüm bu malzemeleri bir arada yayımlama güç olduğundan onu iki cilde bölmeye mecbur kaldım.

Karşılaştığım ikinci güçlük de bu kitabın yayımlanması problemi idi.” diyor ve T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü’nün antolojinin yayımlanmasını gerçekleştirdiğini vurguluyor. Giriş bölümünde edebiyat türleri ve temsilcileri değerlendirilmektedir.

Birinci ciltte 38 sanatçının eserleri bulunmaktadır. Bunlar arasında Azeri sanatçı Mirza İbrahimov da bulunuyor. Onu hesaba katmıyoruz. Şu hâlde sanatçı sayısı 37’dir. Bu 37 sanatçı arasında sadece bir kadının eserlerine yer verilmiş, kalan hepsi erkek sanatçı ve bunların eserleridir.

Yaptığımız hesaplamaya göre birinci ciltteki şiir sayısı toplam 253’tür. Düz yazı: hikâye, piyes, romandan parça ise 53’tür. Eserler, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonraki dönem edebiyatının (1944-1984) ürünleridir.

İkinci ciltte 26 sanatçı vardır. Ancak Salih Baklaciev iki soyadla verilmiştir. Yanlış yazılmış olan *Banelarief* soyadı çıkarılıyor (Sanatçı *Dinçer Haliçov*’un da Haliev olarak soyadı yanlış yazılmış). Şu hâlde sanatçıların sayısı 25’tir. Kadın sanatçılar 2, kalanlar da erkek sanatçılardır.

İkinci ciltteki şiir sayısı 77, düz yazı ise 32’dir. Düz yazı eserleri arasında R. Mollov’un “Arda Türküsü Hakkında” başlıklı bir araştırma yazısı da bulunmaktadır.

1989 tarihinde Nimetullah Hafız *Bulgaristan’da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi* (1944-1988) adıyla üçüncü bir cilt daha yayımladı. Bu üçüncü cildin kısa ön sözünde de şunları okuyoruz:

“1944-1948 yılları arasında Bulgaristan’da çağdaş Türk edebiyatını teşkil eden altmış üç yazardan şiir, fıkra, hikâye, masal, anı, röportaj gibi birkaç eser: oyun, uzun hikâye ve romanlardan parçalar seçerek iki cilt hâlinde Bulgaristan’da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi adı ile 1987 yılında yayımlanmıştı. Fakat, ne yazık ki bu iki ciltte, Bulgaristan’da çocuk edebiyatından bahsedilmemişti. Bu yüzden, Bulgaristan’da Çağdaş Türk Çocuk Edebiyatı Antolojisi’ni hazırlamaya giriştim.”

Yukarıda bahsedildiği gibi, 1944-1984 döneminde Bulgaristan Türk çocuk edebiyatında da bir gelişme olmuş, birçok şiir ve düz yazı eseri yazılmıştır. Üçüncü ciltte 33 sanatçının eserleri var. Şiir sayısı 116, düz yazı ise 25’tir. Önceki iki antolojide verilmiş birkaç düz yazı burada da tekrarlanmış. Böyle olsa da bu durum çocuk antolojisinin değerini asla düşürmez.

Üçüncü ciltte de kadın sanatçıların sayısı sadece üçtür. Türk azınlık edebiyatı kadın şair ve yazarları söz konusu dönemde gerçekten de azdı. Günümüzde bu sayının artık oldukça yüksek olduğunu görüyoruz.

Ele aldığımız her üç ciltte de seçki yapılırken sanatçıların birçoğu bir veya birkaç eseriyle temsil edilmiş, bazılarından ise oldukça fazla eser verilmiş. Pek tabii ki bu, antoloji hazırlayanın, seçicinin hakkıdır. Bir de şu unutulmamalıdır: Başka ülkede (Yugoslavya’da) hazırlanmış olan antolojilerde önemsiz birtakım eksiklikler olabilir. Özellikle de Bulgaristan’da Türk azınlığa soykırım uygulandığı, Türklerle temas kurulamadığı 1984-1989 yıllarında bu kitapların üçüncü bir ülkede (Türkiye’de) yayımlanmış olması büyük bir başarı olarak nitelendirilmelidir. Nimetullah Hafız, elinde olan kaynaklarla yetinmek zorunda kalmış olabilir (örneğin, sanatçıların öz geçmişleri hakkında herhangi bir bilgi verilmemesi gibi). Önemli olan, bu eserleriyle Bulgaristan Türk azınlığına güç vermiş olması, manevi destek olmasıydı, bu azınlığın varlığı-

nı, edebiyatını dünyaya duyurmuş ve tanıtmış olmasıydı.

Nimetullah Hafız'ın *Bulgaristan'da Türk Halk Edebiyatı Metinleri* adlı iki ciltlik bir derlemesi de yayımlandı (Hafız, 1990). Bu ciltlerde Bulgaristan Türklerinin zengin halk edebiyatı türlerinden örnekler bulunmaktadır: 1570 adet atasözü, 1030 deyim, 599 bilmece, 559 mani, 7 ninni ve 178 adet türkü yer almıştır. II. ciltte de fıkra, efsane ve masallara yer verilmiştir.

Yaklaşık 10 yıl bir aradan sonra N. Hafız, yine Bulgaristan Türkleri edebiyatına dönerek çalışmalarını sürdürdü: 1999'da *Rıza Mollov. Hayatı ve Eserleri* adlı IX+437 sayfalık değerli bir eser yayımladı (Hafız, 1999). Ünlü Türk aydını Dr. R. Mollov'un (1920-1986) çalışmaları kitapta şu bölüm ve alt başlıklarla verilmiş:

Bilim Çalışmaları

Halk Edebiyatı Derlemeleri.

Mâniler.

Türküler.

Hikâyeler.

Tanıtma ve Eleştirileri

Güzel bir ÖN SÖZ'den sonra Rıza Mollov'un hayatı hakkında dört sayfalık bir yazı var.

Bundan sonra da yıllara göre eserlerinin bibliyografyası sıralanmış.

Dr. Rıza Mollov 1952/53 eğitim-öğretim yılında Sofya Üniversitesi Filoloji Fakültesinde açılmış Türk Filolojisi Bölümünün kurucusuydu. Bizler de bölümün ilk öğrencileriydik. Dört yıl boyunca hocamızın bilgilerinden yararlanmak, mezun olduktan sonra da ilişkileri sürdürmek bizlere mutluluk veriyordu. Folklor konularında bazı çalışmalarımız da vardı. Gün geldi hocamız birçok haksızlıklara maruz kaldı. Totaliter sosyalizm yöneticilerinin ırkçı politikası hocamızı ve ailesini perişan etti. Bölümde okuduğu Türk Folkloru ve Edebiyat Teorisi disiplinleri bölümün öğretim programından kaldırıldı. Sadece Türk Edebiyatı Tarihi dersleri bırakılmıştı. Birkaç yıl sonra muhterem hocamız da üniversite dışında kalmıştı. Yukarıda da belirtildiği gibi, 1983'ün 11 Ağustos'unda hocamızın, benim ve daha iki arkadaşımızın ailelerimiz eşzamanlı basılmış ve kitaplıklarımızda bulunan kitapla-

rımız, eserlerimiz devlet güvenlik görevlileri tarafından toplanıp götürülmüştü. Benim yıllarca alan araştırmaları yaparak toplayabildiğim folklor ve diyalektoloji malzemelerimi kasetleriyle birlikte alıp götürdüler ve bir daha hocama da bana da hiçbir şey iade edilmedi. Sonra hocamızın kaderi benim de kaderim oldu... Benim de ailem perişan edildi. Bulgaristan'da Türk olmak hiç de kolay değildi. İrkçılık politikası akıl almaz boyutlara ulaşmıştı...

Değerli araştırmacımız Nimetullah Hafız, sadece R. Mollov'un hayatı ve eserlerini kitap hâlinde okurlara sunmakla kalmadı. Aydınlarımızdan Yusuf Kerim'in de hayatıyla ilgili bilgileri ve eserlerini ayrı bir kitap olarak yayımladı. Şimdi de yazarımız Sabri Tata sıradadır. Birinci cilt henüz baskıda bulunduğu, II. cildi de daha sonra yayımlayacağını bildiriyor dostum N. Hafız. Bulgaristan Türkleri edebiyatı, yayımlanmış Türkçe eserler (1944-1989) üzerine yazdığı yazısı da Türk Dil Kurumu *Bellekten*'de yayımlanmıştır. Daha birkaç projesi üzerinde de çalışmalarını sürdürmektedir.

Balkanlar'ın ünlü Türkoloji uzmanı Nimetullah Hafız'ın eşi Tacida Hafız (Zubçeviç) Hanım da Türkoloji profesörüdür. Bu aile Balkan Türkolojisine büyük hizmetlerde bulunmaktadır. Uluslararası Türkoloji sempozyumları düzenleyerek Balkan Türkolojisine katkıda bulunuyorlar. BAL-TAM'ı (Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi) ikisi birlikte 2000 yılında kurdular. Araştırmacılar BAL-TAM'ın yayınlarına büyük ilgi göstermektedirler. Bu iki değerli bilim insanımız Balkan Türkolojisi konularına Türkologların dikkatini çekmekle Balkan Türkolojisinin gelişmesine büyük hizmetlerde bulunmaktadırlar.

Hasan Mercan

1944'te Prizren'de doğdu. 40 yıl kendi ülkesinde edebiyata emek verdi. İlkokul ve ortaokulu burada bitirdi. Lise yıllarında bir yandan eğitimini sürdürürken, öte yandan da gazetecilik ve edebiyat çalışmaları devam ettirdi. *Yelli Şiirler* adını taşıyan ilk çocuk şiirleri kitabı 1963'te yayımlandı.

Bir ara Üsküp'te yayımlanmakta olan *Tomurcuk* aylık çocuk dergisinin yayın yönetmeni oldu. Daha sonraları Priştine'ye yerleşip Priştine Televizyonu Türkçe Yayınları'nda çalışmaya başladı. Bir yandan da Priştine'de çıkmakta olan *Tan* gazetesinde 30 yıl köşe yazarlığı yaptı.

Hasan Mercan Kosova Türk edebiyatının üretken yazarlarından biridir. Şiir, hikâye, roman ve deneme alanlarında kendini denedi. Yazarın 60'a yakın kitabı yayımlanmıştır. *Balkanlar'da Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi* I-II. 2000, III. baskısı da 2002 yılında yapıldı. (Mercan, 2000), *Balkanlar'da Çağdaş Türk Hikâyeleri Antolojisi* de I. baskı 2001, II. baskısı da 2002 yılında yayımlandı (Mercan, 2002).

Hasan Mercan'ın hazırlamış olduğu *Balkanlar'da Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi* adlı kitabında Kosova, Makedonya, Bulgaristan, Yunanistan ve Romanya sanatçıları ve bunların eserlerinden örnekler bulunmaktadır.

Bulgaristan Türk şairlerine kitabın üçüncü bölümünde yer verilmiştir. Kısa bir *Ön Söz*'den sonra sanatçılar ve her sanatçının adı ve soyadından sonra birer eser var. Sanatçıların hayatları hakkında da bilgiler bulunmaktadır.

Toplam sanatçı sayısı 28, kadın sanatçılar 4, kalanlar da erkek sanatçıdır. Şiir sayısı da 28'dir. Sanatçılar, doğum tarihlerine göre sıralanmıştır. 1927 doğumlu Mefkûre Mollova ile başlanmış, 1958 tarihinde doğmuş Kadriye Cesur ile liste bitiyor. Yazarın seçmiş olduğu şiirler İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönem Türk azınlık edebiyatının eserleridir.

Yazarın *Bulgaristan'da Çağdaş Türk Hikâyeleri Antolojisi*'nde de söz konusu beş Balkan ülkesi Türk edebiyatlarından hikâyeler bulunmaktadır. Abdülkadir Hayber'in "Balkanlar'da Çağdaş Türk Hikâyeleri Antolojisi Üzerine" başlıklı iki sayfalık bir yazısından sonra her ülkenin sanatçıları ve bunların eserleri ayrı bölümlerde verilmiş. Üçüncü bölümde Bulgaristan sanatçılarının eserlerinden örnekler bulunmaktadır.

Her hikâye yazarının kısa öz geçmişi verilmiş ve doğum tarihine göre sıralanmışlar. Yazarların sayısı toplam 25'tir. Sadece bir kadın yazardan yazı var, kalan 24 yazar ise erkektir. Hikâyelerin sayısı 38'dir. Bazı yazarlar sadece bir eseriyle, bazıları da iki veya üç hikâyesiyle temsil edilmiştir.

1877/78 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan bu yana yazılmış eserlerden seçki yapılmış. Hüseyin Raci Efendi'nin (1883-1906) 1910 yılında yazmış olduğu *Tarihçe-i Vak'a-i Zağra* eserinden parçalarla başlamış, Ahmet Aptiev

(Ahmet Türkay) (1945)'in "Yol" hikâyesiyle Bulgaristan Türk edebiyatı bölümü son buluyor.

Hasan Mercan, Balkan Türkleri edebiyatını Türk dünyasına tanıtmakla Türkolojiye hizmetlerde bulunmuştur.

Osman Baymak

Osman Baymak 1954'te Prizren'de doğdu. İlk ve ortaokulu, ardından da liseyi, doğduğu şehirde tamamladıktan sonra, yüksek öğrenimine Priştine'de devam etti. Prizren'e döndü ve bir fabrikada memur olarak çalışmaya başladı.

Şiirle yazı hayatına başladı. Sonra hikâye, deneme, eleştiri, röportaj yazdı. Eserleri birçok dilde yayımlandı.

Osman Baymak, Balkanlar'da Türk kültürü alanında hizmetlerde bulunmaktadır. 1994 yılından bu yana *BAY* (Balkan Aydınları ve Yazarları) kültür ve sanat dergisi, *İnci* çocuk dergisi, *Dost* gençlik dergisi ve *Balkan* haftalık siyasi gazete yayınlarının sahibi ve yazı işleri müdürüdür.

Her yıl *Uluslararası Balkanlar'da Türk Kültür Ve Sanat Şöleni* düzenlemektedir. Balkan Aydınları ve Yazarları Derneğinin de Başkanıdır.

Beş Parmak adını taşıyan ilk şiir kitabı 1981 tarihinde Tan Yayınları tarafından yayımlandı. *Kadına Türkülerim*, Priştine, 1989, *Dize Geze Geze*, *Şarkılar Seni Arar*, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1983. *Gagavuz Çağdaş Şiir Antolojisi*, Yesevi Yayınları-Ankara, *Türk Dünyası Kadın Şairleri Şiir Antolojisi* (Cansel Donat ile birlikte ortak çalışma), BAY Yayınları: *Balkan Kadın Şairleri Şiir Antolojisi* ve *Yüz Yılın Yüz Şairi*. *Bulgaristan Türkleri Türk Şiiri Antolojisi* kitapları da ayrı bir önem taşımaktadır.

Osman Baymak, *Yüz Yılın Yüz Şairi*. *Bulgaristan Türk Şiiri Antolojisi*'nin *Ön Söz*'ünde şunları yazıyor:

"Yüz Yılın Yüz Şairi. *Bulgaristan Türk Şiiri Antolojisi*'ni hazırlarken kimi eski antolojileri, eski dergi ve gazeteleri araştırarak kaynak olarak kullandım. Yüzyıl şairlerine kadar uzanan büyük bir zaman diliminde yaşamış ve hâlen yaşayan Bulgaristan Türklerinin şairlerinin eserlerinden örnekler içeren bu antolojide tam yüz şair yer almaktadır. Bunların çoğu daha önce başka bir antolojide yer almamış şairlerdir. Şu an Bulgaristan'da yaşayan şairler ve zorunlu göç esnasında

Türkiye'ye yerleşerek orada eserler vermiş şairlerin şiirlerine de yer verilmiştir.”

Antolojide kadın şairlerin sayısı 14'tür ve toplam 84 şiirle temsil edilmektedirler.

Bu antoloji, yüzyıllık bir dönemde yazılmış şiirlerden seçki yapılarak Bulgaristan Türk edebiyatı konularını işleyen araştırmacılara zengin malzeme sunmaktadır. Bibliyografya da verilmiş olsaydı eserin değeri daha da artmış olacaktı.

Osman Baymak ve Canseli Donat'ın hazırlamış oldukları *Türk Dünyası Kadın Şairleri Şiir Antolojisi* de değerli bir kitaptır. Bu ilk ciltte sadece Balkan kadın şairlerin ve Türkiye kadın şairlerin eserlerine yer verildiği, öteki ciltlerde ise diğer Türk dünyası ülkeleri kadın şairlerin şiirlerine de yer verilmesi hedeflendiği bildirilmektedir.

O. Baymak'ın *Balkan Kadın Şairleri Şiir Antolojisi*'nde de Balkan ülkeleri kadınlarının şiirleri yer almaktadır. Bulgaristan Türk kadınlarının şiirlerinden de seçki yapıp okurlara sunulmaktadır. Söz konusu antolojilerde şiir sanatında henüz ilk adımları atmaya başlamış, şairlere de yer verilmiş...

*

Sonuç olarak şunu belirtmeliyiz: Bulgaristan Türklerinin edebiyatının Türk dünyasına tanıtılmasında Kosovalı (Prizrenli) Türk aydınları hazırlamış oldukları antolojilerle Türkolojiye ve Bulgaristan Türk edebiyat tarihine büyük katkıda bulunmaktadırlar. Balkan Türkolojisi için de bu antolojilerin ayrı bir önemi vardır.

KAYNAKÇA

Baymak, O., *Balkan Kadın Şairleri Şiir Antolojisi*, BAY Yayınları, Prizren-Kosova, 2009.

Baymak, O., C. Donat, *Türk Dünyası Kadın Şairleri Şiir Antolojisi*, BAY Yayınları, Prizren-Kosova, 2009.

Baymak, O., *Yüz Yılın Yüz Şairi. Bulgaristan Türk Şiiri Antolojisi*, BAY Yayınları, Prizren-Kosova, 2010.

E. Boev, H. Memova (Yenisoy), *Rodop Halk Masalları*, Narodna Prosveta, Sofya, 1963.

Hafız, N., *Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi*

1944-1984, I-II, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, ve İstanbul Matbaaları, 1987.

Hafız, N., *Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi III 1944-1988*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 1989.

Hafız, N., *Bulgaristan'da Türk Halk Edebiyatı Metinleri, I-II*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990.

Hafız, N., *Rıza Mollov. Hayatı ve Eserleri*, T. C. Kültür Bakanlığı, Ankara, 1999.

Kerimov, Y., B. Şişmanov, *Türk Atalar Sözlüğü ve Özlü Sözler*, Narodna Prosveta, Sofya, 1955. İkinci Genişletilmiş Baskı, 1960.

Mercan, H., *Balkanlar'da Çağdaş Türk Hikâyeleri Antolojisi*, I. Baskı 2000, II. Baskısı da 2002'de yayımlandı. Başbakanlık Basın-yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, Ankara, 2002.

Mercan, H., *Balkanlar'da Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi*. Talât S. Halman'ın ön sözüyle. I.-II: Baskı 2000, III: baskısı da 2002'de yapıldı, Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, Ankara, 2002.

Mollov, R., *Bulgaristan Türklerinin Halk Şiiri*, Narodna Prosveta, Sofya, 1958.

Mollov, R., *Edebî Makaleler (İlim ve Tenkit)*, Sofya, 1958.

Mollova, M., *Bilmeceler*, Narodna Prosveta, Sofya, 1958.

Süleymanova (Yenisoy), H., E. Boev, *Rodop Manileri*, Narodna Prosveta, Sofya, 1962. İkinci Genişletilmiş Baskı.

Tatarlı, İ., *9 Eylül 1944'ten Sonra Bulgaristan Türklerinin Edebiyatı-Antologiya*, Narodna Prosveta, 1960.

Tatarlı, İ., *Bulgaristan Türklerinin Edebiyatı-Antoloji*, Narodna Prosveta, Sofya, 1964.

Yenisoy, H. S., *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, 8. Bulgaristan Türk Edebiyatı*, T. C. Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara, 1997.

URUMELİ'NDE YAŞAYAN BİR KÜLTÜR EFSANESİ: NİMETULLAH HAFIZ

Hayriye Süleymanoğlu-Yenisoy*

Türkler, Birinci ve İkinci Balkan savaşları ile Birinci Dünya Savaşı ardından 1918 yılında Sevr Antlaşması ile imparatorluğu yitirir, düşmana teslim eder. “Urumeli” topraklarında yüzyıllardır yaşayan Türklerin pek çoğu İstanbul’a çekilir. Rumeli topraklarında kurmuş olduğumuz “Dilruba” şehirleri, kasaba ve köyleri arkada bırakıp gelenlere mukabil, yerlerinde, yurtlarında kalıp ata yadigârı topraklarda yaşam mücadelesini sürdürenler de oldu. Birinci Dünya Savaşı sonunda 1918 yılında Sevr Antlaşması’nın imzalanması ile hem İmparatorluk, hem hanedanlık işgalci devletler tarafından tasfiye edilir. M. Kemal Atatürk ve arkadaşları, Anadolu’ya geçer, destansı bir mücadele ile bugün üzerinde yaşadığımız tam bağımsız cumhuriyeti kurma hareketini hedefine ulaştırmışlardır. Türklerin arkada kalanları, Rumeli toprakları üzerinde emperyalist güçlerin dayattığı rejim ve devlet yönetimleri altında bir arada yaşama olanağı bulamazlar. Arnavutluk, Hırvatistan, Yugoslavya, Bulgaristan ve Yunanistan gibi devletlere Türklerin yaşadığı şehirler, kasabalar ve köyler üleştirilir. Böylece birlikte hareket edebilme yetenekleri ortadan kaldırılmış olur. Cumhuriyet döneminde göç ve mübadele yolları ile ana vatan topraklarına gelip yerleşenler de olsa, arkada kalan azımsanmayacak büyük bir Türk nüfusu Rumeli topraklarında, Balkan şehir, kasaba ve köylerinde bugün de hayatlarını sürdürmektedir. Bunlardan Kosova yöresinde yaşayan Türklerden bir aile de, Nimetullah Hafız’ın ailesi olmuştur.

Yıllar geçmiş, Hafız ailesi üyeleri arasına “Nimetullah” adıyla yeni bir üye katılmış. Üniversiteye gitmiş, Türk

dili ve edebiyatı tahsili yapmış. Kabiliyeti ve kapasite yüksekliği onu İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne doktora yapmaya taşımıştır. Türkiye Türkçesi kürsüsünde rahmetli Hocam Faruk Kadri Timurtaş’ın yanında doktora çalışmasına başlamıştır. Sanırım, doktora başladığı tarihte ben o zamanlar henüz lisans öğrencisi idim. Zaman zaman Timurtaş Hoca’nın yanına uğradığım yıllardı.

Birgün yine rahmetli Timurtaş hocama uğramıştım. Oturup konuşurken kapı çalındı. Boylu poslu bir delikanlı kapıyı araladı, “Gelebilir miyim?” dedi. “Nimetullah, gel bakalım.” dedi. Hocam onu koltuklardan birine oturtuktan sonra, bana dönerek, “Nimetullah, Balkan Türklerindedir. Buraya doktora yapmak üzere gelmiş. Benim ile çalışıyor.” dedi. Türk dilinden Sırpça ve öteki yabancı dillere geçmiş kültür kelimeleri üzerine çalışıyormuş. “Hocam, bir kültür savaşçısı yetiştiriyorsunuz, hayırlı bir iş, Allah tamamına eriştirsin.” dedim. Birlikte çalışacaklarını düşünerek, kendisine başarılar dileyip hocamın yanından ayrıldım.

Aradan yıllar geçti. Yugoslavya’da Türkler, *Çevren* adlı, ilmî, edebî bir dergi çıkarmaya başlar. Son derece güzel yazılar ile dolu. Türkiye’de de kendine geniş çevre oluşturur. Sürekli kendinden söz ettiren, ilgi odağı olan bir dergi hüviyeti kazanır. Nimetullah Hafız adını üzerinde gördüğümde, onun ile yıllar önce rahmetli hocam Faruk Kadri Timurtaş Hocamın odasında tanıştığım genç adam olduğunu anlamam zor olmadı. Ama o yıllarda bir daha karşılaşma olanağımız olmadı.

* Prof. Dr., Öğretim Üyesi (Vef.. 2018), Ankara / Türkiye

Yıllar yılları kovaladı. Kültür Bakanlığında Hasan Duman'ın Kütüphane ve Yayınlar Genel Müdürü olduğu süreçte Türk dünyası edebiyatlarını kapsayacak bir antolojiler dizisi yapsak, Türk okuyucuları her coğrafyada birbirini okuma, tanıma fırsatı bulurdu, dedim. Proje istedi yaptım, verdim. Kısa zamanda devreye soktu. Diziyi nereden başlasam, diye düşünürken aklıma Nimetullah Hafız geldi. Balkanlar'da Türk edebiyatı antolojilerini o hazırlayabilirdi.

Yugoslavya ve Bulgaristan Türk edebiyatı antolojilerini hazırlamayı üstüne aldı. Bir iki cilt tutan Yugoslavya Türk edebiyatı antolojisi ardından Bulgaristan Türk edebiyatı antolojisini hazırladı. Sonradan kendisinden dinlediğimde, arabası ile şehir şehir dolaşarak bu antolojilerin malzemesini toplayıp bir araya getirmiş. Türk kültürünün, edebî yaratıcılığının *Çevren* ile bayraktarlığını yapan Hafız, aynı zamanda büyük fedakârlıklar ile hazırladığı antolojiler ile de tarihe değeri her yıl daha da artacak olan Türk kültür belgeleri bırakmıştır. Onun en büyük destekçilerinden biri hiç şüphesiz muhterem eşi Tacida Hafız Hanımefendi'dir. Nimetullah'ın ardında öyle güçlü bir destekçi olmasaydı, bütün bunların ortaya çıkması zorlaşabilirdi.

Nimetullah Hafız, belirttiklerimden fazlasını Türk kültürü için yapmıştır. Balkanlar'da Türk kültürünün araştırılması konusunda bir merkez kurdu. Kütüphane oluşturdu. Türk dilini, İstanbul ağzını yaymaya çalıştı. Bu çalışmaların önemli bir bölümünün Demirperde var iken, Yugoslavya dağılmamış iken yapıldığını dikkate almakta yarar vardır. Bu şartlar altında kimseyi taciz etmeden kendi kültürüne de kandil olmaya çalışmak herkesin üstesinden geleceği bir iş olmasa gerektir. İnsanın, yüksek yetenek ve kapasite yanı sıra doğru ve yeterli bilgi birikimine sahip olması icap eder. Nimetullah'ın başarısı ardında bana göre sahip olduğu bütün bu özellikler temel etkindir.

Kosova'nın bağımsızlığını kazanmasından sonra Nimetullah Hafız'ın kurmuş olduğu Balkan Türk Araştırma Merkezi (BAL-TAM) üzerinden tertip etmiş olduğu Türk kültürü ile ilişkili kongrelere katıldım. Kongreye katılanlar akşam yemeğinde bana sürpriz bir doğum günü tertip etmiş olmaları, gerek Tacida Hanım'ın ve gerekse Nimetullah'ın kadir kıymet bilir zarif taraflarını göstermiştir, asla unutamam. Âdeta tören havasında bir kutlama olmuştu,

unutulmaz sahneler yaşatıldı. Ne denli teşekkür etsem azdır. Bu süreçlerde birlikte eski günleri yâd ettik. Dostluğumuzu tazeledik. Türkiye'ye uğradıklarında görüşme fırsatı bulabiliyorduk. Ancak bu virüs, bütün insanların önünü kestiği gibi bizim de görüşme olanağını ortadan kaldırdı. Onlar orada virüse tutsak, bizler de burada.

Şimdi yılların ardından geriye bakınca, tanıştığımızdan bu yana 54 yılı aşkın bir zamanı devirmişiz, diye düşünüyorum. Daha dün gibi Nimetullah Hafız'ın rahmetli Hocam Faruk Kadri Timurtaş'ın odasına girip koltuğa oturmasını hatırlıyorum.

Rumeli erenleri her dönemde kendi çerağlarını diri tutacak, söndürmeyecek yeni kuşakları bağırklarından hep çıkarmışlardır. Nimetullah Hafız, onlardan biridir. Bilgeligi, yiğitliği, fedakârlığı ile Rumeli erenlerine layık bir erdir. Erenlerin çerağını diri tutmayı başarmıştır. Böyle bir başarı bir insanı efsaneleştirmeye yeter de artar. Dolayısıyla, Nimetullah, Rumeli topraklarında, cümle Balkanlar'da geçmiş geleceğe bağlayan kültür çerağımızı diri tutan, ölümsüzler kervanına adını yazdırmış bir kişidir. Dünden bugüne baktığımda, türlü rejimler ve yönetimler altında başardığı işler, yüreksiz insanların üstesinden geleceği işler değildir. Günümüzde şartlar değişmiş olsa da, onun yaptıkları yapılamıyor ise, onun bilgeliginde insan azlığından olsa gerektir. Bugün benim gibi o da yaşlandı, Bilge Tonyukuk'un deyişi ile "uluğ bolduk". Ancak, onun bilgeliginden, akar bulağından gençler istifade etmelidir diye düşünürüm.

Armağan çıkarılacağını duyunca bunları tarihe bir not düşmek açısından belirtmek istedim. Aziz dost, sana, Taciser Hanım'a ve aile fertlerine virüssüz, esenlik dolu uzun bir ömür dilerim.

*HAFIZLARI ZİYARET EDEN
DEĞERLİ MİSAFİRLER*

12.12.1990 tarihinde BAL-TAM'ın zengin kütüphanesini gözden geçirmek için Priştine'ye gelen Prof. Dr. Cumhuriyet, Kâmil Toygar ve HGEM üyesi Esat Kültür Bakanlığı ekibi TAN Redaksiyonu'nda düzenlenen bir toplantıda.

Prof. Dr. Muhan Bali eşiyile birlikte Prizren ziyaretinde.

Türk şairi Fazıl Hüsni Dağlarca Prizren ziyaretinde, Prizren Türk şairleri ile bir arada.

Türk şairi Fazıl Hüsni Dağlarca Prizren ziyaretinde, Prizren Türk şairleri ile bir arada.

Sarajevo'da düzenlenen Türkoloji Kongresi'ne iştirak etmek için önce Prizren'e gelen Orhan Şaik Gökyay'la birlikte Mehmet Paşa Sokoloviç Köprüsü'nde çekilen bir fotoğraf.

N. Hafız, Orhan Şaik Gökyay ve kaynatası ressam Şahzudin Zubçeviç ile birlikte Mostar Köprüsü önünde.

Nimetullah Hafız değerli ve samimi dostu Orhan Şaik Gökyay ile birlikte Mostar'ın göbeği olarak bilinen merkezinde.

Hollandalı araştırmacı, Balkanlar'da Osmanlı Mimarisi Uzmanı Mihail Kiel, Prizren'de Hafız ailesiyle bir arada.

Türkiye'ye göç eden Prizrenli Şükrü Dilege'nin en küçük oğlu Erol Dilege yeğeniyle birlikte N. Hafız ailesinin bahçesinde.

BAL-TAM'ı ziyaret eden KIBATEK üyeleri

Japonya'dan Türkolog Dr. Juten Oda eşiyle birlikte Prizren ziyaretinde.

Makedonya Türk yazarı Fahri ve eşi Ayşe Kaya Türkiyeli, Şükran Kurdakul ile birlikte Prizren ziyaretinde.

Prizren'de Yunus Emre Enstitüsü Müdürü Bülent Üçpınar N. Hafız ziyaretinde.

BAL-TAM'ı ilk ziyarete gelen Priştine T. C. Büyükelçisi Songül Ozan, eşi Sercan Ozan, Priştine Yunus Emre Enstitüsü Sadullah Yılmaz ve Prizren Yunus Emre Enstitüsü Başkanı Muharrem Rahte BAL-TAM Genel Başkanı Prof. Dr. Nimetullah Hafız ve BAL-TAM Müdürü Prof. Dr. Tacida Hafız bir arada.

T.C. Büyükelçisi Songül Ozan, eşi Secan Ozan, oğlu, BAL-TAM Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi temsilcileriyle birlikte Nimetullah Hafız'ın evinin bahçesinde.

Nimetullah Hafız'ın misafiri olarak değerli doktora hocası Prof. Dr. Faruk Timurtaş Prizren ziyaretinde.

Prof. Dr. Faruk Timurtaş eşi Birsen Timurtaş'la birlikte Prishtine'de Kosova Tarih Eserleri Koruma Kurumu bahçesinde.

Türkiye'den Necip Alpan eşiyle birlikte Prizren'deki evinin bahçesinde. Önde: Ayla Hafız ve Necip Alpan'ın eşi; arka sırada soldan sağa: Salih Lika, Prof. Dr. N. Hafız, Necip Alpan, Prof. Dr. Tacida Hafız ve Hamit Altıparmak.

Açıköğretim Fakültesi Şubesi'nin kurulması girişimleri nedeniyle 15 Ağustos 2012 tarihinde Prizren'de BAL-TAM'ı ziyaret eden Anadolu Üniversitesi Heyeti (Anadolu Üniversitesi Batı Programları Koordinatörü Yrd. Doç. Dr. Atilla Doğan, A. Ü. Açıköğretim Fakültesi Dekan Yardımcısı Yrd. Doç. Dr. Hasan Bakır ve A.Ü. Açık Öğretim Fakültesi Sekreteri N. Mesut Türker).

Romanyalı Türkolog Prof. Dr. Mustafa Ali Mehmet eşi Ayşe Mehmet'le Prishtine'de N. Hafız'ın ziyaretinde.

17.03.2008 tarihinde Prof. Dr. Taciser Onuk Ankara'da N. Hafız ziyaretinde.

Novipazar Üniversitesindeki Türkoloji öğrencileri Ankara gezisinde N. Hafız'ı ziyaret ettiklerinde.

Priştine'de T.C. Eşgüdüm temsilcisi ve eğitimle ilgili gelen diğer görevlileri N. Hafız'ı ziyaretinde.

Prizren ziyaretinde değerli bir Türkolog olarak Hollandalı J. Gong ile N. Hafız'la birlikte.

Hollandalı Türkolog J. Gong eşi ile Prizren ziyaretinde.

Hollandalı Türkolog J. Gong Priştine'de Prof. Dr. Reca İlyaz ile birlikte.

Albay İhsan Avazar 2002'de Prizren'i ziyaret ettiğinde Hafız ailesinin evinin bahçesinde.

T.C. Kültür Bakanı Namık Kemal Zeybek kızı, Türkiye'nin Belgrat Büyükelçisi ve eşi, Askeri Ataşesi ve Üsküp konsolosu ve eşiyle Priştine'de Nimetullah Hafız ziyaretinde (1994).

T.C. Kültür Bakanı ve Türkiye'nin Belgrad Askeri Ataşesi Hafızların evinde (1994).

T.C. Belgrad Büyükelçisi eşiyile birlikte Hafızların evinde (1994).

T.C. Kültür Bakanı Namık Kemal kızıyla, Belgrad Büyükelçisi eşiyile, Prof. Dr. Tacida Hafız, Üsküp Konsolosu ve Prof. Dr. Nimetullah Hafız Priştine'de Kosova Savaşı Anıtı önünde (1994).

Prof. Dr. Engin Oba Prizren'de Nimetullah Hafız'ın ziyaretinde. Soldan sağa: Salih Lika, İskender, Nimetullah Hafız, Belgrad'tan T.C. Maslahatgüzarı Prof. Dr. Engin Oba ve Tacida Hafız (1998).

Prof. Dr. Engin Oba Prizren'de Nimetullah Hafız'ın ziyaretinde. Soldan sağa: Saffet Prekiç, TC Belgrat Büyükelçiliği tercümanı, Nimetullah Hafız, Balgrat'tan T.C. Maslahatgüzarı Prof. Dr. Engin Oba ve arkası dönük Tacida Hafız (1998).

İtalya'nın Venedik şehrinde Türkoloji Bölümünü kuran ve İtalyanca Türkçe ve Türkçe İtalyanca sözlüğünü yayımlayan Asım Tanış ve Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Türk dili lektörü olarak görevde bulunan Dr. Güven Kaya Priştine'de "Rilindja-Jedinstvo-Tan" Yayınları binası önünde.

Priştine'de Nimetullah Hafız'ın misafiri olan değerli Türk halk edebiyatı uzmanı Prof. Dr. İlhan Başgöz, Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Türk dili lektörü olarak görevde bulunan Bekir Ay.

Priştine’de Nîmetullah Hafız’ın misafiri olan Türk divan edebiyatı hocası Prof. Dr. Mehmet Çasvuşoğlu, Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Türk dili lektörü olarak görevde bulunan Güven Kaya.

Prizren’de N. Hafız’ı ziyaret eden Türk tarihçisi Prof. Dr. Halil İnalçık ve Belgrat’tan Prof. Dr. Duşanka Bojaniç.

Prof. Dr. Duşanka Bojaniç Prizren ziyaretinde.

BAL-TAM Genel Başkanı misafirlere değerli kütüphanesinin kitaplarını gösterirken.

Nimetullah Hafız kitaplarıyla baş başa.

Eşi Tacida Hafız ile birlikte Türkoloji Araştırmaları'nın son yıllarında, Prizren.

Eşi Tacida Hafız ile birlikte Türkoloji Araştırmaları'nın son yıllarında, Prizren.

III. BÖLÜM

PROF. DR. NİMETULLAH HAFIZ'IN ZENGİN ALBÜMÜNDEN SEÇMELER

*80 Yıllık Yaşamından Önemli
Fotoğrafları*

- Portreleri -

1943

1951

1953

1961

1962

1962

1963

1963

1963

1965

1967

1967

1967

1967

1967

1969

1970

1972

1979

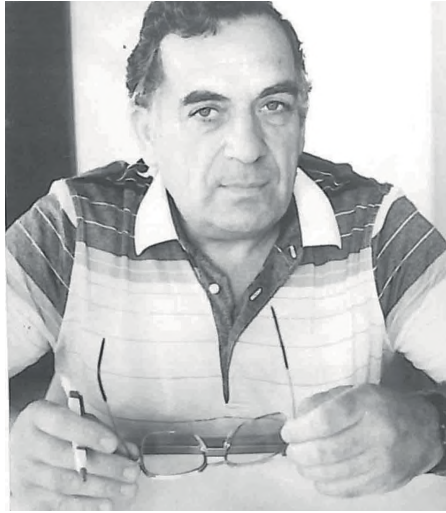
1980

1980

1982

1982

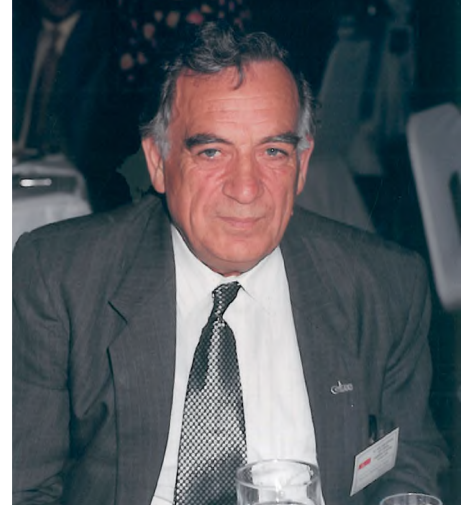
1982

1982

1989

1992

2003

2015

2010

Şehirler ve Nimetullah Hafız

1966, Ilca-Sarayevo.

1970, Prizren.

1973 Niş.

1973 Niş.

1974 Niş.

1979 Prizren.

1980 Priştine.

1981 Priştine.

198 Prizren.

1990 Ankara.

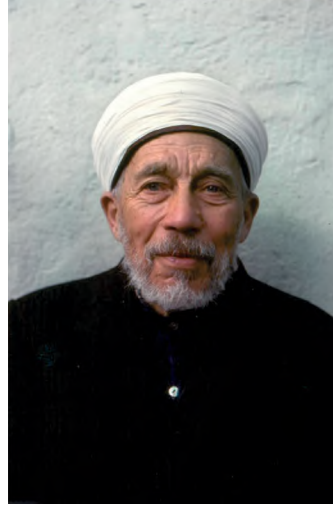
1995 Prizren.

Ailesiyle İlgili Fotoğrafları

Babası Hacı Hafız Süleyman Hafız
(1892-1975)

(İlk fotoğraf 11.10.1946 tarihli 2931 numaralı İslam Birliği kimlik karnesinden alınan fotoğraf).

Annesi Sabriye (Hamze) Tumen
(1904-1984).

Amcası Nuri, önündekiler halasının kızı Nafiha, halasının oğlu Abdülkadir, ağabeyi Abdülbari ve ablası Nasiha.

Soldan sağa: Nalınçı Hilmi, Nimetullah, ağabeyleri Esat ve Abdülbari. Arkadaşı Cemo.

Aşağıdakiler soldan sağa; dayısı Ali Tume, teyzesi Fikriye, çocukları Nezih ve Emel anneannesi Fahriye Tume; yukarıdakiler Fikriye teyzesi eşi İbrahim ve Necmiye, teyzesi eşi Sırrı Drin ile birlikte çekilen bir fotoğraf.

Arkadakiler: Ağabeyi Abdülbari ve ablası Hadiye, öndekiler ise ağabeyi Esat, ablası Bediha ve Nimetullah.

Soldan sağa: Nasiha, Nimetullah, annesi Sabriye, Abdülbari ve Bediha.

Oturanlar ablası Nasiha Karahoda, annesi Sabriye Hafız, ablasının kızı Habibe; ayakta Nimetullah eşi Tacida Hafız, ağabeyi Abdülbari, eşi Birnur Esadoğlu, küçük ağabeyi Esat, eşi Nesrin Hafız'la bir arada.

Anneleri Sabriye ile birlikte dört kardeş: Bediha, Esat ve Abdülbari.

Nimetullah Hafız bir düğünde davul çalarken.

Nimetullah, Esat, Bediha ve Nasıha beş kardeş bir arada.

Sarayevoda Tacida Zubçeviç'le nikâh kıyıldıktan sonra.

06 Ağustos 1967 tarihinde Prizren'de düzenlenen düğünde.

06 Ağustos 1967 tarihinde Prizren'de düzenlenen düğünde.

Eşi Tacida Hafız'la 1972'de Prizren'de.

Kızı Ayla ve oğlu Erhan'la birlikte.

1974'te oğlu Erhan'la birlikte.

1976'da kızı Ayla ve oğlu Erhan'la birlikte.

Makedonya'nın Ohri Őhrinde Aya Naum Kilisesi önünde Hafız ailesi kaynanası Zuhra Zubçaviç ile birlikte.

N. Hafız 1990'da eşi ve kızı Ayla ile birlikte Anadolu Peri Bacaları gezisinde.

Eşi Tacida ile torunları Can ve Erman ile birlikte.

Torunları Can ve Erman ile birlikte.

Annesiyle birlikte eşi Tacida, kızı Ayla ve oğlu Erhan.

Eşi, kızı, oğlu, gelini Meliha ve torunu Erhan ile birlikte.

Torunu Erman, kızı Ayla, torunu Can, eşi Tacida, gelini Meliha ve oğlu Erhan bir arada (29.09.2009).

Kızı Ayla Hafız Küçükusta, Sarayevó'da doktorasını savunduktan sonra kızlarının başarısını kutlarken.

Kızı Ayla Hafız Küçükusta, Sarayevó'da doktorasını savunduktan sonra Prof. Dr. Fehim ve eşi Mayda Nametak ile birlikte.

Oğlu Erhan Hafız'ın Uzmanlık Sınavı'nın ardından çekilen bir fotoğraf.

Hafız ailesi N. Hafız'ın 80. doğum gününde (Resimde oturanlar: N. Hafız, en küçük torunu Selin ve eşi Tacida; ayakta olanlar: gelini Meliha, oğlu Erhan, torunu Erman, kızı Ayla, torunu Can ve damadı Sami Küçükusta).

Hafız ailesi N. Hafız'ın 80. doğum gününde pasta kesilmesinde (Resimde soldan sağa oturanlar: torunu Erman, dünürü Zenifa Çoroviç, eşi Tacida, oğlu Erhan, torunu Can, kızı Ayla, torunu Selin ve gelini Meliha).

EĞİTİM DÖNEMİ FOTOĞRAFLARI

*İlköğretim, lise, yüksek eğitiminden
fotoğraflar, 1946-1967*

Komşu çocuğu ve sınıf arkadaşı Şporta ve Enver Fetişeviç'le birlikte.

Mahalle çocukları Sedat Şahzivar.

1949/1950 yılında Arnavut dilinde okuduğu 4. sınıf öğrencileriyle birlikte (Öndekiler: Enver Fetişeviç ve Feyzullah, arkadaşiler: Remzi Çono, Mürteza, sınıf öğretmeni Encel Berişa, Mustafa ve Nimetullah.

Mahalle çocukları Abdürrahim, Abdullah, Abdül, Necmettin (buşke) Vasiu, abisi Esat Hafız, Necati Şporta, Enver Fetişeviç, Reşat ve Sedat Şporta ile birlikte.

Prizren'de ilk Türk izci öğrencileri toplantısında. Soldan sağa: Mithat Karaibo, Hayret, Neim Jilta, Nazim, Nimetullah Hafız, Nusret Dişo, Yusuf Baymak Ahmet Dukacin, Zekir Kabaş.

1951'de Türk dilinde ilk 5. Sınıf öğrencileriyle sınıf öğretmeni Ülkü Jilta.

6. sınıf öğrencileriyle sınıf başı öğretmeni Ülkü Jilta ile birlikte.

Prizren'de 7. sınıf okul arkadaşları ve öğretmenleri Abidin İmam, Mahmut, Ömer Mısırlı ile birlikte.

7. sınıf öğrencileri sınıf öğretmenleri Necati Matrancı ile birlikte.

Bütün sekiz yıllık Türk öğrencileriyle ders veren öğretmenlerle birlikte. Ortada Gençlik Başkanı Besa Bakalı ve Türk dili öğretmeni Ömer Musırlı. Öndeki öğretmenler sağdan sola: İsa Şimşek, Adem Morina, Necati Matrancı, Abidin İmam, Mahmut Kemal, Fransızca hocası Rakoçeviç, Ülkü Jilta, Sırp dili hocası Arap.

Lise 1'de Türk ve Sırp öğrencileriyle Sırp dili ve Fiskültür öğretmeni ile birlikte.

2. sınıf lise öğrencisi olarak Sınıfbaşı Latince Öğretmeni Petko Petroviç ile birlikte.

3. Sınıf öğrencileri ve tarih profesörü ile birlikte Fransızca Profesörü Rakoçević ile birlikte (İlk sırada oturan erkekler: Nimetullah Hafız, Fahrettin Baymak, Neim Jilta, Nusret Dişo ve Refet Koçbaşlı).

I. Sırp ve Türk öğrencileriyle birlikte bir yılbaşı kutlamasında.

Bir yılbaşı eğlencesinde dost ve arkadaşları Vedat Burgiu ve Nuri Yorganciu dans ederlerken.

Sırp Arnavut ve Türk öğrencileriyle birlikte bir kış gezintisinde.

Sırp, Arnavut ve Türk öğrencileri fiskültür alıştırılmaları esnasında.

Sırp dili öğretmenleriyle birlikte Şar dağı etekindeki Svilen Çeşmesi adıyla anılan yerde kır gezintisinde.

Sınıf spor takımı olarak Türk ve Arnavut öğrencileriyle birlikte.

Prizrenli Arnavut, Sırp ve Türk arkadaşlarıyla birlikte.

Prizren okul arkadaşlarıyla birlikte otoban inşaat çalışmaları sırasında.

DGSD'in bir yıllık toplantısında Nusret Dişo ve Hamit Altıparmak ile birlikte.

Necati Zekeriya'nın bir Prizren ziyaretinde iken Romalılardan kalma ve Osmanlı döneminde askeri barınak olarak kullanılan kalede çekilen bir fotoğraf.

Belgrat ve Sarajevo Üniversitesi Döneminden Fotoğraflar (1962-1967)

1962 yılında Belgrat'ta Filoloji Fakültesi Şarkiyat Bölümü balkonunda Ohrili, Prizrenli ve Sarayevolu öğrencileriyle bir arada.

Sarajevo'da Byelave öğrenci yurdunda Sarajevo Üniversitesi irdemenleriyle bir arada.

*Askerlik Dönemi Fotoğrafları
(1967-1968)*

Askerlikten 10 günlüğüne Prizren'deki evine geldiğinde evin hayatında annesi, kardeşleri ve yeğenleri ve diğer akrabalarıyla birlikte çekilen bir fotoğraf.

Terhis olduktan sonra.

Tarih Eserleri Koruma Kurumundaki Çalışma Dönemi Fotoğrafları (1968-1973)

Prizren'de Gazi Mehmet Paşa Camii önündeki mezar taşlarını incelerken.

Yakova'da Hadım Camii'nin mezar taşlarını izlerken.

Prof. Dr. Jak Mirdita ile birlikte Prizren Kalesi'ndeki kazıları takip ederken.

Prof. Dr. Maryan Prenkay ile birlikte kalede bulunan kimi tarihi evrakları incelerken.

Prizren'de Tarih Eserleri Koruma Kurumunun yürütmüş olduğu kazılarla elde ettikleri tarih eserlerinden oluşan Saat Kule Müzesinin açılışı için Belgrat'tan gelen misafirlerle müzedeki zenginlikleri izlerken.

Bu değerli müzenin açılması için emekleri geçen kişilerle Belgrat'tan gelen misafirlerle birlikte çekilen bir fotoğraf.

Prizren'de Arnavutluk yakınında bulunan İtir tumololarının kazıları için Arnavutluk'tan gelen bir kazı uzman hocası ile birlikte kazı alanında.

Öğretmenlik ve Akademisyenlik Dönemi Fotoğrafları

1962 yılında Priştine'de "Meto Bayraktari" Sekizyıllık Okulu'nda Türk Dili öğretmeni olarak bir yılğına çalıştığında 4. sınıf sınıfbaşı olarak öğrencileriyle birlikte.

07.04.2003 tarihinde Türk Dili ve Edebiyatı öğrencileriyle çekilen bir fotoğraf.

14.06.2007 tarihinde Priştine Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı öğrencilerinin diploma töreninden kalan hatıralar.

14.06.2007 tarihinde Priştine Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı öğrencilerinin diploma töreninden kareler.

14.06.2007 tarihinde Priştine Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı öğrencilerine diplomalarını teslim ederken.

Priştine Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı öğrencileriyle birlikte çekilmiş bir fotoğraf.

Hafız ailesi emekliliğe ayrılmadan birkaç yıl önce Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümündeki çalışma odasında.

Novi Pazar Üniversitesinde bir Türkoloji sınavında Üniversite Dekanı Dudiç'le birlikte.

21.12.2008 tarihinde Novi Pazar'da master savunmalarından sonra öğrencilerle birlikte.

21.12.2008 tarihinde Novi Pazar'da master savunmalarından sonra öğrencilerle birlikte.

07.05.2009 tarihinde Novi Pazar Üniversitesinde öğrencilerin diploma savunmalarından sonra.

29.12.2008 tarihinde Novi Pazar'da bir doktora savunmasından sonra.

29.12.2008 tarihinde bir doktora savunmasından sonra.

10.08.2007 tarihinde Novi Pazar Üniversitesinde bir doktora savunmasından sonra öğrenci ve profesörlerle birlikte.

Nimetullah Hafız eşiyile birlikte Karadağ Üniversitesinde bir Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü açtırmak için rektörü ziyaret ettiklerinde.

Karadağ Üniversitesi Rektörü ile birlikte.

Tez Danışmanlığı Fotoğrafları (1972-1975)

26.02.1988'de Priştine'de Prof. Dr. Erman Artun Priştine Üniversitesi Felsefe Fakültesinde doktora tezini savunurken.

Prof. Dr. Erman Artun doktorasının kaydını yaptırmak için Priştine'de Prof. Dr. Şefket Plana, Türkçe okutmanı Bekir Ay ve Prof. Dr. Nimetullah Hafız ile birlikte.

Komisyon üyesi olarak bir tarih doktora savunmasında.

Priştine Üniversitesi Albanoloji Bölümünde Türk Dili okutmanı olarak çalışan Dr. Güven Kaya'nın doktora savunmasında komisyon üyesi olarak.

Nimetullah Hafız'ın doktora adayı Klaus Riele savunma esnasında.

Doktora başhocası Prof. Dr. Nimetullah Hafız doktor adayı Freiburglu Klaus Riele'nin sınavının başarılı geçtiği ile ilgili bilgi verirken.

Prof. Dr. Erman Artun doktorasını savunduktan sonra Filoloji Fakültesi Dekanı tez danışmanı Prof. Dr. Şefket Plana ve komisyon üyeleri Prof. Dr. Gani Luboteni ve Prof. Dr. Nimetullah Hafız ile birlikte.

Doktora savunmasından sonra adayı olan Klaus Riele'nin ailesiyle birlikte çekilen toplu bir fotoğraf.

Almanya'da Mainz ve Freiburg'da Alexander Von Humboldt Bursiyeri Olarak Çalışmalarıyla İlgili Fotoğrafları (1979-1982)

Ağustos 1979 tarihinde Aleksander von Humboldt Stiftung bursiyeri olarak gittiğinde Mainz'deki üniversitenin değerli Türk dilleri hocası Prof. Dr. Johannes Benzing ile birlikte.

Prof. Dr. Johannes Benzing'in Nimetullah Hafız'ın ailesini yemeğe davet ettiği günden.

Prof. Dr. Johannes Benzing'in eşiyle birlikte Mainz'te ilk bayram yemeğine Azerbaycan pılavı hazırlayarak Nimetullah Hafız'ın ailesini davet ettiği yemekten.

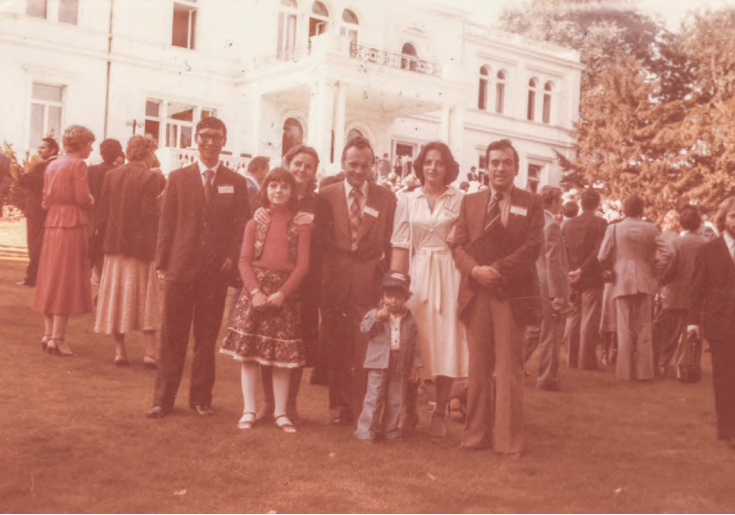
Batı Almanya'nın başkenti Bonn'da Eylül 1979'da Aleksander von Humbolt Stiftung bursiyerlerine düzenlenen öğle yemeği esnasında.

Eylül 1979 tarihinde Bonn'da Almanya Cumhurbaşkanlığı binası önünde diğer Alman bursiyerleriyle birlikte Hafız ailesi.

Almanya'nın o zamanki başkenti Bonn'da, "Beyaz Ev" önündeki bahçesinde Alman Başbakanı misafiri olarak Aleksander von Humbolt Stiftung bursiyerleri ile birlikte.

Kornrumpf ve Hafız ailesi Mainz gezisinde.

Almanya'nın değerli Türkolog'u J. Kornrumpf ve eşiyle birlikte Almanya'da Mainz'deki dairesini ziyaretinde.

Almanya'nın o zamanki başkenti Bonn'da "Beyaz Ev" önündeki bahçesinde Alman Başbakanı misafiri olarak Aleksander von Humbolt Stiftung bursiyerleri ile birlikte.

Almanya'nın değerli Türkoloğu J. Kornrumpf'un bahçeli evinin önünde.

Almanya'nın değerli Türkoloğu J. Kornrumpf ve eşiyle birlikte Almanya'da Mainz'deki dairesini ziyaretinde.

Prof. Dr. J. Kornrumpf Mainz'in Gondesheim köyünü gezerken.

Hafız ailesi Almanya'da Mainz'de çocuklarını sekiz yıllık okullarına kaydettirdikleri gün.

Mainz'de bir yılbaşı kutlamasında.

Mainz'de bir yılbaşı kutlamasında.

Prof. Dr. Johannes Benzing emekli olduktan sonra doğmuş olduğu Königsfeld köyündeki evinde ziyarette.

Prof. Dr. Johannes Benzing emekli olduktan sonra doğmuş olduğu K6niksfeld k6y6ndeki evinde ziyarette.

14.09.1982 tarihinde Mainz'de Hafız ailesi "Johannes Gutemberg 6niversitesi doktora 6ğrencisi Klaus Sh6nig ve İstanbul'dan Aleksander von Humbolt Stiftung bursiyeri Prof. Dr. Nuri Y6ce ve eşi ile birlikte doğa gezintisinde.

Ankara'dan Aleksander von Humbolt Stiftung bursiyeri olarak Almanya Faraiburg'daki dairesi ziyaretinde ailesiyle birlikte Prof. Dr. Ahmet Temir.

Almanya bursiyeri olarak ikinci gidişinde Frankfurt'taki Prof. Dr. Jozef Mathus ile birlikte.

Hafız ailesi Frankfurt'taki Prof. Dr. Jozef Mathus'un misafiri olarak.

1984 yılında 21 günlüğüne Aleksander von Humbolt Stiftung busiyerleri iki otobüsle bütün Almanya'yı gezdikleri sırada Bonn'da AvHS binasında.

Bonn'da AvHS binasında, bursçulardan yakın ilişkisi olan Sayın Tomas Berberich ve Bulgaristan bursiyeri ile birlikte.

Münih'ten bir görüntü.

O zamanki Batı Berlin'den bir görüntü.

İki buçuk yıl sonra Alman bursiyeri olarak düzenleyerek 21 günlük ailece gittikleri gezide Almanya'nın en ünlü çelik fabrikası önünden bir görüntü.

İki buçuk yıl sonra Alman bursiyeri olarak düzenlenen 21 günlük ailece gittikleri gezide Almanya'nın en ünlü çelik fabrikası önünden, diğer bursiyerlerle bir arada.

Eskiden iki Berlin'i ayıran duvar önünde.

Eskiden Doğu ve Batı Berlin'i ayıran köprü önünde Prizrenli arkadaşı Yusuf Laçi ile birlikte.

O zamanki Doğu Berlin'de Prizrenli okul arkadaşı Yusuf Laçin ve eşi Naşide ile birlikte.

Berlin'de tarih müzesi önünde.

Gemiyle bir nehir gezisinde.

Kazakistan'da Yesi'deki (Türkistan'da) Çalışmalarından Kalan Önemli Fotoğraflar (2003-2005)

Kazakistan'da Prof. Dr. Şakir İbrayev başkanlığında yürütülen bir bilim toplantısından sonra.

Türkistan (Yesi) Otelinde dünya Türkologlarının bir araya geldiklerinde. Prof. Dr. Nimetullah Hafız, Rusya'nın ad yapmış Türkoloğu Prof. Dr. Dimitry Vasilyev ve Kazakistan'ın değerli iki bilim adamı ve Prof. Dr. Şakir İbrayev ile birlikte.

Kazakistan'da Yesi Üniversitesinde çalışırken eşi Tacida Hafız ile birlikte "Bugünlerde Balkanlar'da Özellikle Kosova'daki Durum" başlıklı bir konferansta.

08.04.2004 tarihinde Prof. Dr. Şakir İbrayev'in evinde akşam yemeğinde.

Türkistan'da (Yesi'de) düzenlenen zengin bir kutlama programını seyrederken.

Yesi'de Hıdırellez kutlamalarında.

21.03.2004 tarihinde Hıdırellez şenliklerinde.

Haz ailesi 21.03.2004 tarihinde Hıdırellez şenliklerinde "yurt" dedikleri çadır içinde hazırlanmış zengin bir ziyafette.

Hafızlar Prof. Dr. Hüseyin Ayan ve Türkiyeli bir hoca ile Avrupa'nın en güzel şehri olarak kabul ettiği Kazakistan'ın madenleriyle tanınmış Zengin Tepe şehri ziyaretinde.

Hafız çifti bir Kazakistan düğününde.

Hafız çifti Kazakistan'da evlenen başka bir çiftin misafiri olarak düğünlerinde.

Kazakistan'dan memleketine dönen Hafız ailesi Kazakistan'ın eski başşehri Çimkent gezisinde.

Hafız ve Bayraktar ailesi Almata ziyaretinde.

Katıldığı Uluslararası Panel, Seminer, Sempozyum ve Kongrelerden Fotoğraflar

Konya'da 1976 yılında düzenlenen Uluslararası Türkoloji Sempozyumu'nda iki çocuğuyla Hafız ailesi İsmail Sarar ve eşi Osman Attila ve İrfan Ünver Nasrattınoğlu ile birlikte.

Hafız çifti Prof. Dr. Umay Günay, Prof. Dr. Şükrü Elçin ve Prof. Dr. Abdurrahman Güzel ile birlikte.

Konya'da düzenlenen Uluslararası Türkoloji Sempozyumu'nda (Soldan sağa: Nimetullah ve eşi Tacida Hafız, Prof. Dr. Umay Günay, eşi Turgut Günay ve Prof. Dr. Şükrü Elçin).

İstanbul'da düzenlenen I. Uluslararası Türkoloji Kongresi

İstanbul'da düzenlenen II. Uluslararası Türkoloji Kongresi.

Konya'da 1978 yılında düzenlenen Uluslararası Türkoloji Sempozyumu'nda (Sağdan sola: N. Hafız, Tacida Hafız Yugoslavya Büyükelçisi Ramadan Vraniç, Askeri Ataşesi Predrag ve eşi Ilena Milenkoviç).

Eskişehir'de "Yunus Emre Öğretmen Lisesi" önünde.

Ankara'da düzenlenen Birinci Uluslararası Türk Tarih Kongresi'nde. Solda ortada Nimetullah Hafız eşiyile birlikte.

Hafız ailesi Türkiye'den değerli dostu Prof. Dr. Orhan Şaik Gökyay, Romanya'dan Prof. Dr. Mustafa Mehmet ve bir Macar Türkoloğuyla bir kongrede kahve molasında.

İstanbul'da düzenlenen I. Uluslararası Türkoloji Sempozyumu'nda.

İstanbul'da düzenlenen I. Uluslararası Türkoloji Sempozyumu'nda.

I. Uluslararası Türkoloji Kongresi'nde Divan Başkanı olarak Nimetullah Hafız.

V. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Yunus Emre Semineri'nde oturum başkanlığında Prof. Dr. Tuncer Gülensoy'la.

T.C. Kültür Bakanlığının 15-17 Aralık 2000 tarihlerinde düzenlemiş olduğu Uluslararası Mevlana Bilgi Şöleni'nde bildirisini sunarken.

Macaristan'ın Peçuy şehrinde düzenlenen uluslararası ICANAS Kongresi'nde Prof. Dr. Gyorg Hazai açılış konuşmasını sunarken.

Macarista'ın Peçuy şehrinde düzenlenen Uluslararası ICANAS Kongresi'nin öğle yemeğinde Prof. Dr. Gyorg Hazai ile birlikte.

Macaristan'ın CIEPO Kongresi'nde Hafız ailesi Türkiye'den Prof. Dr. Orhan Şaik ve Macaristan Türkologu ile bir arada.

N. Hafız Hacibektaş Bektaşileriyle birlikte.

N. Hafız, Hacibektaş'da düzenlenen ilk Uluslararası Bektaşî Sempozyumu'nda. (Fotografda N. Hafız, Yunanistan'dan Abdurrahman Dede, Türkiye'den Adnan Binyazar ve Ümit Kaftancı ile birlikte).

N. Hafız Hacibektaş'ta Adnan Birinci'yle.

N. Hafız Hacibektaş'ta Cahit Öztelli'yle birlikte.

Priştine'de düzenlenen 33. Yugoslavya Folklor Kongresi'nin kapanış yemeğinde Hafız ailesi Hayrettin Gaş ve Nail Tan ile birlikte.

Prof. Dr. Faruk Timurtaş'la 1972 yılında Bursa'da düzenlenen II. Uluslararası Türk Folklor Kongresi'nde.

1972 yılında Bursa'da düzenlenen II. Uluslararası Türk Folklor Kongresi'nde Prof. Dr. Cenana Buturoviç ve İsmail Eren ile birlikte.

Bursa'da düzenlenen Uluslararası Türk Folklor Kongresi'nde Esat Bayram Haydelberg Üniversitesinden katılan Türkolog ve Kosova'dan Prof. Dr. Şefket Plana ile birlikte.

1972 yılında Bursa'da düzenlenen II. Uluslararası Türk Folklor Kongresi'nde.

1977'de, Bursa'da Azerbaycan şairi Nabi Hazri ve Prof. Dr. Orhan Şaik Gökyay ve kızı Ayla ile bir arada.

1972 yılında Bursa'da düzenlenen II. Uluslararası Türk Folklor Kongresi'nde Çin'den gelen Uygur Türklerinden Prof. Dr. Şükrü Bey ile birlikte.

1972 yılında Bursa'da düzenlenen II. Uluslararası Türk Folklor Kongresi'nde Prof. Dr. Aydın Oy ve Prof. Dr. Şefket Plana ile birlikte.

1972 yılında Bursa'da düzenlenen II. Uluslararası Türk Folklor Kongresi'nde Irak'ta Türkçe *Yurt* gazetesinin sorumlu yazarı ve Irak Türk şairi ve onun takipçisi ile birlikte.

Nasrettin Hoca Sempozyumu vesilesiyle Türk Kültür Araştırma Vakfı ziyareti sırasında Türkiye'den Prof. Dr. Şükrü Elçin, Makedonya'dan Dr. Sevim Piličkova, Bosna Hersek'ten Prof. Dr. Lamiya Haciosmanoviç Makedonya'dan Drita Karahasan, Prof. Dr. Olivera Nasteva ve Çin'den Dursun Hanım.

Eskişehir sempozyumunda bildirisini sunarken.

Adana'da düzenlenen Türk Edebiyatı Paneli'nin açılışında İrfan Ünver Nasrattınoğlu ve Nabi Hazri ile birlikte.

Adana'da düzenlenen Türk Edebiyatı Paneli'nin molasında Türkiye'den Tahir Makal, Azerbaycan'dan Nebi Hazri ve Türkiye'den Gündoğ Kayaoğlu ile birlikte.

Adana'da rektörlüğün öğle yemeğinde.

Adana Rektör Yardımcısı Uluslararası Türkoloji Sempozyumu'na katılanlara Adana'yı gezdirip tanıtırken.

Adana'da Azerbaycan şairi Nebi Hazri ile birlikte.

Hafızlar Uluslararası Türkolji Kongresi'nde Almanya Türkoloğu Uwe Bläsing ile birlikte.

Kıbrıs'ta düzenlenen Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Sempozyumu'nda Dr. Mehmet Yardımcı ile birlikte.

Kıbrıs'ta düzenlenen Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Sempozyumu'nda Gagavuz şairi ile birlikte.

Kıbrıs'ta düzenlenen Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Sempozyumu'nda Dr. Aydın Oy ile birlikte Türk vatan şairi Namık Kemal'in Kıbrıs'ta kaldığı hapishanenin girişinde.

13-17 Kasım 2000 tarihlerinde düzenlenen III. Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi'nde KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş misafiri olarak (Soldan sağa: Mehmet Aydın, Namık Kemal Zeybek, Rauf Denktaş, Prof. Dr. Taciser Onuk, Prof. Dr. İrfan Unever Nasrattınoğlu ve N. Hafız).

Nimetullah Hafız Kosova Özerk Bölgesi Priştine'de düzenlenen Yugoslavya Folklorcular Birliği toplantısında üye olarak.

Muğla'da 06.01.2012 tarihinde düzenlenen IV. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu'nda bildirisini sunarken.

Çekoslovakya'nın başkenti Prag'da düzenlenen "Mond" toplantısından.

Çekoslovakya'nın başkenti Prag'da düzenlenen "Mond" toplantısından bir görüntü (Soldan sağa: N. Hafız, Tracida Hafız Üsküp Üniversitesinden Fransızca hocası, Belgrat'tan Prof. Dr. Markoviç, Priştine Üniversitesinden Prof. Dr. Şefket Plana).

Çekoslovakya'nın başkenti Prag'da düzenlenen "Mond" toplantısından sonra Prag gezintisinde.

Çekoslovakya'nın başkenti Prag'da düzenlenen "Mond" toplantısından sonra Prof. Dr. Şefket Plana ve Makedonya'dan katılan iki katılımcı ile birlikte Prag gezintisinde.

Nimetullah Hafız Ankara'da düzenlenen Türkçenin Dünü, Bugünü ve Yarını Uluslararası Bilgi Şöleni'nde dünyanın değerli Türkologları ile bir arada.

Edirne'de düzenlenen Türk Edebiyatı Paneli'nde Bulgaristanlı Salih Baklacı, Mustafa Tahsin ve Romanyalı Prof. Dr. Mustafa Ali Mehmet ile birlikte.

Edirne'de düzenlenen Türk Edebiyatı Paneli'nde Bulgaristanlı Salih Baklacı, Mustafa Tahsin ve Romanyalı Prof. Dr. Mustafa Ali Mehmet ile birlikte.

Kazakistan'ın Türkistan (Yesi) şehrinde düzenlenen "Günümüz Türkolojisi Kuramının Dünü, Bugünü ve Gelecekteki Görevleri" adlı Uluslararası Sempozyumu'nda bildirisini sunarken.

Kazakistan'ın Türkistan (Yesi) şehrinde düzenlenen "Günümüz Türkolojisi Kuramının Dünü, Bugünü ve Gelecekteki Görevleri" Uluslararası Kongresi'nde divan başkanlığında.

Kazakistan'ın Türkistan (Yesi) şehrinde düzenlenen "Günümüz Türkolojisi Kuramının Dünü, Bugünü ve Gelecekteki Görevleri" Uluslararası Kongresi'nde divan başkanlığında.

Osmanlıların Balkanlar'dan çekilişinin 100. yılı nedeniyle Karadağ'ın Duklan Bilimler ve Sanatlar Akademisi (DANU) 12-15 Ekim 2013 tarihleri arasında düzenlenen sempozyumda bildirisini sunarken.

Kokteyl esnasında katılımcılarla birlikte.

Sempozyum katılımcılarının eski Bar şehri ziyaretlerinden.

Karadağ'ın 100. ve Berane şehrinin 150. kuruluş yıl dönümleri nedeniyle 28 Kasım 2012 tarihinde düzenlenen "Tarih Boyunca Berane" konulu sempozyumun açılışında Hafızlar.

Prof. Dr. Nimetullah Hafız Berane hakkındaki bildirisini sunarken.

Belediye başkanı Prof. Dr. Nimetullah Hafız'a Berane monografisini takdim ederken.

30 Mayıs-01 Haziran 2012 tarihlerinde İstanbul'da, vefatının 30. yılında Prof. Dr. Faruk Timurtaş hatırasına uluslararası "Yaşayan Türkçe Bilgi Şöleni"nin kapanışında.

11.06.2010 Türkoloji Kongresi'nin Safranbolu gezisinde Prof. Dr. Osman Fikri Sertkaya ve eşi Ayşe Sertkaya ile birlikte.

Hafız çifti 11.06.2010 Türkoloji Kongresi'nin Safranbolu gezisinde.

Novi Pazar'da Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu'nda bildirisini sunarken (25.05.2009).

Nimetullah Hafız'ın Novi Pazar'daki sempozyumda Bosna Hersek'in değerli bilim adamı ve dostu Prof. Dr. Ömer Nakiçeviç'le birlikte.

Prizren'de (Mamuşa köyünde) 16-19 Nisan 2019 tarihlerinde düzenlenen "Tpkat-Zile'den Prizren-Mamuşa Uluslararası Kültür Köprüsü Sempozyumu"nda.

Türkiye Yazarlar Birliğinin örgütlemiş olduğu değerlendirme oturumu: Fazlı Gökçek, Abide Doğan, Nesrin Karaca D. Mehmet Doğan Turan Koç, Nimetullah Hafız.

Geceki konserden (Arka sıra: Nimetullah Hafız, İbrahim Tüzer, Ferhat Koç, İbrahim Ulvi Yavuz, Mahmut Erdemir, D. Mehmet Doğan, Fatih Özkafa. Ön sıra: Turan Koç, Tacida Hafız, Nesrin Karaca, Cengiz Karataş).

100 Yıl Sonra İlim Heyeti olarak Nimetullah Hafız Çanakkale'de.

Üniversite Rektörü tarafından katılımcılara verilen Mehmet Akif'in "Çanakkale Şehitleri" şiiri.

21-22 Mayıs 2022 tarihlerinde İstanbul'da Maltepe'de katılmış oldukları Ahmet Yesevi Sempozyumu'nda Nimetullah Hafız eşi Tacida Hafız ile birlikte hazırlamış oldukları "Balkanlar'da Yeseviliğin devamı Olan Bektâşi Tekkeleri" başlıklı bildirimlerini sunarken.

21-22 Mayıs 2022 tarihlerinde İstanbul'da Maltepe'de katılmış oldukları Ahmet Yesevi Sempozyumu'nda Nimetullah Hafız eşi Tacida Hafız ile birlikte Maltepe Belediye Başkanı'nın öğle yemeğinde.

21-22 Mayıs 2022 tarihlerinde İstanbul'da Maltepe'de katılmış oldukları Ahmet Yesevi Sempozyumu'nda Nimetullah Hafız eşi Tacida Hafız ile birlikte Maltepe Belediye Başkanı'nın bir akşam yemeğinde.

09-10 Haziran 2023 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen Uluslararası Fethah Efendi Sempozyumu'nda Nimetullah Hafız eşi Tacida Hafız ile birlikte hazırlamış oldukları bildirilerini sunarken.

Prof. Dr. Nimetullah Hafız ve Prof. Dr. Tacida Hafız Uluslararası Fethah Efendi Sempozyumu'nda katılım belgelerini alırken.

Prof. Dr. Nimetullah Hafız ve Prof. Dr. Tacida Hafız 09-10 Haziran 2023 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen Uluslararası Fethah Efendi Sempozyumu'nda katılımcılarla bir arada.

*Düzenlediği Panel, Seminer,
Sempozyumlarla İlgili Fotoğrafları*

*Priştine'de Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu'ndan
Birkaç Fotoğraf*

14 Kasım 1991 tarihinde Priştine’de düzenlediği Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu’nun açılışında (Soldan sağa: Üsküp’ten *Birlik* gazetesinin sorumlusu Drita Karahasan, Tacida Hafız, N. Hafız Prizren Pedagoji Fakültesi Dekanı).

Prof. Dr. Nimetullah Hafız Yunus Emre’nin doğumunun 750. yıl dönümü nedeniyle 14 Kasım 1991 tarihinde Priştine’de düzenlediği Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu’nun açılış konuşmasını sunarken.

14 Kasım 1991 tarihinde Priştine’de düzenlediği Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu’nun açılışının Divan Başkanlığında.

Türkiye Cumhuriyeti’nden gelen değerli Türkologların bildirimlerini dinlerken.

Prizren’de Kurmuş Olduğu Türkologlar Birliğinden Kalan Birkaç Fotoğraf

Prizren’de 1998 yılında “Türkologlar Birliği” adıyla kurmuş olduğu ilk toplantısında konuşurken.

Prizren’de 1998 yılında “Türkologlar Birliği” adıyla kurmuş olduğu ilk toplantısından sonra toplantıya tüm Kosova şehir ve köylerinden katılan Türkologlarla birlikte çekilen bir fotoğraf.

Prizren'de Örgütlemiş Olduğu I. Uluslararası Türkoloji Panelinden Kalan Birkaç Fotoğraf (8-12 2013)

Nimetullah Hafız Türkoloji Paneli'nin açılışını yaparken.

Panel'e katılan Makedonya'dan Fahri Kaya, Türkiye'den Prof. Dr. İsmail Parlatır, Prof. Dr. Hamza Zülfikâr, Prof. Dr. Tarih Kurumundan Yusuf Halaçoğlu ve Atatürk Kültür Merkezinden Prof. Dr. Reşat Genç, Salih Lika ve tüm katılımcılarla birlikte saygı duruşunda.

Ankara'dan gelen Atatürk Kültür Merkezi Genel Başkanı Prof. Dr. Reşat Genç Paneli selamlarken.

Nimetullah Hafız Panel konuşmaları bittikten sonra Doğru Yol Kültür Sanatı Derneği'nde Balkan ülkelerinde yayımlanmış olan Atatürk'le ilgili kitapların sergisi hakkında Tarih Kurumu Başkanı Prof. Dr. Yusuf Halaçoğlu, Prof. Dr. Reşat Genç'e tüm Atatürk kitaplarının nasıl elde edildiği hakkında bilgi verirken.

Nimetullah Hafız Atatürk'le ilgili yayımlanan kitaplar arasında Ethem Bulbuloviç'in 1938 yılında yayımlanmış olduğu "İstorija Turske i Razvitak Turske Drzave" adlı kitabı Prof. Dr. Reşet Genç'e gösterirken.

Prof. Dr. Reşet Genç Prizren'de Türkologlar Birliğine Türk dilinde iki ciltlik Türkçe sözlüğünü hediye ederken.

Panel'e katılan misafir Türkologlarla birlikte Kosova Türk aydınları bir arada.

*28-30 Eylül 2001 Tarihinde
Kosova'nın Prizren Şehrinde Düzenlediği
Birinci Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu'ndan
Birkaç Fotoğraf*

Nimetullah Hafız Prizren'de düzenlenen Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu'nun açılış konuşmasını sunarken.

Sempozyumdan sonra katılımcılar Kosova'da T.C. Tabur Komutanı Albay Kahraman Güneş'in misafirleri olarak "Sultan Murat Kışlası"nda.

Sempozyumun sonunda Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanı Prof. Dr. Abdülhaluk M. Çay ile birlikte çekilen fotoğraf (Ön sırada Prof. Dr. Tacida Hafız, T.C. Kültür Bakanı Prof. Dr. Abdülhaluk M. Çay).

Sempozyumun sonunda toplu bir fotoğraf (Ön sırada Rasim Özyürek, Tacida Hafız, T.C. Kültür Bakanı Prof. Dr. Abdülhaluk M. Çay ve Prof. Dr. Taciser Onuk, arkadakiler ise Türkiye'den, Makedonya'dan, Bulgaristan'dan ve Kosova'dan katılımcılar.

Sempozyumdan sonra katılımcılar BAL-TAM misafirleri olarak Nimetullah Hafız'ın evinin bahçesinde.

Sempozyumdan sonra katılımcılar Kosova gezisindeyken Sultan Murat Türbesi önünde çekilen bir fotoğraf.

**03.06.2002 Tarihlerinde
Mostar'da (Bosna-Hersek'te) Düzenlenen
İkinci Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu'ndan
Birkaç Fotoğraf**

Nimetullah Hafız İkinci Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu'nun açılış konuşmasında.

İkinci Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu'nun kapanışında değerlendirme yapılırken.

Sempozyum sonunda katılımcılarla birlikte çekilen bir toplu fotoğraf.

Katılımcılar sempozyumun beşinci gününde Sarayevo gezisinde (Hafız ailesi, Kıbrıs'tan Mahmut İslamoğlu, İsmail Bozkurt ve Harid Fedai; Sırbistan'dan Prof. Dr. Duşanka Boyaniç ve Prof. Dr. Miryana Teodosiyeviç ile birlikte).

II. Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu'ndan sonra katılımcıları Sarayevo gezisi sırasında Boşnak Enstitüsü ziyareti sırasında Enstitü kurucusu ve müdürü Adil Zulfikarpaşić, Prof Dr. Nimetullah Hafız ve Prof. Dr. Tacida Hafız ile birlikte (06 Eylül 2002).

08.12.2003 Tarihlerinde Kotor'da (Karadağ'da) Düzenlenen Üçüncü Uluslararası Balkan Türkoloji Araştırmaları Sempozyumu'ndan Birkaç Fotoğraf

Mayıs 2023'te Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezinin genel başkanı olarak eşi Tacida Hafız'la birlikte 08 Eylül 2003 tarihlerinde Kotor'da düzenlenmesi için Karadağ'ın başşehri Podgoriça'da Kültür Bakanlığında. Karadağ Kültür Bakanı Prof. Dr. Vesna Kilibarda (ortada), Bilim ve Yükseköğretim Bakanı Şekularats (solda) ve Tarih Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Corce Borozan (sağda) ile görüşmelerini sürdürürken.

08.12.2003 tarihinde Kotor'da (Karadağ'da) düzenlenen III. Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu'nun açılış konuşmasını yaparken Üçüncü Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu sonunda çekilmiş olan toplu bir fotoğraf.

Üçüncü Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu sonunda çekilmiş olan toplu bir fotoğraf.

**03.07.2007 Tarihlerinde Zagreb'de (Hırvatistan'da)
Düzenlenen Dördüncü Uluslararası Güneydoğu
Avrupa Türkolojisi Sempozyumu'ndan
Birkaç Fotoğraf**

Hırvatistan'ın Cumhurbaşkanı Kültür Danışmanı Maya Kotsiyan ile Dördüncü Uluslararası Güneydoğu Avrupa Türkolojisi Sempozyumu ile ilgili görüşmeleri sırasında.

Dördüncü Uluslararası Güneydoğu Avrupa Türkolojisi Sempozyumu açılışının divan başkanlığında soldan sağa: Prof. Dr. Ekrem Çavuşeviç, Prof. Dr. Reşat Genç, Prof. Dr. Tacida Hafız, Prof. Dr. Dimitry Vasilyev ve N. Hafız.

IV/ Uluslararası Güneydoğu Avrupa Türkoloji Sempozyumu başlamadan önce BAL-TAM temsilcileri Zagreb Felsefe Fakültesi Dekanı ve Türkoloji Bölümünün kurucusu Prof. Dr. Ekrem Çavuşeviç ile birlikte almış oldukları son kararları hakkında sohbet ederken.

Prof. Dr. Dimitriy Vasiljev Zagreb'de (Hırvatistan) IV. Uluslararası Balkan Türkoloji Sempozyumu'nun sonunda katılımcı tüm Balkan devletleri temsilcileri arasında Rusya temsilcisi olarak kapanış konuşmasını yaparken.

Nimetullah Hafız IV. Uluslararası Güneydoğu Avrupa Türkoloji Sempozyumu'nun kapanış konuşmasını yaparken Prof. Dr. Reşat Genç ve Prof. Dr. Dimitriy Vasiljev ile birlikte.

Nimetullah Hafız IV. Uluslararası Güneydoğu Avrupa Türkoloji Sempozyumu'nun kapanış konuşmasını yaptıktan sonra sempozyumun başarıyla sona ermesini alkışlarken.

13-16 Nisan 2011 Tarihinde Prizren'de (Kosova'da) Düzenlenen Beşinci Uluslararası Balkan Türkoloji Araştırmaları Sempozyumu'ndan Birkaç Fotoğraf

Nimetullah Hafız 13-16 Nisan 2011 tarihinde Prizren'de düzenlenen Beşinci Uluslararası Güneydoğu Avrupa Türkolojisi Sempozyumu'nun açılış konuşmasını sunarken.

Prizine'de T.C. Büyükelçisi, TİKA temsilcisi ve Prof. Dr. Nimetullah Hafız Bakan Talat Halman'ın konuşmasını alkışlarken.

Prizren'de 13-16 Mart 2011 tarihinde düzenlenen V. Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu'nun açılışında seyircilerden bir görüntü (İlk sırada soldan sağa: Türkiye Cumhurbaşkanı temsilcisi Ankara'dan TİKA Başkanı, Prof. Dr. Nimetullah Hafız, Talat Halman, Prof. Dr. Umay Günay, Prof. Dr. Taciser Onuk, İstanbul'dan Elginkan Vakfı temsilcisi, Elginkan Vakfı temsilcisi ve Prof. Dr. İlber Ortaylı).

Prizren'de 13-16 Mart 2011 tarihinde düzenlenen V. Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu'nun açılışında seyircilerden bir görüntü (İlk sırada soldan sağa: Türkiye Prof. Dr. Taciser Onuk, İstanbul'dan Elginkan Vakfı temsilcisi, ve Prof. Dr. İlber Ortaylı).

Prizren'de 13-16 Mart 2011 tarihinde düzenlenen V. Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu'nun ilk akşam yemeğinde katılımcılar bir arada (Soldan sağa: Prof. Dr. Volkan Ural, Prof. Dr. İlber Ortaylı, Prof. Dr. Zeynep Korkmaz Prof. Dr. Osman Fikri Sertkaya ve Mehmet Çiftçigüzeli).

Prizren'de 13-16 Mart 2011 tarihinde düzenlenen V. Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu'nun ilk akşam yemeğinde katılımcılar bir arada (Soldan sağa: Prof. Dr. Volkan Ural, Prof. Dr. İlber Ortaylı, Prof. Dr. Zeynep Korkmaz Prof. Dr. Osman Fikri Sertkaya ve Mehmet Çiftçigüzeli).

Hafız ailesi Bulgaristan Türkologlarıyla birlikte Prizren'de BAL-TAM'ın örgütlediği V. Uluslararası Güneydoğu Türkolojisi Sempozyumu'nda (08.04.2011).

BAL-TAM binası önünde Türkiye ve Karadağ profesörleriyle (Soldan sağa: Dr. Ferhat Aşıkferki, Prof. Dr. N. Hafız, Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, Prof. Dr. Tacida Hafız ve Prof. Dr. Novak Kilibarda).

Beşinci Uluslararası Güneydoğu Avrupa Türkolojisi Sempozyumu sonunda Prizren'de BAL-TAM binası önünde.

V. Uluslararası Güneydoğu Avrupa Türkolojisi Sempozyumu'nun Kapanışı.

V. Uluslararası Güneydoğu Avrupa Türkolojisi Sempozyumu sonunda Priştine'de T.C. Büyükelçisi'nin daveti üzerine katılımcılar Priştine Türkiye Büyükelçisi rezidansında düzenlenen kokteyle.

Türkiye Büyükelçisi Songül Ozan Prof. Dr. Nimetullah Hafız'ı uğurlarken.

Prizren'de Düzenlediği İki Uluslararası Türk Kültürü Seminerinden Kalan Birkaç Fotoğraf

Mr. Ferhat Aşıkferki açılışını yaptıktan sonra BAL-TAM Genel Başkanı Prof. Dr. Nimetullah Hafız Priştine Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünün 25. kuruluş yıl dönümü hakkında konuşmasını sunarken.

Birinci Uluslararası Türkoloji Semineri'nde katılımcılar saygı duruşunda.

Birinci Uluslararası Türkoloji Semineri'nde katılımcılar bildirimlerini sunarken.

6 Aralık 2013 yılında Prizren'de düzenlenen I. Uluslararası Türk Kültürü Semineri'nde Prof. Dr. Tacida Hafız açılış konuşmasını sunarken. (Fotoğrafta soldan sağa: Bulgaristan'dan Prof. Dr. Hayriye Memova, Almanya'dan Prof. Dr. Semih Tezcan, Fransa'dan Nedim Gürsel ve Kosova'dan Prof. Dr. Nimetullah Hafız).

6 Aralık 2013 yılında Prizren'de düzenlenen I. Uluslararası Türk Kültürü Semineri'ne Priştine'de Türkiye Büyükelçisi Songül Ozan Fransa'dan gelen değerli yazar Nedim Gürsel'le görüşürken.

6 Aralık 2013 yılında Prizren'de düzenlenen I. Uluslararası Türk Kültürü Semineri'nde bir oturumdayken. (Soldan sağa: Almanya'dan Prof. Dr. Semih Tezcan, Fransa'dan Nedim Gürsel ve Kosova'dan Prof. Dr. Nimetullah Hafız).

Seminer sonunda katılımcılarla izleyiciler bir arada.

Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun Prizren'de 25-27 Aralık 2015 tarihinde düzenlenen 2. Uluslararası Türk Kültürü Semineri'nde konuşmasını yaparken.

Prizren'de 25-27 Aralık 2015 tarihinde düzenlenen 2. Uluslararası Türk Kültürü Semineri'nde katılımcıların hepsi bir arada.

Bilkent-Kosova Üniversitesi Karşılılaşmasıyla Master Öğrencileriyle Bir Arada Düzenlenen Panel

Bilkent - Kosova Üniversitesi karşılılaşmasında master öğrencileriyle birlikte Prizren Üniversitesi'nde düzenlenen panelin açış konuşmasını yaparken.

Bilkent - Kosova Üniversitesi karşılılaşmasında master öğrencileriyle birlikte Prizren ve Priştine'de düzenlenen panelde Bilkent Üniversitesi master öğrencisi bildirisini sunarken.

2015 Tarihinde Müşterek Düzenlenen “Balkanlar’da Bektaşilik ve Bektaşî Edebiyatı Uluslararası Sempozyumu”

Nimetullah Hafız Prizren’de 2005 yılında BAL-TAM, Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği, Balkan Türkoloji Araştırmaları ile Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği ile birlikte hazırlamış oldukları “Balkanlar’da Bektaşilik ve Bektaşî Edebiyatı Sempozyumu”nun açış konuşmasını yaparken.

2015 tarihinde Balkanlar’da Bektaşilik ve Bektaşî Edebiyatı Uluslararası Sempozyumu Başkanlık Divanı (Prof. Dr. Hayrettin İvgin, Nimetullah Hafız ve Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği Başkanı Y. Müh. Mustafa Özçivan).

BAL-TAM Genel Başkanı Prof. Dr. Nimetullah Hafız açış konuşmasını sunarken.

Bazı Gezi ve Ziyaret Fotoğrafları

Azerbaycan Ziyareti

Azerbaycan'ın Bakü Üniversitesi Dekanlığı ziyaretinde tarihçi Prof. Dr. Süleyman Aliyarlı ile birlikte.

N. Hafız Bakü tarih eserleri gezisinde.

N. Hafız Bakü'de her gece bir Azerbaycan Türkü'nün davetlisi olarak akşam yemeğinde.

N. Hafız Bakü'de her gece bir Azerbaycan Türkü'nün davetlisi olarak akşam yemeğinde.

N. Hafız Bakü'de her gece bir Azerbaycan Türkü'nün davetlisi olarak akşam yemeğinde.

Hafız ailesi Azerbaycan şairi Nebi Azri'nin bir oğlunun akşam yemeğinde.

Azerbaycan başşehri Bakü'de o zamanki Sovyetler Birliği'nin Cumhurbaşkanı Brejnev'e ziyareti nedeniyle yapılan Avrupa'daki en büyük kültür salonunda dans ederken.

N. Hafız Bakü'de her gece bir Azerbaycan Türkü'nün davetlisi olarak akşam yemeğinde.

Azerbaycan Kùltür Merkezini misafiri olarak Azerbaycan'ın kuzey bölgelerini ziyaret ederken.

*Nimetullah Hafız'ın
Diğer Etkinlikleri*

Doğru Yol Güzel Sanatlar Derneğinde Hikmetat Kolu Başkanı olarak ve bu kol üyesi olan tüm Prizren Türk yazarları.

DGSD'nin Başkanı iken Üsküp'ten gelen Yugoslavya Türk yazarı Fahri Kaya Prizren ziyaretinde iken.

"Nazım Hikmet Edebiyat Kolu"nun 40. yıl dönümünde Kosova Özerk Bölgesi ve Makedonya Cumhuriyeti Türk şairleri Prizren'de bir şöleninden sonra hepsi bir arada.

19.07.1990 tarihinde Kosova'da kurulan Türk Demokrat Partisi (TDP) toplantısında.

Nimetullah Hafiz TDP Başkanı Sadık Tanyol ve Yardımcısı Fevzi Tüfekçi eşleriyle birlikte Üsküp'de Türk Konsolosu ziyaretinde (1994).

Nimetullah Hafiz'in Bilim-Sanat'ta 40. yıl çalışmaları nedeniyle Doğru Yol Türk Kültür Güzel Sanatlar Derneğinde düzenlenen toplantıdan bir görüntü (Fotografında Hasan Mercan Nimetullah Hafiz'in çalışmalarını ilgili bildirisini sunarken ve DYGSD başkanı Zeynel Beksaç).

28.01.1989 tarihinde Prizren'de Doğru Yol Kültür Güzel Sanatlar Derneği çerçevesinde eserler veren "Nazım Hikmet" yazarları birlikte (Soldan sağa: Nafis Cürcialı, Bayram İbrahim, Zeynel Beksaç, İskender Muzbeg, Aziz Serbest, Nimetullah Hafiz, Agim Rifat, İsmet Luna, Altay Suroy ve Fevzi Karamuço).

Tan Gazetesindeki Etkinlikleri

Tan gazetesi redaktörü tarafından Yoldaş Tito'ya hazırlanmış olan telgrafi okurken.

Sırbistan Eğitim Bakanı'yla Türk eğitim sorunları üzerine bir toplantıda (Soldan sağa: Kosova eğitim sorumlusu, Nimetullah Hafız, Salih Lika ve Elma Aksoy, sırtları dönük Enver Baki ve Salaydin Bölükbaş).

Belgrat Üniversitesi Filoloji Fakültesi Şarkiyat Bölümünden *Tan*'i ziyarete geldiğinde Türk sorunları üzerinde düzenlenen bir toplantıdan (Soldan Sağa: Muhammet Ustaibo, Hayrettin Gaş, Nimetullah Hafız, Raif Vrmiça, Enver Baki ve Prof. Dr. Darko Tanaskoviç).

Belgrat Üniversitesi Filoloji Fakültesi Şarkiyat Bölümünden *Tan*'ı ziyarete geldiğinde Türk sorunları üzerinde düzenlenen bir toplantıdan (Soldan sağa: Prof. Dr. Darko Tanaskoviç, Tacida Hafız, Enver Nobırdalı,, Hasan Mercan, Şerafettin Ömer, Hamolar, Muhammed Ustaibo, Şakir Maksut ve Nimetullah Hafız).

Tan redaksiyonunun çalışmaları hakkında düzenlenen bir toplantı (Soldan sağa: Bayram İbrahim, Aziz Serbest, Şecaettin Koka, N. Hafız, Rifat Yeşeren, Raif Vırmiça, Hayrettin Gaş Reşit Hanadan ve Alaettin İsmail).

Tan gazetesinin çıkmasını beklerken *Tan* gazetesi müdürü Raif Vırmiça ve Priştine Radyo-Televizyonu'ndan Muhammed Ustaibo, Salaydin Bölükbaş ve İlhami Kâmil.

Belgrat'da Filoloji Fakültesi Şarkiyat Bölümünün açılışının 75. yıl dönümü kutlamasında T.C. Büyükelçisi Alev Kılıç'la sohbet ederken, Belgrat.

Türk Okullarının 40. Yıl Dönümü Kutlaması

1951 yılında ilk Türk okullarının açılmasında ilk kuşak öğrencileri olarak bilinen ve sonraları Türkiye'ye göç eden Ali Şen'in doğmuş olduğu Prizren şehrini ziyaret ettiğinde Maraş Restorasyonu'nda ilk Türk öğrencileri kuşağı arkadaşlarıyla öğle yemeğinde (Soldan sağa: Salih Lika, Nimetullah Hafız, Mehmet Cibo, Ali Şen, Ali Simitçi, Veli Kulolar, Adem Kantarcı ve Niyim Jilta) Bu görüşmede Türk okullarının 40. yıl dönümünün İstanbul'da kaydedilmesi kararlaştırıldı.

1951 yılında başlayan Türk eğitiminin ilk nesil öğrencileri eşleriyle birlikte 120 kişiyi Ali Şen'in 4 Kasım 1993 tarihinde kendi şirketinin uçağıyla Üsküp'ten alıp İstanbul'a götürerek Holiday Inn oteline yerleştirdikten sonra 5-9 Kasım tarihlerinde neşeli kutlamalarını gerçekleştirdiler. Fotoğrafta Ali Şen eşi Pende ile birlikte uçağından inen arkadaşı ve dostu Nimetullah Hafız'ı karşılarlarken.

5 Kasım 1993 tarihinin akşamında Nimetullah Hafız bakıra basılmış Prizren resmî hediyesini Ali Şen'e hediye ederken.

5 Kasım 1993 tarihinin akşamında Nimetullah Hafız ve eşi Yusuf Baymak'la birlikte hocaları tarih öğretmeni Mahmut Kemal, Türkçe öğretmeni Kenan Şener ve Fransızca öğretmeni Rakoçeviç arkasında program hakkında tartışılarken.

Halk Partisi Genel Başkanı Bülent Ecevit'in de katıldığı Yugoslavya'daki ölçülmez değerde olan Türk eğitim kutlamasında (Soldan sağa: Nimetullah Hafız, *Tan* gazetesinin sorumlusu Raif Vrmiça, Bülent Ecevit ve Abdülbari Esadoğlu-Hafız).

Nimetullah Hafız 1951/52 okul yılında Türk dilinde ilk açılan sınıf öğrencilerinin İstanbul'da kutlamış oldukları Türk eğitiminin 42. yıl dönümünde Boğaziçi'nde.

Nimetullah Hafız 2000 yılında Kosova Bağımsızlığı Savaşı'ndan sonra İstanbul'dan gelen T.C. Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in Prizren'e gelişini Türk öğrencileriyle birlikte karşılar.

Nimetullah Hafız KDTP Başkanı Camali Tunalı ile birlikte Kosova'yı (Prizren'i) ilk ziyaret eden T.C. Dışişleri Bakanı İsmail Cem'i karşılar.

Nimetullah Hafız KDTP Başkanı Camali Tunali ile birlikte Kosova'yı (Prizren'i) ilk ziyaret eden T.C. Dışişleri Bakanı İsmail Cem ile birlikte (2000).

Prizren'de çekilmiş ve "Korkut Ata Türk Dünyası Film Festivali"nde üçüncülük ödülünü alan "Balkanlar'ın Türkçe Hafızası" adlı belgesel filmin 6 Kasım 2022 tarihinde Beyoğlu/İstanbul'da Atatürk Kültür Merkezindeki İstanbul galasını düzenleyen Kosova Prizrenliler Kültür ve Yardımlaşma Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Gülen Aksu Türker Film hakkında bilgi verirken.

6 Kasım 2022 tarihinde Beyoğlu/İstanbul'da Atatürk Kültür Merkezinde düzenlenen "Balkanlar'ın Türkçe Hafızası" filminin galasından önce Nimetullah Hafız ve Tacida Hafız konuşma yaparken.

"Balkanlar'ın Türkçe Hafızası" adlı belgesel galasından sonra Kosova Prizrenliler Kültür ve Yardımlaşma Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Gülen Aksu Türker Hanım'la çekilen bir fotoğraf.

“Balkanlar’ın Türkçe Hafızası” adlı belgesel galasından sonra Kosova Prizrenliler Kültür ve Yardımlaşma Derneği üyeleriyle çekilen bir fotoğraf.

“Balkanlar’ın Türkçe Hafızası” adlı belgesel galasından sonra Kosova Prizrenliler Kültür ve Yardımlaşma Derneği üyeleriyle çekilen bir fotoğraf.

“Balkanlar’ın Türkçe Hafızası” adlı belgesel galasından sonra Kosova Prizrenliler Kültür ve Yardımlaşma Derneği üyeleriyle çekilen bir fotoğraf (Soldan sağa: Şener Gökhan, Prizrenliler Kültür ve Yardımlaşma Derneği Başkan Yardımcısı Ali Şen Hasan Şamdancı ve eşi).

Kasım 2022 tarihinde Beyoğlu/İstanbul’da Atatürk Kültür Merkezi Yeşil Çam Sineması’nda 45 dakikalık belgesel film gösterildikten sonar Hafız ailesi belgesel afişinin önünde.

Prizren Yakınlarında Brot ve Restelitca Köylerinde I-VIII. Sınıf Öğrencilerine Türk Dilini Öğretme Etkinlikleri

2002'de Tabur Komutanı Albay Kahraman Güneşle Brot'da (Drağaş'da) Brot sekiz yıllık okullarında Türkçe öğretiminin başlaması için düzenlenen toplantıdan.

Hafız ailesi Prizren'de Türk Tabur Komutanlığı ve Anadolu Kalkınma Vakfı ile birlikte Sultan Murat Kışlasında planladıkları toplantıdan çıktıktan sonra.

Türk Tabur Komutanı subayları ve Anadolu Kalkınma Vakfı görevlileriyle birlikte 40 km uzaklıktaki Brot köyünde.

V. ve VIII. sınıflardan bir sınıfta öğrencileriyle birlikte.

V. ve VIII. sınıflardan bir sınıfta öğrencileriyle birlikte.

Gora'nın Brot köyünde eşi Tacida Hafız'la birlikte haftada iki gün düzenlemiş oldukları Türk dili kurslarının I-VIII. sınıf öğrencilerin bir kısmıyla müşterek olarak Türk tabur subaylarıyla birlikte çekilen bir fotoğraf.

İki ay sonra Hafız ailesi tekrar Albay Kahraman Güneş ve diğer Türk subaylarıyla Arnavut hududuna daha yakın olan Restelitsa köyündeler.

Filiz Şehirlioğlu onuruna düzenlenen toplantıda
(14-16 Kasım 2012).

Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezinin İkinci Mekânının Açılışı

BAL-TAM temsilcileri, misafirleri olan YÖK Başkanı Prof. Dr. Erdoğan Teziç ve yardımcısı Zekeriya Binbaşıoğlu'nu Priştine Havalimanı'nda T.C. Büyükelçisi ile birlikte karşılar.

Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezinin ikinci mekânının açılışına katılan YÖK Başkanı Prof. Dr. Erdoğan Teziç ve Başkan Yardımcısı Prof. Nebettin Binbaşıoğlu ile birlikte.

BAL-TAM binasının açılışı için Prizren'i ziyaret eden YÖK Başkanı Erdoğan Teziç ve Başkan Yardımcısı Zekeriya Binbaşıoğlu Priştine'de Sultan Murat Türbesi ziyaretinde.

BAL-TAM Genel Başkanı Nimetullah Hafız ve Müdürü Tacida Hafız YÖK Başkanı Erdoğan Teziç ve Yardımcısı Zekeriya Binbaşıoğlu Priştine'de. T.C. Büyükelçisi Varol Ural'ın odasında.

Prof. Dr. Erdoğan Teziç BAL-TAM ikinci mekânının giriş kapısı üzerinde örtülü levhayı açarken.

T.C. YÖK Başkanı Prof. Dr. Erdoğan Teziç ve Prizren'de Türk Tabur Kumandanı'ndan Kosova görevinden sonra Afganistan'da kazada şehit olan Albay Faruk Sungur ile birlikte BAL-TAM'ın açılış kurdelesini keserken.

Yönetmen İsmet Arasan'la birlikte "Balkanlar'ın Türkçe Hafızası" belgeselinin çekimi sırasında dinlenme zamanı.

Katıldığı Kitap Sergileri

Ankara'da Devlet Kütüphanesinde düzenlenen kitap sergisinde Hafız ailesi BAL-TAM'ın yayımlamış oldukları Türkoloji kitaplarıyla birlikte yılda iki kez (altı aylık) yayınladıkları *BAL-TAM Türklük Bilgisi* dergisinin o tarihe kadar çıkan sayılarını sergilerken.

Fotoğrafta soldan sağa: Ayla Hafız, Tacida Hafız, Bediha Sipahi, Zenifa Çoroviç, Meliha Hafız ve Nimetullah Hafız.

T.C. Kültür Bakanı Atilla Koç kitap sergisinde BAL-TAM dergi ve kitaplarını seyrederken.

Prizren Yunus Emre Enstitüsü Müdürü Bulent Üçpınar, Prof. Dr. Nimetullah HAFIZ'ın yayımlanan *Şükür Dilege: Hayatı ve Eserleri* kitabı hakkında bilgi verirken.

*Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezinin
Genel Başkanı Olarak Türkolojiye Maddi
ve Manevi
Katkıda Bulunanlara Verdiği Ödöl ve
Aldığı Plaketler*

Verdiği Ödüller

2001 yılında Prizren'de düzenlenen I. Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu'nda 1951 yılında Kosova'da Türk dilinde ders vermeye başlayan ve emekliliğe çekilinceye kadar hizmeti geçen öğretmeni Necati Matrancı'ya ödül verirken.

2001 yılında Prizren'de düzenlenen I. Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu'nda Romanya'da Türkoloji araştırmalarına büyük hizmeti geçen Prof. Dr. Mehmet Mustafa'ya BAL-TAM tarafından ikinci ödülünü takdim ederken.

2001 yılında Prizren'de düzenlenen I. Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu'nda Bulgaristan'da Türkoloji araştırmalarına büyük hizmeti geçen ve bu alanda bir sürü eserler bırakan Doç. Dr. İbrahim Tatarlı'ya BAL-TAM ödülünü verirken.

Kosova Türk eğitimine ve Türk öğrencilerine maddi ve manevi yardımları yüzünden Bilkent Üniversitesinin kurucusu Doğramacı'ya onun 90. doğum gününde BAL-TAM ödülünün verirken (08.04.2005).

Bilkent Üniversitesinin kurucusu Doğramacı'ya onun 90. doğum gününde verilen BAL-TAM ödülü.

Prizren'de BAL-TAM etkinliklerine ve çalışmalarına maddi ve manevi katkıları nedeniyle Ali Şen'e BAL-TAM'ın ödülünü Bodrum'daki evinde verirken.

BAL-TAM'ın düzenlemiş olduğu II. Türk Kültürü Semineri'nde Türkoloji alanında, özellikle Türk edebiyatına sunmuş olduğu hizmetleri yüzünden Prof. Dr. Bilge Ercilasun'a BAL-TAM ödülünü verirken.

YÖK çalışmalarını başarıyla sürdüren ve bu alanda Balkan Türk eğitimine büyük yardımlar sunan Erdoğan Teziç'e Prizren'de BAL-TAM binasının açılışında BAL-TAM onur üyelik belgesini verirken (13 Mayıs 2006).

YÖK çalışmalarını başarıyla sürdüren ve BAL-TAM binasının açılışına esirgmeden katılan YÖK Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Necmettin Yüzbaşıoğlu'na Prizren'de şükran plaketi verilirken(13 Mayıs 2006).

BAL-TAM'ın çalışmalarını destekleyen ve elinden geldiği kadar yardımlarda bulunan Albay İhsan Tavazar'a Prizren Türk Tabur Komutanlığı'nda BAL-TAM plaketi verilirken.

Prizren'de 2015 tarihlerinde BAL-TAM'la birlikte düzenlenen Balkanlar'da Bektaşilik ve Bektaşi Edebiyatı Sempozyumu'nda Prof. Dr. Hayrettin İvgin'e dünya Türkoloji alanında sunmuş olduğu katkılarından dolayı plaket verirken.

2011 yılında Hırvatistan Cumhurbaşkanı Mesiç'in himayelerinde düzenlenen IV. Uluslararası Güneydoğu Türkolojisi Sempzyumu'nun "Bildiriler" kitabı basıldıktan sonra Priştine'de Hırvat Büyükelçisine plaketiyle birlikte BAL-TAM yayınlarından dergi ve kitaplar takdim edilirken.

Prizren'de Türk eğitimine ve BAL-TAM'ın çalışmalarına her konuda büyük yardımları dokunan Türk Tabur Komutanı Kahraman Güneş'e...
(???) BAL-TAM'ın ödülü teslim edilirken.

03-07 Aralık 2007 tarihinde Hırvatistan'ın başşehri Zagreb'de Hırvatistan Cumhurbaşkanı Mesiç himayelerinde düzenlenen IV. Uluslararası Güneydoğu Avrupa Türkolojisi Sempozyumu Bildiriler kitabının yayımlanmasının masraflarını karşılayan TÜRKSOY'a BAL-TAM ödülünü verirken.

Prizren'de BAL-TAM'ın düzenlemiş olduğu V. Uluslararası Güneydoğu Balkan Türkolojisi Sempozyumu'na sunmuş olduğu maddi ve manevi katkıdan ötürü İstanbul'da Elginkan Vakfı Başkanı Suat Utku'ya BAL-TAM ödülü teslim edilirken.

BAL-TAM çalışmalarını daima takip eden ve maddi manevi yardımlarını esirgemeyen Ali Şen'e BAL-TAM'ın vermiş olduğu ödül şahsına Bodrum'da teslim edilirken.

Zagreb'de düzenlenen IV. Uluslararası Güneydoğu Avrupa Türkolojisi Sempozyumu'na sunmuş oldukları maddi yardımdan ötürü ERBER şirketi sahibi Nasih Hafız'a BAL-TAM ödülü Prizren'de takdim edilirken.

08.12.2011 tarihinde Prizren'de (Kosova'da) düzenlenen V. Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu'na sunmuş oldukları katkıdan dolayı TEB Müdür Yardımcısı'na BAL-TAM'ın ödülü sunulurken.

12.02.2020 tarihinde Prizren'de Sultan Murat Kışlasında Türk Temsil Heyeti Başkanlığı Başkanı Sayın Albay Numan BAŞ'a BAL-TAM armağanı olarak Mustafa Kemal Paşa'nın 1921 yılında çekilmiş fotoğrafı armağan edilirken.

06.07.2023 tarihinde Doğru Yol Türk Kültür Sanat Derneğinde düzenlen törende BAL-TAM ödülü ünlü gravür sanatçısı Fevzi Tüfekçi'ye takdim edilirken.

Değerli Ressam ve gravür sanatçısı Fevzi Tüfekçi'ye 06-07-2023 tarihinde Prizren'de Doğru Yol Kültür Sanatlar Derneğinde verilen ödül töreninde Fevzi Tüfekçi'nin hayatı, sanatı, eserleri ve çalışmalarıyla ilgili konuşma yaparken.

Değerli Ressam ve gravür sanatçısı Fevzi Tüfekçi'ye 06-07-2023 tarihinde Prizren'de Doğru Yol Kültür Sanatlar Derneğinde verilen ödül töreninde T.C. Prizren Başkonsolosu Celal Doğan konuşma yaparken.

Ödül merasiminde T.C. Prizren Başkonsolosu Celal Doğan ve Tabur Komutanı ve Doğru Yol Derneği yöneticileriyle birlikte toplu fotoğraf çekilirken.

Aldığı Ödüller

Prizren'de tabur komutanı tarafından çalışmalarını için verilen bir plaket.

Prizren'de BAL-TAM binasını ziyaret eden ve BAL-TAM'a hediye veren Türk Tabur Komutanı Aygün Eker.

BAL-TAM binasına ilgi gösteren ve hediye getiren Prizren'de Türk Tabur Komutanı Albay Aygün Eker hediyesini BAL-TAM Müdürü Prof. Dr. Tacida Hafız'a verirken.

Prizren'de BAL-TAM binasını sık sık ziyaret eden ve armağanlar getiren Türk Tabur komutanı Albay İhsan Tavazar.

Albay İhsan Tavazar BAL-TAM'ın çalışmalarına değer vererek mekânında ödülünü sunarken.

Nimetullah Hafız'a Türk folklorü üzerinde yapmış olduğu çalışmalar için verilen ödül.

Prizren'de BAL-TAM binasını ziyaret edip armağan getiren Türk Tabur Komutanlığından Albay Tavazar.

2005 yılını başarılı etkinliklerle bütünleyen BAL-TAM Genel Başkanı Nimetullah Hafız'a 24 Aralık 2005 tarihinde Ankara Türk Dünyası Kültür Merkezinde düzenlenen törende Folklor Araştırmaları Kurumu tarafından "Türk Halk Kültürü'ne Hizmet Ödülü" verilirken.

Nimetullah Hafız 24 Aralık 2005 tarihinde Ankara Türk Dünyası Kültür Merkezinde düzenlenen törende Folklor Araştırmaları Kurumu tarafından ödül alan Yahya Akengin, Ahmet Cebeci, Alim Gerçel, Mehmet Kargı, Süleyman Özerol, Doğan Özmen, Hasan Taş, İsmail Tunah ve Ahmet Yıldırım'la bir arada.

Mehmet Akif Ersoy Fikir ve Sanat Vakfının Başkanı Mehmet Çiftçigüzeli başarılı çalışmaları nedeniyle BAL-TAM Genel Başkanı'nı ödüllendirirken (25 Mayıs 2009, Novipazar).

Hacıbektaş Veli Kültür Derneği Başkanı Başkanı Mustafa Özcivan plaketini Nimetullah Hafız'a takdim ederken.

Hacıbektaş Veli Kültür Derneği Başkanı Başkanı Mustafa Özcivan ödüllerini Nimetullah Hafız'a takdim ederken.

Muğla Üniversitesinin 6 Ocak 2012 tarihinde “Dünya Dili Türkçe” adlı uluslararası sempozyumda Muğla Belediye Başkanı Osman Gürün Türkolojiye yapmış olduğu hizmetleri sebebiyle Nimetullah Hafız’a plaket takdim ederken.

Muğla Üniversitesinin 6 Ocak 2012 tarihinde düzenlenen “Dünya Dili Türkçe” adlı uluslararası sempozyumda Türkolojiye yapmış oldukları hizmetler için plaket alanlar bir arada.

Muğla Üniversitesinde 6 Ocak 2012 tarihinde düzenlenen “Dünya Dili Türkçe” adlı uluslararası sempozyumda Nimetullah Hafız bildirisini sunarken.

T.C. Kültür Bakanlığının 15-17 Aralık 2000 tarihlerinde düzenlemiş olduğu Uluslararası Mevlana Bilgi Şöleni’nde plaketini alırken.

Nimetullah Hafız Eskişehir Belediye Başkanı'ndan plaketini alırken.

Türk Kültürüne Hizmet Vakfı tarafından Prof. Dr. Nimetullah Hafız'a Türk Dünyası Türk Dili Şeref Ödülü İstanbul'da Türk Kültür Merkezinde takdim edilirken.

Prof. Dr. Nimetullah Hafız'la Türk Dünyası Türk Dili Şeref Ödülü'ne sahip olanlar bir arada.

Türk Dünyası Türk Dili Şeref Ödülü'ne sahip olanlarla birlikte çekilen toplu bir fotoğraf.

Nimetullah Hafız, eşi Tacida, kızı Ayla, oğlu Erhan teyzeleri Fikriye Kesim, Necmiye Drini ve yengesi Birnur Esadoğlu ödöl merasiminde bir arada.

Ankara'da Türkiye Yazarlar Birliği tarafından Prof. Dr. Nimetullah Hafız'a verilen "Üstün Hizmet Ödülü"nden sonra Nimetullah Hafız Türkiye Yazarlar Birliğine teşekkür ederken (2013).

Türkiye Cumhuriyeti Prizren Başkonsolosluğu temsilcisi İsmail Cenk ŞEN Prof. Dr. Nimetullah Hafız ve Prof. Dr. Tacida Hafız'a "Ömür Boyu Başarı Ödülleri"ni sunarken.

19 MAYIS 2017, Cuma günü değerli hizmetlerinden dolayı 19 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı vesilesiyle Kosova'daki Türklük çalışmaları ve günümüze kadar yapmış oldukları çok değerli çalışmalar sebebiyle Albay İhsan Tavazar ödöl takdim ederken.

Albay İhsan Tavazar BAL-TAM'a hediye verirken.

Hüseyin Gazi Kültür ve Sanat Vakfı tarafından Ankara'da vakıf yardımcısı tarafından ödül verilirken.

Kuzey Makedonya Türk Halk Partisi Başkanı Enes İbrahim Kosova'dan Nimetullah Hafız'a Panel'e katılım plaketini verirken.

Türk kültürüne ve diline yapmış olduğu katkıları dolayısıyla Prof. Dr. Nimetullah Hafız'a "Manasın Mirasçıları" adıyla Türk Dünyası Kültür Hizmet Ödülü Prof. Dr. Hayrettin İvgin aracılığıyla takdim edilirken (Fotoğrafta: Hayrettin İvgin, Nail Tan ve Prof. Dr. Tüncer Gülensoy 01 Ekim 2018).

Prizren'de Türk Konsolusu tarafından plaket verilirken.

Türkçem Dergisi Genel Yayın Yönetmeni Zeynel Beksaç, Prof. Dr. Nimetullah Hafız'a 2019 Yılı Edebiyat Ödülü'nü takdim ederken.

Yaşayan Dede Korkut ödülünün takdimi sırasında Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Eğitim ve Kültür Müdürü Metin Köse, Közhan Yazgan yerine Türk Dünyası Plaketini takdim ederken.

Prizren şehriden İstanbul'a gelen Prizrenlilerin 50 yıl önce kurmuş oldukları Prizrenliler Kültür ve Yardımlaşma Derneği adına Dernek Başkanı Gülen Aksu Türker tarafından bilime hizmetleri anısına şükran plaketini sunulurken.

Prof. Dr. Nimetullah Hafız ve Prof. Dr. Tacide Hafız'a Türk Edebiyatı Vakfı tarafından şeref üyeliği için sunulan iki berat.

Nimetullah Hafız'a Türk Edebiyatı Vakfı yöneticileri tarafından Yaşayan Dede Korkut Ödülü takdim edilirken (Soldan sağa: Yönetim Kurulu Üyesi Özcan Ünlü, Prof. Dr. Bahtiyar Arslan ve Yönetim Kurulu Başkanı Serhat Kabaklı).

İstanbul'da 19-20 Ocak tarihlerinde düzenlenen Türkiye Mezunları Forumu'nda Prof. Dr. Nimetullah Hafız'a bugüne kadar sunmuş olduğu üstün ve takdire değer bilimsel, yüksek eğitim, kültürel, sanatsal, toplumsal hizmetlerinden dolayı "YAŞAM BOYU ONUR ÖDÜLÜ" T.C. Cumhurbaşkanı Yardımcısı Sayın Fuat Oktay tarafından takdim edilirken.

İstanbul'da 19-20 Ocak tarihlerinde T.C. Cumhurbaşkanlığı Himayelerinde düzenlenen panelin ikinci gününde Prof. Dr. Nimetullah Hafız Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığına kendisine verilen Yaşamboyu Onur Ödülü vesilesiyle teşekkür konuşmasını yaparken

21.03.2023 tarihinde Prof. Dr. Nimetullah Hafız'a 2022 Uluslararası Edebiyat Ödülü verilirken.

*Nimetullah Hafız'ın
Ziyaretlerinden Fotoğraflar*

Türkiye'ye İlk Gidişinden Birkaç Fotoğraf (Mayıs 1962)

1961 yılında Priştine Türk öğretmenleriyle birlikte 1-6 Mayıs tarihleri arasında Türkiye Cumhuriyeti'ni ziyarete gittiğinde Dolmabahçe Sarayı'nda (Soldan sağa: Süleyman Lavuşa, ağabeyi Abdülbari (Hafız) Esadoğlu)

01 Mayıs 1961 tarihinde Dolmabahçe'yi ziyaret ettiğinde Türk polisiyle (Soldan sağa: Süleyman Lavuşa, ağabeyi Abdülbari (Hafız) Esadoğlu).

01 Mayıs 1961 tarihinde ağabeyi Abdülbari Esadoğlu (Hafız) ile birlikte Florya'da anneannesi Fahriye Tumen, iki teyzesi Necmiye ve kızı İpek Drini ve Fikriye Kesim ve kızı Emel'i ziyaret ederken.

1951 yılında Türk okullarının ilk kuşak öğrencileri olarak bilinen ve sonraları Türkiye'ye göç eden Ali Şen'le yeniden karşılaşmasında, Galata Kulesi'nde akşam yemeğinde (1971).

Nimetullah Hafız, eşi Tacida Hafız ile birlikte 1951 yılında ilk Türk öğrencileri kuşağından olan değerli dost arkadaşı Ali Şen ve eşi Pende Şen ile Galata Kulesi'nde akşam yemeğinde (1971).

Diğer Önemli Ziyaretlerinden Fotoğraflar

Mustafa TAHSİN'le Yunanistan'da yayımlanan "Akın" gazete sayılarını ve dergileri gözden geçirirken

Hafız ailesi Sofya'da Prof.Dr. Rıza Mollov ve Eşi Prof. Dr. Mefkûre Mollova ile birlikte.

1979'da Almanya'nın Karlsruhe şehrinde Aziz Nesin'in imza gününde.

18.03.2008 tarihinde Ankara'da Türkiyat Enstitüsü ziyaretinde.

BAL-TAM temsilcileri olarak Prizren'de "Yunus Emre Enstitüsü" ziyaretinde, Yunus Emre Yöneticisi Prizren Şubesi Başkanı Mustafa Altuğ ile birlikte.

BAL-TAM olarak Priştine'de "Yunus Emre Enstitüsü" ziyaretinde Yunus Emre Başkanı Prof. Dr. İsmet Biner'e BAL-TAM'ın Sırp dilinde yayımladığı Prof. Dr. Cengiz Hakov'un *Çağdaş Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* kitabını hediye ederken.

Ankara'da Başkent Öğretmenevinde Arnavutluk'tan Prof. Dr. Gazmend Shpuza ve Başkent Öğretmenevi'nin şefi ile birlikte.

2011 yılında N. Hafız Üsküp'te Fahri Kaya'nın evinde.

Prof. Dr. Reşat Genç'in misafiri olarak üniversite restoranında öğle yemeğinde Prof. Dr. Taciser Onuk, Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun ve diğer tarih hocalarıyla birlikte.

Bulgaristan Türk yazarı Sabri Tata'nın *Hayatı ve Eserleri* kitabını hazırlarken İstanbul ziyaretinde Sabri Tata ile birlikte.

Bulgaristan Türk yazarı Sabri Tata'nın *Hayatı ve Eserleri* kitabını hazırlarken İstanbul'da ikinci ziyaretinde Sabri Tata ile birlikte.

Bulgaristan Türk Yazarı Sabri Tata'nın ölümünden bir ay önceki ziyaretinden

Hafız ailesi 13.04.2009 tarihinde Prizren'de Alman Taburu'nda düzenlenen devir teslim esnasında Alman Tabur Komutanı'yla birlikte.

Hafız ailesi 13.04.2009 tarihinde Prizren'de Alman Taburu'nda düzenlenen devir teslim esnasında Alman Tabur Komutanı'yla.

Hafız ailesi 13.04.2009 tarihinde Prizren'de Alman Taburu'nda düzenlenen devir teslim esnasında Yakova Kadiri Şeyhi ile birlikte.

Hafız ailesi 13.04.2009 tarihinde Prizren'de Alman Taburu'nda düzenlenen devir teslim esnasında Arnavutluk Bektaşî Dedesi ile birlikte.

Sempozyum katılımcıları Kosova Türk Temsil Heyeti Başkanlığı ziyaretinde.

Nimetullah Hafız BAL-TAM temsilcileriyle birlikte Tabur Komutanlığı ziyaretinde.

30 Ağustos Zafer Bayramı'nda.

29.10.2015 tarihinde T.C. 92. kuruluş yıl dönümü kutlamasında Priştine'de T.C. Büyükelçisi Kıvılcım Kılıç davetlisi olarak Amazon Oteli'nde karşılanırken.

Sempozyum katılımcıları Kosova Türk Temsil Heyeti Başkanlığından ayrılırken.

Albay İhsan Tavazar'ın davetiyle eşi ve KDTP Kosova Demokratik Türk Partisi Başkanı ve Yardımcısı ile birlikte.

Hafız'ın Türk Dil Kurumu kitap satış bölümündeki belgesel çekimi sırasında.

T.C. eski Belgrat Maslahatgüzarı Ali Engin Oba'nın davetlisi olarak Ankara'da bir yemekte.

Ankara'da Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanı Abdullah Eren'i Şubat 2023 tarihinde ziyaret ettiğinde.

Ankara'da Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanı Abdullah Eren Hafız ailesini uğurlarken.

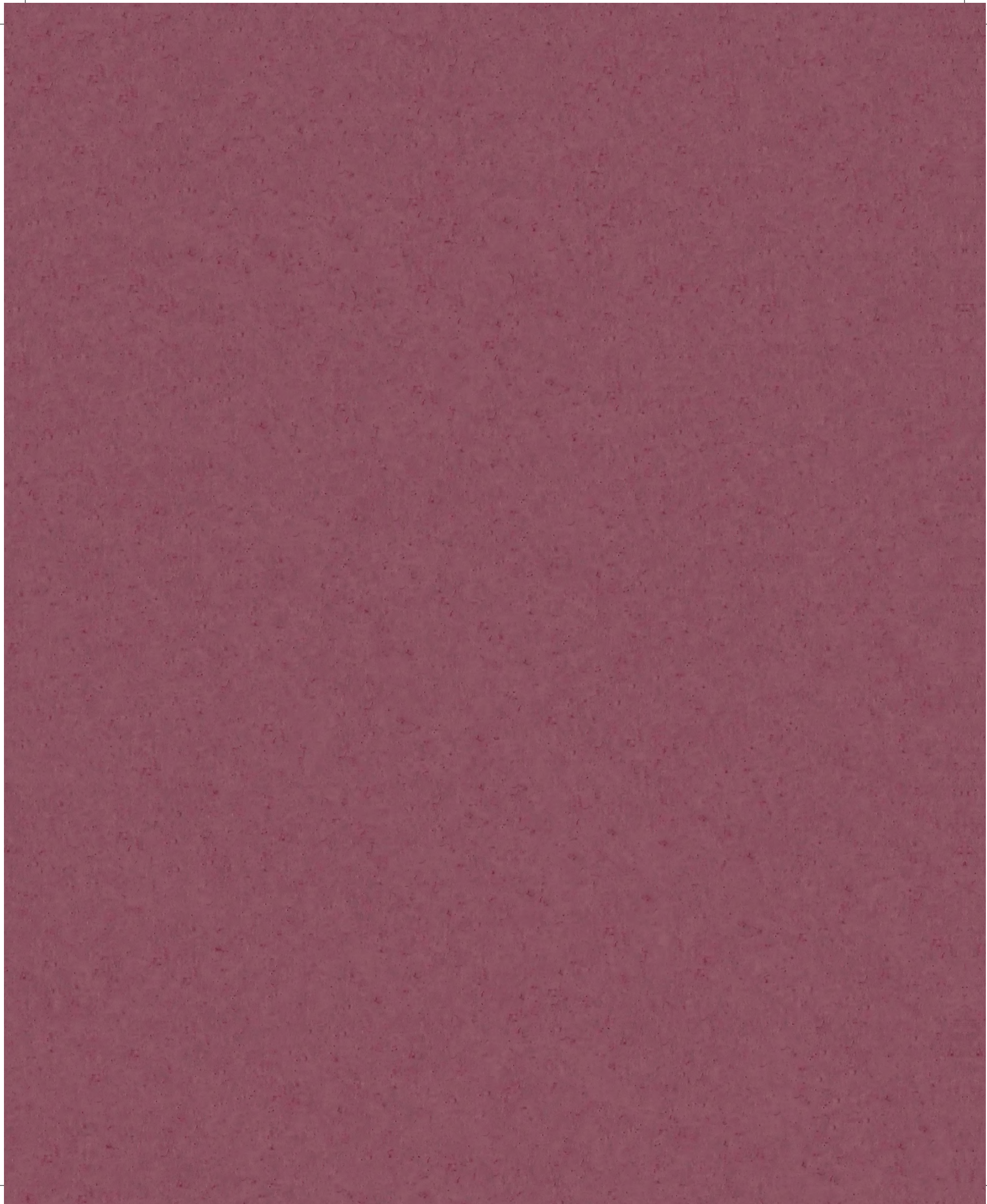
Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı Prof. Dr. Yüksel Özgen'i Şubat 2023 tarihindeki ziyareti sırasında kendi kitabını Özgen'e takdim ederken.

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı Prof. Dr. Yüksel Özgen'i Şubat 2023 tarihindeki ziyareti sırasında Özgen kendisine kurumun bir kitabını takdim ederken.

Ankara'da Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı Prof. Dr. Yüksel Özgen, Hafız ailesini uğurlarken.

*Kimlikler, Ödül, Onur, Plaket, Şükran
ve Katılım Belgeleri*

Kimlik ve Üyelik Belgeleri

Kosova Demokratik Türk Partisi üyelik belgesi,
1995.

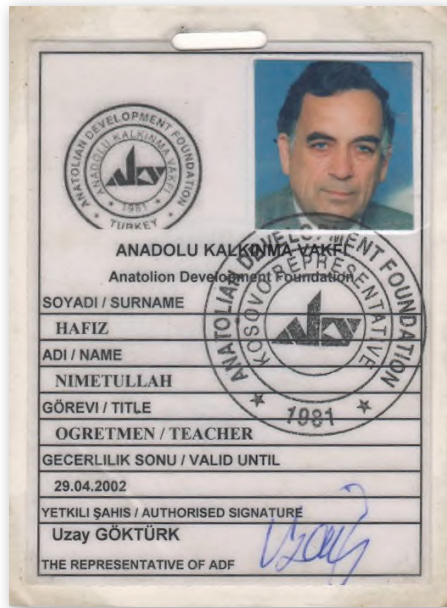
Doğru Yol üyelik karnesi,
1998.

Ankara Üniversitesi Dil, Tarih, Coğrafya Fakültesi Kimlik Kartı,
1999.

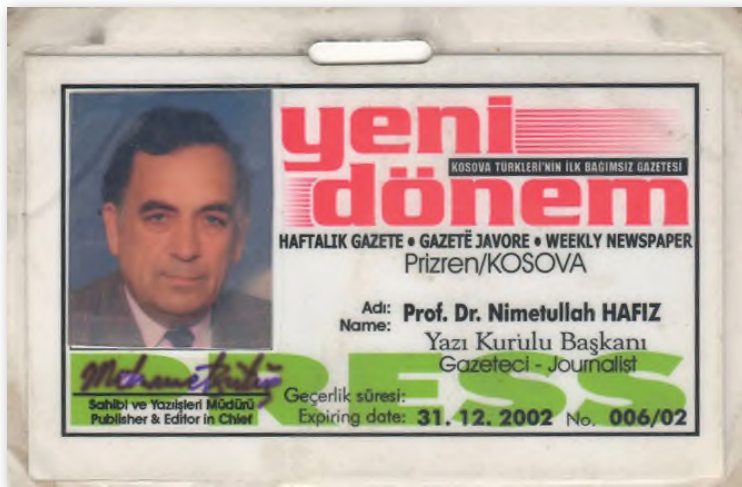
T.C. Dışişleri Bakanlığı TİKA Yabancı Uzman kartı,
2001.

Anadolu Kalkınma Vakfı kimlik kartı,
2002.

KFOR tarafından verilen Basın Kartı,
2002.

Yenidönem gazetesi tarafından verilen Basın Kartı,
2002.

Eski Yugoslavya'da Belgrat'ta "Expres" günlük gazetesinde "Türk Dilinin İlk Doktoru" başlığı altında haber olarak yayınlanan makale.
(1975).

Aldığı Ödül, Övgü, Teşekkür Ve Onur Belgeleri

Sürekli Türk Dili Kurultayı'na bildiri sunarak yapmış olduğunuz katkıdan dolayı teşekkür eder, başarılarınızın devamını dilerim.

D. Fikri Sağlar
Kültür Bakanı

1993

Prizren Belediyesi Tarihi Eserleri ve Doğay Koruma Kurumunun
kuruluşunun onuncu yıl dönümü dolayısıyla

Nimetullah Hafıza

*Müşterek amaçlardaki görevlerimizde başarılı iş birliği ve katkıları nedeniyle
teşekkürler sunuyor.*

Prizren 21. XZII. 1977

Müdür : Muhammed Shykriju

Konsej Başkanı:

ALEXANDER VON HUMBOLDT-STIFTUNG

Herr Dr. Nimetullah Hafiz

aus Jugoslawien

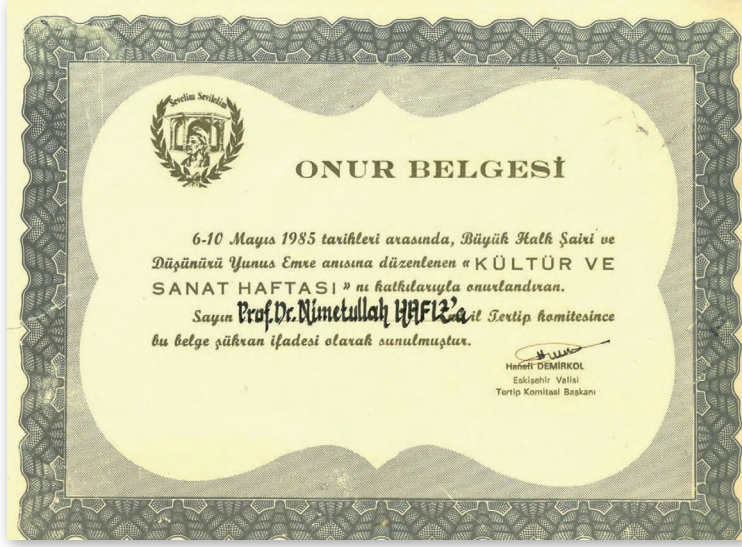
erhielt vom 1. August 1979 bis 31. Juli 1980

EIN FORSCHUNGSTIPENDIUM
DER ALEXANDER VON HUMBOLDT-STIFTUNG
IN DER
BUNDESREPUBLIK DEUTSCHLAND

Er führte in dieser Zeit wissenschaftliche Untersuchungen durch
am Fachbereich Philologie III, Seminar für Orientkunde
der Universität Mainz

Bonn-Bad Godesberg, den 15. August 1980

15 Ağustos 1980, Bonn-Bad Godesberg.

ONUR BELGESİ

6-10 Mayıs 1985 tarihleri arasında Büyük Halk Şairi ve Düşünürü Yunus Emre anısına düzenlenen "Kültür ve Sanat Haftası" nı katkılarıyla onurlandıran,

Sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız'a Tertip Komitesince bu belge şükran ifadesi olarak sunulmuştur.

Hanefi Demirkol
Eskişehir Valisi Tertip Komitesi Başkanı

I. Milletlerarası Nasreddin Hoca Sempozyumu Katılma Belgesi

T.C. Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Başkanlığınca 15-17 Mayıs 1989 tarihlerinde Ankara'da düzenlenen "I. MİLLETLERARASI NASREDDİN HOCA SEMPOZYUMU"na katkılarından dolayı Sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız'a şükran duygularının ifadesi olarak bu belge sunulmuştur.

Kâmil Toygar
Nasrettin Hoca Sempozyumu Başkanı

Sayın : Prof.Dr. Nimetullah HAFIZ (Yugoslavya Şairi)

Üniversitemizin 1989 -1990 Öğretim Yılı Kültür Etkinlikleri Programında 18 Nisan 1990 tarihinde yer alan Uluslararası Edebiyat Sohbetine Katılmanız Bizleri Onurlandırmış, Değerli Katkılarınızla Kültürel Faaliyetlerimiz Gerçek Amacına Ulaşmıştır. Bu Dayanışma ve Beraberliğin Devam Etmesi İnancıyla Şahsım ve Üniversitem Adına Size Teşekkür Eder, Başarılarınızın Devamını Dilerim.

Mithat Özhan
Prof. Dr. MİTHAT ÖZSAN
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRÜ

T. C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜĞÜ

Büro : Kültür Sanat Merkezi
Sayı : 0700.KSM/165
Konu : Teşekkür Belgesi Hk.

Adana, 7 / 6 / 1990

Sayın Prof.Dr.Nimetullah HAFIZ

Üniversitemizin kültürel faaliyetlerine katkılarınızdan dolayı adınıza tanzim edilen teşekkürname ilişikte sunulmuştur.

Başarılı çalışmalarınızın devamı dileğiyle saygılar sunarım.

Mithat Özhan
Prof.Dr.Mithat ÖZSAN
Rektör

Eki: 1 Teşekkür Bel.

Sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız (Yugoslavya Şairi)

Üniversitemizin 1989-1990 Öğretim Yılı Kültür Etkinlikleri Programında 18 Nisan 1990 tarihinde yer alan Uluslararası Edebiyat Sohbetine Katılmanız Bizleri Onurlandırmış, Değerli Katkılarınızla Kültürel Faaliyetlerimiz Gerçek Amacına Ulaşmıştır. Bu Dayanışma ve Beraberliğin Devam Etmesi İnancıyla Şahsım ve Üniversitem Adına Size Teşekkür Eder, Başarılarınızın Devamını Dilerim.

Prof. Dr. Mithat Özhan
Çukurova Üniversitesi Rektörü

T.C.

Çukurova Üniversitesi Rektörlüğü

Kültür Sanat Merkezi
Sayı 0700. KSU/165
Teşekkür Belgesi Hk.

Sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız

Üniversitemizin kültürel faaliyetlerine katkılarınızdan dolayı adınıza tanzim edilen teşekkürname ilişikte sunulmuştur.
Başarılı çalışmalarınızın devamı dileğiyle saygılar sunarım.

Prof. Dr. Mithat Özhan
Rektör
07. VI. 1990

Onur Belgesi
Sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafiz

27-31 Mayıs 1993 tarihlerinde düzenlenen I. Uluslararası Anamur Turizm Festivali etkinliklerine gösterdiğiniz yakın ilgi ve olumlu katkılarınızla bizi onurlandırdınız. Tebrik eder, başarılarınızın devamını dilerim.

Nuri Şimşek
Anamur Kaymakamı
Tertip Komitesi Başkanı

T.C.
Kültür Bakanlığı

Teşekkür Belgesi

Sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafiz

Bakanlığımız Halk Kültürlerini Arttırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğünce 1-7 Temmuz 1993 tarihleri arasında Ankara'da gerçekleştirilen İPEK YOLU ULUSLARARASI HALK EDEBİYATI SEMPOZYUMU'na katkılarınızdan dolayı teşekkür eder, başarılarınızın devamını dilerim.

D. Fikri Sağlar

TAN Redaksiyon
Prishtine

Kuruluşunun ve çalışmalarının 25. Yıl Dönümü dolayısıyla

Nimetullah Hafiz'a

TAKDİRNAME

Vermele redaksiyonunuzun çalışması ve gelişmesindeki çok yıllık katkı için kendilerini takdir eder.

26 Nisan 1994

T.C. Kültür Bakanlığı

Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü

V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi
Onur Belgesi

Sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafiz

24-29 Haziran 1996 tarihleri arasında Ankara'da düzenlenen Kongremize katkılarınızdan dolayı teşekkür eder, başarılı çalışmalarınızın devamını dilerim.

Dr. Agâh Oktay Güner,
Kültür Bakanı

Türk Öğretmenler Derneği
Prizren – Yugoslavya

Prof. Dr. Nimetullah Hafız

TAKDİRNAME
1951 – 1996

Türk dilinde eğitime katkıları dolayısıyla veriyor
Aralık 1996 Naser Baymak

Sayın Prof. Dr. Nimetullah HAFIZ

14-17 Kasım 2000 tarihleri arasında **Doğu Akdeniz Üniversitesi** 'nde gerçekleştirilen **III. Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi**'ne katkılarımızdan dolayı teşekkür eder, başarılar dileriz.

İsmail BOZKURT
Başkan

Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi

Sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız

14-17 Kasım 2000 tarihleri arasında Doğu Akdeniz Üniversitesi'nde gerçekleştirilen III. Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi'ne katkılarımızdan dolayı teşekkür eder, başarılar dileriz.

İsmail Bozkurt
Başkan

14-17 Kasım 2000

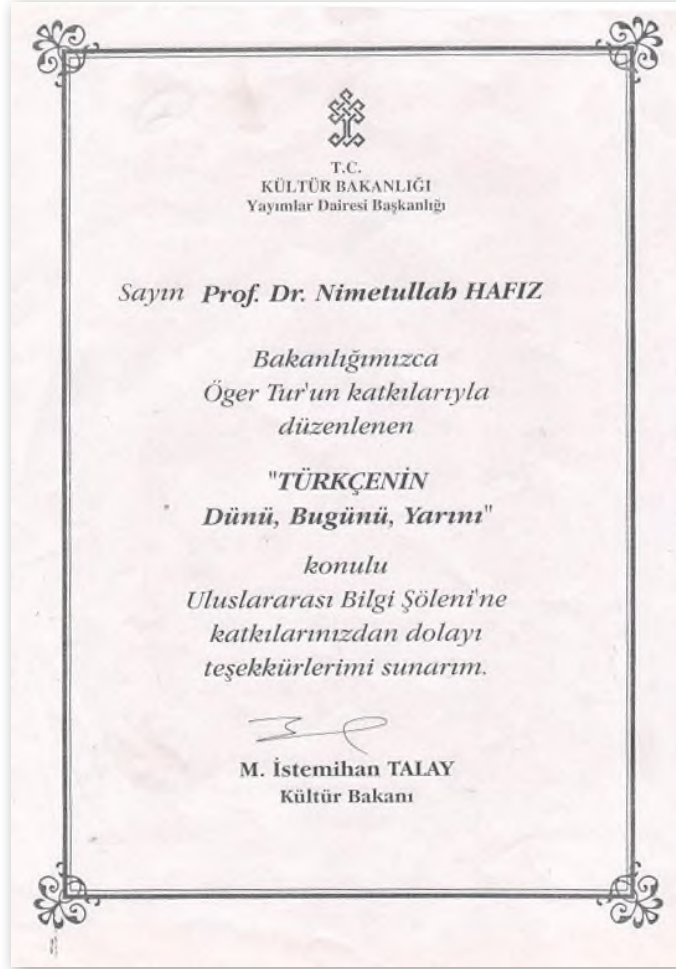
Folklor Araştırmaları Kurumu
Onur Belgesi

Türk Halk Kültürü Araştırmalarına yaptıkları değerli katkılarından dolayı
Sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız'a
"Türk Halk Kültürüne Hizmet Ödülü" verilmiş olup, bu belge
Kurumumuzun şükran duygularının ifadesi olarak takdim edilmiştir.

Metin Turan
Genel Sekreter

Dr. İrfan Ünver Nasrattinoğlu
Genel Başkan

25- 11. 2000

T. C.
Kültür Bakanlığı
Yayımlar Dairesi Başkanlığı

Sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız

Bakanlığımızca Öger Tur'un katkılarıyla düzenlenen
"Türkçenin Dünü, Bugünü, Yarını" konulu
Uluslararası Bilgi Şöleni'ne katkılarınızdan dolayı teşekkürlerimi sunarım.

M. İstemihan Talay
Kültür Bakanı

2001

Prizren'de Türk Temsil Heyeti Başkanlığından BAL-TAM'a verilen bir plaket, 2002

Türk Kültürüne Hizmet Vakfı tarafından Prof. Dr. Nimetullah Hafız'a Türk Dünyası Türk Dili Şeref Ödülü İstanbul'da Atatürk Kültür Merkezinde takdim edilen ödül:

"Sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız'a Türk Dünyası Türk Dili Şeref Ödülü"
2002

Türk Kültürüne Hizmet Vakfı tarafından Türk Dünyası Türk Dili Şeref Ödülüne sahip olanlar (2002)

KOSOVA TRRK KGKKLIGI
SULTAN MURAT KIŞLASI
PRİZREN/KOSOVA

Sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız

İkinci Uluslararası Balkan Türkoloji Sempozyumu 3-6 Eylül tarihleri arasında Mostar'da icra edilmiştir.

Balkanlar'da dünya tarihinde eşi görülmemiş bir hoş görü ilke uzun yıllar hüküm sürmüş Türk kültürünün tanıtılmasında göstermiş olduğunuz özverili ve gayretli çalışmalarınızdan dolayı teşekkür eder, saygılar sunarım.

Armağan Demirer
Topçu Kurmay-Yarbay
Kosova Türk TKGK
30 Eylül 2002

Şeref Belgesi

Seçici kurulun öneri ve Yönetim Kurulu kararı ile,
Türk halk kültürü çalışmalarına yaptıkları değerli katkılardan dolayı

Prof. Dr. Nimetullah Hafız'a

"Türk Halk Kültürüne Hizmet Ödülü" verilmiş olup; iş bu "Şeref Belgesi" kendisine takdim edilmiştir.

24 Aralık 2005

Metin Turak
Genel Sekreter

Prof. Dr. İrfan Ünver Nasrattinoğlu
Genel Başkan

24 Aralık 2005

Kosova Türk Tabur Görev Kuvvet Komutanlığı
TEŞEKKÜR BELGESİ

Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi Derneğine
Kosova Türk Tabur Görev Kuvvet Komutanlığına
yapmış olduğunuz destek ve yardımlardan dolayı
teşekkür ederim...

Mu. Kos. Yb. Kasım Acar
Kosova Türk Tabur Görev Kuvvet Komutanlığı

09 Temmuz 2008

Tarih
09 Temmuz 2008

РОССИЙСКАЯ АКАДЕМИЯ НАУК ОБЩЕСТВО ВОСТОКОВЕДОВ

(Основано 29 февраля 1900 г. приказом Министра финансов России С.Ю. Витте)

Созданный более десяти лет назад Балканский тюркологический исследовательский центр (БАЛТАМ) приобрел среди тюркологов многих стран научный авторитет и известность как научная организация, исследования которой вносят важный вклад в развитие знаний по истории, филологии и культурному наследию тюркских народов.

Российские тюркологи регулярно участвуют в научных мероприятиях БАЛТАМ, освещают деятельность центра в российских научных журналах и высоко оценивают как исследовательский уровень симпозиумов БАЛТАМ, так и их социально-политическое значение для развития добрососедских и дружественных отношений в регионе.

Подводя итог деятельности Балканского Тюркологического исследовательского центра за десятилетний период, следует специально отметить важную роль его руководителей проф. Таджиды Хафыз и проф. Ниметуллы Хафыза в формировании научной школы и исследовательского направления - балканской тюркологии.

Российские востоковеды приветствуют своих коллег и друзей из Балканского Тюркологического исследовательского центра и участников юбилейного научного симпозиума БАЛТАМ и желают дальнейшей плодотворной деятельности на благо науки и укрепления дружбы между народами.

С глубоким уважением,

Вице-президент
Общества востоковедов
Российской академии наук,
проф. Дмитрий Д. Васильев

РОССИЯ, 103753, МОСКВА, ул. Рождественка, 12.
Факс 7(495) 625 7788, тел. 628 5764, e-mail dmivas46@mail.ru

Bulgaristan Türk Kültür Etkileşim Derneği tarafından 22 Nisan 2011 tarihinde Sofya'da 70 yaşı ve çalışmalarının 50. yıl dönümü nedeniyle Nimetullah Hafız'a verilen kutlama belgesi.

Türkiye Yazarlar Birliğinin Kosova, Prizren'de düzenlediği Türkçenin 9. Uluslararası Şiir Şöleni'ni değerli katkılarıyla teşrif eden Nimetullah Hafız'a sunulan katılım beratıdır, 24-27 Kasım 2011.

24-27 Kasım 2011

Muğla Üniversitesi
Teşekkür Belgesi

Prof. Dr. Nimetullah Hafız

IV. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumuna
Katkılarınız ve Türklük Bilgisine hizmetlerinizden dolayı teşekkür ederiz.

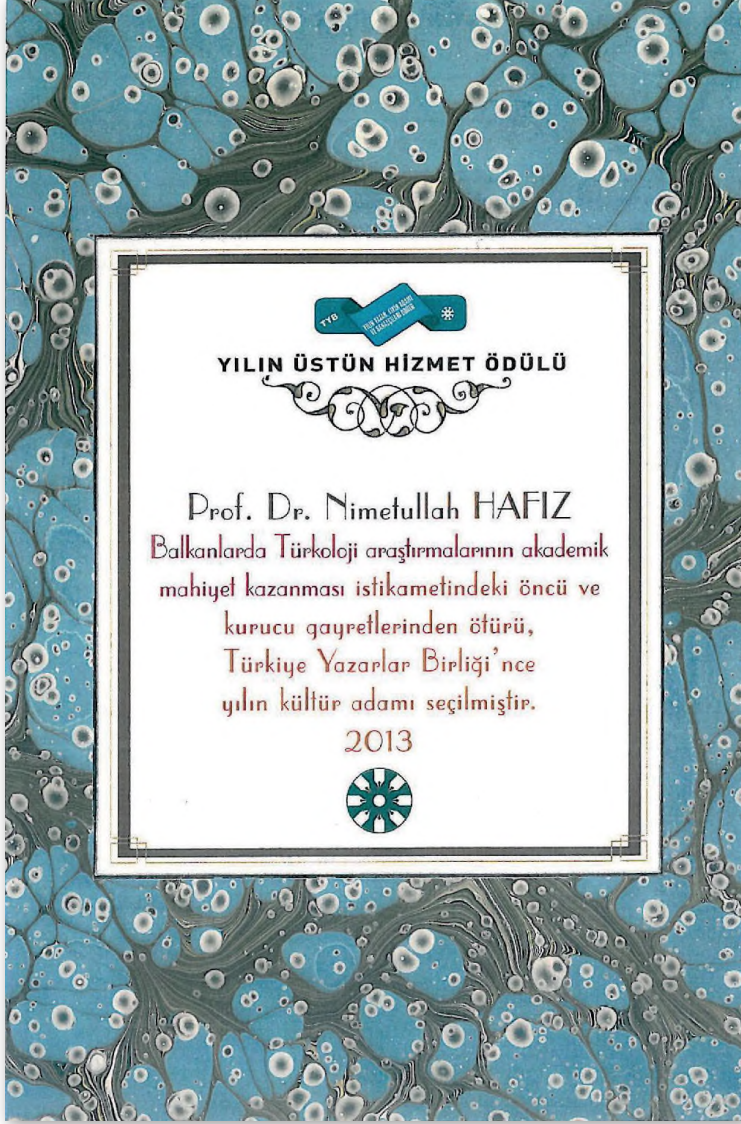
Prof. Dr. Pervin Çapan
Muğla Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi Dekanı

Prof. Dr. Mansur Haremandar
Muğla Üniversitesi Rektörü

22-24 Aralık 2011

Ankara'da Türkiye Yazarlar Birliği tarafından
Prof. Dr. Nimetullah Hafız'a verilen "Üstün Hizmet
Ödülü" nün ilanı (2013).

Ankara'da 2013'te Türkiye Yazarlar Birliği tarafından Prof. Dr. Nimetullah Hafız'a verilen "Üstün Hizmet Ödülü":

Yılın Üstün Hizmet Ödülü

Prof. Dr. Nimetullah Hafız

Balkanlar'da Türkoloji araştırmalarının akademik mahiyet kazanması istikametindeki öncü ve kurucu gayretlerinden ötürü, Türkiye Yazarlar Birliği'nce yılın kültür adamı seçilmiştir.

2013

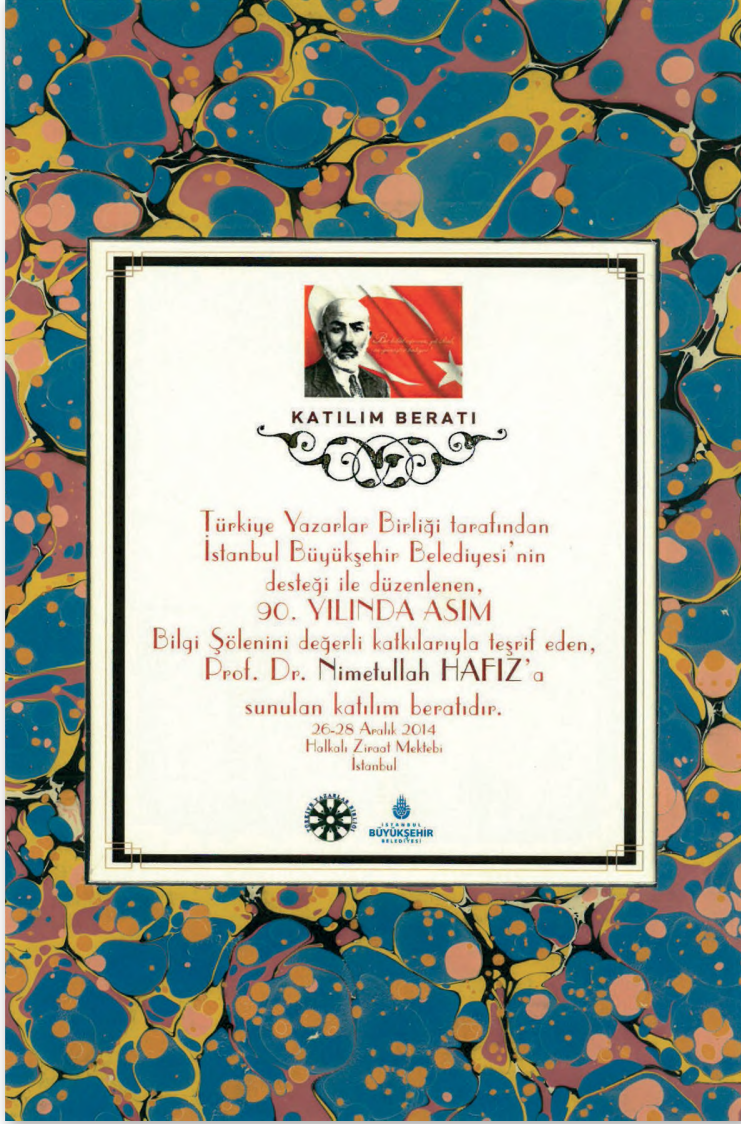
*DAğ – Kültür ve Araştırma Derneği
Teşekkür Belgesi*

Prof. Dr. Nimetullah Hafız,

DAğ Heyetine gösterdiğiniz yüksek konukseverliğin anısı olarak şükranlarımızla sunulur.

18 Mart 2013, Brod – Kosova – Başkan Yahya Maznikar

18 Mart 2013

KATILIM BERATI

*Türkiye Yazarlar Birliği tarafından
İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin desteği ile düzenlenen
90. YILINDA ASIM
Bilgi Şölenini değerli katkılarıyla teşrif eden,
Prof. Dr. Nimetullah Hafız'a
sunulan katılım beratıdır,*

26. 08. 2014

HÜSEYİN GAZİ KÜLTÜR VE SANAT VAKFI

*Sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız,
BALTAM Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi Başkanı
Balkan Türkolojisi ve edebiyatı ile Balkan Alevi-Bektaşî İnanç kültürü
konularında
yaptığınız çalışmalardan takdirle izlemekteyiz.
Bu nedenle Hüseyin Gazi Kültür ve Sanat Vakfı olarak size;
"Türkolojiye Hizmet Ödülü-2017"
verilmesi uygun görülmüştür.
Çalışmalarınızda başarılar diler, saygılar sunarız.*

20 Aralık 2017

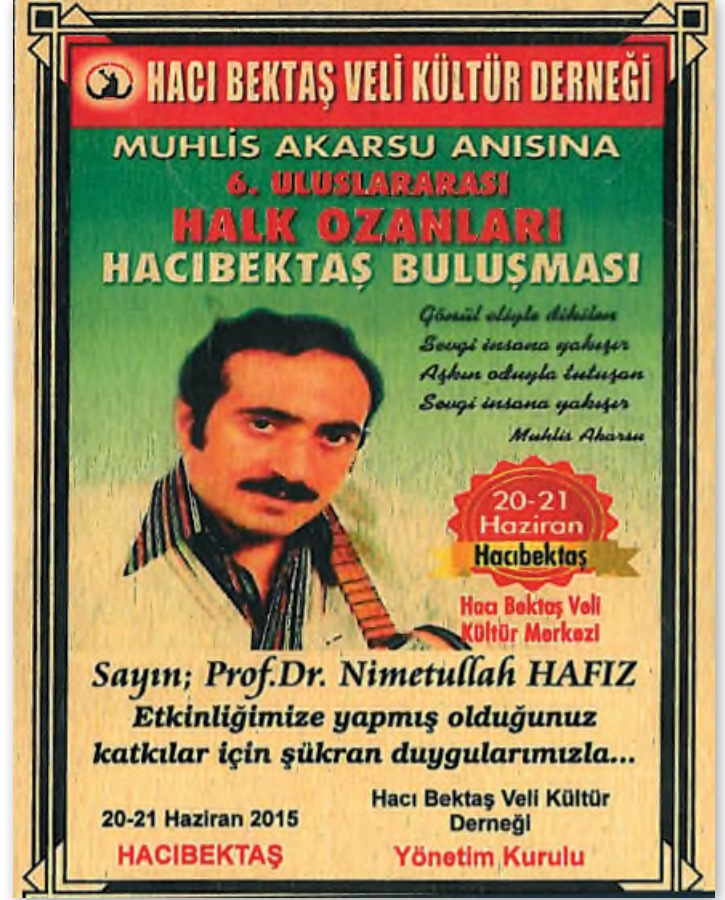
*Gülay Öz
Vakıf Başkanı*

2015

HACI BEKTAŞ VELİ KÜLTÜR DERNEĞİ BAŞKANLIĞI
Sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız
Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi (BAL-TAM) Başkanı
Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi (BAL-TAM) Başkanlığı
(Prizren-Kosova) ile Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği
Başkanlığının (Nevşehir-Türkiye Birliği ile düzenlenen TİKA'nın
desteği,
15-16 Ekim 2015 tarihlerinde Prizren-Kosova'da
gerçekleştirilen
"Balkanlar'da Bektaşilik ve Bektaşî Edebiyatı Uluslararası
Sempozyumu"na
yaptığınız katkılara teşekkür ederiz.
Y. Müh. Mustafa Özcivan
Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği Başkanı

2015

Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği
Muhlis Akarsu Anısına
6. Uluslararası Halk Ozanları
Hacıbektaş Buluşması
Sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız
Etkinliğimize yapmış olduğunuz katkılar için şükran duygularımızla...
20-21 Haziran 2015 Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği
Hacıbektaş Yönetim Kurulu
20-21 Haziran 2015

İmza
Kosova İmza Dergisi Edebiyat Ödülleri
2016
Yaşam boyu Başarı Ödülü
Nimetullah ve Tacida Hafız
İmza Dergisi ve Kotyaz Adına
A. R. Yeşeren

2016

TEŞEKKÜR

Sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız/Kosova

*Merkezi Ankara'da bulunan Dünya İletişimciler Derneği'nin
28-30 Ekim 2016 tarihinde*

*Kosova'ya yapmış olduğu ziyaretlerinde göstermiş olduğunuz
ilgi ve alakanızdan dolayı*

Teşekkür eder, saygılar sunarım.

Dr. Şemsettin Küzeci

Dünya İletişimciler Derneği Genel Başkanı

28-30 Ekim 2016

TÜRK DÜNYASI
Kültür-Sanat Platformu

ONUR BELGESİ

Sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız / Kosova

Türk Dünyası Kültür, Sanat ve Edebiyatının geliştirilmesinde sunmuş olduğunuz hizmetlerinden dolayı teşekkür eder, bu "Onur Belgesi" ile de sizleri ödüllendirmek bizleri onurlandırır.

Zeynel Beksaç
Kosova Temsilcisi

Dr. Şemsettin Küzeci
Türk Dünyası Kültür-Sanat
Platformu Başkanı

2016

Ankara'da "Hüseyin Gazi Kültür ve Sanat Vakfı tarafından Vakıf Başkanı Gülşay Öz tarafından gönderildi:

HÜSEYİN GAZİ KÜLTÜR VE SANAT VAKFI

Sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız

BAL-TAM Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi Başkanı
Balkan Türkolojisi ve edebiyatı ile Balkan Alevi-Bektaşî inanç kültürü konularında yaptığımız çalışmalarını takdirle izlemekteyiz. Bu nedenle Hüseyin Gazi Kültür Vakfı olarak size "Türkolojiye Hizmet Ödülü - 2017" verilmesi uygun görülmüştür.

Çalışmalarınızda başarılar diler, saygılar sunarız.

Gülşay Öz
Vakıf Başkanı

20 Aralık 2017

“Manasın Mirasçları” adıyla 01. Ekim 2018 tarihinde Türk Kültürüne ve Diline yapmış olduğu katkıları dolayısıyla Prof. Dr. Nimetullah Hafız’a Türk Dünyası Kültür Hizmet Ödülü

1 Ekim 2018

“Manasın Mirasçları” adıyla 3 Ekim 2018 tarihinde Türk Kültürüne ve Diline yapmış olduğu katkıları dolayısıyla Prof. Dr. Nimetullah Hafız’a Türk Dünyası Kültür Hizmet Ödülü

ÖDÜL DİPLOMASI

Manas'ın Mirasçları: Türk Dünyası Kültürüne Hizmet Ödülü

Sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız

Uzun yıllardır, bilimsel çalışmalarınızla, araştırmalarınızla ve yayınlarınızla Türk kültürüne ve diline yaptığınız katkılardan dolayı, aşağıdaki kuruluşların ortaklaşa oluşturduğu “Bilim Kurulu” tarafından “Manasın Mirasçları Türk Dünyası Kültürüne Hizmet Ödülü”ne laik görüldünüz.

Sizi kutlar, başarınızın devamını dileriz.

3 Ekim 2018

Mustafa Özçavan Prof. Dr. Kormazbeg Abdildaev (Prof. Dr.) Hayrettin İvgin
Hacı Bektaş Veli Devlet Üniversitesi Rektörü Dünya Söz Akademisi
Kültür Derneği Başkanı Başkanı

3 Ekim 2018

07-08. Aralık 2018 tarihlerinde Türk Eğitimleri ve Sosyal Bilimler Kongresinde Eğitim Sendikaları Birliği (UAESER) tarafından Türk eğitimine yaptığı olduğu hizmetleri dolayısıyla Nimetullah Hafız'a teşekkür belgesi:

2. Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi Türk Eğitim-Sen ve Uluslararası Avrasya Eğitim Sendikaları Birliği (UAESER) tarafından 7-8 Aralık 2018 tarihinde Antalya/Türkiye'de düzenlenen 2. Uluslararası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi'ne sözlü sunumunuzla katılımınız bizi onurlandırmıştır. Çalışmalarınızda başarılar dileriz.

Talip Ceylan
Türk Eğitim-Sen ve Uluslararası Avrasya Eğitim Sendikaları Birliği (UAESER)
Genel Başkan
Teşekkür Belge'nin aslı

1 Ekim 2018

DEDE KORKUT
TÜRK KÜLTÜRÜNE HİZMET ÖDÜLÜ

Sayın Prof. Dr. Nimetullah HAFİZ

Bilimsel Çalışmalarınızla "Türk Kültürüne"
Yapmış Olduğunuz Katkıları İçin UAESER Yönetim Kurulu
Olarak Teşekkür Eder, Başarılarınızın Devamını Dileriz.

Talip Geylan
Genel Başkan

1 Ekim 2018

Nimetullah HAFİZ'a verilen Yaşayan Dede Korkut Ödülü
Çağımızın "Yaşayan Dede Korkut'u
Balkan Türkolojisinin Büyük İsmi
Prof. Dr. Nimetullah Hafız'a
Saygı ile

Türk Edebiyat Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı
SERHAT KABAKLI

2019

Bu ödül töreni vesilesiyle Nimetullah HAFİZ'a İstanbul'da etkinliklerini sürdüren ESKADER Edebiyat, Sanat ve Kültür Araştırmaları Derneği tarafından da şükran plaketi sunuldu

*ESKADER Edebiyat Sanat ve Kültür Araştırmalar Derneği
Balkan Türkolojisinin büyük ismi
Prof. Dr. Nimetullah Hafız'a saygı ile*

19. 10. 2019
Şerif Aydemir
Eskader Başkanı

Prof. Dr. Nimetullah Hafız'ın Türk Edebiyatı Vakfı tarafından şeref üyeliğine seçilmesine dair kararı

Türk Edebiyatı Vakfı

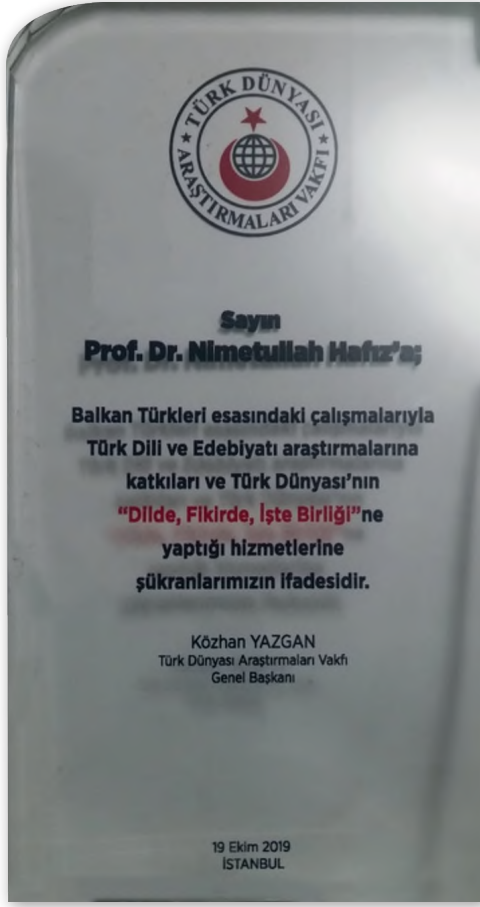
Sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız
Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi Başkanı

Türk Edebiyatı Vakfı Yönetim Kurulu'nun teklifleriyle
21 Eylül 2019 Cumartesi günü 14:00'te toplanan
Genel Kurul toplantımızda
oy birliği ile
Türk Edebiyatı Vakfı Şeref üyeliğine seçildiniz.

Tebriklerimizle bilgilerimize arz ederiz.

Serhat Kabaklı
Türk Edebiyatı Vakfı
Yönetim Kurulu Başkanı

21 Eylül 2019

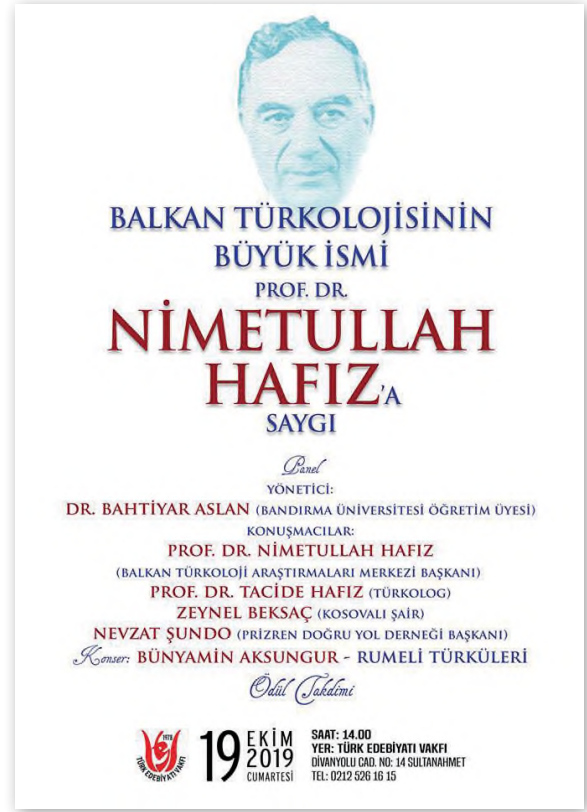

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Genel Başkan Közhan Yazgan tarafından verilen şükran plaketi

*Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı
Sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız'a;*

*Balkan Türkleri esasındaki çalışmalarıyla
Türk Dili ve Edebiyatı araştırmalarına
Katkıları ve Türk Dünyası'nın
"Dilde, fikirde ve İşte Birliği"ne
yaptığı hizmetlerine
şükranlarımızın ifadesidir.*

*Közhan Yazgan
Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Genel Başkanı
19 Ekim 2019, İstanbul*

*Balkan Türkolojisinin Büyük İsmi
Prof. Dr. Nimetullah Hafız'a saygı*

19 Ekim 2019, İstanbul

Kıbatek 2022
Uluslararası Edebiyat Ödülü

Sayın Prof. Dr. Nimetullah Hafız

Türk Dünyası Edebiyatı'na yaptığınız hizmetler için
Şükranlarımızla.

18 Aralık 2022 / İzmir

KIBATEK
Kıbrıs Balkanlar Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu

17 Aralık 2022 tarihinde Prof. Dr. Nimetullah Hafız'a verilen Ödülü Onur
Belgesi:

KIBATEK 2022 Uluslararası Edebiyat Ödülü Onur Belgesi

*Prof. Dr. Nimetullah Hafız
Türkolog/Prizren/Kosova*

Türk Dünyası Edebiyatı'na yaptığınız uluslararası hizmetler için şükranlarımızla...

17 Aralık 2022 / İzmir

*KIBATEK Onursal Başkanı
Feyyaz Sağlam*

*KIBATEK Dernek Genel Başkanı
Dr. Mevlüt Kaplan*

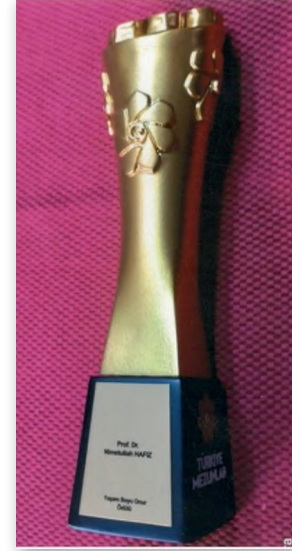
KOSOVA TÜRK YAZARLARI DERNEĞİ - DOĞRU YOL TKSD - BAL-TAM - TÜRKÇEM DERGİSİ
VE KOSOVA ÇOCUK KÜLTÜRÜ VE EDEBİYATI ARAŞTIRMA DERNEĞİ
ORGANİZASYONU'YLA

KIBATEK EDEBİYAT ÖDÜLÜNÜ KAZANAN
PROF.DR.NİMETULLAH HAFIZ İÇİN
ÖDÜL TAKDİM TÖRENİ

Tarih: 21 Mart 2023 Salı
Saat: 18:30
Yer: Doğru Yol TKSD Salonu

Sizleri de aramızda görmekten mutluluk duyarız.

Kıbatek Ödülünü Kazanan
Prof. Dr. Nimetullah Hafız için
Ödül Takdim Töreni

Tarih 21 Mart 2023 Salı
Yer; Doğru Yol TKSD Salonu

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
Himayelerinde
TÜRKİYE MEZUNLARI

Prof. Dr. Nimetullah Hafız

Yaşam Boyu Onur Ödülü

20 Ocak 2023 / İstanbul

TÜRKİYE MEZUN ÖDÜLLERİ

Yaşam Boyu Onur Ödülü

Prof. Dr. Nimetullah Hafız

20 Ocak 2023

YTB, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları
Başkanlığı

KATILIM BELGESİ

Prof. Dr. Nimetullah Hafız

09-10 Haziran 2023 tarihinde gerçekleştirilen
60. Ölüm Yılı Dönümünde Uluslararası Fettah Efendi
Sempozyumu'nda
Bildiri sunmuştur.

9-10 Haziran 2023

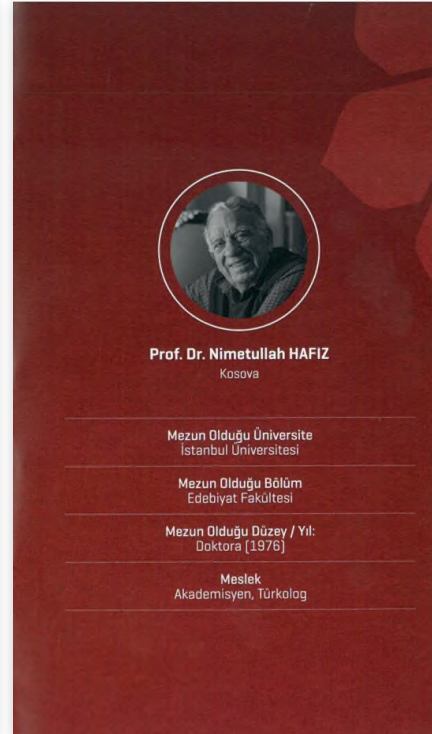
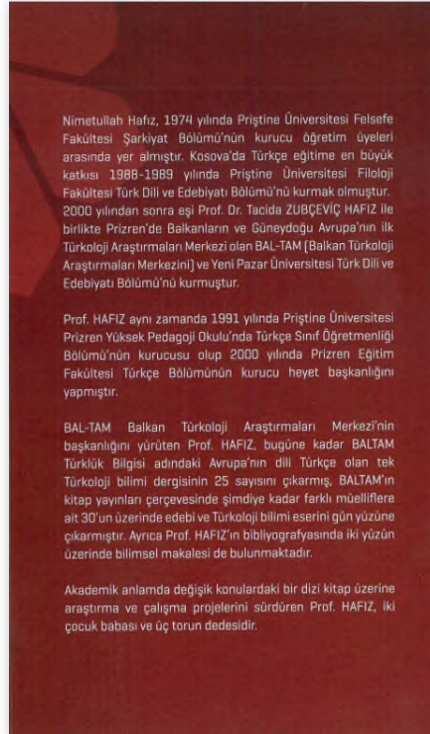
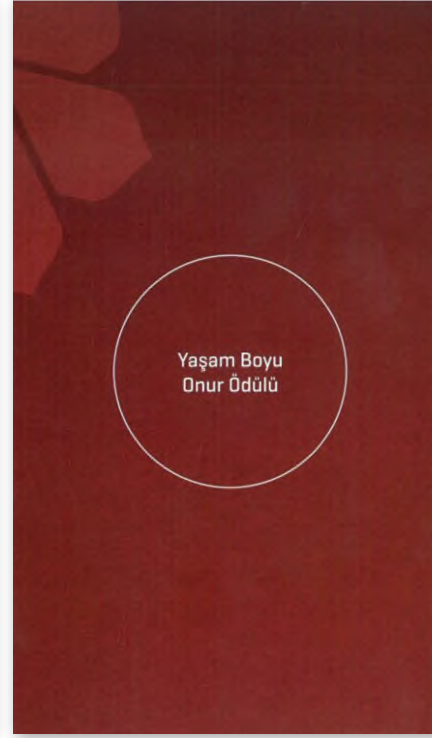
Dr. Sevba Abdulla
İstanbul
Balkan Çalışmaları Vakfı Başkanı

Novi Pazar Üniversitesi Kataloğu'nda Şarkiyat Enstitüsü Müdürü olarak (2005)

Prizren'de 2017 yılında "İMZA" Kosova Toplum Bilim Kültür Sanat Dergisinin 42. Sayısı kapağında Hafıza "Yaşam Boyu Ödülü"nün verildiğine dair ilanı

İstanbul'da 20 Ocak 2013 tarihinde YTB tarafından verilen "Yaşam Boyu Onur Ödülü" broşürü.

İstanbul'da Hafız'a 20 Ocak 2013 tarihinde YTB tarafından verilen "Yaşam Boyu Onur Ödülü" haberini içeren *Türkçem* dergisinin kapağı

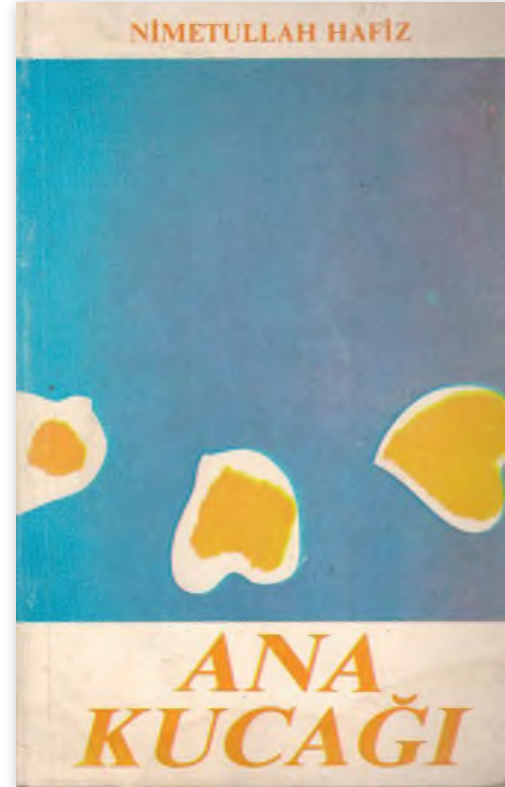
*YAYIMLAMIŞ
OLDUĞU
KİTAPLAR*

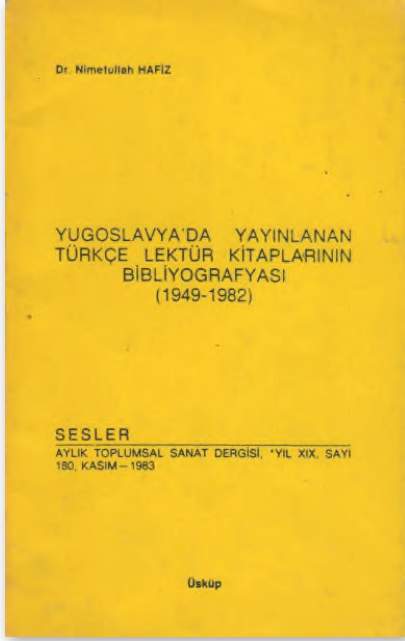
“Günaydın” Şiir Kitabı, Birinci Baskı
(1964)

“Günaydın” Şiir Kitabı, İkinci Baskı
(1973)

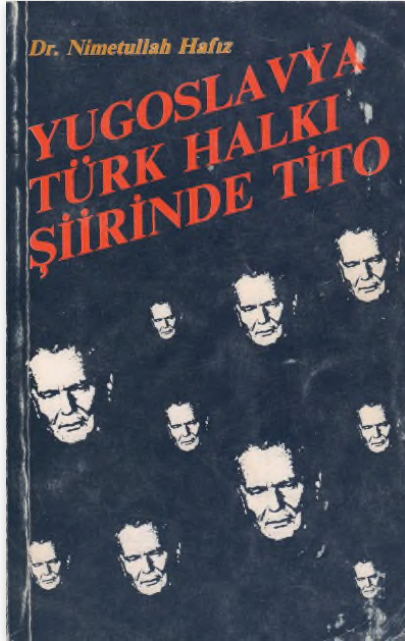
“Ana Kucağı” Şiir Kitabı, Birinci Baskı
(1983)

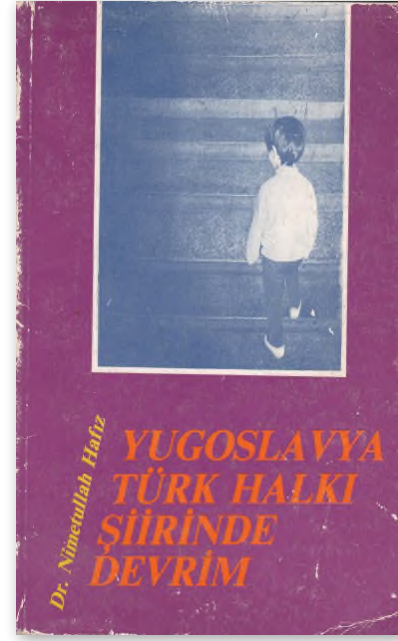
Yugoslavya'da Yayınlanan Türkçe Lektür
Kitaplarının Bibliyografyası (1949-1982)
(1983)

Bulgaristan'da Yayınlanan Türkçe
Kitaplarının Bibliyografyası (1858-1984)
(1987)

Yugoslavya Türk Halkı Şiirinde Tito
(1985)

Yugoslavya Türk Halkı Şiirinde Devrim
(1985)

Yugoslavya Türk Şiirinde Atatürk (1983)

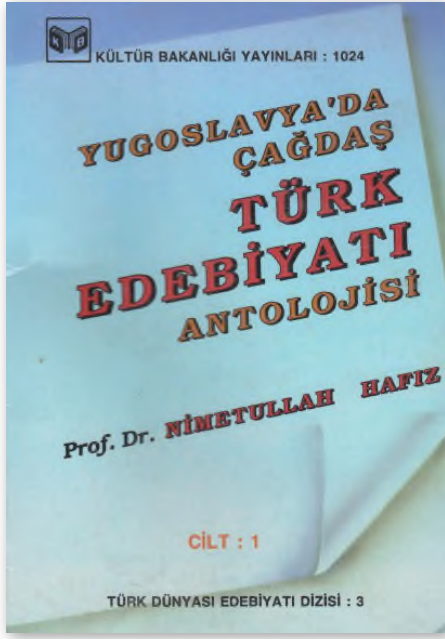
Âşık Ferki, Hayatı ve Eserleri (1986)

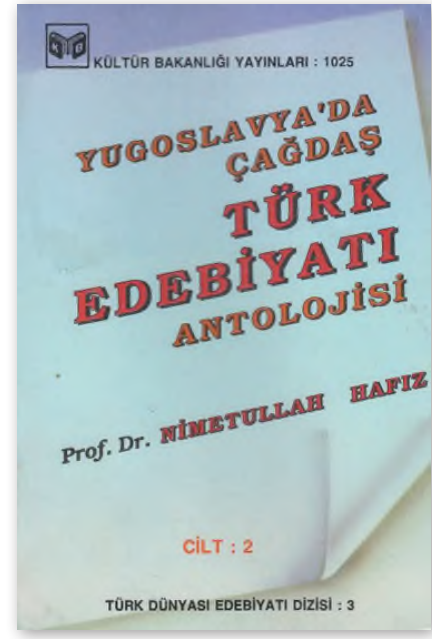
Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri (1985)

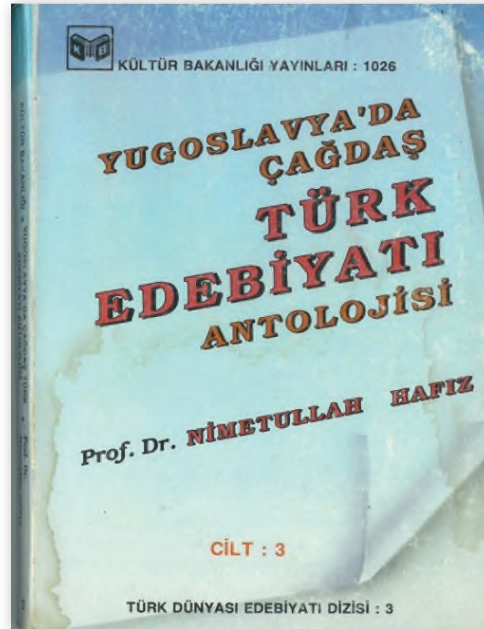
Makedonya Türk Halk Edebiyatı Metinleri (1989)

Yugoslavya'da Çağdaş Türk Edebiyatı
Antolojisi, 1. Cilt (1989)

Yugoslavya'da Çağdaş Türk Edebiyatı
Antolojisi, 2. Cilt (1989)

Yugoslavya'da Çağdaş Türk Edebiyatı
Antolojisi, 3. Cilt (1989)

Bulgaristan'da Türk Halk Edebiyatı
Metinleri, I. Cilt (1990)

Bulgaristan'da Türk Halk Edebiyatı
Metinleri, II. Cilt (1990)

Rıza Mollov, Hayatı ve Eserleri (1999)

Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı
Antolojisi, 1. Cilt (1989)

Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı
Antolojisi, 2. Cilt (1989)

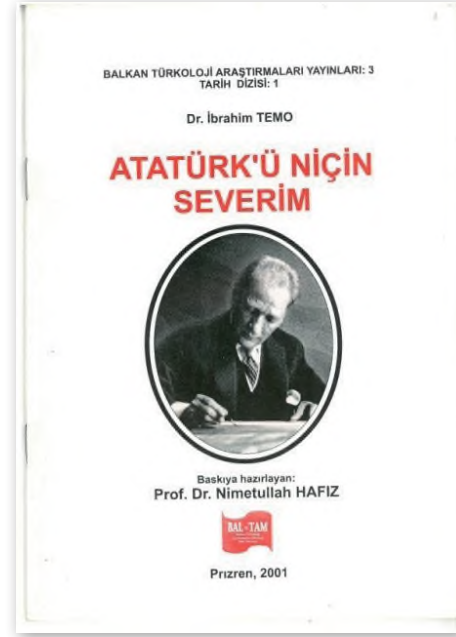

Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı
Antolojisi, 3. Cilt (1989)

I. Uluslararası Türkoloji Kongresi
Bildirileri (2001)

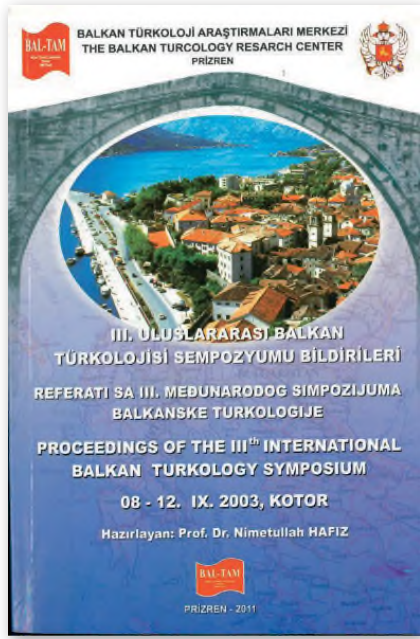
Dr. İbrahim Temo, "Atatürk'ü Niçin
Severim" (2001)

I. Uluslararası Balkan Türkolojisi
Sempozyumu, Bildirileri (2006)

II. Uluslararası Balkan Türkolojisi
Sempozyumu, Bildirileri (2007)

III. Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu, Bildirileri (2003)

IV. Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu, Bildirileri (2007)

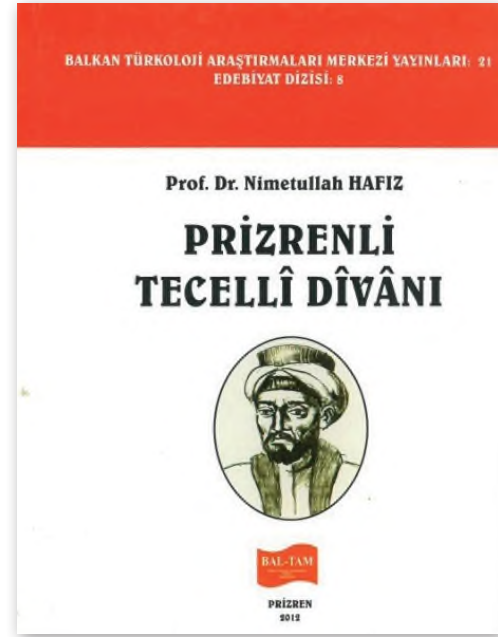
V. Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu, Bildirileri (2011)

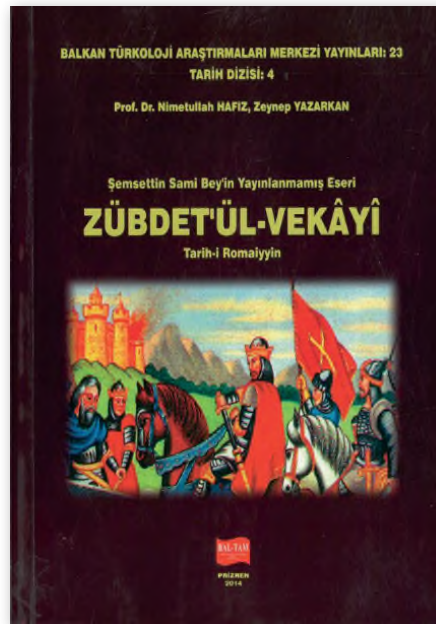
2. Uluslararası Türklük Bilimi Semineri Bildirileri (2015)

Mehmet Suphi, "Karadağ ve Ordusu"
(2012)

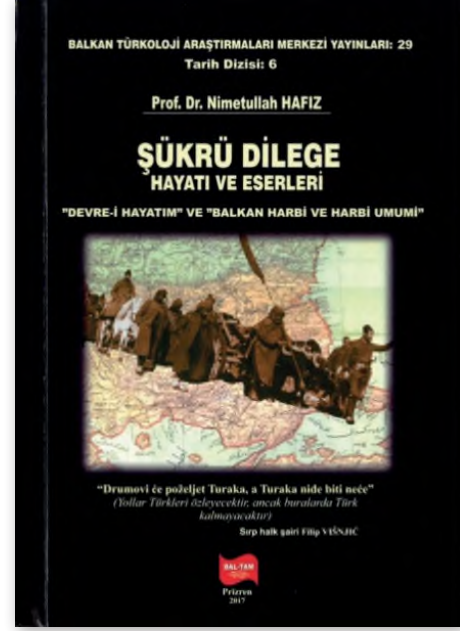
Prizrenli Tecellî Dîvânî (2012)

Şemsettin Sami Bey'in Yayınlanmamış
Eseri "Zübdet'ül-Vekâî" (2014)

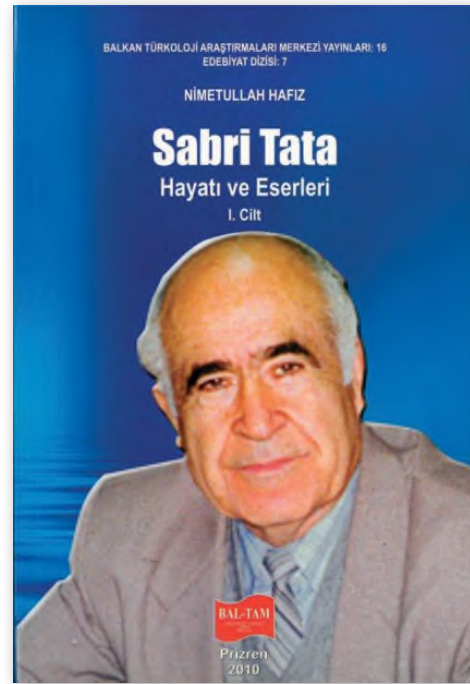
Şükrü Dilege, Hayatı ve Eserleri
(Birinci Baskı 2014)

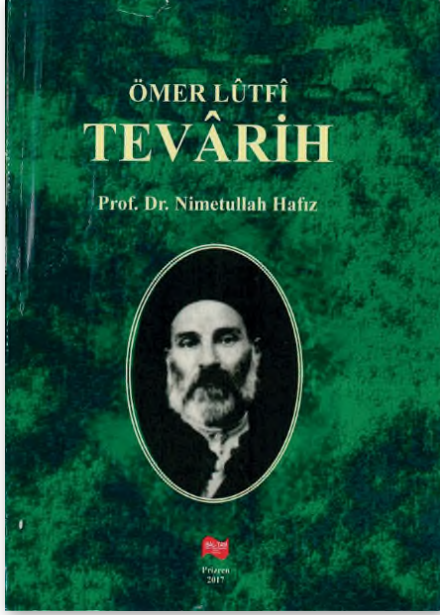
Şükrü Dilege, Hayatı ve Eserleri
(İkinci Baskı 2017)

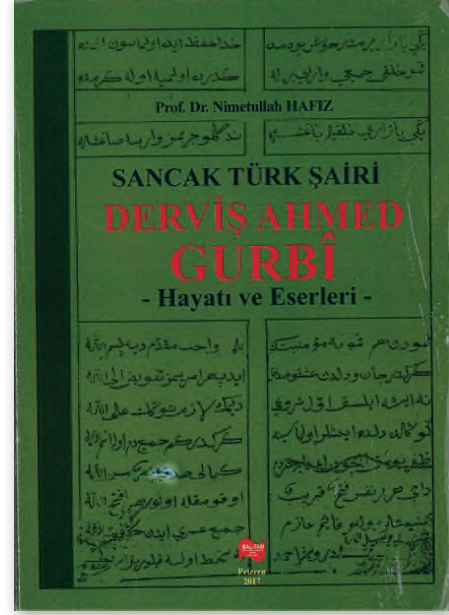
Yusuf Kerim, Hayatı ve Eserleri (2006)

Sabri Tata, Hayatı ve Eserleri (2010)

Ömer Lûtfî “Tevârih” (2017)

Sancak Türk Şairi Derviş Ahmed Gurbî,

Hayatı ve Eserleri (2017)

